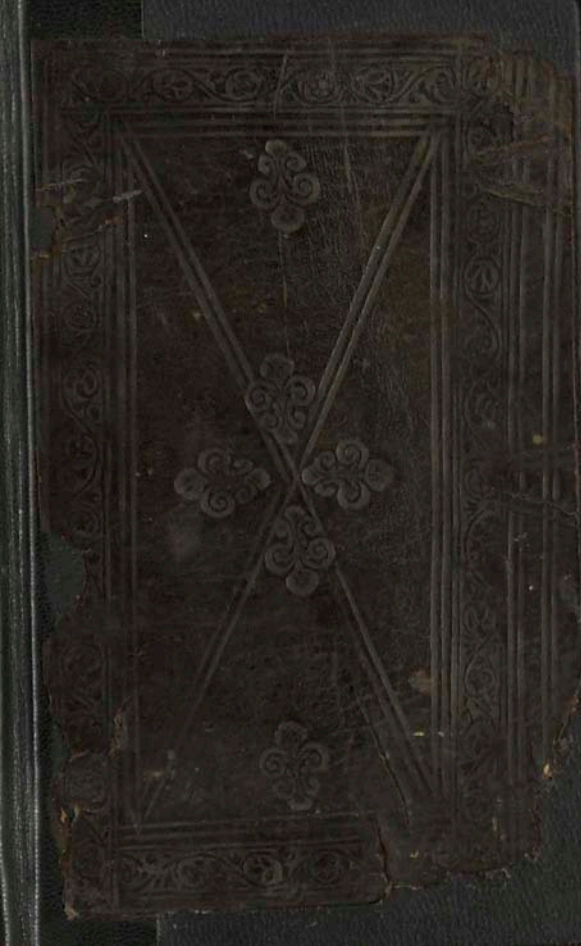

1
3923

Գ Ի Ր Վ
որ կօչի 11-էէ-րէէ:
Երարեալ սբայ հօրն
մերոյ Գրիգորի Տա
թեացոյն եօթնաւոյս
Աարդաստի:
Ի հայրապետուէ մն
Հազարու սրբազան
Կաթուղիկոսին:
Եւ իսպապիւհարդուէ
սրբոյն եւ մի եկօստան
դնու պօլսոյ մն Գրի
գորի եւ մն Յակօբայ
աւծաբան Արդպոյն:
1346

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

(ԱՐԲՅ ՄԴԵՆԻՍ)

Լուծէ թաքուցանել. փոյթ յանձին կա
լեալ զփոքրատես և զյաճախաբան գրք
քուկս ընծայել հայաստանեայցս իւրա
կան ազգի. ջանաց որքան և կարաց հա
ւաքումն առնել յանձառունչ գրոց հնոց
և նորոց կոնկարանաց. և անժաբանից վար
դապետաց. ուն զի զկնի ինքեան իւրու
փողով իմն ազդարար լինիցէր ազգիս
հայոց 'ի ձեռն գրքոյս այսորիկ. ազգե
լով զգալուստ մորթազդեցիկ դայլոց.
փոքունց ապականարար աղոճիսուց. և
որոճացանից թշնամեաց 'իմէջ ցորենա
կան սերմանէց սրբազանից գրոճանոց:
Յաւել և զսոյն իւր զառձեռն պատ
րաստական զենս ընդդէմ գողիսթա
սարաս ամբարտակաց. և ոչ առանց ար
դեանց կոչեաց զանուն նր յսկեփորիկ:
Քանզի արդարեւ սոյն այս գրքուկ' ու
նի յինքեան իւր 'ի փորի իւրում զէն
խառական աղնիւ ոսկիս. բուսուցեալ
խոնաւութեամբ անձայնոց շնորհաց. և
եփեալ հրով անձային սիրոյն:

Սոյն այս գրքուկ իւր ըզտապանան

(ԲՆՈՐԲՆՈՒԼԻՆ)

Կտակարանայ պատեալ ներքոյ և արտա
քոյ ոսկւով սրբով:

Ունի ներ ինքեան ըզծաղկեալ դաւա
ջանն ահարօնի. Ժողովիչ ոչխարաց՝ և
փախուցիչ դայլոյ:

Ունի և զգարեայ տախտակսն անձայնոց
օրինաց, ուսուցիչ օիրոյն այ՝ և ընկերին:

Ունի և զբուրվառն ոսկի, հրով տըռի
ման և անուշահոտ կնդրկաց իմաստիւք
առ լցեալ:

Ունի և զսափօրն ոսկի լի՝ մանանայիւ
երկնաւոր շնորհաց ընդունարան:

Իսկ կցեալն առ սմին, շնորհալի վար
դապետութիւնք սբյն Գրիգորի վկայա
սիրի. նախապէս վահրամ՝ կօչեցելոյ.
Երաւի չքնաղ և զարմանալի. օակաւա
բառ և բազմաբան՝ իխորհուրդ սրբոյ
Երրորդութեն. և իմք մարդեղութեն
քսի խօսեցեալ. և արքունական պողո
տայիւ արտադրել. զօրօջ պակաս պատ
նով յարգելի վարկանիմ. քան ըզբանս
սբյն Դիօնէսիօսի արիստադապւոյ. և
քան զբանս դանձուց և պարապմանցն

(ՍՐԷՅ ՄԻԴԵՆԻՍ)

Կիւրդի աղէքսանդրացւոյ . և քան զառ
որսն Գրիգորի անձաբանին :

Որոց արդիւնաւորութիւն մանաւանդ
վերծանութիւն և ընծերցմամբ , քան թէ
զբօսելովք ծանուցանին :

Ասան որոյ յորդորեմք զանձասիրութիւն
ազինդ մերոյ՝ ստանալ զսոյնս՝ իմիում
տփի իբր զերկիւնդկեան տախտակս կը
տակարանայն . և իբր զերկու լծակս տա
պանակին . որովք բարձեալ լինի քն որ
դինն այս ոսկիաձոյլ բնութեամբն անձ .
հանդերձ անսխտելի փայտիւնն անասա
կան մարդեղութենն :

Որոց յանձնեմք զայսոսիկ երկիւնդկեան
գրեանքս համայնից պասքելոց՝ իբրև
զօշարակս անձայինս . որովք արբեալք՝
'իտկարութեց ապաքինեցոյին . և փառս
աստուծոյ պարգևողին շնորհաց
մատուցութե . ողջ կալով 'ի

Տէր Յիսուս առ յոյսն
բնաշից
ամէն :

ՅՈՒՆԻՆԻ ՀՊՈՐԻՆ:

ախ Վս արքայուէն զանազա
նապէս և գանձի ծածկելոյ:
Երկրորդ՝ յաղագս ըսկըզ
բանց նախերգապէս:

Երրորդ՝ յաղագս անաբանութե. և զի
հինգ կերպիւ ճանաչի ան. և չորս իրս
խնդրի՝ ի գիտութիս:

Չորրորդ՝ առ որս ասեն ոչ գոյ ան:
Հինգերորդ թէ՛ գոյ և է ան. վեց կեր
պիւ քննութե և վկայութե:

Վեցերորդ՝ որք ասեն բազում անս. և
վասն կռապաշտութեան. և դիւանց. և
աստեղաց. և այլոց պաշտամանց:

Եօթներորդ՝ որք ասեն երկու անս.
ընդդիմադրութե նց և պատախանիք:

Ութներորդ թէ՛ մի է ան բնական քրն
նութ և սբ գրովք և այլ բանք: 6

Իններորդ՝ վս երրորդութեն անձանց.
առարկութիք և պատասխանիք:

Տասներորդ՝ զի ճշմարիտ երրորդութե
սբ. 'ի սբ գրոց կամ վկայութե. և յար
տաքին իմաստնոց և յօրինակաց տասն
հաստատեալ:

Մետասաներորդ՝ ընդդէմ արիւսի 'ի
սբ գրոց. և զի լոյս 'ի լուսոյ կոչի:

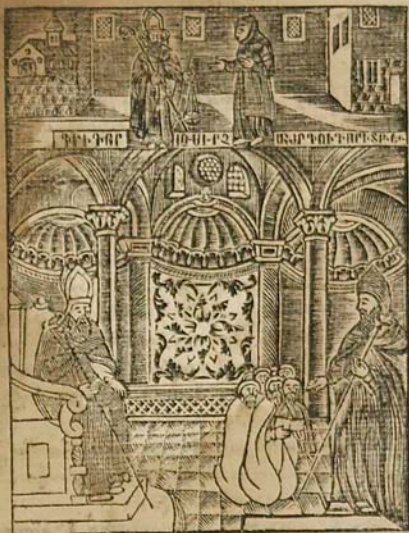
Երկուսասաներորդ՝ ընդդէմ հոգեմար
տին պնտիսանիք. և զի հոգին սբ անձ է:

Երեքտասաներորդ՝ ընդդէմ այնց որք
զհոգին 'ի հօրէ և յօրդւոյ ասեն. ընդդի
մադրութիք և պատասխանիք: Եւ զի
հոգին սբ է միայն բրգիւտն 'ի հօրէ.
նախ 'ի հարցմանէ. և յօրինակաց. և վը
կայութե ցուցեալ:

Չորեքտասաներորդ՝ յաղազս համա
գոյ սբ Երրորդութեանն: Եւ սակաւ
խոստովանութե:

Ըստքան յառաջին հատորն առ Երրոր
դութին սբ:

Գրիգորիոս Զահրէ պայծառ նր Տա-
թևոյ. Լուսաւորչիւ Մօրէ պարդիւն
լապտեր լուսոյ. առ որս վարժմամբ նր
Յօհաննու որոտնեցւոյ. եղեր վարժիչ
Վարդապետաց հայկազունւոյ: 8.

Տարցաւ Խօճոյ Մաշտոսի Բարեպաշտի
Լապարտսխանի Գրեգորի Ընկերի:

Տարր Ընթեր:

Սե Ծաղագ Սրբոյ Երրորդութեանն
Եւ ող Ծաղագ Բռն Մարգարտութեան
'Եսուրբ Գրոյ Եւ յոշնութեան Արդարեւոյ
Ժողովեալ:

Ծաղագ Ըրտայութեան Երկնից:

Գլխի Ը

ՄԸՆԻ ԸՐԻՐԸ

ութիս երկնից դանձի ծած
կելոյ յազարակի տէ ճշար
տութիս յաշնտարանին:

Եւ արքայութիւն կոչի:

9

Սախ

այս հանդիսի յոշնութեան
Ընթեր

Սախ միասնական սբ Երրորդութիւն
անբաժանելի. ըստ որում. (արքայութե
քո արքայութի յաւիտենից ասէ մարգա
րէն.) Եւս ծածկեալ է լուսով անմատ
չելի և միգով անգիտելի: Երկրորդ
արքայութի կոչի և քս որդի արքային.
ըստ որում ասէ. (ապաշխարեցէք զի
մերձեալ է արքայութիւն այ:) Ձի տր
և տոճող է արքայութե երկնից: Եւ նա
ծածկեալ է յագարակ մարմնոյն:

Երրորդ՝ կոչի արքայութի և առաջին
գալուստն քսի. ըստ այնմ, (հասեալ է
ի վր ձեր արքայութիւն այ:) Եւ նա կո
չի արքայութի. զի արար փրկութիւն
յարութեն. և առաջին արքայութիւն
հոգւոց: Չորրորդ՝ կոչին արքայութի
գերբ սբ և աւետարանն արքային. ըստ
որում, (բարձցի՝ ի ձէնջ արքայութիւն.
և տացի ազդի:) Եւ նա ծածկեալ է օրի
նակաւ և առակաւոր բանիւ: Հինգե
րորդ՝ եկեղեցի սբ կոչի արքայութի.
զի բնակից է արքայութեն վերին. ու
ասէ. (նման է արքայութիւն ուռկանի
եյմմ ազգաց ժողովելոյ:) Եւ նա ծած
կեալ է

կեալ է ըստ կենցաղոյս փոփոխման:
 Աւելորորդ՝ խորհուրդք եկեղեցւոյ կո-
 չին արքայութիւն. զի տանօղ է յարքայ
 ութիւնն զոր ասէ. (նման է խմորոյ ար-
 քայութիւն՝ զոր թաքոյց մինչև նմ խմո-
 բեցաւ:) Եւ ծածկեալ է մարմնական
 նիւթովք: Եւ թնեորդ՝ հաւատքն կո-
 չի արքայութիւն. ըստ որում, (նման է
 արքայութիւնն երկնից հատոյ մանան
 խոյ.) որ փոքր է և աճէ: Եւ ծածկեալ է
 իսրտի: Աւելորորդ՝ հոգին մարդոյ
 կոչի արքայութիւն. ըստ այնմ, (արքայ
 ութիւնն այ՝ ինեքս՝ իձեզ է ծածկեալ:
 Եւ սա կոչի արքայութիւն. զի պատկեր է
 արքային երկնից: Ինեքորդ՝ կոչի ար-
 քայութիւն միւսանգամ գալուստն.
 (յորժամ եկեսցէ որդի մարդոյ արքայ
 ութիւն իւրով և հրեշտակաց նբց.) և նա
 զի արքայութիւն. զի տացէ զփառս ար-
 քայութեան սիրողաց իւրոց: Եւ այժմ
 ալ է ինեքին կողմն վարագու-
 րին ընդաջմէ հայրական փառաց:
 Տասնեքորդ՝ կոչի արքայութիւն և ժա-
 ռանգութիւն երկնից: Եւ նա ծածկեալ է
 II
 յերկինս.

Երկինս • (զոր ակն ոչ ետես՝ և դենկն ոչ
 լուսն և այլն)։ Չորմէ ասէ • (եկայք օր
 ֆեալք հօր իմոյ՝ Ժառանգեցէք զսպա-
 րաստեալ ձեզ զարքայութիւն իսկզբա-
 նէ աշխարհի)։ Իսկ զայսպիսի արքայ-
 ութիւն գանձ ծածկեալ անուանէ։ Եւ
 զի գանձ է • ապա փարթամութիւն է և
 մեծութիւն։ Բարձեալ շահ և օգուտ է
 ունողացն զնա։ Եւ զի գանձ է • ապա
 մթերեալ և բազում է։ Բարձեալ խորն
 դուրս և զոռարձութիւն է։ Եւ գանձ է •
 ուրեմն ցանկալի է և սիրելի։ Եւ դար-
 ձեալ ստանալի է և գործելի։ Եւ այլ
 ևս՝ գանձ է • ապա պատուական է։ Եւ
 դարձեալ փրկանք է • ըստ որում, (օրի-
 նօք մատնեսցին • և գանձիւք եղիցի փրո-
 կութիւնս)։ Էհաս իմաստութիւն և ան-
 պաշտութիւն • այսօքիկ են գանձք ար-
 դարութիւն կնքէ մարդարէն)։ Եւ զայս
 պիտի գանձս ծածկեալ անուանէ իմաս-
 տութիւնս զի չորից։ Սախղն՝ բազմաց
 անգիտելի է ոմ ասէ ճշմարտութիւնն •
 (ձեզ տուեալ է գիտել զխորհուրդս ար-
 քայութեանն) և նոցա չէ տուեալ։

Երկրորդ՝ ծածկեալ է. ապա մնացա-
 կան է. ըստ որում, (դանձեցէք ձեզ
 դանձս յերկինս. զի ուր դանձն ձեր է՝
 անդ և սիրտք ձեր եղիցին:) Երրորդ՝
 զի ծածկեալ է, ապա խնդրելի է և բըն-
 նելի. ըստ որում ասէ. (քննեցէք զդիրս
 հրամայէ Թրն:) Չորրորդ՝ և զի ծած-
 կեալ է, ապա դտանելի է խընդրողաց:
 (Ձի ամոր խնդրէ՝ առնու. և որ հայ-
 ցէ՝ դտանէ. և որ բաղխէ՝ բացցի նմա:) Բ-
 րդ՝ վն այսր դանձի ադարակիս՝ հրա-
 մայէ (զամինչ վաճառել և գնել զադա-
 րակն զայն:) Չոր զամ՝ այսինքն, ըզ-
 մերն. և որ մեզ. և շուրջ զմեօք են:
 Սախ որ մերն է. այսինքն, մարմին հո-
 գի և միտք: Երկրորդ՝ որ մեզ է. այս-
 ինքն, հաճառք հաստատուն. յոյս ան-
 երկբայ. սէր՝ ինք սրտէ: Բ. յլ և խոհե-
 մութ և արիութ. ողջախոհ ցանկու-
 թ. և արդար առաքինութ. Երրորդ՝
 որ շուրջ զմեօք են. այսինքն, ժամա-
 նակ կենաց. և հանգիստ զդայութեց.
 և ինքեանք մարմնական և բոլոր ազգա-
 կանք. հայր և մայր. կին և որդի և այլն:

պարտիմք տալ զայսոսիկ և այսպէս գը
 նել զարքայութիւնն: (Ձի որ թողցե
 զհայր և զմայր և զամ, նաև զմարմին
 իւր, և առցե զխաջ չարչարանադ և դայ
 զհետ իմ, նա է ինձ արժանի: Ձի ըստ
 առաքելոյ. (ոչ են արժանի չարչարանք
 ժամանակիս հանգերձեալ փառացն որ
 յայանելոց են 'իմեզ առ:) Որպէս և դու
 երևիս որդի լուսոյ և զաւակ տունջեն.
 հարազատ վերնոյն սիօնի և անդրանիկ
 ըստ հոգւոյ եղբայր Մաշդուս. որ
 խնդիր եղեր գանձի ծածկելոյ և պատ
 ճական մարգարտին: Եւ գտեր զմի գե
 ղեցիկ զանխօս մարգարտն՝ որոյ ոչ է
 գին: Որ մի է ճշմարտութիւն. և ոչ ճեղ
 քի և բաժանի: Եւ մի է և միայն մե
 ծութի ստացողացն զնա հաւանցելոց:
 Իսկ անհաւատիցն որք ոչ ունին զնա,
 և ոչ գիտեն զմեծութիւնն, և ոչ մեծա
 նան նովաւ, ոչ ինչ համարին և առ ուն
 կոխեն: Աս որոյ առ ճշմարտութիւն.
 (մի՛ տայք զսրբութիւն շանց. և մի՛
 զմարգարտս ձեր խոզաց:)

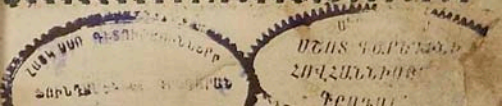
Գլուխ. Բ:

Ակիզբն ամ գոյացութեանց ամ .
 սկիզբն ամ բարեաց սեր . սկիզբն
 ամ շնորհաց խոհականութիւն :
 Բառքին՝ սկիզբն ամ գոյացութեց ամ .
 զի 'ինմանէ են սկսեալ և յառաջ եկեալ
 ամ բնութիւնք արարածոց երեւելեաց և
 աներևութից : Բաժանեցան 'իսեռս և
 'իտեսակս . և տրոհեալ տըպաշորեցան
 ըստ իւրաքանչիւր պատշաճի 'իձևս և
 'իկերպ : Երկրորդ գլուխն՝ սերն է սկիզբն
 բարեաց . զի 'ինմանէ ծնանին ամ հոյլք
 զանազան բարութեց . առ ամ . և առ հը
 րեշտակս . և առ մարդիկ : Սախ առ ամ՝
 զի 'իսիրոյ շարժեալ գոյացոյց զեղէլսս
 ամ : Եւ 'իսիրոյ շարժեալ յաղագս
 պատկերին . հայրն ոչ խնայեաց յոր
 դին . Որդին ոչ խնայեաց յանձն . հո-
 դին ոչ խնայեաց 'իմիշտ բախիլն մարդ-
 կան : Երկրորդ՝ առ հրեշտակս . զի ան
 խոնարհելի կամօք և անխղելի սիրով
 միշտ միացեալ են ընդ ամ . և միշտ հո-
 գան վն մարդկան գոյակից և ծառայա-
 կից գօլով մեզ : Երրորդ՝ առ մարդիկ .
 զի 'իսիրոյ յղացեալ ծնանին զամ բա-

րու թիս հոգևոր և մարմնաւոր. հոգևոր
 այնքան՝ զի զանձինս յաղագս սիրոյ ար
 քայու թէն՝ իմահ մատնեն՝ իզանազան
 տանջանս և իճդունս անհնարինս ամօք
 և ժամանակօք : Եւ մարմնաւոր՝ այս
 ինքն, ըստ աշխարհիս այնքան՝ զի ի
 խելաց ևս ցնորին և յանհնարինս ձեռն
 արկեն : Երրորդ գլուխն՝ խոհականու
 թին է սկիզբն ամ շնորհաց. զի ամ շը
 նորհք որ իմարդիկ հոգևոր և մարմնա
 կան՝ թէ՛ իբանս, և թէ՛ յարհեստս՝ նախ
 խոհականաւն խորհեալ լինի. և յետ քա
 ղում որոճմանց և ընտրութե լաւին և
 վատթարին՝ օգտին և անօգտին՝ տպա
 յառաջ եկեալ լինի իմաստ և բան խոր
 հրդական. և կամ արձեւստ կատարեալ
 ծնունդ գեղեցիկ լընտիր ծնողէ խոհա
 կանուէ : Եւ արդ՝ ստեղծ ամ զմարդն
 ամիւ նման ինքեան. և եդ զերեսս զայս
 ինմա. որով կարօղ գոյ ամիւ նմանիլ
 ար : Բայ է՝ նախ զարարչութիւնն :
 Երկրորդ գտերն : Երրորդ զխոհակա
 նութին : Չարարչութին՝ որով արար
 ջակից լինի ստեղծողին :

Չսերն՝ որով բաղձայ ցանկալոյն • և
հանապազ ջանայ հասանիլ և վայելել
'ինմա։ Չխոհականու թիւն՝ որով որոշե
յանբանիցն • և կարող գու խորհիւ զպե
տանին և զանպիտանն • և ուսմամբ և ջա
նիւ 'ի կատարեալն հասանիլ հասակ։
Լ; Է դարձեալ թե ո՞րն լինին արարչա
կիցք։ Վարդապետք զտհաս հոգիս առ
նեն այր կատարեալ • քահանայք զախ
տի ծնունդն անախտ • զմալդիկ անժո։
Լակ արհեստնորք՝ գոյացուցանեն յան
պատշաճ իրաց պատշաճաւորս և պիտա
նիս • ուն հիւսուենք 'իմայրից՝ սեղան և
աթոռ։ Կարողակք յօդեաց զկօշիկս և
զըզգեստս։ Դարբինք 'ի քարանց եր
կաթ • և յերկաթոյ սուսեր և այլ ինչ
գործի։

Լ' հա այսոքիւք նմանին մարդիկ այ և
արարչակիցք կոչին։ Վասն որոյ յա
ղագոս այսր պատճառի՝ ոչ կարե մարդ
զերիսս զայսոսիկ թաքուցանել 'իմարմ
նի • այլ միշտ եռայ զեռայ կայառալով
և ջանայ զան 'ի գործ արկանել • զի 'ի
վեր կոյս օւնի զձեանալն և զտարփուին

առ ազգակիցն իւր: Եւ գործեն այս
գունակ յղացեալ և արգելուն՝ թէ բա
րի և թէ չար: Սէրմն առեալ յարգան
դի մտաց, միշտ խորհի խոհականաւ.
և յօրինէ զհնարս սխտանի. և ջանա, ծը
նանիլ և իկատարումն ածել զբաղձա
լին: Եւ ապա առ բերեալ գործէ զոր
յղացաւն սիրով, և յարմարեալ խոհա
կանաւն, և լինի արարիչ այնմ իրի:

Յորոց և մի ես վատթարագոյնս քան
զամ մարդ՝ վերջինս իծնունդս ե
կեղեցւոյ՝ լի՝ անկարգութե և պղերդութե
լքեալ իլուսոյն և եղծեալ իշնոր
հաց՝ ոչ զորեցի տանիլ այսմ արարչա
ւանդ պարգևացս որ իբնութես մեր:
Եւ սերմն առել իսիրոյն վաղաճուրբք
եռայր յիս տարփումն բաղձանաց. եւ
խորհէի խօկայի և խընդրէի կատարել
զխնդիր ուրումն բանասիրի յաղադս
այսր իրի զոր իվերոյ ցուցաւ:

Եւ այժմ սկսանիմ սկիզբն առեալ բա
նիս իհոգւոյն նբյ: Եւ դուք մաքրե
ցէք զսիրտս և զլսելիս. զի անսրբութե
ի նբան ոչ է հպելի: Ոպ տկար աչք ի

Լեաց, 'իծանօթս գամք այն ճշմարտի.
 յորմէ հաշատն լուսափայլեսցի: Ըրդ՝
 առաջինն 'իլրոյ. յիւրմէ վասն իւր. և
 յայլմէ վն իւր. յիւրմէ այլոյ. և յայլմէ
 այլոյ: Յիւրմէ վասն իւր. ըստ որում,
 (ես Թր առաջին և առ յապայ): Եւ յայլ
 մէ վն իւր. (ուստի հաշատալ պարտ է
 թէ է անծ:) Չիւրմէ այլոյ. (ոչ գոյ այլ
 անծ բաց յինէն:) Եւ յայլմէ այլոյ. (ոչ
 են անծք ձեռագործք մարդկան:)

Իսկ երկրորդ 'իկարդէ իրաց իմանա
 լի է զճշմարտն անծ: Սախ 'իպատ
 ճառէ: Երկրորդ 'իսկզբանէ: Երրորդ
 'իմիակէ: Սախ 'իպատճառէ. զի ամ
 պատճառելեաց՝ խնդրի պատճառս. և
 այն ևս պատճառի 'իմիւս պատճառէ.
 և այսպէս բացաքայլութք յանհունս՝
 ոչ է գիտութի: Ըրդ պիտոյ է անպատ
 ճառ պատճառ բոլորից պատճառաւո
 րաց. որ նա ինքն է անծ: Երկրորդ և 'ի
 սկզբնէ. զի իր ինչ ինքն ինքեան սկիզբն
 ևսկսեալ անկար է գոլ. ուստի հարկ է
 ամ սկզբնաւորաց գոլ սկիզբն: Ըրդ՝ ե
 թէ սկիզբն այն անսկիզբն է՝ գտաք ըզ
 խնդրե

խընդրելին. իսկ թէ և նա սկսեալ՝ պի
 տոյ է և նմա ըսկիզբէ: Եւ այս կամ՝ ի
 համբաւս ելեալ. կամ դրտեալ զանրս
 կիզբն սկիզբն որ է ամ: Երրորդ՝ իմիա
 կէ. զի ամբազմութի իմիակէ Ժողովի:
 Այ տեսակն յանհատէ. և գիծն՝ իկիտէ.
 և բազմութի թուոց՝ իմիոյն: Երդ՝ եթէ
 միակս այս շարադրի բազմաց՝ ոչ մնաց
 մին. իսկ եթէ ոչ շարադրի՝ ոչ գոն բա
 զումք. այլ մի և մի. և այս այսպէս. սա
 կայն շարադրի միակն պակասութի. և
 անշարադրելի է ինքնութի: Երդ՝ ըստ
 որում յօլովք են բազմութիք. ուրեմն
 և միակք. զի ոչ նա այսմ, և ոչ սա այնմ
 կարէ միակ դու: Այ որոյ հարկ է գու
 այնպիսի միակ՝ որ և ամբազմութի և
 միակաց է միակ որ է ամ: Եյս երկրորդն:
 Իսկ երրորդ գլուխն որ է տեսութի զգա
 լեաց յերկինս և յերկրի: Երդ՝ ի յերկ
 րի տեսանելի է երես ինչ: Սախ՝ զհաս
 տատութի երկրի և զգնացս Զուրց:
 Երկրորդ՝ զփոփոխումն թագաւորաց՝
 մեծատանց՝ և աղքատաց: Երրորդ՝ զայլ
 այլումն օդոց և բուսոց: Սոյնպէս և յեր
 կինս

կինս տեսանելի է երես ինչ: Սախ զայ
նատարած կամարնաճգուն: (Երկրորդ,
գգեղեցկազարդութի նր: Երրորդ՝ զան
դադար շարժումն: Եւ սոքօք ճանա
չել թէ է և գոյ արարիչ սոցա: Ըստ ո
րում մն իբնախօս արանց նկատմամբ
առաջնորդականին՝ վերաթեւաց ի
սկիզբն առաջին թէ, (է մն որ շարժէ
զերկնային մարմին. և մի է. անմարմին է.
և անբաժնազոր է. և անեղ է. վս այն և ան
վախճան է. և նա է արարիչ ամ եղելոց.
և նմա է տալի պաշտօն:)

Երդ գիտելի է. զի ճանաչումն այ է
կեանք անվախճան և յաշխտենական
ըստ խոստման փրկչին որ ասէ: (Եւ են
կեանք յաշխտենականք. զի ծանիցեն
զքեզ միայն ճշմարիտ ամ. և զոր առա
քեցեր զյս քս:) Եւ ճանաչումն մարդ
կային ազգի է ըստ հինգ եղանակի:
Սախ բնականաբար քրննութե՝ ըստ
իմաստասիրացն տեսողութե: Երկրորդ,
իձեռն հաճատոց. որայ և այժմ հաճա
տացելոցս. Ըորում, (հաճատալ պարտ
է թէ է ամ:) Երրորդ՝ պարզեական.

ույ մարդարեիցն 'ի ձեռն մարմնոյ զգայ
 ութէց, երեակայութիւն. և տեսլեամբ:
 Չորրորդ աւանձնակի տեսութի միայն
 մտացն իմացման վասն առանձնակի ար
 Ժանաւոր սրբո թէ. որնյս մովսէսին.
 ըստ այնմ, (եւ ինք տեսլեամբ և երազօք
 երեւցայց և խոսեցայց ընդ ձեզ. այլ
 ի ծառայն իմ մովսէս դէմ յանդիմանէ)
 Լյսոքիկ տեսութի յայտմ Ժամանակի:
 Լսկ Նինգերորդն 'ի հանդերձէն պայ
 ծառ դէմ յանդիման տեսութի. ըստ ա
 ռաքելոյն: (Լյսմ տեսանեմք ընդ հայ
 ելի օրինակաւ. այլ յայնժամ դէմ յան
 դիմանէ) Լէ յօհան 'ի կաթուղիկէսն.
 (տեսանելոց եմք զնա ույ և էն)

(հաւատալ պարտ է այնմ որ մերձեւայ
 առ անձ թէ է ան. ուր բերանն նյ պօ
 ղոս): Չի որնյս որք կամին տաճար շի
 նել' նա ի զհիմն հաստատեն. և ապա ըզ
 շինողածն յարմարեն: Լորդ' հիմն հա
 ճատոյս մերոյ և ամսք գիտուէ' է ան.
 վն որոյ պարտ է զեութիւն նյ գիտել.
 և ապա զորպիսութիւն նորին իմանալ:
 Չի յամ իրողութիւն' չորս իրս խնդրել
 23 պարտ է

պարտ է ըստ իմաստնոց: Սախ եթէ է:
 Երկրորդ՝ զի՞նչ է: Երրորդ՝ ո՞րպիսի
 ինչ է: Չորրորդ՝ վն է՞ր է և ապա՝ իկա
 տարումն իրին ելանել: Սախզի թէ
 են՝ խնդրելի է՝ զի բազումք են որք ան
 լանեալ են. և ոչ են հացեալք. ույ յա
 րալէզն և եղջերոջաքաղն: Եւ են որք
 հացեալք. որոնք մարդ. ձի, և այլն:
 Երկրորդ՝ զինչէն խնդրելի է. որ զէա
 ցելոյ բնու թիւն բացայայտէ. որոնք յոր
 ժամ ասեմքն զի՞նչ է մարդ զի՞նչ. ձի
 և այլն: Երրորդն՝ որպիսի ինչէն. որ
 զկերպն ցուցանէ. որոնք յորժամ ասեմք
 ո՞րպիսի մարդ, կենդանի՞ թէ դրեալն:
 Չորրորդ՝ վասն էրն խնդրի՝ որ զպատ
 ճառն յայտնէ. որոնք թէ մարդ վն զար
 դարելոյ աշխարհիս է. և մահիճք վն
 հանդուտեան: Եւ այս գիտելի է. զի յամ
 արանու թիւնս՝ իչորիցս այս՝ երկուքն
 խնդրին և երկուքն ոչ. այսինքն, եթէ է
 ամ խնդրելի է եւ հաւատալի յաստի
 կեանս. նաև որպիսի ինչէն՝ տեսանի՞ի
 հանդերձեալն: Իսկ զինչէն՝ ոչ աստ, և
 ոչ՝ ի հանդերձեալն տեսանի. զի բնուին

Կայ անտեսանելի է 'ի հրեշտակաց և 'ի
 մարդկանէ: Եւ ոչ մի երն. զի ո՞ր ասի
 ցէ պատճառ ամենեցունց պատճառին:
 Ուսեալք զայս՝ եկեսցուք այժմ յառա
 ջիկայ. բանս մեր: Որ յաղադս Կայ՝ չորս
 ինչ գիտելի է: Մախզի՝ ոմանք ասեն ոչ
 գոչ ամ: Երկրորդ՝ ոմանք բազում ամս
 ասեն: Երրորդ՝ ոմանք երկու ամք ա
 սեն: Չորրորդ՝ ոմանք մի ամ: Եւ յա
 ղագս այսոցիկ է առաջիկայ բանս մեր:

Ընդ որս ասէն Էէ ոչ գոյ ամ:
 Գլուխ. Դ:

ՈՒՐ. ԶԻՆՍՆ ԶԸՆՆ ԴԻ
 պեսցուք որք ասեն ոչ գոչ ամ.

Ըստայնմ: (Ըսաց անդգամն
 'ի սրտի իւրում թէ ոչ գոյ
 ամ:) Եւ անդգամն: Մախ անպարիշտ
 և անհաշատն է: Երկրորդ՝ անմիտն:
 Երրորդ՝ անդգամն: Չորրորդ՝ յանդուգն:
 Եւ սք ասեն ոչ գոյ ամ. որպէս կպիկու
 րոս. և այլ նմանք նոյ: Բայց զի ասէ սո
 ղոմօն. (մի՛ տար պատասխանի անդգա

մին ըստ նր անզգամութեն.) այսինքն,
 զի յայտնապէս սուտք են. և ոչ արժանի
 պատասխանուոյ: Ահ իմք բերե. (այլ
 տուր պատասխանի անզգամին՝ զի մի
 յանձն իւր իմաստուն երևեսցի:) Այլ
 նախ տեսցուք զպատճառս նց թէ վասն
 ի՞նչ պատճառի անզգամեցան և ասացին
 ոչ գուցե անձ: Ասեն վարդապետք թէ՛ վս
 երկու պատճառի: Առաջին՝ զի ըստ նմա
 նու թէ անասնոց՝ զոր ինչ ընդ զգայութե
 անկանի, զայն միայն հաշտտան: Իսկ
 անձ ոչ է զգալի, այլ իմանալի. և միայն
 հոգի է պարզ. վասն այնորիկ ոչ հաշտ
 տան: Ասեմք թէ ընդունայն է և սուտ
 վս երեք պատճառի: Սախզի՝ մարդս
 իմացմամբ և մտօքն որոշի յանասնոց:
 Այլ որ զիմացումն մտաց ոչ ունի՝ նա
 զտեսակ մարդոյ ոչ ունի. այլ զանասնոյ:
 Ահ որ զանձ ոչ իմանայ՝ առաւել անմտա
 գոյն է քան զանասուն. որմիս ասէ յոր:
 (Այլ է հարց զչորքոտանիս թէ ասիցեն
 քեզ. և զթռչունս երկնից. և զձկունս ծով
 ու: Ո՞վ է որ ոչ գիտաց այսու անմիջ
 թէ ձեռն մին արար զայս անձ:)

Լըկրորդ պատճառ. զի նոքա զհոգիս
 իւրեանց ոչ տեսանեն. այլ 'ի գործոցն
 հաւատան որ շարժէ և կենդանութիւն
 տայ մարմնոյն. նոյնպէս և 'ի գործս ւն
 որ շարժէ զերկինս և զլուսաւորս՝ պարտ
 է հաւատալ ւն. Լը որք ոչ հաւատան,
 չարք են քան զդէսն. ուն ասէ յակոբոս.
 (և դէք հաւատան և սարսին:) Լըրորդ
 պատճառ. զի ամոք հաւատայ իւր ծնո
 ղացն հոր և մօր. Թէպէտ ոչ է տեսալ
 զինքն ծնանելով. և ոչ կարօտ 'ի վկայու
 Թէ. այլ բաւական է հնրակաց ձայնն.
 նոյնպէս և զերկնաւորն հայր եւ զարա
 րիչն՝ պարտ է հաւատալ 'ի հասարակաց
 ձայնից յիմաստնոց և 'ի մարգարէից. և
 յամստեղծւածոց: Լ. յս առաջին պատ
 ճառ անգգամացն: Լըկրորդ պատճառ
 մօլորութե նոցա է անկարգ բերմունք
 աշխարհիս և չարութիւնք. որք երկու ներ
 հակք զմիմեանս ապականեն: Լ. սեն՝ Թէ
 գոյր ամ գերզանց բարի, ոչ տայր Թոյլ
 աշխարհի լինել չարութիւն: Լ. սեմք Թէ՝
 սուտ են ասացեալքս վն երեք պատճա
 րի: Սախզի՝ բանից նց յայտնի ցուցանի

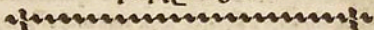
Թէ է՝ ամ. քանզի ասեն Թէ յաշխարհի
 չարութի կայ. ապա հարկ է բարի լի
 նիլ: Չի ասեն իմաստասէրքն Թէ՝ ոչ
 ինչ է չար եթէ ոչ պակասութի բարւոյն:
 Ըրդ՝ Թէ կայ ինչ բարի՝ որ պակասութի
 ունի, հարկ է լինիլ բարեգոյն բարի և
 կատարեալ՝ որ ոչ ինչ պակասութի ունի.
 և այն է ամ: Երկրորդ՝ ասեմք թէ
 անմտացն Թէ, բազում չարութիք և ան
 կարգ բերմունք աշխարհիս՝ նշան է ըս
 տու գապէս որ է՝ ամ: Չի ասեն վարդա
 պետք Թէ՝ ոչ ինչ է մեղք. բայց միայն
 յանցումն օրինացն այ: Եւ ապա Թէ ամ ոչ
 գոյ, և ոչ օրէնք գոյ և ոչ մեղք: Եւ արդ՝
 տեսանեմք որ է՝ մեղք՝ ապա ուրեմն է
 օրէնք այ և ամ: Երրորդ՝ ասեմք Թէ
 ամ առհասարակ խընամէ զամ արա
 րածս. եթէ զամ չարութի բառնայր՝
 բազում բարութիք ևս բարձեալ լինէ
 ին. որպէս Թէ սպանումն անասնոց ոչ լի
 նէր, նաև ոչ կենդանութի գազանաց.
 զի նոքօք ճարակին գազանք: Եւ Թէ
 հալածումն բռնաւորաց ոչ լինէր, նաև
 ոչ պսակք սբց. վս որոյ՝ Թոյլ տայ ամ

շարեացն՝ զի Լյայնմանէ բարի արտաքս
բերցէ: Լյա ուրեմն յայտնապէս սո՛ւտ
է առարկու թի՛ն անզգամացն որք ասա-
ցին ոչ գող ձծ:

Դարձեալ՝ ոմանք ասացին թէ, ո՛չ է
կարելի հարկաւոր բանին ցուցա-
նել թէ գո՛յ ձծ. այլ միայն հաւատով
հաստատեմք: Լյլ և այս սուտ է: Սախ
զի՛ ընդդէմ է բանից իմաստնոց. զի
Պղատոն և Լրիստոտէլ և այլքն՝ հա-
ւատք ոչ ունէին. բայց բանական քննու-
թի՛ կացուցին թէ է՛ ձծ. որո՞յ ցուցաւ
'ինախերդանին: Երկրորդ ընդդէմ է
Պօղոսի որ ասէ 'ի հռոմայեցւոց թէ՛
(աներևոյ թ քն ձյ՝ իսկզբանէ աշխարհի
արարածովքս իմացեալ տեսանին:)

Չորրորդ ընդդէմ է ստուգապէս իմաց
մանն. զի ձմ իր երկու կերպիւ՛ ստուգի:
Լռաջին՝ ի պատճառաց: Երկրորդ՝ 'ի
պատճառելեաց: Լրդ՝ 'ի պատճառաց
ո՞յ սահմանելին՝ ի սահմանաց. և այսու
կերպիւ՛ ո՛չ կարեմք ստուգել թէ գո՛յ
ձծ. զի նա ոչ ունի քան զինքն առա-
ջին պատճառ և ոչ սահմանի. բայց 'ի

պատճառելեացս՝ կարեմք ստուգել թէ
 գոյ ամ. ունի թէ ոք տեսանելով զծուխն
 որ պատճառելի՝ կարե հաստատել թէ
 աստ հուր կայ. և տեսանելով զշինւածն՝
 իմանամք զշինողն: Եւ յսպէս յարարա-
 ծոցս՝ կարեմք ճանաչել թէ է՞ և գոյ ա-
 րարիչ սոցա:

Յաշուհ. Էէ գոյ և է՝ որքիչ որքո՛ծոց:
 Գլուխ. Ե:

ԲՏ ԲԸՍ ՏԵՅԸՐՈՒՐ

տալ պատասխանի ամ որ խնդ-
 րիցէ զբան հաճատոյ հրամայե-
 մեզ առաքեալն Պետրոս:

Բոր՝ յաղագս այս խնդրոյ՝ վեց կերպիչ
 հաստատեսցուք թէ գոյ ամ: Եւ աջին
 բնական քննութիւն մտաց: Երկրորդ՝ ի
 հաճատոց: Երրորդ՝ ինք գրոց:

Չորրորդ՝ ի համեմատութեց: Հինգե-
 րորդ՝ ի վկայութեց: Աեցերորդ՝ ի մար-
 մնաւորաց: Եւ այսպէս առաջնորդեալք
 յառաջնոց նք. զի և դուք ուսեալք՝
 ի ճշմարտութին հաստատիցիք:

Լաւաքին գլուխն բնական քրննութե
 մտաց. և այս զանազան կերպիւ:
 "Սախզի" ասէ արիստոտէլ թէ, ամ որ
 շարժի՝ յայլմէ շարժի. թէ բնութե, ուն
 քարն՝ ի վայր ի ծանրութեն շարժի.
 և թէ կամօք, և թէ բռնութե, և թէ կեն
 դանին որ ի հոգւոյն. և անկենդանն յայտ
 է. զի ամ որ շարժի՝ յայլմէ ունի զշար
 ժումն. որոնք տեսանեմք զարեգակն զի
 շարժի. և նր շարժողն կամ շարժուն է,
 կամ անշարժ. թէ անշարժ է և շարժող՝
 գտաք զխնդրելին: Եւ այն շար
 ժողն շարժուն է. և այս կամ ի յանհուն
 սրն ելանէ որ ոչ է գիտութի. կամ գտա
 նել զառաջին շարժողն որ ոչ շարժի և
 այն է ամ: Եւ րկորդ՝ յայտ է ուն ասէ
 աւէռօիս մեկնիչն արիստոտէլ թէ՝ ոչ
 կարէ բազում հակառակութի և անկար
 գութի իմի կցորդութի գալ, եթէ ոչ
 լինի մի ոմն կարգաւորիչ ուն զօրավարն
 ի զօրս: Եւ րդ տեսանեմք յաշխարհի զի
 մարմին և անմարմին ներհակք են. և չորս
 տարերքս. և կցորդեալ են իմի բնութի.
 և ոչ ապականեն զմիմեանս:

Բրդ՝ այն որ հասարակաց խնամող եւ
 կարգաւորիչն է՝ անձ է։ Երրորդ՝ յայտ է
 զի ՚խտեղծուածս՝ ոմանք ըսկիզբն ու
 նին եկատարած. ունի ապականացուքս։
 Եւ ոմանք սկիզբն ունին եւ ոչ կորած.
 ունի երկնային մարմինքն եւ հրեշտակք եւ
 բանական հոգիք։ Եւ ասին իմաստունք
 թէ՛ պատճառն քան զպատճառելին ազ
 նուական է եւ առաւել թի ունի։ Բրդ
 սոքա որք սկիզբն ունին եկատարած՝ եւ
 որք սկիզբն ունին եւ ոչ կատարած՝ ոչ
 կարեն պատճառ լինիլ։ Եւ պա ուրեմն
 պարտ է նորմառին անսկիզբն լինիլ եւ ան
 կատարած. եւ այն անձ է։ Չորրորդ պատ
 ճառ՝ ասէ արիստոտել թէ՛ ստու թիւն աս
 տիճան ունի. զի ոմն է փոքր սուտ. ունի
 ասելն չորսն է հինգ. եւ ոմն մեծ. ունի ա
 սելն չորսն է հազար։ Բրդ՝ որ սակաւ
 սուտն է՝ կամ ճշմարիտ է, կամ մերձ
 ճշմարտին. ունի այն որ սակաւ սեւեռն է՝
 սպիտակ է, կամ մերձ առ սպիտակն։
 Բայց իր ինչ ոչ կարէ ճշմարտին մերձ
 լինիլ. թէ ոչ լինի ամենեւին ճշմարիտ։
 Եւ թէ է ինչ ամենեւին ճշմարիտ՝ նաեւ

պարտ է լինիլ ամենեին է. զի իր ինչ որ
 ամենեին ճշմարիտ է՝ առաւել է է. իսկ
 այն որ ամենեին է է և ճշմարիտ՝ այն է
 ամօ: Եւ այսպէս կարեմք ցուցանել յաս
 տիճանէ բարութեն. վս զի է ինչ որ
 բարի է. և է ինչ որ բարեգոյն. ապա ու
 րեմն պարտ է լինիլ ու մեմն ամենեին բա
 րի և այն ամօ է: Հինգերորդ՝ ասեն ի
 մաստունք թէ, այն իրն որ ճանաչումն
 ոչ ունի՝ իկատարածն ոչ կարէ հասա
 նիլ. թէ ոչ լինի յայնմանէ որ ճանա
 չումն ունի. ուս նետն ոչ ունի ճանա
 չումն զի անգգայ է. ոչ կարէ ինքեամբ
 ինշաւակն հասանիլ թէ ոչ ինէտողէն
 ուղղի: Բայց արիստոտէլ ասէ թէ՝ ամ
 որ բնութիւն է՝ վս կատարածին ներդոր
 ծէ. թէպէտ և ոչ ճանաչէ զկատարածն.
 որսս հուր զշարժումն ի վեր, և քարն
 զառ ի վայր. վս զի կատարած նց այն է
 թէպէտ և ոչ ճանաչէն: Եւ ապա ուրեմն
 պարտ է լինիլ իրի ինչ՝ որ ճանաչումն
 և խելս ունի. որ զամբնութիս իկատա
 րածն իւր ուղղէ. և այն է ամօ: Եւ
 բորդ՝ ասեն իմաստունք թէ, ամ կարո

զուծի ստեղծոճածոց՝ սահմանեալ է՝ ի
 յէսս՝ և կարօտ է նիւծոյ. զի առանց
 դոյացական նիւծոյ՝ ոչ կարէ ներդոր
 ծել. վսայն զի յօջնչէ ոչ կարէ ինչ առ
 նել: Լպա ուրեմն հարկ է լինիլ կարո
 զուծի ինչ անստեղծ՝ և ոչ սահմանեալ
 իդոյսս. որ ոչ կարօտի նիւծոյ. վս զի
 յօջնչէ առնէ. և այն ան է: Եւթներորդ
 պատճառ. ան զգալիքս են պատճառ
 ինչ իրաց. կամ են պատճառ առաջին.
 կամ ոչ են. ոչ ասեմք առաջին անձառ.
 զի բաղադրեալք են: Եւ հարկ է նախ
 լինիլ կարողութիւն ինչ՝ որ զնս բաղադրէ:
 Եւ այն կարողութիւն կամ պարզ լինի,
 կամ բաղադրեալ. և թէ բաղադրեալ՝
 կարօտ է այլոյ իրի. և զի ոչ է հնարյան
 հունսն լինիլ: Լպա ուրեմն հարկ է դը
 տանել էուծի ինչ ամենեին պարզ. և
 այն ան է: Եւթներորդ՝ ներդործական
 զօրութիւնքս որք կան իզգալիսս՝ որնս
 իհուն և յարեգակն՝ ոչ են ազատ զօ
 րութի. ոս թէ հունն այրէ զոք. կամ
 արեգակն տապացուցանէ: Եւ թէ ոք
 աղաչէ զնս զի մի փնտեսցեն, ոչ լսեն.

զի՝ իհարկէ ունին զկիզելն. և զհրամանս
 Թն իւրեանց կատարեն: Բայա ուրեմն
 հարկէ կարողութի ինչ լինել բարձրա
 գոյն և ազատ որ՝ իներքոյ ձեռին նր լի
 նին այս ամ զգալիքս: Եւ այս է կարո
 ղութիւն այ: Արեւբեմն հրամանաւ նո
 րին՝ արեգակն յետս դառնայ. առեղե
 կիայիւ: Եւ զտեղի էառ յետոճայ:
 Եւ հուրն՝ իբաց եդ զայրեցողութիւն
 իյերից մանկանցն առ դանիէլիւ:
 Եւ ներորդ՝ ասէ արիստոտէլ. զոր ինչ
 բնութիւն ոյն է՝ նախ պարտ է ընտրել.
 քան զայն որ ոչ է բնութիւն ոյն. որոյս
 արդարութիւն նախ պարտ է ընտրել.
 քան զարդարն: Եւ արդարութիւն բնութիւն
 ունի զարդարութիւն և գոյացողութիւն է
 իւր. իսկ արդարն բնութիւն ոչ ունի զար
 դարութիւն. այլ պատահումն է նմա.
 զի յայլմէ առնու: Բորդ՝ ամ ըստեղծ
 ճաժք որք արդարութիւն և բարութիւն
 ունին՝ ոչ ունին բնութիւն, այլ ընկալեալք
 յայլմէ. ապա պարտ է գոլ այնպիսի ոմն՝
 որ զարդարութիւն և զբարութիւն անթերի
 ունիցի. և այն է ամ:

Տասներորդ՝ ասեն իմաստասերք թէ,
 զինչ շարժական և այլայլակ իր կայ՝
 անկատար է վն զի որ շարժի և այլայլի՝
 է ինչ զոր կորուսանէ զոր ունէրն. և է
 ինչ զոր ընդունի զոր ոչ ունէր. վն այն
 անկատար ասի: Բայց ամ ստեղծեալքս
 շարժական և փոփոխական են. կամ 'ի
 կողմանէ գոյացու թէն թէ զապականու
 թիւն ունի. և կամ 'ի կողմանէ սլատահ
 մանն. ապա ուրեմն ոչ ինչ ստեղծուած
 է կատարեալ: Սմին իրի հարկ է լինիլ
 ամենևին կատարեալ էութիւն ինչ՝ ան
 շարժ և անփոփոխ և անմահ. և այն է ամ.
 և թէ ոչ՝ աշխարհս անկատար լինի:
 Եւ երեք միտք ասացել 'ի սկիզբն նախ
 երգանին. որ 'ի սկզբնէ. և 'ի պատճա
 ռէ. և 'ի միակէ: Եւ աս առաջին գլուխն:
 Արկրորդ՝ զամ գոլ ճշմարիտ՝ հաւատ
 նք կաթուղիկէ եկեղեցւոյ վկայէ.
 վն զի հաւատայ զամ. և հաւատայ 'ի
 յամ. և հաւատայ նայ: Եւ առաջին հաւա
 տայ զամ. այսինքն թէ է ամ. և հաւա
 տալ ի յամ՝ է սիրելն զամ և հաւատով
 մերձենալ և յօդել յանդամսն. իսկ հա

Էատալն այ՝ է հաճատալ բանից նր՝
 Լյոս երեք կերպ հաճատոյս զոր ասա-
 ցաք՝ առաջին և վերջինն բարեաց եջա-
 րեաց է. իսկ միջինն միայն սրբոց է յա-
 տուկ։ Լյա առերեմն վկայութե հաճա-
 տոց յայտնի է որ է անձ։ Եւ ոչ թէ մի-
 այն է անձ, այլև գոլն այ՝ միայն է կա-
 տարեալ։ Եւ այս է պատճառն։ Սախզի՝
 այն է կատարեալ, որոյ ոչ ինչ է արտա-
 քոյ նր. իսկ հոլթին մեր ունի ինչ ար-
 տաքոյ ինքեան. վասն որոյ ոչ է կատա-
 րեալ։ Չի՛ ի գոլն մեր՝ է ինչ պակասու-
 թի որ անցեալ է. և է որ դեռևս լինե-
 լոց է. սակայն գոլն այ՝ համահաճա-
 սար է. զի ոչ ինչ է անցեալ նր. և ոչ ինչ
 հանդերձեալ է լինիլ. վս այնորիկ կա-
 տարեալ է յոյժ։ Երկրորդ պատճառաւ.
 զի ասեմ իմաստունքն թէ, կրկին ասին
 իրք. է ինչ որ անցանի միշտ ուն ժամա-
 նակն և շարժումն. և գոլնց զոյգ ոչ է.
 զի մասն ինչ անցեալ է. և մասն ինչ գո-
 լոյ է. և է ինչ որ մնայ. որոյս մարդս և
 սոյնպիսիքս։ Եւ այս կրկին ունի ի
 գոլն. այսինքն, գոյացական և պատա-

հական. գոյացական գոլն՝ ամ յամի է.
զի ոչ է անցեալ ինչ. և ոչ հանդերձել է
դալ. վս այն ոմն մարդ՝ իծննդեն է մինչ
'իմա՛ն' նոյն մարդն է. բայց պատահա-
կան գոլն՝ է ինչ որ անցեալ է. և է ինչ
որ հանդերձեալ է դալ. ոմն մանկու թի
և ծերու թի. բայց ամ մնայ յաճիտենա-
կան. և պատահական ոչ դոյ 'ի յամ'.
վս այն յոյժ կատարեալ է:

Երրորդ գլուխն՝ հաստատի վկայութե
սք գրոյ որ է ամ: Յարարածսն ա-
սէ: ('Խսկգբանէ արար ամ զերկինս և
զերկերս) Եւ 'ի գիրս ելիցն ասէ. (որ էն
առաքեաց զիս) Եւ սաղմոսն ասէ:
(Յաճիտենից մինչև յճիտնս դու ես)
Եւ յաճեալորանն. ('Խսկգբանէ էր բանն.
և բանն էր առ ամ:) Եւ այլ սոյնպիսի
վկայութիւն ամ ամառն զգիրք:

Երրորդ թէ է ամ, համեմատութե
արարածոցս առ նա ցույանեն:

Ըի այնչափ ճշմարիտ է գոլն այ՝ մինչ
զի գոլն մեր համեմատեալ առ նա՝ ոչ
ինչ է: Եւ արդարութիւն մեր և գե-
ղեցկութիւն առ նորայն՝ ոչ արդարութիւն

և ոչ գեղեցկութիւն համարեալ: Բայց
 ամ իւր մերձ գոլովն՝ տայ ամ իրաց ըզ
 րայո: ի: Եւ թէ հեռացուցանէ՝ իմէնջ
 զմերձ գոլն իւր՝ ամ արարածք ոպ յո
 չընչէ եղեն. այսպէս յանէութիւն անկա
 նին: Բայց համեմատութիւն արարածոցս
 առ ամ՝ այսպիսի սլատճառաւ է:

Զի իմաստունք ասեն թէ՝ որ ինչ ան
 կատար է, առ այն հայի որ կոտրեալ է.
 և՛ ինմանէ արտաբերի: Եւ այն որ ըստ
 մի իրաց ինչ է, առ այն որ բովանդակն
 է: Եւ այն որ նենթակայումն է, առ այն
 որ ըստ ինքեան է: Եւ այն որ պակասն
 է, առ այն որ անպակասն է: Եւ այն որ
 ի հոսման եւ ի ծորման է, առ այն որ
 հաստատուն և մնացական է: Բայց ու
 րեմն թէ է ինչ անկատար, և ըստ իրաց
 ինչ, և նենթակայումն, և ի պակաս, և ի
 հոսման. վս այն ի հարկէ պարտ է լի
 նիլ ինչ կատարեալ. և բովանդակամբ.
 և ըստ ինքեան. և անպակաս. և մնացա
 կան. և այն է ամ:

Ինգերորդ գլուխն. զի բոլոր ամսքք
 վկայեն թէ է ամ: Զի ասեն վար

դապետք թէ՛ (հաւատամք զքեզ տր
 գոլ այնպիսի իր՝ որ առաւել քան զայն
 ոչ ոք կարասցէ խորհիլ։) Եւ ասէն դիո
 նէսիոս ասէ թէ, (գոլն ամբն՝ է գոյա
 ցական անօրին։ այլ զայս իմացիր
 ըստ պատճառին, և ոչ ըստ տեսակին։)
 Դարձեալ ասեն, նա առաւել ունի ըզ
 գոլն՝ որ առաւել հեռագոյն է ՚ի յոջ
 գոլոյն։ և այն իրն առաւել հեռի է ՚ի
 յոջ գոլոյն՝ որ ոչ ունի լինիլ յետ լինե
 լու թէ։ և ոչ ունի լինիլ յետ ոչ լինելու
 թէ։ և ոչ ոք կարէ խորհիլ թէ ոչ էր. և
 այն անձ է։ Եւ զի նա ոչ ունի զգոլն յետ
 լինելու է, ունի ժամանակն և շարժումն.
 և ոչ ունի զգոլն յետ ոչ գոլոյն որպէս
 մարդս։ Եւ անձ յաւիտենական է. և ոչ
 կարէ խորհիլ թէ ոչ գոյ։

Եւ երբորդ գլուխն՝ արարածք գոչեն
 թէ անձ է. ունի ասեն վարդապետք
 թէ՛ հարց զանձ ՚ի յարեգակն, և ՚ի լու
 սին, և ՚ի յաստեղս, և յայլ ամ տարերս.
 պատմութեանի տան թէ, ոչ եմք զոր խընդ
 րես. այլ ստեղծեալք եմք նայ. ըստ սաղ
 մոսին. (նա արար զմեզ. և ոչ մեք էաք։)

Լ՝յլև երկիրս որ խոնարհ և աղտեղի է
 քան զձմ տարերս. ուստի գեղեցիկ ծա
 ղիկք և բոյսք այսոքիկ՝ դռնն ասելով
 թէ, ստեղծողն մեր բերապատիկ գե
 ղեցիկ է: Լլն այն ասեն իմաստունք թէ,
 (անծ է ձայն բնուէց. որում՝ ան գեղեց
 կութք և քաղցրութք՝ և բարձրութք և մաք
 րութք՝ վկայեն թէ, առաւել գեղեցկա
 գոյն և քաղցրգոյն՝ և բարձրգոյն և մաք
 րագոյն է նա: Լ. յսպէս և յայլոցն: Լ՝յլև
 մարդկային մարմինս վկայէ թէ՝ ես որ
 փոքր մի մասն եմ աշխարհիս՝ այսպէս
 բանականութիւն ունիմ որ զիս խնամեմ:
 Լ՝պա ուրեմն յայտնի է՝ որ բարձրագոյն
 իմացականութիւն ունի նա՝ որ զձմ խնա
 մէ: Լ՝չ ոմ յարքայութեն զձմ ստեղծ
 ճածս՝ ի յանձ տեսանեմք. այսպէս և յաս
 տի կեանս ընդդէմայնմ, յամարարածս
 զանձ դտանեմք իբրև հայելի. ոմ ասէ
 առաքեալն. (այժմ տեսանեմք հայելէ՛ւ
 և օրինակաւ. այլ յայնժամ դէմ յանդի
 ման: Լ՝չ դարձեալ՝ աներևոյթքն այ՝
 երևելի արարածովքս իմացեալ տեսա
 նին:) Զի որչափ եմք յաքսոր յօտար

Ու առաջնոյն գիտելի է զի բազում
 և զանազան են պատճառք մուրրու
 թէ կռապաշտիցն: Լ' առջին պատճառ
 սաստիկ կսկիծ ի վր մահչան սիրելւոյ.
 ունի ասէ սողումն յիմաստու թէն. (հայր
 վաղամեռիկ որդւոյ՝ արար պատկեր. և
 աւանդեաց հնազանդելոց իւրոց՝ զի եր
 կիրպագցեն:) Եւ զայն սովորու թի ու
 սան բազումք՝ և անկան ի կռապաշտու
 թի: Եւ այլք ասեն թէ նինոս որ զնին
 չէ շինեաց՝ ըզմեռեալ հօր պատկերն
 կանգնեաց և կոշեաց բէլ. և պատուեաց
 զնա այնպէս՝ զի թէ փնաս ինչ ոք գոր
 ծեալ լինէր մահու, առ այն պատկերն
 երթայր և ազատեալ լինէր: Երկրորդ
 պատճառ հպարտութի թագաւորաց
 և իշխանաց. որ զտկարութիս իւրեանց
 մոռացեալ, ետուն զինքեանս նմս պաշ
 տել. ունի նաբուգոդոնոսոր: Եւ ետուն
 զպատկերս իւրեանց դրօշել և յուղար
 կել ի հեռաւորս՝ զի և նոքա պաշտես
 ցեն: Երրորդ պատճառ մարդահաճու
 թի փոքունց. որք կամեցան զմիտս թա
 գաւորացն հաճել և երկրպագու թէ ծա

և այել. և այն եղև գայթակղութի նյ.
 զի զօնհաղորդական անունն՝ նյ կոչե
 ին: Չորրորդ պատճառ գեղեցկութի
 արհեստից. կամ գեղեցկութի ըստեղծ
 ճածոց. ունի ասէ. (որոց ըստ գեղն զոճար
 ճացեալ, անծս կարծիցեն): Բայլ զու
 սաւորսն՝ ի պաշտօն առեալ պատրեցան.
 ունի և ամիկ ոք որ ոչ կարէ տեսանել ըզ
 թագաւորն՝ թէ զոք զարդարուն տե
 սանէ՝ կարծէ զնա թագաւոր գու:
 Նինգերորդ՝ զի կախարդ ոմանք պատ
 րեալ՝ զզգայութիս հրաշացուցանէին՝ ի
 ներքոյ բնութեանց. և նոքա կարծեցին
 գործ այ լինիլ. որնս յիգիստոս զգոր
 դունսն և զգազանս յօճ ցուցանէին իա
 բութի. և զոր բնութիւն յամելով առ
 նէ՝ նոքա դիւական հնարիւք փութով
 կատարեն: Այցերորդ պատճառ հպար
 տութիւն և նախանձն սատանայի. որ ի
 սկզբանէ կամեցաւ անծանալ. և այժմ
 ջանայ յամ մարդկանէ պաշտօն առ
 նուլ. վս այն՝ ի կուռս մտանեն և ճայն
 տան մարդկան. երբեմն հիւանդութի
 անծեն և յետոյ բառնան զյաւն. և վս

այն ընծայք ոպ այ ընդունեին: Եւ զոր
իւջ չարութի կամէին առնել՝ նախագի
տակ լինեին: զի զմարդիկ պատրեսցեն
և տօն ուրախութե՝ ուտելով և ըմպելով
և խաղալով առնեին: որով առաջել քար
շէին զսիրտս մարդկան: Եւ այս ևս ոյն
պիսիք՝ եղին պատճառ կռապաշտութե
մարդկան: Եւս առաջին դուին:

Երկրորդն թէ՝ քանի՞ են տեսակք կը
ռապաշտութե: Գիտելի է՝ զի բա
զում տեսակս ունի: Սախ՝ է կռապաշ
տութի դիւնաց: Երկրորդ՝ պաշտօն երկ
նից լուսաւորացն: Երրորդ՝ չորից տա
րերաց: Չորրորդ՝ մարդկան: Հինգե
րորդ՝ անբանից կենդանեց: Աեցերորդ՝
պատկերաց և այլ դործոց մարդկան:

Եօթներորդ՝ կռապաշտութի ժամանա
կաց. և մասն ինչ ժամանակաց: Ութն
երորդ՝ ոմանք զծառս պաշտեցին և ըզ
բոյս: Եւ մենայն կռապաշտութի՝ ծայ
րագոյն մեղք է: Սախը՝ զպատիւ ա
րարչին զրկեն՝ և արարածոցս տան:

Երկրորդ՝ և զստեղծողն և զստացոռածն
միապէս համարին:

Երրորդ՝ լի են ամ չարութիւնք, յորժամ
 զհոգի մարդոյն ի այլ յետս դարձու
 ցանեն. բայց ծանրագոյն կռապաշտու
 թիւ յորժամ անարգ իրաց զինքեանս
 ի ծառայութիւն տան, քան պատուակա
 նաց: Ձի առաւել անարգ են, որ զայա
 տիւնն այլ չորքոտանեաց տան քան թիւ
 մարդկան. ոպ ասէ պօղոս ի հռոմայեց
 ւոց. (փոխեցին զփառս անեղծին այլ՝ ի
 նմանութիւն պատկերի եղծանելի մար
 դոյ. և թռչնոց և չորքոտանեց և սողնոց:)

Եւ զաւելի թ ասէ. (փոխեցին զփառս այլ
 ի նմանութիւն որթուն խոտակերի:)

Եւս երկրորդ գլուխն:

Երրորդ գլուխն՝ պարտ է եղծանել:

Սախ զկռապաշտութիւն դիւան:

Երկրորդ՝ զկռապաշտութիւն լուսաւորաց:

Եւ ասպա զայլսն ըստ կարգի:

Սախ ասեմք ընդդէմ կռապաշտութեան:

Եւ զիւնաց: Ձի պաշտօնեայք դիւան:

յոյժ տաղտկալի են վն չորս պատճառի:

Սախ զի՝ նոքա թշնամիք են այլ. և յոյժ

դժուարին է այլ թիւ ոք պաշտէ զդէս:

Երկրորդ՝ զի թշնամիք են մարդկան

ազգի: Երրորդ՝ զի յոյժ սուտ են. ոմ
 ասէ յօհան. (սո՛ւտ է նա և հայր նորա):
 Չորրորդ՝ զի Թէպէտ դեք՝ իկողմանէ
 բնու Թեան ազնոճագոյնք են քան զմար
 դիկ. այլ իկողմանէ մեղացն՝ անարգա
 գոյնք են. և ոչ միայն քան զմարդիկ,
 այլև քան զանասունս եւ զամ ըստեղծ
 շածս: Եւ յայտ է՝ զի ոչ է պարտ զայն
 պիտի հոգիսն պաշտել վասն բազում
 պատճառաց: Սախզի՝ նոքա չարք են
 կամ բարիք. Թէ բարիք՝ պարտ է զի
 զայրանան նոքա ի յնյ պատիւն մաս
 նաւորիւ: Եւ եթէ չարք են՝ ո՞րմս են
 արժանի պաշտելոյ. այլ բազումս նա
 խատիւյ և արհամարհելոյ: Երկրորդ՝
 զի Թէ բարիք էին, ապա ոչ օգնէին
 պոռնկաց և կախարդաց. այլ զի չարք
 են. և չար գործն նոյ ախորժ Թոճի:
 Երրորդ՝ Թէ բարիք էին, զսբան սիրէ
 ին. զի ամ ոք զնման իւր սիրէ. այլ զի
 չարք են և Թշնամիք սբցն: Չորրորդ՝
 զի Թէ բարիք էին, քարչէին զմարդիկ
 ի բարձրագոյն բարիս հոգևորս. այլ
 զմարդիկ ի փոքր բարուի մարմնաւորս

հասուցանեն. ունի 'ի գողութիս և յափշ-
 տակու թիս, և յայլս: Բայա ուրեմն նոքա
 չարք են և ոչ է պարտ զչարսն պաշտել:
 Նինգերորդ՝ նոքա զմայմնաւոր բա-
 րիսն՝ կամ իւրեանց կարողութեն տան,
 կամ ալ. բայց իւրեանց կարողութեն
 ոչ կարեն. զի նախ ցուցաւ թէ՝ մի է զօ-
 րութի անեղծ և անչափ. և 'իներքոյ է
 նր ամ ինչ: Եւ նոքա թէպէտ 'իսիրոյն
 և 'ի շնորհացն ալ հեռացան՝ բայց 'ի կա-
 րողութենէն ալ բնաւ ոչ կարեն արտա-
 քոյ լինիլ: Զի ստեղծուածք են ալ.
 ապա ուրեմն զամբարութի զոր նոքա
 տան՝ պարգևք ալ են և նոքա ծառայք:
 Եւ թէպէտ բարի հոգիքն միջնորդ են
 մեզ բարեաց՝ ոչ է պարտ պաշտել. այլ
 ըստ ալ կերպի պատուել: Ահեղերորդ
 նոքա զբարին զոր առնեն՝ կամ 'ի հար-
 կէ առնեն բնութե ունի հուր, և կամ ա-
 զատ կամօք. թէ բնութե՝ բնաւ պա-
 տիւն նոց վայելէ: Եւ թէ ազատ կա-
 մօք՝ կամ հրամանաւն ալ առնեն. կամ
 ընդդէմ հրամանաց ալ: Եւ թէ ընդ-
 դէմ հրամանաց ալ, հակառակ են ալ.

Եթէ հրամանաւն նոյն, զանձ պարտէ
 պաշտել. և ոչ զնս: Եթէնքորդ՝ Թէ
 ասէ ոք Թէ, այսպիսի հոգիքս բարկա
 ցեալ են մարդկան, վասն այն պարտէ
 պաշտել զի մի՛ մնասեսցեն. բայց և այս
 անմտութի է. վս զի նոքա կամ բարի
 են, կամ չար. Թէ բարիք ոչ են, պարտ
 է բարկանալ մարդոյ: Բայց միայն պատ
 ճառաւ մեղաց որ՝ իզոջումն ածեն, ա
 պա պարտէ՝ իզոջումն և իսրբութիւն
 հաշտիլ և ոչ խնդրել արիւն կենդանեց:
 Եւ բարկութիւն չար է ոմ դադանաց.
 որոց ոչ հանդէսն մինչև արիւն ճաշա
 կեն: Եթէնքորդ՝ յորժամ անձ հաշտ
 լինի ընդ մարդոյն՝ և նոքա բարկացեալ,
 բարկութիւն նոյն կամ կարէ մնասել կամ
 ոչ. Թէ կարէ՝ յայտէ Թէ անձ ամենա
 կարող ոչ լինի. զի ոչ կարէ փրկել զսի
 րեւիս իւր ինցնէ. և Թէ ոչ կարէ՝ ոչ է
 պարտ երկնցիլ և պաշտել զնոսա:
 Իննքորդ՝ անձ զչարութիւն նոյն յետ նա
 հանջէ, կամ Թոյլ տայ. Թէ նահանջէ՝
 ոչ է պարտ երկնցիլ Եւ Թէ Թոյլ տայ,
 վս օգտի է. ոմ զի Թշնամիքն տանջին
 49 Ի զնքսն.

զսբսն. զի վարձս առնեն: Տասներորդ՝
 կամ զօրութիւնսն իմաստութիւն արդա-
 րութիւն և կարգաւորութիւն են, կամ ոչ.
 Թէ կարգաւորութիւն առնեն, ոչ է պարտ
 որք սբքն ի զօրութիւնսն երկնչին. այլ
 մեղաւորքն. և նոյն բաւական է զեղջին:
 Եւ թէ զօրութիւնսն նոյն տգէտ և անխրաւ է,
 այսպէս է որ թիւրն ի ձեռնսն նոյն դիւա-
 հարի: Եւ եթէ ոք զնս վս անխրաւութիւն
 պաշտէ՝ պարտ է ապա զդիւահարն
 և զխնն պաշտել: Մետասաներորդ՝ զօ-
 րութիւնսն կամ արձակ է կամ կապեալ.
 Թէ արձակ է, զիմորդ ոչ առնեն զամսն.
 զի նոյն զօհս և պատարդս մատուցանեն.
 Եւ թէ կապեալ է՝ զամսն որ կապեաց զնս
 պարտ է պաշտել. և ոչ զսատանայ:
 Երկուսասաներորդ՝ պատիւն նոյն պակա-
 սեցաւ, եւ մէկ հրամանաւն նոյն. և այժմ
 յամ երկրէ աւետարանաւն քսի. որպէս
 ի զօրութիւնսն, (հզօրն վառեալ ունի
 ցի՝ ի խաղաղութիւն են ինչք նր. բայց
 թէ հզօրագոյն քան զնա ի վր եկեալ
 յաղթիցէ, զսպառազինութիւնսն հանէ
 ինմանէ:) Եւ ոք զօրութիւնսն այն մեծ՝

որ զնա արգելեալ է, կամ զօրութիւնսն,
կամ զօրութիւն մարդոյ: Եւ թէ զօրութիւնսն
նա, ապա նոքա թշնամիք են. և թէ
զօրութիւն մարդոյ՝ նախ պարտ էր որ նա
իզօրութիւն մարդոյս երկնցէր. քան թէ
մարդս՝ ինմանէ: Ապաւրեմն ոչ է պարտ
զնա պաշտել, վն զի ստեղծող ոչ է. այլ
միայն թշնամի. ուն ասէ դա՛ւիթ:

(Բեկայն կուռք հեթանոսաց դէք են.
այլ տր զերկինս արար):

Բ.յ առաջին գլուխն:

Երկրորդ գլուխն՝ պարտ է ասել ընդ
դէմ նց՝ որք զլուսաւորսն անձ կար
ծեալ պաշտեն: Սախզի յոյժ անարդու
թիւն է որ մեծն փոքուն ծառայութիւն
առնէ. իսկ մարդս մեծ է քան զաստեղս:
Զի նոքա վն մարդոյս եղեն. ուն ասէ
յարարածսն մովսէս. (եդ զնն՝ իհաս
տատութեդ լուսատու լինիլ երկրի):

Եւ յերկրորդ օրէնս ասէ. (մի հայեցել
զարեգակն և զլուսին և զաստեղս և զամ
զարդ երկնից, և մոլորեալ երկրպագոյս
նց. զորս ստեղծ տր անձ՝ իծառայութիւն
ամազգաց որ ինեբքոյ երկնից):

Երկրորդ՝ զի ասէն պաշտօնեայք նոցա
 թէ՛ սովորութի մարդկան՝ իջարն և՛ ի
 բարին՝ ի լուսաւորացի են. վասն այն
 պարտէ պաշտել զնս: Եւ այս սուտ է.
 զի լուսաւորքն զներգործութիւն կամ
 բնութիւն առնեն, կամ կամօք և դիտու
 թեամբ. թէ բնութիւն՝ ներգործութիւն
 նոճաստ է քան զմարդկան որ կամօք և
 դիտութիւն գործէ: Այս ասէն իմաստա
 սէրք թէ՛ բնութիւնն ներգործեն որպէս
 ծառայք. զի յերկու հակառակն ոչ կա
 րեն գործել. այլ միայն՝ իմինն. որպէս
 հուր միայն ջերմացուցանէ. իսկ անձն
 իշխան կամքն և դիտութիւնն՝ ներգոր
 ծէ ունիւմ. և երկու հակառակացն իշ
 խէ: Այս թէ լուսաւորքն բնութիւնն ներ
 գործեն՝ սուտ են որք ասէն թէ, նոքա
 պատճառ են իմաստութիւն և տգիտութիւն
 բարւոյ և չարի. զի այսպիսիքս՝ բարձ
 րագոյնք են քան զբնութիւն: Եւ թէ
 կամօք և դիտութիւնն ներգործեն, և կա
 մօք զչարն և զմեղքն՝ իմարդս հեղուն,
 չարագոյնք են և թշնամիք նոյ: Երրորդ
 զոր ինչ չարութիւն ունին՝ կամ բնութիւն

ունին, կամ յետոյ ստացան՝ իբնութի
 ոչ ունին չարութի. զի անձ զնս բարի
 ստեղծեաց և հեռի է յայ չար ստեղծա
 նելն: Եւ թէ յետոյ ստացան՝ և այլայ
 լեալք իբարւոյն չար դտան, իհոգւոյ
 ապականեցան. զի ասե՛ն պաշտօնեայք
 նոյ թէ՛ լուսաւորքն հոգի ունին. բայց
 սուտ են. զի նոքա ճամարտապէս հոգի
 ոչ ունին. և թէ ունին՝ անպատեհ է որ
 մարմինն անապական լինի և հոգին ա
 պականացու. վասն զի հոգին պատուա
 կան է քան զմարմինն: Եւ պա ուրեմն
 սուտ է ասելն թէ՛ սուփորութի մարդկան
 իջարն կամ իբարին իլուսնորացդ է:
 Չորրորդ՝ անկարգութի է թէ այն որ
 բարձր է և առաջին խնամեալ լինի յայն
 մանկ՝ նուազստ է և վերջին. իսկ միտք
 մարդկան և կամք բարձրագոյն են քան
 զերկնային մարմինսն: Եւ պա ուրեմն երկ
 նային մարմինքն ըստ ինքեանց ոչ կա
 րեն հեղուլ ինչ, և կամ հասուցանել ի
 միտս և յանձնիշխանական կամս մարդ
 կան: Հինգերորդ՝ ոչ ինչ մարմին կարե
 ներգործել, եթէ ոչ միջնորդութեամբ

շարժմանն. իսկ միտք մարդոյն ինքն
 ըստ ինքեան է արտաքոյ շարժման. զի
 յորժամ շարժումն մարմնոյն հանդիստ
 առնու, հոգին զառաքինութիւն և զիմաս
 տութիւն խսկայ: Եւ զի միտքն անշարժ է.
 այս է պատճառն. զի ասէ արիստոտէլ
 թէ՛ ամ ինչ որ շարժի՛ մարմին է. բայց
 միտքն ոչ է մարմին և ոչ զդայու թի մար
 մնոյ. այլ որպէս ակն տեսողական զօրու
 թէն. վս այսորիկ միտք և կամք մար
 դոյս՝ իշարժմանէ լուսաւորացդ ոչ ինչ
 կարէ ըդունիլ. վս զի իններքոյ իշխա
 նուէ նոյ ոչ է: Այցերորդ՝ կռապաշտքն
 ասեն թէ, որ ինչ իններքոյ սոցա ստեղ
 ծաւ՝ իհարկէ բարի կամ չար լինի.
 և որ ինչ յայնպիսի պահու և րոպէի ըս
 կիզքն առնէ բանի՝ հասանի իկատա
 րումն, կամ ոչ: Եւ այս սուտ է. զի բա
 զում անգամ տեսանեմք իններքոյ աս
 տեղաց իմիում պահու երկուք ոմանք
 ծնեալք. մինն բարի լինի և միւսն չար.
 ոպ յակօք և հասաւ: Եւ բազում անգամ
 պատահի որ երկու ոմանք իմիում պա
 հու իմի գործ սկիզբն առնեն. միոյն

Գործն կատարի. և միւսոյն ոչ: Լսյա ու
 րեմն սովորութի մարդկան՝ ի բարի և՛ ի
 չար՝ ոչ է յաստեղացի: Եւթներորդ՝
 ներգործութե կերպ հոգևոր դոյացու
 թե այսպէս է. որ նախ յինքեան սկիզբն
 ունի խորհելով և ցանկանալով. և երկ
 րորդ ներգործէ յինքեան միաւորեալ
 մարմինն. և ապա միջնորդութե նց՝ ի
 հեռաւոր մարմինս: Եւ այս կարգ ներ
 գործութե՝ սկսանի խորհելով՝ ի հոգին
 որ անօրէ է. և ապա մինչ թանձրանայ
 գործն՝ ի նրբութե հոգևորէ հեռանայ:
 Լսյա ուրեմն աստեղքդ այսպէս ներգոր
 ծեն ի մարդիկ. որք կարի հեռի են, կա
 րեն նօքա թանձրագունի ինչ ազդել.
 որոյ ջերմ. և հով. հիւանդութի և ա
 ռողջութի. բայց խելք և առաքինութի
 չար և բարի՝ ոչ կարեն ազդել. վն զի
 յոյժ նուրբ են: Եւթներորդ՝ ամ ինչ
 որ ի շարժմանէ երկնից և ի լուսաւո
 րացդ հեղեալ լինի՝ ազդումն ինչ՝ ի բնու
 թե է. ապա ուրեմն թէ ընտրութի մար
 դոյս ի լուսաւորացդ է, յայնժամ զոր
 ինչ մարդս ընտրութի առնէ՝ բնութե
 առնէ

առնէ որպէս զանասունս. և ոչ ազատ կա
 մօք: Եւ է՛ ընդդէմ արիստոտէլի որ ա
 սէ թէ, երկու է սկիզբն ներգործուէ.
 մի բնութիւն. և մի ազատ կամքն. ապա
 ուրեմն ընտրու թի մարդոյն ոչ է՛ իշարժ
 մանէ լուսաւորացդ: Ըններորդ՝ այն
 իրն որ բնութիւն է՛ առաւել ճշմարիտ է.
 վն զի բնութիւն ի ներգործութիւն իւր
 սակաւ սխալի: Ապա ուրեմն թէ ընտ
 րու թի մարդոյս բնութիւն է, այսինքն
 չարժմամբ լուսաւորացն, մարդիկ ա
 ռաւել զճշմարիտն ընտրեին. և սակաւ
 զչարն. և այս յայտնապէս սուտ է. զի
 սողոմօն և արիստոտէլ դրեն թէ՛ չարքն
 բազում են. և բարիքն սակաւ:
 Տասներորդ՝ այն իրն որ միոյ տեսակի է՛
 ոչ փոփոխի ի ներգործութիւն բնութիւն.
 որպէս ծիծառն ըստ մի կերպի զբոյնն շի
 նէ. և ամսարդ զոստայն միապէս յանկէ:
 Ապա ուրեմն թէ ընտրու թի մարդոյս
 ի լուսաւորացդ էր՝ ամ մարդկուիս մի
 կերպի ընտրու թի առնեին. և այս յայտ
 նապէս սուտ է. զի մարդիկ բազմ եղա
 նակ ունին զընտրութիւն. որպէս զանազան

արողեստաւորք. և պէսպէս առաքինու
 թիւն. և մեղք զանազան. ապա ուրեմն
 ընտրու թիւն մարդոյս ոչ է 'ի լուսա-
 չորացդ: Մեռասաներորդ՝ զի ասէ
 արիստոտէլ թէ, որ ինչ 'ի հարկէ բնու
 թեանն է՝ ոչ վարձք առնումք և ոչ
 մեղք: Բայա ուրեմն թէ սովորու թիւն
 և ընտրու թիւ մարդկան 'ի հարկէ լուսա
 չորացդ են, ոչ մեղք են և ոչ վարձք. ոչ
 արքայու թիւ և ոչ դժոխք. և անօգուտ է
 հրամանն այ ընդդէմ կալ մեղաց և բա
 րիս գործել. և այս մեծ հերձոճած է և
 անհաւատու ի: Երկուտասաներորդ՝ պաշ-
 տօնեայք լուսաւորաց կամ պաշտեն ըզ
 հոգիս լուսաւորացն, կամ զմարմինս,
 կամ զերկօսեանսն. թէ միայն զհոգիս
 նոյ պաշտեն՝ դարձեալ նոյն է և նոյն բա-
 նիւն կարեմք. և նայնացուցին է: Եւ թէ
 միայն պաշտեն զմարմին անհոգի՝ այս
 մեծ նախատինք է ծառայել այնմ որ ոչ
 զգայ զպաշտօնն և ոչ կարէ վճար առ-
 նել: Եւ թէ պաշտեն բաղադրեալ զհո-
 գի և զմարմին՝ այն հոգին կամ բանա-
 կան է կամ անբան. թէ անբան է՝ կարգ-
 բնու

բնութիւն շրջեալ է, որ բանական կեն
 դանին պաշտէ զանբան կենդանին։
 Եւ նոյն է առ նս աղօթելն, որպս առ
 խուլն որ ոչ լսէ. այլև յոյժ անպատշաճ
 է որ ամային զօրութիւն առ այն լինի
 որ ոչ ինչ կարէ առնել. ոչ լսէ և ոչ տե
 սանէ։ Եւ թէ պաշտեն զբաղադրեալ
 մարմինն և զբանական հոգին տակաւին
 ոչ լինի ասել թէ, լուսաւորքդ ամեն.
 վս զի ամ ամենակարող է. և զկամս նր
 ոչ ոք կարէ խափանել. բայց աստղա
 բաշխքն ասեն թէ, հեղմունք աստեղաց
 բազումանդամ խափանին. զինքհակա
 են միմեանց. ոմն ջերմ և ոմն ցուրտ. վս
 այսորիկ յաղթեն միմեանց. և իբայ բառ
 նան զմիմեանս. և այս յոյժ հեռի է յայ.
 ապա ուրեմն պաշտօն լուսւորացդ մոլո
 րութիւն է։ Եւ յայս մոլորութիւն՝ բազում
 աստղագէտք էին. և կան ևս. բայց բանք
 մարգարէիցն յանդիմանէ զնս։ Սի ասե
 րեմիայ։ (Լ. յսպէս ասէ տր. ինչանայ
 երկնից մի զարհուրիք. զի նոքա երկն
 չին յերեսացն այ. զի ամօրէնք հեթանո
 սաց սնոտիք են։) Եւ եսայի ասէ. (յարի

ցեն և ապրեցուցեն զքեզ աստղագետքն՝
որք նշմարեն զաստեղս երկնից՝ և պատ
մեսցեն զինչ գալոց է ի վերայ քոյ։)

Ըյս երկրորդ գլուխն։

Երրորդ գլուխն՝ պարտ է եղծանել
զնս, որք պաշտեն զձեռագործս իւ
րեանց. և զոր ինչ անարգագոյնք են և
նունատագոյն քան զբնութ մարդկան։

Եւ այսպիսի կռապաշտութիւնս՝ քան
զամ տեսակս կռապաշտութե արհամար
հելի է։ Աս զի այսպիսի կռապաշտու
թիս՝ առնէ զմարդն՝ Սախ թշուառա
կան։ Երկրորդ՝ նզովեալ։ Երրորդ՝ ար
ժանի նախատանաց և ծիծաղելոյ։

Սախ առնէ թշուառական. վս զի զազ
նունական բնութիւն իւր՝ անարգ համա
րի. և ինեքքոյ անարգ ստեղծունւոց
զինքն դնէ։ Նսեն թէ վս այն սոկրատես
սպանեալ եղև՝ զի ոչ կամեցաւ զկուռսն
պաշտել. վս զի ձեռագործ մարդկան
է. ասէ թէ, (առաւել պաշտեմ զշունն
որ արունեստ բնութե է. զի պատճառն
գերագոյն է քան զպատճառելին։)

Եւ սողմօն յիմաստութիւն ասէ. (թշուա

և ասկանք են և 'իմեռեալս յոյս նց, որք
 ամօս համարին զձեռագործս մարդկին։)
 Երկրորդ՝ կռապաշտութիս այս նշովեալ
 և անիծեալ է. ոսյ ասէ յերկրորդ օրէնսն։
 (Ընիծեալ լիցի մարդն՝ որ արասցէ դրօ
 շեալս և ձուլածուս. զի պիղծ է առաջի
 ամն ձեռագործ ճարտարի։) Եւ յիմաս
 տութիւն ասէ։ (Եւ ձեռագործն անի
 ծեալ ինքն՝ և որ արար զնա։) Երրորդ՝
 կռապաշտութիս այս՝ արժանի ծիծա
 ղելոյ առնէ զմարդն. որայ ասէ յերեմի
 այի. (յամօթ եղեն ամ ոսկերիցք դրօ
 շելօք իւրեանց. զի սուտ է ձուլածոյն
 և չիք շունչ 'ի նս. սնոտի է դործն և ծի
 ծաղելոյ արժանի։) Եւ յիմաստութիւն
 ասէ. (վս կենաց զմեռեալն աղաչէ և 'ի
 թիկունս հասանելոյ զտարակուսեալն
 մաղթէ և այլն։) Եւ եօայի ասէ. (խընդ
 րեաց հիւսն փայտ. և 'ի կիտոյն վառեաց
 հուր. և զկէսն արար ամօս. յաղօթս կայր
 առ նա Լ. ասէ. փրկեա՛ զիս ամօս իմ։)
 Ըստուստ յայտ է՝ որ կռապաշտութիւն
 նախ ատելի է և ընդունայն. վս զի մի է
 ճշմարիտն ամօս։ Ըստքիկ ընդդէմ նց
 որ բազում ամօս ասեն։

Եւ այնպէս որ երբեք միշտ ապրի
Գլուխ. Է:

ԵՏ ՈՐՈՅ ԵՍԵ ՅԵՐ

ընդդէմ նոյն որք բազում մեծ
ասեն: Եւ յիշմանս ասացաւ որ

նոյն որք երկու մեծ ասեն. ուն մանկի
ցիքն անմանք նոյն. որք են ընկեր և դրա
ցիք կառապաշտիցն. և առաւել չարա
գոյնք քան զնոյն: Զի թէպէտ կառապաշտ
քըն բազում մեծ արարեալն. բայց բա
զումք 'ինչոյն' մի մեծ խոստովանեցան.
ուստի մի մեծ քն ծնեալ 'ինմանէ ասա
ցին: Եւսկ մանկիքեցիքն' երկու սկիզբն
ասացին. մին բարի. և միւսն չար. և մի
'իմիցն ոչ է. այլ երկոքեանն յաւիտե
նական: Եւ նախ պարտ է զվկայութի
նոյն դնել և ընդդէմ նոյն պատասխանել.
և ապա ընդունայն ցուցանել զմոլորութի
նոցա: Բայց զմոլորութիւն իւրեանց' եր
կու կերպիւ Հաստատեն: Եւսկ ընդդէ
մութի բանական: Եւրկորդ մեծաշունչ
գրովք: Եւ հինգ ընդդէմադրութիւն
առարկեն:

Լուս ջին ասեն ամ կամ կարող էր զա
 Լսականացուս անապական առնել՝ և
 ոչ կամեցաւ. և կամ ոչ կարաց անապա
 կան առնել. և թէ կարէր և ոչ կամեցաւ,
 նախանձոտ ասի գուրջ թէ ոչ կարէր,
 անկարող էր. Լսա ուրեմն զոր ինչ ապա
 կանացու է՝ ոչ է իբարի այն. այլ իշա
 րէն: Պատասխանեն վարդապետք թէ՝
 ամ կարող էր անապական առնել, բայց
 ոչ կամեցաւ. ոչ վն նախանձու, այլ
 իմաստութի: Ան զի այն որ զինչ կարէ
 առնել և կամի առնել, անմիտ է և վայ
 րավատնիչ. բայց այն որ զկարողութի
 իւր կարգէ իմաստութի՝ բարի է:
 Գիտելի է աստ. զի այն որ ըստ բնու
 ներգործէ՝ որչափ կարէ գործէ. որպս
 հուրն որչափ կարէ, ջերմացուցանէ.
 բայց որ անձնիշխան կամօք ներգործէ՝
 ոչ է հարկ ըստ կարողութեան առնել:
 Լսպէս է ամ. վասն զի իբարութիւն
 այն է, որ զայս ամ զգալիս ստեղծ. բայց
 զի ապականացու ստեղծ՝ յիմաստութիւն
 իւր էր վն երեք պատճառի: Սախ՝ որ
 յայտնէ թէ կատարած ունին. նոյնպէս

ևսկիզբն. և այսպէս ըստ ինքեանց ոչ են
եղեալ. այլ 'ի ստեղծողէն. և այսպէս
զմարդս 'ի ծանօթութիւն հանեն:

Երկրորդ պատճառ՝ աշխարհս գեղեց
կագոյն է. զի զանազան են ըստեղծ
ւածք. և այսանեմք երկու կերպիւ:

Մին՝ քնարն որ զանազան լարս ունի.
Թէ ամ լարքն զոյգ էին, ոչ տային այն
պէս գեղեցիկ ձայնս: Երկրորդ՝ 'ի յան
դամոց մարմնոյս. զի թէ ոտն այնպէս
պատուճական էր որոյ ալն, գեղեցիկ էր
ինքեան. բայց մարմնոյն ոչ էր բարւոք:

Ույ ասէ պօղոս. (Թէ ամ մարմինն ալն
էր, ո՞ւր էր այլ մարմինն:) Եւսպէս թէ
որ ինչ յաշխարհի է՝ այնպէս ազնուա
կան էր, ույ հրեշտակք և երկինք, բար
ւոք էր ինքեանց. բայց ոչ աշխարհիս.
և ամ որ առհսրակ խնամէ զաշխարհս,
հասարակաց նախ խնամէ, քան թէ մաս
նաւորաց: Երրորդ պատճառ՝ վասն զի
որ ինչ է յաշխարհիս՝ վս մարդոյ ստեղ
ծեալ եղև. և թէ սոքա անապականք
էին, մարդկային սիրոս 'իսոսա առա
ւել կապեալ լինէր. և հեռանայր յարար

չէն. վն որոյ ասեն վարդապետք. ո՛վ
 աղտեղի աշխարհ. այժմ որ այնպէս ա-
 սկականացու եւ անյաւոր ես ըզքեզ սե-
 րեմք. թէ մնացական և անանցաւոր էիր,
 ապա զի՞նչ առնէաք: Եւ արդ՝ այժմ
 կարեմք զմանիքեցիս հարկանել իւրէնց
 սրովն. վն զի նոքա ասեն թէ, լոյսն և
 անասականքն՝ իբարի այնն: Եւ սեմք
 թէ, որ ինչ անասականք են՝ ամ կա-
 րող էր բարեգոյն և առաւելագոյն առ-
 նել. և կամ՝ ո՛չ էր կարող. և թէ կարող էր
 և ոչ կամեցաւ, ապա ուրեմն նախանձոտ
 է. և թէ ոչ կարաց, անկար էր: Եւ ապա ու-
 րեմն յայտնի է՝ որ առարկու թի՛նց ըն-
 դունայն է:

Եւ կրորդ՝ զի տեսանի յաշխարհի բա-
 զուս՝ ինչ անօգուտ՝ որ ոչ է պիտոյ
 մարդկան. քան թէ մնասիջ. ունի օձ և
 որդունք թունաւորք. և այլ աղտեղի
 կենդանիք. վասն այն ասեն թէ, սոքա
 ոչ են ըստեղծեալք իբարերարէն այն.
 այլ իջարէ և ի մնաստակարէ: Բայց պա-
 տասխանեն վարդապետք թէ՛ ոչ ինչ է
 յաշխարհի որ իր մի օգուտ ոչ ունի.

Թէպէտ չէ յայտնի օգտութի նր. որպիսի
 յօճից և իմաստակար զեռնոց՝ բժշկի
 գեղեցիկ դեղս կազմեն: Եւ Թէ ոք ան
 կարգաբար ճաշակէ զօգտակարն, որպիսի
 գինի և կերակուր, փաստ առնէ նմա:
 Եւ յայէս և ամիրի կարգաւորն յառաջ
 բերեալ՝ օգուտ է. և անկարգն փաստ առ
 նէ. ոպի հօւրն կարգաւոր ի գործ բե-
 րեալ՝ պիտանի է ընդդէմ ցրտոյն. բայց
 անկարգն այրէ և փաստ գործէ: Եւ յայէս
 ամիրք օգուտ են յաշխարհի. բայց մեք
 անգիտանամք վս երեք պատճառի:

"Սախզի" հաւատամք որ ստեղծողն ան
 օգուտ ինչ ոչ է ստեղծեալ: Երկրորդ՝
 զմիտս մեր վարժեմք և խնդրեմք ուստ
 նիլ: Երրորդ՝ զհպարտութիս մեր նա-
 հանջեմք: Զի Թէ ի գիտութի արարա-
 ծոցս տկարանամք, զիմորդ արարչին նց
 կարասցուք վերահասու լինիլ: Եւ ա-
 սեն վարդապետք Թէ՝ ստեղծուածք
 ամբն զանազան օգուտք են մարդկան.
 ոմանք՝ ի կերակուր. ոմանք՝ ի բռնու-
 կիր. ոմանք՝ ի յուսումն մեզ. ոպի մշխն
 և մեղուք. ոմանք՝ ի պատիւ. ոմանք՝ ի

խոնարհեցուցանել զմեզ. որպիսիք և
լուք և ճանճք. որ մարդիկ ոչ կարեն
զերծանիլ 'ինցնէ: Չի թէ մարդ ընդ
դէմ քո բան ինչ անախորժ ասէ, դու
բարկանաս և վիրաւորիս. զիմորդ ոչ կա
րես ընդ դէմ կալ լռնոց և ճանճից՝ որք
միշտ անհանգիստ պահեն զքեզ: Եւ
ոմանք 'ի հոտ. և ոմանք 'ի համ. ոմանք
'ի տեսս. ոմանք 'ի գոյնս. ոմանք 'ի ձայնս
օգուտ են: Եւ պառւերմն յայտնի է որ ոչ
ինչ է յաշխարհի անօգուտ:

Եւ որորդ՝ զի տեսանի բազում ինչ յաշ
խարհի անկարգ և լի մեղք և չարու
թք. վս այն ասեն թէ, չար այն է ըս
տեղծուած: Պիտիանեն վարդապետք
թէ, ընդհանուր ամ արարածք կարգա
ւոր են. ուր ասէ սղատուն թէ, ոչ ինչ է
յաշխարհի որոյ ծնունդն նախընթաց
ոչ լինի ճշմարիտ պատճառին. ուր գրէ
յոբ թէ, (ոչ ինչ է յերկրի որ անպատ
ճառ լինիցի): Եւ թռչունք փոքունք
առանց նախատեսութեն այ ոչ անկա
նին ասէ Թորն. (երկու ճրնճղուկք՝ դան
կի միջ վաճառին. և մի 'ինցնէ ոչ ան
կա

կանի առանց հօր ձերոյ։) Նոյնպէս և
 Ժողովօղն ասէ։ (մի' ասիցես թէ առաջի
 ւայ տգիտութեւ։ զի մի' բարկասցի ամբ։)
 Եւ դարձեալ ասէ, (թէ զբարարութի
 աղքատաց և յաւիշտակութի իրաւանց և
 արդարութեւ տեսցես, մի' զարմանար.
 քանզի զբարձունս իւր բարձանց պա-
 հէ։ և իւր ամի թագաւորէ։) Այսո
 րիկ զոր ինչ բարի է յաշխարհի' ամ ըստ
 ի բուժ կամացն առնէ. և զոր ինչ չար է.
 արդարութեւ և իմաստութեւ թոյլ տայ
 քննել։ Բայց զեղեալ չարն բարոք կար
 գաւորէ երեք կերպիւ։ Սախզի' չարութեւ
 մեղացն պատիժ տայ. զի մի' աղտե
 ղութիւն մեղացն լիցի առանց դեղչիկ
 վրէժխնդրութեւ։ Եւ այսպէս վայելչա
 բար յուրա 'ի դժոխս տանջի. ոսկն է
 աղօա 'ի յոսկի մատանի։ Երկրորդ՝ զի
 բարութիւն մերձ չարութեւն եղեալ,
 գեղեցկասպէս ցուցանի. ոսկն որակ սևութեւն
 ըստ ինքեան անզարդ է. բայց 'ի
 պատկերագրութեւ արհեստն՝ 'ի պատշա
 ճաւոր տեղի կարգեալ ազնիւ երևի։
 Եւ այսպէս չարութիւն ինքն ըստ ինքեան
 աղտե

աղտեղի է. բայց յաշխարհիս 'ի պատշա
 ճաշոր տեղի եդեալ. գեղեցիկ երևի աշ
 խարհս: Երրորդ՝ վս զի չարութի վա
 րացն օգուտ առնէ բարեացն. ոմ ասէ
 պօղոս. (դիտեմք էթէ որոց սիրենն զամ,
 յամի գործակից լինին 'ի բարիս.) վասն
 այն զդէսն ստեղծ ամ բարի. և ըստ իւ
 րեանց կամացն չարացան. ամ կարգա
 չորեաց զնոսա 'ի յօգուտ բարեացն. և
 նախ քան զըստեղծանելն նց՝ ճանաչէր
 ամ որ բազում բարութի 'ի չարութե
 նց արտաքս գալոց էր. վս այն ամ ստեղ
 ծանէ զչարն 'ի մարդկանէ և թէ 'ի դի
 շաց: Եւ պա ուրեմն առարկութի մանի
 քեցւոցն ընդունայն է. վս զի ամ զոր
 ինչ չարութի և տնկարդութիւն թողու
 յաշխարհիս՝ յետոյ զամ 'ի կարգ և 'ի
 սահման ածէ:

Երրորդ ասեն թէ՝ պատճառն անփո
 փոխելի է. պարտ է զի և պատճառն
 լին անփոփոխելի լինէր: Եւ զի ամ ան
 փոփոխելի է. և ապականացուքս փոփո
 խական. ապա ուրեմն յայ բարւոյն ոչ
 են. այլ 'ի չարեն: Եւ եմք թէ՝ այս առ

արկուծիս կարի տկար է. զի յընդհանուրսն՝ ոչ է պարտ թէ պատճառելին յամի նման լինի պատճառին. որ ազատ կամօք ներդործէ։ Այս զի տեսանեմք որ աղտեղի պատկերագործն՝ գեղեցիկ պատկեր յօրինէ. և գեղեցիկն երբեմն աղտեղի։ Դարձեալ՝ առարկուծի նց ընդդէմ է նց. իսկ զի նոքա ասեն թէ, չար անձն յաշխտեանական է. և անպատճառ է ապականացնածս որք ժամանակաւորք են. ապա ուրեմն պատճառելին ոչ է նման պատճառին։

Ինգերորդ ասեն թէ, պատճառելիքն միմեանց ներհակք են. պարտ է եւ պատճառի նց դու ներհակ. բայց չարն և բարին ներհակք են միմեանց, ապա ուրեմն և պատճառի նց պարտ է ներհակ դու. իսկ բարին անբարեաց պատճառ է. ապա ուրեմն պարտ է և պատճառ չարին չար անձ լինիլ։ Եւ բերեն վկայու թի յարիստոտէլէ որ ասէ թէ, (Իհարկէ պարտ է զի սկզբունքն ներհակք լի նին։) Պատմութեանն վարդապետք թէ, առարկուծիս այս բազում պակասուի

նի. զի առաջին բանն նց՝ յամ ուրեք
 ոչ է ճշմարիտ. զի երկու կերպիւ ասի
 պատճառ ըստ արիւտութիւնի։ Մին որ
 բնութեմ ներդործէ առանց կամաց եզի
 տութեմ. ոմ չուրն և ջուրն. և այսպէս
 ճշմարիտ է՝ յորժամ պատճառելիքն ներ
 հակեմ. այսինքն, ջերմացուցանելն
 և ցրտացուցանելն, վս այն պարտ է զի
 չուրն և ջուրն ներհակք լինիցին մի
 մեանց։ Երկրորդ պատճառ է. որ գի
 տութեմ և կամօք ներդործէ, և աստ ոչ է
 ճշմարիտ. վս զի մի՛ զօրութի բանական՝
 իշխէ իւր երկուց ներհակաց, որոյս մի
 զօռախաղործն՝ կարող է մի գեղեցիկ
 պատկեր առնել և մի դարչ. մի սեռ և
 մի սպիտակ։ Աս այն դրէ պողոս՝ իհռօ
 մայեցւոց. (մի թէ ո՛չ ունի իշխանութի
 բրուտն կաւոյն՝ ինմին զանկոճածոյ առ
 նել անօթս, զոմն՝ իպատիւ, և զոմն յա
 նարգանս։) Եւ այս է պատճառն. զի
 բնութեմ պատճառն ներդործէ տեսա
 կաւ բնութեն, և անկարելի է որ մի ինչ
 երկու տեսակ ըստ բնութեան ներհակք
 միմեանց լինին՝ նմին իրի երկու ներհակ

պատճառի ոչ կարէ առնել: Բայց բա
նական պատճառն ներգործէ միջնոր
դութիւն հոգեոր տեսական. բայց երկու
ներհակաբանութիւն 'իմիտսն զոր ընդու
նի ոչ են ներհակաբան: Զոր օրինակ սեռն
ևս պիտակն բնութիւն ներհակաբան:

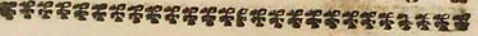
Ասան այսորիկ եթէ բարին և չարն ներ
հակաբան, ոչէ հարկ թէ առաջին պատ
ճառն սոցա ներհակ լինի. բայց 'իմիոյ
պատճառէ՝ հնար է երկուցն լինիլ:

Իսկ արիստոտէլի բանն ոչ օգնէ նոյն. զի
արիստոտէլ ոչ ասէ զայս վասն հասարա
կացս սկզբան առաջնոյ. այլ վս սկզբա
մանց բնութիւն. վս զի հաստատէ թէ,
երեք սկիզբն է բնութիւն. մի նիւթ. և
ներհակ. և տեսակ: Ասան զի յորժամ
նիւթն զմի տեսակն կորուսանէ, միւս
տեսակ այլ ընդունի: Բայց վս առաջին
սկզբան՝ արիստոտէլ հաստատէ թէ, մի է
սկիզբն: Եւ աւելոյս ասէ. որ ոք յառա
ջին հասարակաց սկիզբն ներհակ դնէ՝
անդէտ է. վասն այնորիկ մանի որ եր
կու առաջին սկիզբն է եղեալ, յորժ յի
մար է եղեալ: Եւ և երկրորդ բանն նոյն

որք ասեն թէ բարին և չարն ներհակ
 են. ոչ է ճշ և արիտ. վասն զի բարին և
 չարն ոչ են որպիս երկու ներհակք. այս
 ինքն, սեռն և սպիտակն. այլ ունա
 կու թի և պակասու թի: Եւ այս է պատ
 ճառն. վս զի երկու ներհակքն բնուի
 ունին. ուն ջերմու թին և ցրտու թին.
 սևու թին և սպիտակու թին: Բայց ու
 նակու թին և պակասու թին՝ ոչ են այն
 պէս. այլ ունակու թին միայն ունի բնու
 թի. իսկ պակասու թին ոչ ունի բնուի.
 այլ պակասու թի է բնու թէն: Եւսպէս
 բարին բնու թի ունի, բայց չարն ոչ է
 բնու թի. այլ պակասու թի է բարւոյն:
 Եւ թէ ոք ասիցէ թէ, արիստոտէլ ի
 տասն ստորագու թիւնսն ասէ թէ՝ (չարն
 ներհակ է բարւոյն) Եւսեմք թէ՝ արիս
 տոտէլ ընդարձակագոյն առնու ըզնե
 հակսն. իտեղի ունակու թի և պակասու
 թի: Եւ յորժամ չարն ոչ այլ ինչ է,
 բայց պակասու թի բարւոյն՝ ոչ է հարկ
 երկու առաջին պատճառ դնել. մի վս
 բարւոյն. և մի վս չարին: Եւ վասն չա
 րու թէն որ պակասու թի է, մի առաջին

սկիզբն ասել ստեղծող յիմարութի է .
 վս զի իբարի ստեղծունածոցս՝ կարելի է
 չար արտաքս դալ . այսինքն , յազատ
 կամաց բանական ստեղծունածոց :
 Ձի ազատ կամքն որ ստեղծունած է այ՝
 կարօղ է բարի առնել և չար . վս զի ըստ
 այնմ որ ստեղծունած այ է , կարող է բա
 րի առնել . այլ ըստ այնմ որ յոչընչէ ըս
 տեղծեալ եղև , կարէ պակասիլ և չար
 առնել որ պակասութի բարւոյն է :
 Աս այսորիկ մանիքեցիքն վս չարութեն
 երկու անձս ասացին . զի ոչ իմացան թէ
 զի՞նչ է չարն . համարեցան բնութի լի
 նիլ չարին : Բայց դիտնէսիոս գրէ թէ՝
 չարն բնութի ոչ է . այլ պակասութի է
 բարութի : Գիտելի է՝ որ չարն կրկին է .
 մին է պատիժն . և միւսն մեղքն :
 Ըռալին չարն այ է . վս զի ոչ է ամենև
 ն չար պատժել զմեղաւորն և զմեղսն .
 զի այս դործ արդարութի է : Երկրորդ
 չար մեղացն՝ ոչ է ըստեղծեալ . այլ ի
 ստեղծունածոցս է . որ բարի ստեղծեալ
 եղև . բայց յատուկ կամօքն չարացաւ .
 նմին իրի չարն ՚ի նմանէ յառաջ գայ :

Եւ զի յամ ստեղծւածոց կարելի է չար
 եբարի արտաքս դալ. օրինակաւ հաս
 տատեսցուք: Ուղիղ գնալն և կաղալն մի
 պատճառ ունին. վասն զի է 'իստեմէ.
 բայց ուղիղ գնալն է' յորժամ առողջ է
 և պակասութի ոչ ունի. իսկ կաղալն է
 'ինմանէ. յորժամ պակասութի և թիւրու
 թիւ ինչ ունի: Եւ յսպէս չարն և բարին
 է յանձն իշխան կամացն. վս այն ետայի
 ասէ. (տնկեցի զնա որ թսորեակ. և մնա
 ցի զի բերցէ ինձ խաղող. և եբեր փուշ:)
 Երեմիա ասէ. (ես տընկեցի զքեզ որ թ
 պողաբեր ամենեին ճշմարիտ. զի արդ
 դարձար ինձ 'ի դառնութի որ թ դ օտա
 րացեալ:)

Դարձեալ մեք եղծցուք զբանս մա
 նիքեցւոցն. որք երկու սկիզբն և
 երկու ւածս ասեն: Եւ զայս հինգ մօօք
 'իկարճոյ: Եւ աջին' զի երկակն ոչ կա
 րէ սկիզբն լինիլ. զի 'ի թիւս երկակն' ի
 միակէ բաղկանայ: Եւ որ նախ է որ բաղ
 կացոյցն քան որ բաղկացաւն: Եւ կրօրդ
 երկակն բաղադրել է. իսկ միակն պարզ.
 այլ ամ բաղադրեալ 'ի պարզէ է. ապա

ուրեմն ոչ է երկակն սկիզբն որ է բաղադ
 րեալ ալ միակն որ է պարզ։ Երրորդ՝
 թէ երկու է սկիզբն և հակառակ՝ մար
 տնչէին ընդ միմեանս և ընդ սկսեալս իւ
 րեանց՝ և ոչ ինչ մնայր 'ի խաղաղութի։
 Չորրորդ՝ թէ լինէին երկու անձք հա
 կառակք՝ մի զմիոյ ստեղծութեամբս ապա
 կանէին. և ոչ լինէին արարածք ինչ։
 Հինգերորդ՝ եթէ են երկու անձ, կամ
 զմիմեանս ճանաչեն կամ ոչ ճանաչեն.
 և եթէ ոչ ճանաչեն՝ երկոքեանն սուտ
 են. և եթէ ճանաչեն, կամ տեսակաւ
 ճանաչեն զոր ունին, և այսպէս բաղադ
 րեալ են դոյացութեն զոր ունին, և տե
 սակաւ զոր ընդունին, որ է պատհումս.
 և կամ ճանաչեն պատրաստութեն երկ
 նային և բնութի նորին՝ որ յինքն մերձե
 նայ և զնա կատարէ. և անկատար են։

Զոր օրինակ՝ աչք զորակութիւն տեսա
 նէ. և զլոյսն և ս տեսանէ. բայց ըստ այլ
 կերպի. վասն զի զորակութիւն տեսանէ
 միջնորդութի տեսակին. զի 'ի նմանէ
 ընդունի. բայց զլոյսն տեսանէ հուր
 ներկայական. վասն զի հուր լուսոյն

ային մի 'իթիւ ոչ լինի 'ի նս. այլ մի
'իտեսակս: Եւ յորժամ ոչ է մի 'իթիւ,
պարտ է 'ինմա առաւելուի ինչ լինիլ
որ տարբերէ զքնուին և տրամատէ յան
հաստ իւրաքանչիւր անոց: Բայց բնու
թիւն անային որ ամենևին պարզ է, ոչ
կարէ առաւելու թի ինչ ընդունիլ. ոչ
գոյացական և ոչ պատահական:

Ձի թէ ընդունի, ոչ լինի պարզ. այլ
բազադրեալ: Եւ պառերեմն ոչ է հնար
բազում ան լինիլ այլ. միայն մի:

Եւ թէ ոք ասէ թէ, գոյացական տե
սակն ունի բանական հոգին՝ 'իբազում
անհաստ տարբերի և ոչ ինչ յաւելուած
ընդունի. ապա ուրեմն անային տեսակն
կարէ 'իբազում անհաստ տարբերիլ ա
ռանց յաւելուած ընդունելոյ:

Պատասխանի թէ, այս ոչ նմանի այնմ.
Վս զի գոյացական տեսակն 'ինիւթն ըն
դունեալ լինի. և 'իբազում մասունս
նիւթոցն տրամատի և տեսակն. ունի բա
նական հոգին: Եւ անային տեսակն
ոչ կարէ 'ինիւթ ինչ հազորդիլ. ուստի
'ըմասունս նիւթոցն ոչ կարէ տարբերիլ

ոսկի հոգի. ապա ուրեմն ոչ կարէ լինիլ
 բազում անձ: Երկրորդ՝ զի գրէ արիս-
 տոտէլ Թէ, (որ ինչ գերազանցութեւ
 սի, 'իմի ինչ միայն գտեալ լինի:)
 Չոր օրինակ՝ Թէ ոք ասի կարող, կա-
 րողագոյն, կարողագոյն յոյժ, մի լինի.
 բայց բարութիւն անձային գերազանցութեւ
 ասացեալ լինի. ոչ միայն բարի,
 կամ բարեգոյն, այլ բարեգոյն յոյժ.
 ապա ուրեմն մի է անձ: Երրորդ՝ զի հարկ
 է այն ամենեւին կատարեալ լինիլ. զի ա-
 սէ արիստոտէլ Թէ, (այլ ինչ իր ըստ մի
 կերպի ունի զկատարելութիւնն. բայց
 անձ ամենեւին կատարեալ է:) Եւ այն է
 ամենեւին կատարեալ, որ բնաւ կատա-
 րելութիւն ոչ է պակաս 'ինմա. և ոչ պա-
 կասութիւն ինչ գտանի առ նա. ապա ու-
 րեմն յորժամ բազում է անձ, պարտ է
 զի բազում ինչ ամենեւին կատարեալ լի-
 նի. և այս անկարելի է. վս զի անձ կա-
 տարելութիւն առ իւրաքանչիւր ոք լի-
 նէր. և պակասութիւն բնաւ 'ինս ոչ գտա-
 նէր. ապա ուրեմն յայնժամ զանազանութիւն
 բնաւ 'ինոսա ոչ լինէր:

լինին, կամ զոյդ շարժեն, կամ կար
 գաւ. երբեմն մինն. եյետոյ միւսն:
 Եւ եթէ զոյդ շարժեն, առ նոսա բնաւ
 ոչ գոյ կատարել շարժող. վն զի ամբն
 են 'իմի շարժողի տեղ. ապա ուրեմն բը
 նաւ առ նոսա առաջին շարժող ոչ գոյ.
 վն զի առաջին շարժողին՝ պարտ է կա
 տարեալ լինիլ. իսկ եթէ զոյդ ոչ շար
 ժեն, այլ մին առաջին. և միւսն յետոյ,
 իւրաքանչիւր ոք երբեմն շարժէ. և եր
 բեմն ոչ. ապա ուրեմն երբեք առ նոսա
 առաջին շարժող ոչ լինի: Եւ այն շար
 ժումն զոր շարժեն՝ նոյնպէս ոչ լինի.
 վն զի շարժողն որ երբեմն շարժէ, և եր
 բեմն ոչ. անկարգ շարժէ. զոր օրինակ՝
 ներքին շարժումնս որ բռնութիւն լինի՝
 այլայլի և անկարգաբար շարժի. վն զի
 սկիզբն փութով անցանէ. և 'ի վերջոյ
 յամր. բայց այն որ բռնութիւն շարժի,
 ընդդէմ այսմ 'ի սկիզբն յամր, և 'ի կա
 տարածն փութով շարժի: Եւ պառնեմն
 առաջին շարժումն որ մշտաշարժ է և
 կարգաւոր՝ 'ի հարկէ պարտ է որ 'իմի
 լէ շարժողէ շարժի. և այն առաջին մի

շարժողն ամ է. ապառուրեմն պարտ է մի
 ամ լինիլ: Աեցերորդ՝ ասեն փիլիսո
 փայքն թէ, զգալի գոյացու թիքս կար
 գաւորին 'ի հոգեւոր գոյացու թէն. վս
 զի հոգեւոր գոյացու թին՝ առաւել ունի
 զբարու թին. նմին իրի զգալի գոյքս՝
 բաղձան մի՛ շտ նմանիլ նմա: Բայց ամ
 շարժմունք զգալիք՝ կարգաւորեալ են
 'ի միոյ առաջին շարժմանէն. և 'իներ
 քոյ ձեռին նրեն. և բաց 'ինմանէ ոչ է
 այլ շարժումն որ առ նա վերաբերին:
 Այա ուրեմն ամ զգալի գոյացու թիք՝
 կարգաւորեալ լինին 'ի հոգեւոր գոյա
 ցու թէն. որ վախճան է և կատարած
 առաջին շարժմանն: Եւ բաց 'ի հոգեւոր
 գոյացու թէն՝ այլ ոչ ևս գոյ, ոպ զի 'ի
 ներքոյ ձեռին նր լինէր: Եւ զայն ամ
 ասեմք. ապառուրեմն մի է ամ:
 Եւ թնեքորդ՝ վս զի ամ յոյժ սլարդ է.
 վս այն ոչ ինչ իր հասարակ ունի ընդ
 այլ իր. եթէ ունի ինչ հասարակ ընդ
 այլս, պարտ է նմա և յատկութի լինիլ.
 ոպ զի տարբերիցի յայլոցն. վս զի առ
 այն որ հասարակ է՝ զանազանութի ոչ
 լինի.

լինի. բայց թէ ամ ունի ինչ հասարակ,
 ունի և մասնաւոր. ապա ուրեմն բաղադ-
 րեալ է. և այս սո՛ւտ է. Բայա՝ ի հարկէ
 պարտ է զի ամ ոչ ունիցի հասարակութի
 առ այլս. ապա ուրեմն դու ինչ հասա-
 րակութի ոչ ունի առ այլ իրս. և ոչ ամ
 այինն: Բայա ուրեմն թէ են երկու ամք,
 ոչ ոքն է ամ. վս զի թէ մինն՝ ինցն է
 է, միւսն ոչ է. և թէ մինն ամ է, միւսն
 ոչ է. ապա ուրեմն ոչ են երկու. այլ մի
 ամ: Բայց կարէ ոք ընդդէմ այսմ առ-
 արկել թէ, ամ որ ստեղծող է՝ ունի ինչ
 հասարակութի առ ստեղծո՞ւնածս. վս
 զի երկոքին է են. ապա ուրեմն ոչ է ան
 կարելի, թէ ամ ունի ինչ հասարակութի
 առ այլ ամս: Պատասխանի տան
 և ասեն թէ, ստեղծողն առ ստեղծո՞ւնածս
 ոչ ունի ինչ հասարակութի. վս զի ոչ
 ինչ վաղանունաբար ստորոգի ստեղծո-
 ղին և ստեղծո՞ւնածոցս. այլ և՛ ի դուն ի հա-
 ւանունաբար՝ ոչ ստորոգի երկուցն. վս
 զի դուն կրկին է. մինն առանց շարժման
 և անշարժ՝ և այս յատուկ այ է. և միւսն է
 շարժական և իմիմիակալան. և այս ստո-

րողի ստեղծուածոցս: Ութներորդ' ա-
 սեն փիլիսոփայքն թէ, յորժամ բա-
 զումք առ միմեանս կարգաւորին, կար-
 գաւորութիւննց 'իմի ինչ հայի: Զոր-
 օրինակ' ասէ արիստոտէլ թէ, զորք թա-
 գաւորի երկու կարգ ունին. մին որ
 զօրքն առ միմեանս ունին, որ զմիմեանս
 պահեն. և միմեանց օգնեն: Երկրորդ
 կարգ է վս զի ամ զօրքն կարգաւորեալ
 են 'իզօրագլխէն. բայց առաջին կարգն'
 վս երկրորդ կարգիս է. վս զի ամ զօրքն
 վս այն կարգաւորեն զինքէնս զի կամք
 թագաւորին կատարի և թշնամիքն պար-
 տին: Եւ այս է պատճառն. վս զի այս
 կարգս զոր ունին զօրքն' կամ յինքեանց
 'իզօրացն է և 'իբազում զօրագլխոցն, և
 կամ 'իմիոյ 'իզօրագլխէ. 'իբազում զօ-
 րացն ոչ կարէ լինիլ. վս զի բազում են
 զօրքն և զանազանք. և բարք իւրաքանչ
 իւրոյ յատուկ. և կամք: Եւ ոչ կարէ լի-
 նիլ 'իբազում զօրագլխոց. վս զի ըստ
 այնմ որ բազումք են և զանազանք իւրա-
 քանչիւրոցն յատուկ կամք, ոչ կարէ լի-
 նիլ որ մի հասարակաց կարգ լինի բա-
 զում

ըղում կամքն: Լ'պա ուրեմն պարտ է որ
'իմիոյ զօրագլխէ լինի կարգեալ:

Եւ յորժամ բազումք զմիմեանս կարգա
ւորեն, պարտ է զի դիտաւորութի սոցա
'իմի ինչ հայի: Բայց ամ մասունք աշ
խարհիս՝ առ միմեանս կարգաւորութի
ունին: Վս զի ներքին մարմինքս՝ կար
գաւորեալք են 'ի վերին մարմնոցն. և 'ի
նոյնէ խնամարկին. իսկ նոքա 'ի հոգեոր

գոյացութեց: Լ'պա ուրեմն պարտ է որ
ընդհանուր աշխարհիս՝ մի խնամող և
կարգաւորիչ լինի՝ և այն է ամ: Իսկ թէ
ոք առադրէ ընդդէմ թէ, կարգ աշխար
հիս ոչ է 'իմիոյ. այլ բախտ է:

Եւեմք թէ սուտ է. Վս զի որ ինչ բախտ
է, յամելով լինի և սակաւուց: Զոր օրի
նակ՝ թէ ոք բոլե զերկիր Վս ոսկւոյ, այս
սակաւուց պատահի և անադան. բայց
կարգ աշխարհիս միշտ է. ոսկ արեգա
կան ծագելն: Եւ կամ բազում անգամ.
ոսկ մարդն յորժամ ծնանի միագլխի և
հինգ մատնի: Լ'պա ուրեմն այս կարգա
ոչ ասի բախտ. այլ 'ի նմանէ որ կարգա
ւորէ զամ. ապա ուրեմն մի է ամ:

Իններորդ՝ ամային բնութիւն կամ ան
 հաս է եղեալ առաւելութիւն ինչ իրաց.
 ապա ուրեմն բաղադրեալ է. ոսկի բնութիւն
 մարդկային առաւելել ինչ անուն պետ
 թոս և յակօրոս, անհատ լինի. վասն զի
 բաղադրեալ եղև. և այս ամ ասել ան
 կարելի է. բայց թէ ընդ քեան անհատ
 է, ապա ուրեմն ոչ լինի հասարակաբար
 ի վր թաղմաց. վս զի այն որ սկիզբն է
 անհատի՝ ի բազումն ոչ դտանի. այլ
 միայն ի մինն. զի որ զպետրոսն առնէ՝
 միայն ի նա դտանի. ապա ուրեմն ոչ է
 հնար բազում ամս լինիլ: Եւ գիտելի է՝
 զի զանազանութի է ի մէջ այ և մարդոյս.
 վս զի ամ ինոյն իրս ամ է. և ինոյն
 իրս այսպիսի ինչ ամ. այս է, ինքն յին
 քեան է բնութեան. նմին իրի ոչ կարէ լի
 նիլ բազում ամ: Բայց մարդս ըստ այլ
 ինչ իրաց մարդ է. այսինքն, ըմբարդկու
 թէ. և վս այլ ինչ իրաց այսպիսի ինչ
 մարդ. այսինքն, սոկրատէս: Եւ մարդ
 կութիւն ինոյն իրս մարդ էր, և այս ինչ
 մարդ, ոչ կարէր յաշխարհիս բազում
 մարդ լինիլ: Տասներորդ՝ ասեն իմաս

տունքն • 'ի յարարածս գտանին չորս
 իրք • այսինքն, Բազմութիք: Լյարդ:
 Լ'նկատարութի: Լ'ճ շաղկապ: Լ'ւրա,
 քանչիւր ասացելովքս՝ հաստատի թէ
 մի միայն է սկիզբն: Այն առաջնոյն • զի
 գրեալ է 'ի գիրս Թւականութե արհես
 տի • զնոյն և գիտնէս իոս ասէ թէ՝ (ամ
 բազմութի 'իմիութե առնու զծնունդ:)
 Լ'պա ուրեմն հարկ է ամ բազմութե մի
 լինիլ սկիզբն • ուն արիստոտէլ ասէ թէ,
 (յամ սեռս իր ինչ գտեալ լինի, ուն զի
 ամ սեռն 'ինմանէ արտաբերի • նմին իրի
 յամ սեռս գտեալ մի առաջին պարզ,
 որ չափ լինի ամցն որ 'ինոյն սեռն կան:
 Որ օրինակ՝ 'ի կըշիւս կըշտորդն՝ որ
 չափ է ամցն: Լ'ճ 'ի թիւս՝ միակն • և 'ի
 սեռս որակութե՝ սպիտակն: Բայց ըս
 տեղծուածք՝ 'իմի սեռ միաբանին և կցոր
 դին • այսինքն, յէն • ապա ուրեմն պարտ
 է մի սկիզբն լինիլ պարզ՝ որնս զի ամ
 եակքս՝ 'ինմանէ արտաբերին • և այն ամ է:
 Այն երկրորդին ասեն • ամ կարգ ունի
 առաջին և վերջին • և որ առաջին և վեր
 ջին լինի՝ հարկ է զի ունիցի մի սկիզբն:

Այն երրորդին ասեն. ամանկատար 'ի
 յուսմենէ ամենեւին կատարելոյ ունի ըզ
 ծնունդ. և այս է ամ: Այն չորրորդին
 ասէ դիօնէսիոս. իբր շամիրակի իմ օ
 րինակաւ անցեալ է առաջին պատճառն
 ընդ ամ էսս. և ինոյն մնան. ապա ու
 րեմն մի է ամ: Մետասաներորդ՝ վասն
 զի էն և մին միապէս է. վասն զի զոր ինչ
 առաւել ունի զէն՝ առաւել ունի զմիու
 թին. և ամ է զմիութին իւր պահել ջա
 նայ: Այլ ընդդէմ է բաժանմանն էն. վս
 զի 'ի բաժանմանէն ապականի գոլ էին.
 և 'ի միութեն պահեալ լինի. իսկ ամ 'ի
 վեր քան զամ ունի զէութին. ապա ու
 րեմն 'ի վեր քան զամ ունի զմիութին:
 Այլ դիտելի է՝ զի միութին երեք աստի
 ճան ունի: Սախզի՝ իրն մի է ըստ սեռին.
 և այս անկատար միութի է: Արկրորդ՝
 իր ինչ մի է ըստ տեսակին. և այս միութի
 կատարեալ է քան զառաջինն: Արրորդ
 աստիճան է՝ որ մի է ըստ թուոյ և ան
 հատ մի է. և այս՝ քան զամ միութի կա
 տարեալ է. վս զի ոչ կարէ բաժանումն
 ընդունիլ. ապա ուրեմն պարտ է զի ամ
 մի

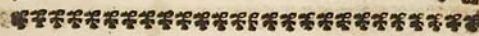
մի լինի. ոչ ըստ սեռի և տեսակի, այլ
միայն ըստ հատի: Երկոտասաներորդ,
վարդապետք ասեն թէ, յամ առաջնոր
դու թիւնս՝ այն որ գլուխ է կարգեալ,
պարտ է զի մի լիի. ոսյ անդամք՝ իմի
մարմինն մի գլուխ ունին. վս այն ասէ
արիստոտէլ թէ, ('ի մի առաջնորդու
թիւն՝ բազմուի առաջնորդացն չար է.
և մի տան՝ բազում տանուտէր չար է:)

Եւ յորժամ յամ աշխարհս այսպէս է,
ոսյ մի թագաւորութիւն, մի առաջնոր
դուի, հարկ է զի մի առաջնորդ և թա
գաւոր լինի. և այն է մի անձ: Ասան այն
արիստոտէլ 'ի գիրս իւր՝ 'ի վերջսն եզ
րակացուցանէ զբանն. ապա ուրեմն մի է
գլուխ անցն: Եւ յսքան առաջինն բնա
կան իրաց քննութե թէ մի է անձ:

Երկրորդ հաստատի 'իսք գրոց վկայ
ութի: Սախ՝ մովսէս գրէ յերկրորդ
օրէնս: (Լւր իէլ. Թր անձ քո Թր մի է:
Եւ 'ինոյն ասէ. տեսէք՝ զի ես եմ Թր
անձ միայն. և ոչ այլ ոք:) Եւ պօղոս յե
փեսացւոց ասէ. (մի է անձ. մի մրկրտու
թիւ. մի հաւատք:) Եւ վարդապետք

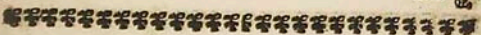
ասեն թէ, ամ կարի յոյժ մի է. ինքն
 նոյն միշտ. և մի կերպիւ. ոչ ինչ ունի
 յինքն բայց զինքն: Եւ ճշմարիտ մի է.
 զի ինքն թիւ ոչ ունի. և ոչ ինչ կայ 'ի
 նմա բաց յայնմանէ որ է է. վասն զի որ
 ինչ ամ է՝ ամ է: Բայց աստ չորս ինչ
 գիտելի է: 'Սախ և առաջին՝ թէ կարէ
 ոք ցուցանել թէ ամ ոչ է մի. վս զի մի
 անունս՝ բացարձակապէս իմանի որ ան
 կատար է. ուստի ոչ լինի ասել ամ. վս
 զի անկատար է: Ատառսխանի: Եւ եւթ
 թէ մին յարմար է ամ ասել. ու անմար
 մին. անճառ. անտես. զի ամ վս գերա
 զանցու թէն իւրոյ՝ 'իմէնջ անհաս մնայ.
 Բայց միայն բաց բարձական կոչմամբն:
 Եւ ու անմարմին կոչումն 'ի բաց բառ
 նայ զմարմինն զի է անմարմին. նոյնպէս
 և մի ասելն՝ 'ի բաց բառնայ զբաժանումն
 որ անկատար է: Եւ որքան անբաժանե
 լի է ինքն՝ կատարելագոյն է: Եւ կրորդ
 ոմանք ասացին թէ, յորժամ թիւ ան
 ճանն ամ ասացեալ լինի, ոչ ինչ մակադ
 րէ. այլ 'ի բաց բառնայ: Զոր օրինակ
 յորժամ ասեմք թէ մի է ամ, վս այն

մի ասեմք՝ թէ երեք անձն է. վս այն
 ասեմք՝ զի մի անձն ոչ է միայն. վս զի
 մինն՝ իմակադրականն նմանի՝ որ սկիզբն
 է թուոյ. և պատահումն է՝ ի տեսակ քա
 նակին: Եւ թէ մինն որ իմակադրա
 կանն նմանի՝ այ ասացեալ լինի, ի յամ
 թիւ և քանակ և պատահումն լինի. և այս
 սուտ է. նմին իրի ասացին թէ մինն որ
 այ ասի՝ միայն ի բաց բարձական անունն
 նմանի: Եւ աջինքն այսպէս ասացին:
 Բայց այժմու վարդապետքս՝ ամենեին
 ոչ հաւանին բանից նց. վս զի թէ մինն
 ի բաց բառնայ զբազումն, և բազումն ի
 բաց բառնայ զմինն, ապա ուրեմն իմէջ
 նց բոլորակ լինի. և այս անկատարելի է:
 Վս այն ասեն վարդապետք թէ, անուն
 թուոյ յորժամ այ ասացեալ լինի, ոչ
 միայն զբաց բարձականն ցուցանէ, այլև
 զմակադրականն: Չոր օրինակ յորժամ
 ասեմ թէ մի է ամ, ոչ միայն ցուցանէ
 թէ ամ բազում ոչ է, այլև զէութիւնն
 այ ցուցանէ: Եւ յորժամ ասեմ հայր մի
 է՝ զանձն հօր ցուցանէ: Եւ յորժամ ա
 սեմք թէ երեք անձն է, ոչ միայն բառ

նայ զմիութիւն անձինն. այլև ցուցանէ
զթիւ անձանց: Եւ պատասխանի տան
ընդդէմ առարկութեն նց ևասեն:
Մինն կրկին կերպիւ առեալ լինի:
Եւ յախ մի որ սկիզբն է թողոյ. որ տեսակ
քանակին է. և այս ոչ ասի նայ. վասն զի
քանակ և պատահումն ոչ տամք նայ:
Երկրորդ՝ ասի մի որ անդրադարձի է
ութեն. և այսպիսի մինս՝ նայ առաւել
ասի քան ալոց իրաց որոց է պատճառ:
Զի ասէ արիստոտէլ թէ՝ մինն որ անդ
րադարձի է ութին պատահումն ոչ ցու
ցանէ. այլ էութիւն: Եւ սահմանն մի է.
մի է որ յինքեան անբաժանելի է և այլ
մէ բաժանեալ. և էութիւնն նայ ըստ ին
քեան անբաժանելի է և յարարծոցս բա
ժանեալ: Եւ բաց յայ՝ ոչ ինչ է որ ոչ
կարեմք բաժանել մտօք. կամ՝ ներդոր
ծութիւն, կամ զօրութիւն: Եւ յլ ասեն վար
դապետք թէ, նիւթական թիւն որ տե
սակ է քանակին՝ և ամենևին թիւ կոչե
ցեալ լինի, ոչ ասի նայ. բայց տեսական
թիւ և հոգևորապէս որ ըստ մի կերպի
թիւ ասացեալ լինի, ասի նայ. ոչ իկող

մանէ բնուէն. այլ 'իկողմանէ անձանցն
 և առնջին : Երրորդ գիտելի է՝ զի իր
 ինչ ոչ լինի մի երեք օրինակաւ :
 յախ բազմուք ըստ այլևայլ տեսակաց .
 ունի հրեշտակք և աստեղք որք ոչ են մի :
 Երկրորդ՝ փոփոխամբ . ըստ այնմ որ մի
 մարդ բազում ասի . այժմ հիւանդ է .
 և երբեմն առողջ . երբեմն աղքատ . և եր
 բեմն հարուստ : Երրորդ՝ աճելու թիւ
 ըստ նոյն տեսակի . ունի մի մարդ բազում
 է յորդիսն վն ծնելոցն 'ի նմանէ :
 Ըստ երեք կերպս ի վն այ ոչ ասին :
 Բայց ճշմարիտ միութիւն՝ գտանի յամ
 չորս կերպիւն : Ը աջին՝ վն պարզուէ .
 որ ընդդէմ է առաջնոյն : Երկրորդն վն
 անփոփոխելի գոլոյն . որ է ընդդէմ երկ
 րորդին : Երրորդն վն անհատ գոլոյն .
 որ է ընդդէմ երրորդին . վն զի յորժամ
 ոք որդի ծնանի , զիւր էութիւն 'ի թիւ
 որդւոյն ոչ հաղորդէ . այլ է երկու էութիւն
 մի հօրն և մի որդւոյն : Չորրորդ՝ վն
 միութիւն արարածոցս նմանութիւն . զի ունի
 միութիւն ոչ յուսեք է ջլանէ . և ամ բազ
 մաւորութիւն 'ի միութիւն ելանէ :

Բայսպէս ան ոչ յուսեք է. այլ ամ ինչ
 'ինմանէ է: Դարձեալ՝ ունի միութի յին
 քենէ զմիութի ծնանի. այսպէս ան հայր
 յինքենէ ծնանի այլ զինքն. այսինքն,
 այլ նման ինքեան. կամ այլ յիւրմէ որ է
 որդի: Չորրորդ գիտելի է՝ զի անունս
 այս որ է անձ՝ երեք օրինակաւ ասի. այս
 ինքն, բնութ. որդեգրութ. և կոչմամբ:
 Սախ բնութք միայն այ ասի. իսկ որ
 դեգրութք սբց ասի. զի այ բարութեն
 կցորդ լինին. կամ շնորհօք նախատե
 սութեն. ունի մարգարէքն. կամ ուսմամբ.
 ունի վարդապետքն. կամ առաջնորդու
 թք. ունի եկեղեցւոյ առաջնորդք. կամ
 կարողութք և սքանչելագործութք ան
 անունեցան. ունի ասէ սաղմոսն. (ես ա
 սացի թէ անձք իցէք:) Երրորդ է՝ կոչ
 մամբ. ունի կոչի՝ որ միայն զանուն
 այ ունին. և ոչ զբնութի. վս զի ան ա
 նուն ոչ պատկանի նց: Բորդ՝ առաջինն
 որ է անձ՝ ոչ ունի անուն բազմաւորա
 կան ըստ ինքեան. քանզի մի է ճշմարիտ
 անձ. և ոչ անձութիւն առնու որոշումն:
 Իսկ երկրորդն և երրորդն բազմաւորա
 կան

ույ սխմնն կեսիսս և վէմ կոչի միայն պետ
 րսան։ Ը. Ե. որո նախ զընդդիմադրու թի
 նց տեսցուք. և զպատասխանին յարմա
 րեսցուք. և ապա զուղիղ տեսու թիւն ա
 ռաջի գիցուք։ Սախ հրեայքն բերեն
 վկայու թի յեկեցն որ ասէ։ (Լուր իւր
 ւոր ւած քո ւոր մի է) Եւ յերկրորդ օ
 րէնսն. (Ժաներուք և տեսէք զի ես եմ.
 և ոչ գոյ այլ ւած բաց յինէն) Պատաս
 խանեմ և ասեմ թէ՝ վկայու թիք հրեկցն
 վս միոյ ւածու թէն՝ նօքին հաստատեն
 Երրորդու թի գող զնոյն մի ւածու թիւն.
 վս զի այն որ ասէ. (ւոր ւած քո ւոր մի է.)
 երեք անգամ գնեւով զւորն և զւածն՝ ցու
 ցանէ զբազմու թի անձանց. իսկ մի ա
 սելն՝ զմի ետ թի և զքնու թի ւածու թէն.
 ույ ցուցաւ նախ. Սոյնպէս և ասելն (ոչ
 գոյ այլ ւած բաց յինէն) Ը. յլ ւած ոչ ա
 սէ զորդի և զհօգի. զի ինմանէ են, այլ
 զայնոսիկ՝ (որք անւնին բազում ւածք.
 եթէ ի յերկինս և եթէ յերկրի ըստ պօ
 ղոսի) ույ ասացաւ իսկերոյ։ Չայս և ե
 րեմիաս ասէ իդէմն որդւոյ թէ, (նա
 միայն է ւած. ընդ որում ոչ ոք համարես

95

յի

ցի այլ ամ. յիտայտորիկ՝ ի յերկրի երևես
 ցի. և ընդ մարդկան շրջեսցի: Եւ զայլ
 վկայութիւնս սբգ գրոց գիցուք յառաջի
 կայդ: Իսկ հետանոսք առարկեն:

Եւ յայսպէս. եթէ ծայրագոյն պար
 զութիւն ոչ կարօտանայ բազմութե. այլ և
 ամ աւելնին պարզ. վասն այն ոչ ունի
 բազմութիւն անձանց: Ըսեմք առ այս
 ըստ արիստօտէլի թէ, ոմ. չղչիկանն ոչ
 կարէ հայել՝ ի լոյս արեգականն. այսպէս
 մարդկային իմացումն ոչ կարէ հայել
 յամային լոյսն որ է անմատոյց: Եւ ոչ
 կարեմք հաստատել բանական լուսով
 գիտութե. այլ միայն լուսով հաւատոյն
 ի սբ գրոց առաջնորդեալք: Եւ զի նո
 քա ոչ ունին զլոյս հաւատոյ՝ և ոչ զսբ
 գիրս. վս այն ամ առարկութեք նց որ է
 ըստ բնական գիտութե, և ըստ զգալի
 իրաց, ոչ ինչ եզրակացուցանի յամ:

Եւ այս մին պատասխանիս բաւական է
 ամ առարկութեց նոցա. սակայն զի մի՛
 տգէտ երևեսցուք. տացուք պատասխա
 նի իւրաքանչիւրոյն՝ ի կարծոյ յաշխա
 տասիրութե ոմանց վարդապետաց:

Ըսեմք առաջին առարկութեան թէ,
ծայրագոյն պարզութիւն՝ է ընդդէմ
էութեան. և ոչ անձային անձանց. քանզի
անձային անձինքն են մի էութիւն ըստ
Թոճոյ:

Երկրորդ առարկեն թէ, միութիւն ան
ձինն՝ պարզագոյն է քան զբազմութի
անձանց. ապա ուրեմն որ առաւել պար
զագոյնն է, նոյ վայելէ:

Ըսեմք առայս. եթէ միութիւն անձինն՝
պարզագոյն է՝ խտեղծուածս, և ոչ ի
ստեղծողն. վս զի անձինք ստեղծուա
ծոց թէպէտ մի էութիւն են ըստ տեսա
կին. այլ ոչ ըստ Թոճոյ: Իսկ անձային
անձինքն՝ են մի և նոյն ըստ Թոճոյ. և
մի անձն ոչ ունի աւելի քան զերիսն.
և ոչ երեքն աւելի քան զմինն:

Երրորդ առարկեն. եթէ անձ ծընաւ
զանձ, կամ զինքն ծնաւ զանձ, կամ զայլս:
Եւ արդ՝ անկարելի է ումք ծնանիլ
զինքն. եթէ ծնանի ալ անձ, ապա ու
րեմն երկու են անձք:

Եւ այս պատասխանեմք թէ, ոչ հաւա
նիմք երկոցունց. զի թէ ասի անձ ծնաւ
97 Ի զինքն

զինքն ամ՝ իմացեալ լինէր թէ հայր
 ծնաւ զինքն հայր. վս զի յորժամ ա-
 սեմք թէ ամ ծնաւ զամ, ամն իմանի
 անդ ոչ վս բացարձակ էութեն, այլ
 վս անձինն հոր. որ ոչ ծնաւ զանձն
 իւր. այլ զանձն որդւոյ. նաև ոչ ծնաւ
 զայլ ամ. զի յորժամ ասեմք այլ ամ,
 այլն անդ ոչ ցուցանէ զանձն. այլ զէ
 ու թիւնն:

Չորրորդ առարկեն. թէ յամ է ծնունդ,
 ապա և ապականութի. զի ծնունդ մի-
 ոյն՝ ապականութիւն է միւսոյն. և այս
 գարշութիւն է յամ. ապա ուրեմն ոչ է
 յամ ծնունդ:

Ըստ այս ասեմք. եթէ յիմանալի ծնուն-
 դըն՝ ոչ է ապականութի և ոչ փոփոխումն
 ինչ. զի ոչ գոյ անդ նիւթ, որ ընդ գոլ
 միոյ տեսակին, ապականի միւսն:

Հինգերորդ առարկեն. ամ՝ որ ծնանի՝
 է ժամանակաւոր. քանզի ծնունդն՝ է
 փոփոխումն ինչ, յոչ էութիւն յէութիւն.
 այլ ամ է անփոփոխելի:

Ըսեմք առ այս թէ, ամային ծնունդն՝
 ոչ է ի ներքոյ ժամանակի. այլ յաւի

տենական. և ոչ երբէք զօրութիւն. այլ
միշտ ներգործութիւն:

Ահեքորդ առարկեն. զի ույ Պատրոս
մարդ է. Պաղոս մարդ է. և Յօնաննէս
մարդ է. ապա ուրեմն են երեք և ոչ մի:
Բայտ ասեմք թէ, ոչ է նման օրինա
կըդ. զի յորժամ ասի պատրոս մարդ է,
պաղոս մարդ է, ոչ է մի մարդկութիւն
ըստ թուոյ. այլ ըստ տեսակի:

Բայտ յորժամ ասի Տայր է ամ, Արդի
ամ, Տոգի ամ, յերեսինն մի է ամու
թիւն ըստ թուոյ: Բայտն առարկուի
հետանոսաց և ասքէլի. և պատասխանիք
նոցին իկարծոյ:

~~~~~

Զի ճշմարտ է Երրորդութիւն սբ:
Գլուխ. Ժ:

Ո՞րտէ՞նք. Ե՛ւ Ե՛րկր

պագէաց նորա՝ հոգւով և ճշմար
տութիւն պարտ է երկիրպագանել:

Զամօային անեղ էութիւն՝ երեք

անձինք և մի բնութիւն ուսուցին և դաւա
նեցին ամ սբ գիրք ամաշունչք. և հո

գելից վարդապետք. վասն որոյ և մեզ
պարտ է զնոյն պաշտել և երկիրպագա
նել: Զի որ կարօտանայ աչաց՝ պարտի
հաճատալ տեսողաց զանազան գոյնս:

Եւ խուլն պարտի հաճատալ թէ, գոյ
բաղյոր եղանակ ձայնից: Եւ այս վասն
երկու պատճառի: Սախլի թէպէտ զմի
զգայու թիւն ոչ ունի, այլ զչորս զգայ
ուիւն ունի. որով հմտանայ՝ իզգալիսս:
Երկրորդ՝ զի բազումք են որք վկայեն՝
որք ունին զամ զգայութիւն կատարեալ:
Եւ պառւերմն որք ոչ ունին սրատես աչս,
պարտ է հաճատալ տեսողացն. նոյնպէս
մեք որք կուրացեալ եմք մեղօք, պար
տիմք հաճատալ սք առաքելոցն և մար
գարէից. և անժաբան վարդապետաց.

զի նոքա են հոգևոր տեսողք:

Եւ զոր օրինակ՝ թէ մանուկ մի ծնեալ
իցէ՝ իխաճարչտին տեղւոջ, և թէպէտ
չէ տեսեալ զարեգակն և զլուսին, պար
տի հաճատալ թէ գոյ արեգակն և լու
սին: Սմանապէս մարդիկ որք ծնեալ
են՝ իմէջ խաճարի մեղաց և անգիտուէ,
պարտին հաճատալ սրբոցն և բարի ա-

րանց. որոց ամ զինքն յայտնեաց:
Ոյ ասաց Թրն առաքելոցն. (զամ զոր
լուայ 'իհօրէ իմէ, ծանուցի ձեզ. և
դուք վկայեցիք վս իմ:) Եւ նիկողի
մոս եկեալ առ յս ասէ. (գիտեմք զի յայ
եկեալ ես վարդապետ. զի ոչ ոք կարէ
զայդ նշանդ առնել զոր դուդ առնես,
եթէ ոչ իցէ ամ ընդ նմա:)

Յայս բանս՝ յիշէ զսբ երրորդութիւն:
Ըյնու որ ասէ յայ՝ զհայր ամ անուա
նէ. և զեկեալն Որդի. և ամ իցէ ընդ
նմա՝ զհօգին սբ դործակից:

Եւ դարձեալ յիշէ զերրորդութիւն սբ
այնու որ ասէ. (որ ոչ ծնցի 'իջրոյ և 'ի
հոգւոյ, ոչ կարէ մտանել յարքայութիւն
այ. նոյնպէս և ամ ծնեալն 'ի հոգւոյն:)

Եւ յայլ ուր ասէ. (մըլրտեցէք զնս յա
նուն հօր և որդւոյ և հոգւոյն սբ:)

Եւ աստ ասէ. (հոգի է ամ:) Ըյսինքն,
թէ ամութիւն՝ է հայր և որդի և հոգի
սբ: Եւ այսպէս բազումք են վկայութիւնք
վս որդւոյն այ՝ 'ինոր կտակարանացս:

Զոր յետոյ կարդեսցուք: Բայց զի ոչ
մանք ոչ հաւատան աւետարանին սբ,

Լառաքելոյն քսի: Ասորոյ Ժողովեմ
զվկայութիս 'իմարդարեից սրբոց. որ
հաշանելի է նոյունց. և ոչ իշխեն ասել
ընդդէմ ինչ:

Երդ՝ վս ամենասբ Երրորդութե՛ 'ի
յերից վկայութեց ունիմք հաստա
տեալ: Սախ՝ յաժաշունչ դրոց մարդա
րեից: Երկրորդ՝ յարտաքին իմաստասի
րաց: Երրորդ՝ յաժաբան վարդապե
տաց և յօրինակաց:

Տնոցութեալ զառաջինն յաժաշունչ դրոց:
Սախ Մովսէս ասէ. ('իսկզբանէ ա
րար աժ զերկինս և զերկեր:) Բ. յսինքն,
հայր. (և ասաց աժ. եղիցի լոյս.) այս
ինքն, Որդի. (և հօգի այ շրջեր ի վր
ջուրց:)

Դարձեալ՝ իսկ, հայր. բան, Որդի.
է, հօգին սբ: (Եւ ասաց աժ. ա
րասցութեալ մարդ ըստ պատկերի մերում.
և ըստ նմանութե:) Եւ ասէ աժ. (ահա
եղև ադամ իբրև զմի 'իմէնջ:) Եւ ասէ
նոյ. (օրհնեալ տր աժ աժ սեմայ:)

Եւ վս աշտարակին ասէր: (Եկայք իջ
ցութեալ և խառնակեսցութեալ զլեզուս շինո
ղայ:)

Եւ արահամու առ կաղնեաւն մամբ
րէի երեւցաւ ւնծ: (Ետես ևահա արք
երեք կային 'ի վերոյ քան զնա:)

Չերեք անձնաւորութիւն հաւատս ցու
ցանէ: Չկնի այսմ ասէ դիրն թէ. (տե
ղեաց 'իմնէ հուր և ծծումբ 'ի սողում:)

Ի արձեալ երեք անձնաւորութիւն յայս
մանէ յայտէ՝ զի ասաց հրեշտակն 'ի զե
նումն իսահակայ: (Յանձն իմ երդ
նում ասէ փր:)

Եւ զորդւոյ ասէ դաւիթ առ ւնծ հայր
թէ, (քո է բազուկ և զօրութի:)

Եւ պօղոս մեկնէ (քս է ւն զօրութի:)

Եւ եդիպտացիքն ասացին վն հարուա
ծին թէ, (մատն ւն է այս.) որ նշանա
կէ զհոգին ւն. զոր քս ասաց յաւետա
րանին թէ, (մաթմբն ւն հանեմ զդէս:)

Եւ դ' անձն և բազուկն և մատն որք զա
նազանեալ են անոճամբ և բաժանեալ
մասամբ, զերեք անձնաւորութիւն յայտ
առնեն: Եւ առ մովսէս ասաց: (Ես եմ
ւնծ. ւնծ Բարահամու. և ւնծ Իսահա
կայ. և ւնծ Յակօբայ:) Եւ դարձեալ
ասէ մովսէս: (Լուր ի էլ փր ւնծ քո՝ փր
մի է:)

Լըրիցս Թոր՝ զերեք անձնաւորութիւնն
ասէ. և մի վն միոյ էութեն: Դարձեալ
մովսէս ասաց շինել երեք քաղաք ապաս
տանի՝ միաջափ հեռի իմիմեանց:

Եւ դարձեալ մովսէս խրատէ թէ, (հայ
եաց ի քեզ.) այսինքն, զի պատկեր ես եր
րորդութեն: Եւ յսքան իմովսիսէ վկայ
ու թիք չորեքտասան թռչով:

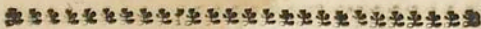
Երկրորդ՝ Դաւիթ ասէ իսաղմոսն:
(Կենդանի է Թոր և օրհնեալ է Թոր.
և բարձր եղիցի Թոր փրկութե իմոյ:)

Դարձեալ (Ողորմութե Թոր լի եղև եր
կիր. և բանիւ Թոր երկինք հաստատե
ցան. և հողուով բերանոյ նորա՝ ամ զօ
րութե նոյն:)

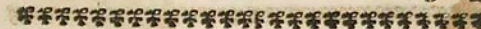
Եւ դարձեալ (Չայն Թոր
ի վր ջուրոյ.) որ եղև ձայն հօր ի յոր
դանան: (Եւ Թոր փառաց որոտաց.) որ
է հողին: (Եւ Թոր ինքն ի վերայ ջուրոյ
բազմաց.) այսինքն, որդին մրկտեալ:

Դարձեալ ասէ: (Եւ Թոր Թոր խօսե
ցաւ. և կոչեաց զերկիր. յարևելից:)

Եւ դարձեալ ( ) րհնեաց զմեզ Թոր Թոր
մեր. Թոր մեր օրհնեաց զմեզ: Դարձել
(ի քեզն է Թոր աղբիւր կենաց.) որ է հո
գին

գինն սբ քղխումն 'ի հօրէ: (Եւ լուսով
 երեսաց քոց տեսանեմք զլոյս:) Լոյս ե-
 րեսացն հօր՝ որդին է. և զլոյս հօգինն սբ:
 Դարձեալ ասէ: (Բաւաքեա՛ւ մօր զլոյս
 քո. և զճշմարտութի քո. զի առաջնոր
 դեսցեն ինձ:) Եւ դարձեալ. (Յայ է զօ-
 րութի իմ, և քո մօր ողորմութի. և դու
 հատուցանես ըստ գործոց նոց:) Եւ այլ
 ևս: (Վհո է բազուկ և քո է զօրութի.
 զօրացի աջ քո և բարձր եղիցի ձեռն
 քո:) Եւ դարձեալ. (Բ. ջ մօն արար զօ-
 րութի. Բ. ջ մօն բարձր արար զիս. և
 Բ. ջ մօն արար ինձ զզօրութի:) Եւ ևս.
 (Մեծ է մօր.) այսինքն, հայր. (և մեծ է
 զօրութիւն նր.) այսինքն, Որդի. (զի
 քն այ զօրութի.) և իմաստութե նր.
 այսինքն, հօգւոյն սբ նր ոչ գոյ չափ:
 Եւ այլ ևս երեք փոխն մօր երկնիցի 'ի
 դեմս երրորդուէն ասացեալ. այսինքն,
 Օրհնեցէք զմօր յերկնից՝ զհայր:
 Օրհնեցէք զմօր յօրհնութիւննոր՝ զՈրդին
 Օրհնեցէք զմեծ 'իսրբութե նր՝ զհօգինն
 սբ: Եւ յայլ ուր ասէ: (Տր ասաց ցիս
 որդի իմես դու՝ և ես այսօր ծնայ զքեզ:)

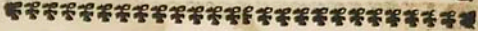

Եւ յայլ ուր: (Նա կարդասցէ առ իս
 հայր իմ ես դու:) Եւ դարձեալ ասէ:
 (Բայց մոր ցմոր իմ նիստ ընթացի իմմէ:)
 Եւ դարձել: (Յարգանդէ յառաջ քան
 զարուսեակ ծնայ զքեզ:) Եւ այլ ևս:
 (Ընդ քեզ է սկիզբն աւուրն զօրուհի:)
 Եւ ևս: (Յառաջ քան զարե է անուն նր:)
 Եւ ինա օրհնեսցին մամ ազգք երկրի:
 Եւ լցցի փառօք նր մամ երկիր:)
 Եւս ասէ: (Բղխեսցէ սիրտ իմ զբան բա
 րի. և ասացից զգործս իմ:) Եւ այլ ևս:
 (Այս օրիկ էօծ զքեզ մծ մծ քո ու
 րախու թէ իւղով:) Եւ յայլ ուր:
 (Երդունաւ մոր, թէ դու ես քահանայ.
 և մոր ընդաջմէ քու մմէ:) Եւ դարձեալ
 ասէ: (Յո՞ երթայց ես յողոյ քումմէ.
 կամ յերեսաց քոց ես յո՞ փախեայց:)
 Դարձեալ ասէ: (Հոգի քո բարի առաջ
 նորդեսցէ ինձ. վս աւուրն քո մոր:)
 Եւ յսոքիկ վկայու թիք իսաղմոսէն քսան
 և երկու թռչով:
 Եւ րորդ՝ Սողոմոն ասէ յառակացն:
 (Որդի եմ ես հօր իմոյ. միայն միա
 ծին յառաջ քան զմայր իմ: Եւ նախ

քան զամբ լերինս և բարս ծնաւ զիս։
Եւ յորժամ հաստատէր զամբ, ևս ընդ
նմա էի համապատշաճեալ։) Եւ դար
ձեալ ասէ։ (Բժ իմաստութեմ հիմունս
եարկ երկրի. և հանձարով իւրով զան
դունդս պատառեաց։) Եւ դարձեալ
ասէ։ (Բժեհեցուն ճարտարապետն ու
սոյց ինձ իմաստութեմ. զի գոյ՝ ինմա հո
գի սբ միածին.) և այլն ըստ կարգի։
Դարձեալ ասէ։ (Երեք են զոր դժոճա
րին է ինձ իմանալ։) Եւ դարձեալ։
(Բաասան երեք կղի ոչ դիւրաւ խզես
ցի։) Եւ յայլ ուր ասէ։ (Զինչ անուն է
նր և զինչ անուն որդւոյ նր։) Բայտքիկ
իսողովունէ վկայութեմ ութն թոճով։
Որրորդ՝ Եսայի ասէ։ (Սբ սբ սբ
մոր զօրութեց։) Երիցս սբ ասելովն՝
յայտնէ զերեք անձինսն. և մի մոր՝ զբը
նունն։ Բայլ վեց թեւեան սերովբէքն՝
վեց թեւքն իւրեանց զայս մեզ ուսու
ցին։ Երկուքն ծածկէին զգլուխս իւ
րեանց թէ, անսկիզբն է անձ։ Երկու թե
ւքն ծածկէին զոտս թէ, անվախճան է։
Եւ միջին երկու թեւքն՝ իմանալ զերեք
անձ

անձնաւորութիւն և զմի անձութիւն:

Եւ դարձեալ ասէ: (Չգեաց զերկինս
ոպ խորան. և երեք մատամբ՝ կախեաց
զերկիր:) Դարձեալ ասէ: (Ըհաւասիկ
անձ մեր. ահաւասիկ անձ անձ դայ զօրու
թիւ իւրով:)

Եւ դիմաց մարդացելոյն
ասէ: (Տը անձ առաքել զիս և հոգի նր:)

Դարձեալ ասէ: (Դու անձ հայր մեր.
և յաւիտենից է անուն քո:)

Եւ վս հոգ
ւոյն ասէ: (Բղիսեցէ դաւազան յարմա
տոյն յետեայ. և հանգիցէ ի վր նր հո

գի այ. հոգի իմաստութե և հանձարոյ.
հոգի դիտութե և անպաշտութե. և լցցէ

զնա հոգի երկիւղի այ:) Դարձեալ աս
է: (հոգի ան ի վր իմ. վս որոյ և էօծ

իսկ զիս.) և այլն: Եւ դարձեալ ասէ:
(հոգի յինէն ելցէ. և զամ շունչ ես ա

րարի:) Եւ առ ի էլ ասէ թէ, (ես և հո
գի իմ և բանն իմ՝ իմիջի քում:)

Եւ դարձել ասէ: (Ես որ ամայն ծնունդ
շնորհեմ, մի թէ ես ոչ ծնանիցիմ ասէ

անձ ամենակալ:)

Ըստքիկ՝ ի յետայեայ վկայութե տան
և մէկ թողով:

Դինգերորդ՝ յերկոտասան մարդարէսն
 Ընդէաս ասէ: (Ըսեմ եւբանն իմ. և
 հոգին՝ իմիջի ձերում ասէ իմ ամենա
 կալ:) և Միքիաս ասէ թէ, (Տունն իւրի
 բարկացոյց զհոգին իմն:) և Չաքարիաս
 ասէ: (Սաստեսցէ իքեզ իմ:) և Երեմի
 աս ասէ: (Հոգի երեսաց մերոց իմ քս.
 ի յերկրի երեւցաւ և ըմարդկան շրջե
 ցաւ:) և Սվտէ ասէ: (Հոգի անձեղէն որ
 արար զամ:) և Կրիանիէլ ասաց թագա
 շորն: (Հոգի այդոյ իքեզ:) Եւ վս
 որդւոյն ասէ: (Սէ երեք արքարկան
 իննոցն. և չորրորդն նման է որդւոյն այ:)
 Եւ դարձեալ ասէ: (Հին աւուրցն նըս
 տաւ որ է հայր. և ինա եկն որդին այ.
 և թագաւորութիւնն թագաւորութիւն
 յաւիտենից որ ոչ անցանէ:) Ըյստֆիկ
 և սառաւել քան զայսոսիկ ինք գրոց
 վկայութիւն են վս սբ երրորդութեն որ
 ժողովեցաւ վաթսուն և երկու թունով:
 Տեսցուք զերկրորդն յարտաքին իմաս
 տասիրաց. զոր առեալ ինննէ վար
 դապետք՝ հաստատեն այսպէս:
 Սախ բնութիւն բարւոյն է հաղորդել
 զինքն

զինքն այլոց. և որչափ առաջել բարի է՝
առաջել հաղորդէ զինքն: Եւ զի անձ է
բովանդակ բարի. ապա ուրեմն բոլորո
վին հաղորդէ զինքն: Եւ զի ոչ ոք ըս
տեղծուած է անչափ ոմ զանձ. վս այնո
րիկ հարկ է ասել այ որդի ունիլ. որոյ
և հաղորդեսցէ զինքն բոլորովին:

Երկրորդ՝ պատուական և լաւագոյն է
այն՝ որ բարի է և ծնանի գբարին. և ան
վախճան՝ որ բղխէ զանվախճանն. քան
զայն որ միայն բարի է և անվախճան.
ապա թէ ոչ՝ զօրութիւնն պատուական
գոյր քան զներգործութին: Եւ անձ է
պատուական և լաւագոյն քան զամ է.
ապա ուրեմն յառաջ եւ ձ յինքենէ զան
վախճան բարին որ է անձ: Երրորդ՝ ամ
ստեղծուած քս չափաւորք են. և ամենե
քեան որք կան՝ ինս՝ չափաւորք են:

Սոյնպէս անձ որ անչափ է՝ ամ որ կայ
ինա՝ անչափ է: Եւ անձ ունի իմացումն
և կեանք. այսոմս այ իմացումն և կեանքն՝
անչափ են. վս այնորիկ և զանձն կայա
ցուցանեն: Չորրորդ՝ յաւիտեանական
և անհուն ներգործութին՝ ներգործէ

անհուն և յաճիտենական. ապա թէ ոչ՝
ոչ լինէր զուտ ներգործութի. ապա ու
րեմն ներգործէ զյաճիտենական և զան
հուն բարին: Հինգերորդ՝ յայտնի է.
զի ամ ունի իմացումն և կամք. և որոյս
իմանալով զինքն՝ ծնանի զբանն յինքե
նէ. այսպէս կամելով զինքն՝ բղխէ զհո
գին սբ: Ահեքորդ՝ ույ՝ իմէջ ամ էու
թէց մի է նախկին էութի. այսպէս ի
մէջ ամ շարժմանց՝ մի է նախկին շար
ժումն: Եւ զի ծնունդն է շարժումն.
վս այնորիկ ամ որ է ամենեին նախկին
էութի, ունի երկու ելումն. մինն բանա
կան որ է իմացումն իւր. և մինն կամա
նորական որ է կամելն իւր. և այսպէս
որդին է իմաստութի հօր. և հոգին սբ
կամք նորին. և այս նոյն է որոյս յառաջ
ասացաւ: Եւ թներորդ՝ ամ որ կարգ ու
նի՝ պարտ է զի լինիցի առաջին. միջին
և վերջին: Եւ ամ կարգ ունի. ույ՝ ասէ
արիստոտէլ թէ, (ամ զամ կարգ ունի
զոր երեք թռչով պաշտելի է:) Եւ թնե
րորդ՝ ամ իր անհատ՝ մարմին թէ անմար
մին, ունի էութի. և զօրութի. և ներ

Գործութիւն: Եւ զի խոստովանեալ գոյ
 և է ամ. ապա ուրեմն և գործութիւն իւր է
 որդին. և ներգործութիւն հոգին սբ:
 Ըլ և ամ մարմին է եռակի տարրորդ.
 այսինքն, երկայն և լայն և խոր. օրինակ
 դիր զտունն. յորոց զմինն բառնալ ան
 հնար է. զի ոչ մնայ մարդկան մարմին:
 Իննեբորդ՝ անկատար հայրն՝ կարէ կա
 տարեալ որդիս ծնանիլ. ուն կոյր հայրն
 աչքաւոր որդի ծընանի: Եւ թեպէտ
 մարդն ոչ առնու կատարելութիւն իծը
 նունդն որդւոյ իւրոյ. սակայն՝ իկատա
 րելութիւն մարդոյն է ծնանիլ զնման իւր:
 Եւ ամ կատարելութիւն պարտ է լինիլ
 ի յամ. վս այն ասէ յեսայի. (ես որ
 ամցն ծնունդ շնորհեմ. մի թէ ես ոչ
 ծնանիցիմ ասէ տօր:) Տասնեբորդ՝ հրեշ
 տակք և մարդիկ են պատուական էութիւնք.
 և ունին բան և կենդանութիւն. և
 զրկեալն՝ ինցնէ է անբան և անկենդան.
 որոնք քար և որոնք կուռքն որք ամ կոչին՝
 անբան և անկենդանիք են: Ըլ և ամ է
 պատուական էութիւն. և ունի բան և կեն
 դանութիւն որ է որդին և հոգին սբ:

Ի՛շ ի՛վն ամի պղատոն կրնքէ ասելով.
(ոպ զհայրն՝ և զարարիչն իմանալն դրժ-
ւարին է և պատմելն անկարելի:)

Ի՛շ թէ ասէ հակառակն ունի ամ բան.
այլ արարած է և ոչ ծնունդ:

Ը. այս ասեմ թէ, յայսմանէ՝ է չորս
թիւրութի: Սախլի՝ որպէս մեր բանս
ծնունդ է մեր մրտացս և ոչ արարած.
նոյնպէս և այն: Երկրորդ՝ զի մինչ ա-
րար զբանս՝ անբան էր: Երրորդ՝ զի
մասն մի արարած լինի այ. և մասն մի
արարիչ: Չորրորդ՝ զի բանն՝ իբնուէ է.
և թէ բանն արարած է, և բնութիւնն նր
արարած է: Ի՛շ դարձեալ ասեն հակա-
ռակք. թէ բանն այ և հոգին անձն է
'ի յամ, ապա բազում անձինք են 'ի
յամ և ոչ երեք. զի ամ ունի բան. և տե-
սողութի. և լսողութի. և զօրութի. և
ներգործութի. և յաշիտէնականութի.
քաղցրութի. և բարութի. և այլն:

Ը. եմք առ այս: Սախ թէ՝ սոքա ասա-
ցեալքս տեսողութի, լսողութի, և զօ-
րութիւն և այլն, ոչ հային 'ին երբս 'ի
յինքն. այլ արտաքս 'ի յարարածս. մն

որոյ ոչ են անձինք: Ը, յւ բան և հոգին՝
է՛ ինեքքս ի յինքեան. վս որոյ անձ
նաւորութիք են: Դարձեալ ասացեալքս
ամ՝ բարութի, զօրութի, քաղցրութի,
և այլն, վերաբերին յերեք անձինսն ույ
ցուցաւ յառաջագոյն: Ը, յս երկրորդ
գլուխն:

Տեսցուք զերրորդն յածաբան վարդա
պետաց՝ որք հաստատեն զերրորդու
թիւն իմիտս մեր բազում օրինակաւ:
Սախ՝ ույ արեգակն ունի բոլորակութի
և լոյս և ջերմութի իւր. այսպէս հայր
և որդի և հոգին սբ՝ հաւասարք են մի
մեանց: Կամ ույ յարեգականէն՝ երկու
լոյսք ի յառաջ դան. այսինքն, դեղին
և սպիտակ լոյսն. այսպէս որդին և հո
գին սբ ի հօրէ: Կամ ույ երեք լոյս ի
մի խառնեալ լապտեր: Երկրորդ օրի
նակ՝ ասեն վարդապետք. մարդն որ է
պատկեր այ՝ մի է հօգւով և մարմնով և
բանիւ. թէ հօգի չունի, մեռած է. թէ
բան չունի, մունջ է: Երրորդ օրինակ.
ույ ադամ և ևա. և սէթ ինցնէ. մինն
ծնունդ. և մինն ոչ. և մի է բնութի երիցն:

Զորրորդ՝ ույ բանական հոգի մարդոյս՝
 ունի միտք. և կամք. և իշողական. որք
 են երեք զորութիւնք և մի էութիւն:
 Սոյնպէս յերրորդութիւնսն սբ՝ մի է ան-
 ութի. և երեք անձինք: Եւ դարձեալ
 միտք և իմացումն և կամքն՝ մի են բնու-
 թք և երեք յատկութիւնք: Հինգերորդ օ-
 րինակ. ույ խնժորն երեք որակութի-
 ունի. այսինքն, համ և հոտ և գոյն. և
 երեք զգայութիւն ճանաչի: Եւ դարձեալ
 օրինակ. ույ հուրն և լոյսն և ջերմութիւն
 իւր: Եւ ույ կերպիւն ինչ բաժանի՝ ի
 հրոյն. այսինքն, յորժամ ջուրն ջերմա-
 նայ. սակայն ջերմութիւն այնպէս մնայ
 ի հուրն. նոյնպէս և հոտ խնժորին բա-
 ժանիլ անկար է: Եւ յայտն որդին այ՝
 միայն մարդացաւ և ծնաւ ի սբ անձաժ-
 նէն աննուազ մնալով ընդաջմէ հօր այ:
 Աւերորդ օրինակ. հոգին և բանն և
 շունչն մի են և երեք. բանն ծնունդ. և
 շունչն բղիւսմն ի հոգւոյն: Եւ օթներորդ՝
 ույ մի է մարմինն և ձեռն և մատն. և երե-
 քեանս զմի բնութիւն ունին. այլ երեք
 յատկութիւնք: Աւերորդ՝ ույ մի բնու-
 թիւն

Թի են ջրոյ . ծով . և գետ . և աղբիւրք :
 Իննեքորդ . մի է արմատն և ծառն և սլը
 տուղն . և դարձեալ մի է ծաղիկն և գոյնն
 և հոտն 'ինմանէ : Տասնեքորդ օրինակ .
 ամ է ութի մարմին թէ անմարմին՝ ունի
 բնութի և զօրութի և ներգործութի .
 և դարձեալ ունի է ութի գեղեցկութի
 և բարութի : Եւ այլ բազում ինչ օրի
 նակ տան վարդապետք սբ երրորդութի
 էն իբրնեցուկ տկար մտաց մարդկան :
 Եւ նա ինքն է անօրինակ և աննման և
 'ի վեր քան զամ եղեալս . ինքն ինքեան
 միայն է նման . և որդին միածին և հոգին
 սբ : Եւ թէ ոք ասիցէ ընդդէմ . (չիք
 ոք բարի՝ բայց մի ամ ասէ աւետարանն :)
 Եւ առաքեալն յառաջին կորնթացւոց
 ասէ . (մեզ մի է ամ հայր յորմէ ամ :)
 Եւ եմք առ այս եթէ , ասելն մի ամ՝ զոր
 դին և զհոգին սբ ոչ 'իբաց օրոշէ :
 Սախղի 'իմիոյն այ է որդին և հոգին
 սբ : Եւ դարձեալ՝ ոմ ամ է հայր՝ ամ
 է և որդին . ամ է և հոգին սբ : Եւ մի
 ասելն՝ չորս կերպիւ իմացուքն ունի :
 Սախ մի ասեն զամ ընդդէմ բազում

աստուծոցն կուոյ որք չեն անօր
 թիւ, և ոչ ներգործութիւն. (եթէ յերկինս
 և եթէ յերկրի:) Երրորդ՝ մի է անօր
 նութիւն. զօրութիւն. փառօք. և իշխանութիւն
 թիւ. թէպէտ երեք են անձինք ըստ յա
 տուկ դիմաց: Երրորդ՝ մի է ընթացն.
 ուն արեգակն մի է թոռնով. և ոչ երեք
 թիւ ըստ երեք անձանց. որպէս երեք
 մարդ երեք անձինք են և երեք թիւ:
 Բայց երրորդութիւն՝ երեք անձինք
 են և մի թիւ. մի անօր և մի թագաւոր:
 Երրորդ՝ մի հայր մի որդի և մի հոգի.
 զի մի է հայր՝ պատճառ որդւոյ ծննդ
 դեան և հոգւոյ բոլորման. և մի որդի և
 ոչ երկու. թէպէտ որդի և հոգի՝ իհո
 րէն. և մի հոգի անփոփոխ՝ զի ոչ փո
 փոխի ի հայր կամ յորդի: Եւ այսպէս
 երրորդութիւն անօր մի է և երեք. երեք
 և մի՝ ի վեր քան զփառ և զբան հրեշտա
 կաց և մարդկան. ինքն ինքեան միայն
 դիտելի և մեզ հաւատալի՝ ինք դրոց և
 յօրինակաց. և ոչ քննելի. զի քննելն
 յանդգնութիւն է. և հաւատալն փրկութիւն.
 և ճանաչելն կեանք յաւիտենական:

ԸՆԴԴԷՏ արեան: ԳԼՈՒԽ. ԺԼ:

118

ԼՅԷ այս է արքունի ճանապարհն ուղղա
փառութե. որմիս ուսուցին հարքն սբ
զերրորդութիւն մի բնութիւն. և մի կամք.
մի ներգործութիւն. մի թագաւորութիւն.

և զայլսն նմ միութիւն խոստովանել:

Եւ զդէմսն ոչ շփութիւ. այսինքն, զե
րեք անձինս առանց խառնակութե պա
հել և խոստովանել:

Բեր տեսցուք նախ զգայթակղութիւ
արիօսի և զպատասխանիս նր. և ա
յա զճշմարտութիւն հաստատեսցուք:
Եւ աջին գայթակղութիւն արիօսի որ
ասէ սողումն ի դէմս քսի: (Տր ստացաւ
զիս սկիզբն ճանապարհաց իւրոց յամ
գործս իւր:) ԼՅԷ դարձեալ սիրաք ա
սէ. (ի սկզբանէ և յառաջ քան զյաւի
տեանս ստեղծեալ եղէ:) ԼՅԷ նախ պա
տասխանեսցուք ընդդիմութեց երեք է
զանակաւ: Սախզի՝ ոչ իմանի անդ զի
մաստութեւն որ է որդի այ. այլ զիմաս
տութեւն զոր տայ նա ընտրելոց իւրոց.
ոպ ասէ սիրաք. (նա ստեղծեաց զիմաս
տութիւն հոգւով սբւ. և եհեղ զնա ի վր
նամ գործոց իւրոց:)

Երրորդ՝ իմանամք ի վր մարդեղութեն
 քսի. ուն ասէ յօհաննէս. (բանն մարմին
 եղև:) Չի որոյս որդին նոյ ասի չարչա
 րեալ և մեռեալ որ վն միաւորելոյն ի
 մարմնի: Եւ յսպէս և ասի եղեալ վն լինե
 լոյն մարմին. վն որոյ ասէ սիրաք:
 (Եւկզբանէ և յառաջ քան զյաւիժնս
 ստեղծեալ եղէ:) այսինքն, նախասահ
 մանեալ եղէ միանալ ընդ ստեղծւածոյ:
 Երրորդ՝ զի ասացն թէ, (տր ստացաւ
 զիս.) ասաց թէ, (նախ քան զամ բլուրս
 ծնաւ զիս:) Չի այսոքիւք յատկացի
 կերպ նոյն ծննդեանն յեղականաց:
 Չի իծնունդս որ առ մեզ՝ այլայլի ծը
 նողն. իսկ իստեղծմանն ընդդէմ այսմ,
 այլայլի ստեղծուածն: Երդ՝ ասի որդի
 ստեղծեալ և ծնեալ. զի իստեղծմանէն
 երևի անսխալութիւն հօրն. և իծննդե
 նէն միւլ թիւն բնութեն հօր և որդւոյ:
 Եւ յԺմ տեսցուք սակաւ ինչ վկայութի
 ւնք դրոց: Չի նոյն և արարչակից
 նորին բանն ծնեալ ի հօրէ: Սախզի՝ ա
 նուն որդիութե յատուկ և ճշմարիտ այնմ
 պատշաճի՝ որ ծնանի ի գոյացութե նո
 րին.

րին. Թէպէտ և ասի այլ կերպիւ որդի.
 ոյ աշակերտք և հոգաբարձութ. այլ
 վս նմանութի է և ոչ ճշմարտութի:
 Ը. Եւ յօհաննէս 'ի կաթուղիկէն ասէ.
 (եմք 'ի ճշմարտի որդւոյ նր. յնի քնի.
 զի նա է ճշմարիտ ամ և կեանք յաշիտե
 նական:) Եւ զի է յեութի ծնողին. վս
 այնորիկ և է ճշմարիտ ամ: Երկրորդ.
 ոչ ինչ ստեղծուած կարէ լինիլ հաւա
 սար ալ. և ոչ կերպարան նորին: Ը. Եւ
 փիլիպպեցւոցն ասէ. (որ 'ի կերպարանս
 ալ էր, և հաւասար ալ, զկերպարանս
 ծառայի էառ:) Եւ յօհաննէս ասէ.
 (հայր իւր կոչէր զամ. և հաւասար առ
 նէր զանձն ալ:) Երրորդ. ոչ ոք ստեղծ
 ւած կարէ ստեղծանել. զի 'ի ստեղծա
 նելն՝ ինդրի անհուն զօրութի. զի ըս
 տեղծանելն է առնել ինչ 'ի յօջնչէ. և
 'ի սէջ ոչնչին և իրին՝ է անհուն հեռա
 ճորութի: Իսկ վս որդւոյ ասէ աւետա
 րանիչն: ('Իսկ զբանէ էր բանն. և բանն
 էր առ ամ.) և ի վր եբեր. (ամ ինչ նո
 վաւ եղև:) Եւ պօղոս 'ի կողոսացւոց ա
 սէ. (ամ ինչ նովաւ հաստատեցաւ. որ

ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի. որք երև
 ին՝ և որք ոչն երևին. թէ արթողք՝ թէ
 պետութիւք և այլն:) ԸՅԼ Թերևս ասի
 ցէ արիօս թէ՝ զայս ամ առնէ որդին
 ոչ ոմ նախկին առնողն, այլ ոմ գործի
 առաջին առնողին: Չայս իմացումս 'ի
 բաց մերժէ յօհաննէս ասելով. (զոր
 հայր առնէ՝ զնոյն և որդին նմին նման
 գործէ:) Ըպա ուրեմն ոմ հայր գործէ
 իւր յատուկ զօրութն. նոյնպէս և որդի:
Դարձեալ գիտելի է՝ զի լոյս՝ ի լուսոյ
 կոչի բանն ամ ծնեալ՝ ի հօրէ. ոմ
 ասէ դաւիթ: (Լուսով երեսաց քոց տե
 սանեմք զլոյս:) Եւ ինքն մօրն ասէր.
 (Ես լոյս յաշխարհ եկի:) Եւ պօղոս յեբ
 րայեցւոյ ասէ: (Որ է ճառագայթ փա
 ռաց հօր՝ և նկարագիր էութե նր:)
 Եւ այս վն բազում պատճառի ըստ հա
 մեմատութեան լուսոյ առճառագայթն
 իւր: Նախ վն պատերազմութե՝ զի մի՛
 տեսանիցի ախտ ինչ և իր մարմնական
 յամօային ծնունդն. ոմ ոչ է՝ իմէջ լու
 սոյ և ճառագայթի իւր: Չայսոսիկ ասէ
 երանելին կիւրեղ՝ ի գիրս պարապմանց:

Երրորդ՝ զի անճառելի է որպիսութի
 արձակման լուսոյն. և Խոր մեր ասէ. (ոչ
 ոք գիտէ զհայր, եթէ ոչ որդի. և անդ
 րադարձեալ ևս.) Երրորդ՝ զի՝ ի լուսոյն
 է ճառագայթն իւր ի պատճառէ. և
 Խորն ասէ. (եւ ի՛հ հօրէ և եկի յաշխարհ:) **Չորրորդ՝** զի անմիջոց ժամանակի է ծա
 գումն լուսոյ. այսպէս (՝ ի սկզբանէ էր
 բանն. ասէ աշխարանիչն յօհաննէս.) **Հինգերորդ՝** զի ուն անբաժանելի է ի
 լուսոյն. (և բանն էր առ Ծած ասէ.) **Վեցերորդ՝** զի մի բնութի է ամենեւին
 լուսոյն և ճառագայթին իւր. և վն որդ
 ւոյ վկայէ (Ծած էր բանն.) **Եօթներորդ՝**
 զի որն լոյսն և ճառագայթն են ի մի
 մեանս ըստ էութե. այսպէս հայր և որ
 դի. ուն ասէր. (Ես՝ ի հայր. և հայր յիս
 է: Որ ետես զիս, ետես զհայր: Ես և
 հայր իմ մի եմք.) **Ութներորդ՝** զի եղա
 նակաւ ինչ էացուցիչ է լուսոյ ճառա
 գայթն իւր. (և բանն նկարագիր էութեն
 հօր՝ ասէ առաքեալն.) **Իններորդ՝** զի
 այլ է առանձնապէս լոյսն. և այլ ճառա
 գայթն իւր ինոյն էութեն. այսպէս և

Եր տեսցուք՝ զի մակեդոն և որք զնո
 րայն խորհին։ Ըստիճանս դնեն եր
 րորդու թէն. և անճանեն արարիչ և գոր
 ծակից և պաշտօնեայ։ Եւ ըստ անճանցն
 զնորհն յարմարեն։ Սի ասեն զմինն ա
 րարիչ՝ և զօրու թէ և բնու թէ անսահմա
 նելի։ Իսկ զմիւսն՝ գործակից զօրու թէ
 անսահմանելի. զի իւր ասեն արար գոր
 ծակից և բնու թէ սահմանելի. զի արա
 րած է ասեն։ Իսկ զմիւսն՝ և զօրու թէ
 և բնու թէ սահմանելի. զի արարած և
 պաշտօնեայ և ծառայ է ասեն։ Եւ հաս
 տատեն զբանս իւրեանց վկայու թէ նբ
 գրոց։ Սախզի՝ աղօթել և բարեխօսել՝
 ոչ յարմարի նոյ, զի թէ զքսէ ասի վս
 մարդեղու թէն. այլ պօղոս ՚ի հռօմայե
 ցւոց ասէ. (հոգին նբ բարեխօս լինի
 ՚ի հեծու թիս անմռունչս։) Եւ այժմ
 պատասխանեսցուք նախ ընդդիմու էցն.
 և ապա խոստովանեսցուք զհոգին նբ
 անձմարիտ ընդ հօր և ընդ որդւոյ։
 Ըռաջինն որ ասէ բարեխօսել՝ այսպէս
 մեկնէ ոսկեբերանն յօհաննէս թէ՝ զնր
 ծնեալսն աւագանաւն՝ ըստ չափոյ շնոր

Հացն արժանաւորէր իմաստուէ, Թարգ
 մանու թէ, և այլն: Բայէս ոմն՝ շնորհ
 ընդունէր աղօթելոյ կարգաւ. ունի զի՝
 նմանէ ուսանէին և այլքն աղօթել. զոր
 և այժմ օրինակէ առ մեզ սարկաւադն.
 զոր հոգի կոչէի վն հոգևորապէս խօսե
 լոյն: Իսկ այլք՝ հոգի զհրեշտակական
 հոգին ասեն. որ տոչեալ է առ իսկահ
 պանութի մեզ. զի նա ուղղէ զմեզ ի բա
 րիս. և զաղօթս մեր մատուցանէ նոյն. զոր
 իտուբիթն ասէ. (յորժամ կացեր յա
 ղօթս, և նուն քո սառայ, ես մատուցի
 զաղօթս ձեր առաջի նբնն:)
 Բայլ նոյն ինքն մըխիթարիչն հոգին:
 Բայէս ուղղակի է բանս: Զի սովորու
 թի է նբ գրոց՝ նոյն համարիլ զոր ինչ գոր
 ծէ՝ իմարդիկ: Ուն ասէր առ աբրահամ.
 (այժմ ծանեայ թէ երկիւղած ես դու
 նոյն.) այսինքն, այժմ ծանուցի մարդկան
 զերկիւղածութի քո: Բայէս և հոգ
 ւոյն բարեխօսելն է: Զի ինքն ծագէ
 իսիրտս մեր զբարեխօսն լինիլ յա
 ղօթս. այսինքն, զայն խնդրել՝ որ ինչ
 իսկառս նոյն է:

Լըրորորդ առարկու թիւ առաքիլն՝ փոք
 րագունին է՝ իմեծէ։ Լ. յլ որդին ասէ։
 (Յորժամ եկեսցէ մըխիթարիչն հոգին
 սբ՝ զոր առաքեսցէ հայր յանուն իմ։)
 Լ. այս ասեմք։ Ձի ասի որդի առա-
 քեալ ի հօրէ և ի հոգւոյն. ըստ այնմ,
 (տօր տօր առաքեաց զիս և հոգի նորա։)
 Լ. այս ոչ վն փոքրկու թէ, այլ վասն
 միութե կամաց նոյ։ Լ. առաքուին հո-
 գւոյն՝ ոչ զնոճազութի ցուցանէ, այլ
 համակամութիւն ընդ հօր և ընդ որդւոյ։
 Լըրորորդ առարկու թիւ. զի շարժիլն ըս-
 տեղծոճածոյ է. այլ ասէ ծննդոց. (հոգի
 նոյ շրջեր ի վր ջուրց։) Լ. չյովէլ ասէ.
 (հեղեց հոգւոյ իմմէ ի վր ամ մարմնոյ։)
 Լ. այս ասեմք թէ, հոգի նոյ՝ ոմանք
 զօղս ասեն. որոյ բնական տեղի իւր է
 ի վր ջուրց։ Դարձեալ՝ շարժումն ոչ
 միայն ասի ի վր հոգւոյն սբ, այլ և հօր
 և որդւոյ. ըստ այնմ, (լուսն զձայն գնա-
 լոյ տն նոյ՝ ի դրախտի անդ։) և թէ՝ (ի ջիւ
 և տեսից թէ, ըստ աղաղակի նոյ վճարե-
 ցից։) Լ. սկ շարժմունքս այսք՝ ոչ ցու-
 ցանեն զամծ ստեղծոճած. ապա ուրեմն

Լ ոչ զհողին նբ: Իսկ որ ասէ յովէլ.
(հեղից յողւոյ իմմէ.) հեղումն ոչ այլ
ինչ է, բայց թէ առաքումն:

Եւ յուցանէ զմիոյն 'ի բազումս ծաւա
լումն շնորհաց հողւոյն:

Չորրորդ առարկու թիւ. տրամու թիւնն
կիրք է. Լ ոչ լինի յաճ. այլ յեփեսոսացւոց
ասէ. (մի տրամեցուցանէք զհողին նբ:)

Ը. այս ասէ մարգարէն. (բարկացաւ
տրամու թիւ տր ժողովրդեան:)

Ը. այս ոչ թէ ունիլ զկիրսն շանակէ յաճ.
այլ զպատիժ վն գործոյ յանցաւորացն.
նոյնպէս թէ ասի տրամու թիւ հողւոյն.
զի որն տրամեալն հեռանայ 'ի տրամե
ցուցանողէն. այսպէս հողին նբ հեռա
նայ 'ի մեղաւորէն:

Հինգերորդ առարկու թիւ. եթէ հողին
նբ առնու զբնու թիւն 'ի հօրէ, լինի որ
դի նորին. զի այն կոչի որդի' որ ունի
զբնու թիւն 'ի հօրէ 'ի նոյն տեսակի. իսկ
որ ոչ ունի զբնու թիւն հօր նոյ, ոչ ուրեմն է
աճ: Ը. այս ասեմք. թէպէտ հողին
ունի զբնու թիւն 'ի հօրէ. սակայն ոչ ծը
ննդեամբ ունի որդի. այլ բղիմամբ. ունի

շունչն և բանն ունին զեութի հոգւոյն
 այլ և այլ կերպիւն: Եւ որպէս առամ
 յառաջ էած յինքենէ զսէթ և զլեւ. ըզ
 մինն ծնունդ, և զմիւսն ոչ ծնունդ. և ու
 նին երեքեան զմի և զնոյն բնութի մար
 դոյ: Եւ յսպէս և հոգին սբ էառ յաշիտե
 նականապէս զեութն՝ ի հօրէ բղխամբ.
 և որդին ծննդեամբ: Եւ պա ուրեմն է հա
 չասար ան ընդ հօր և ընդ որդւոյ. ա
 րարչակից և մշտնջենաւորակից. գոյա
 կից և փառակից: Եւ յսոքիկ և այլք նման
 սոցա՝ են վկայութիք մակեդոնի
 չարափառի. և պատասխանիք
 ուղղափառաց:

~~~~~

Զի հոգին սբ ան է ճշմարիտ:

Ի ԶԻ ԱՆԷ Ե ՀՈԳԻՆ

սբ. փորձեցայց վկայութբ սբ
 դրոց: Սախայսպէս: Պաշտօնն
 որ առ անձ՝ միայն այս պատշա

ճի. ըստ այնմ, (տն քում երկիրպագ
 ցես. և զնա միայն պաշտեսցիս:) Եւ լ պօ
 ղոս փիլիպպեցւոց ասէ. (Թլխատութի

մեք իսկ եմք՝ որք զհոգին այս պաշտեմք։

Երրորդ՝ յարուցանել զմեռեալս միայն
այս պատշաճի. որով որդին հաճասարե
ցոյց զինքն հօր այս ասելով. (ոպ հայր
յարուցանէ զմեռելս. նոյնպէս և որդի։)

Բ.Ղ. իհռամայեցւոց ասէ. (հոգի այնո
րիկ որ յարոյց զյս իմեռելոց՝ կենդա
նացուցէ զմահկնացու մարմինս ձեր։)

Երրորդ քննել զխորս այս՝ ոչ է ստեղծ
ւածոյ ումեք ըստ այնմ, (ոչ որ դիտէ
զհայր, եթէ ոչ որդի որ է ւծ։)

Բ.Ղ. իկորնթացւոց ասէ պօղոս. (հոգին
է որ քննէ զամ և զխորս այս։)

Չորրորդ՝ լինել յամ ուրեք՝ միայն այ
է։ (Ջերկին և զերկիր ես ընում ասէ տօր
ամենակալ։) Բ.Ղ. իսիրեցէքն ասէ. (զի

հոգի տն ելից զտիեզերս։)

Հինգերորդ՝ ասէ պետրոս ցանանիա.

(ընդէ՞ր ելից սատանայ զսիրտ քո ստել
հոգւոյն սբ։) Եւ զկնի ասէ. (ոչ ստե
ղեր մարդկան, այլ այս։) Բ. պա ուրեմն

ւծ է հոգին սբ։ Բ.Ղ. Թերևս ասիցէ
մակեդոն թէ, վերոյ ասացեալքս յարմա
րին հոգւոյն ոչ ոպ այս, այլ պաշտօնէի։

ռաւորեացէ) Դարձեալ Մատն այ կո
չէ զհոգին նք. ըստ այնմ, (մատամբն
այ հանեմ զդէս:) Եւ աջ և բազուկ է
որդին. ապա ուրեմն և ինձանէ է:

Եւ դարձել՝ (հոգին է կենդանարար):

Եւ ոսկի խոսքն իմըտացն է և իբանէն.
այսպէս հոգին իհօրէ է և յորդւոյ:

() որ նախ պատասխանեցուք ընդդի
մութեան. և ապա զճշմարիտն ար
տադրեսցուք ուղղափառութիւն: Ձի այն
որ ասէ հոգի քսի. և թէ փշեաց և առա
քեաց: Յայն սակս ասացան՝ զի ծաւա
լումն հոգւոյն նք յաղագս մարդկան՝
դաւտեամբն քսի եղև. ըստ այնմ, (չև
էր հոգի. քանզի յս չև էր փառաւո
րեալ:) Եւ դարձեալ հոգին որ իհօ
րէ ելանէ՝ կայանայ յորդի. և իձեռն որ
դւոյ՝ իբր զհայրական բարի նմ գոյիցս
բաշխի երկնաւորաց և երկրաւորաց.
նախ քան զմարմնանալն, և իմարդեղու
թէն. վս որոյ հոգի քսի ասի:

Դարձեալ զի նմ որ ինչ հօրէ՝ այն որ
դւոյ է. ոսկի ասէ նրն: Եւ ապա ուրեմն և
հոգին հօր՝ հոգի է որդւոյ վս միոյ էու

Թէն. զի զինչն ետ՝ և ոչ զառինչն հայր։
 Խսկ թէ փչեաց յառաքեալսն՝ այս բըղ
 խուսն ցուցանէ, ապա և որդին ծնունդ է
 'ի հոգւոյն ըստ հրեշտկին. (որ 'ինմայն
 ծնեալ է՝ 'ի հոգւոյն սբայէ։) Ըյլ այսո
 քիկ զի միմեանց գործակիցք են յայտ
 նէ. իսկ թէ հոգին առաքեցաւ յորդ
 ւոյ՝ 'ինմանէ ասի սկսեալ, ապա ուրեմն
 որ առաքեցաւ և որդի 'ի հոգւոյ, 'ինմա
 նէ ասի սկսեալ. ըստ այնմ, (որ որ ա
 ռաքեաց զիս և հոգի նր։) Ըյլ այնոքիկ
 զհաճութի կամայն ցուցանեն։ Խսկ թէ
 փառաւորէ հոգին զորդի՝ ասես 'ինմա
 նէ սկըզբնաւորեալ, տէս՝ փառաւորէ
 և հայր զորդի որ սկիզբն է նր. ըյլ այնմ,
 (փառաւոր արարի. և դարձեալ փառա
 ւոր արարից։) Ըյլ այսոքիկ զհաւասա
 րապատիւնն բացայայտեն։ Խսկ զի (յիմ
 մէ անտի առնու.) այսինքն, յիմ սկըզբ
 նէն առնու և պատմէ. իսկ թէ իմն այս
 զբղխուսն յորդւոյ ասէ, ապա ուրեմն և
 յայլ ուր ըստ քեզ՝ զհայր մարմնացեալ
 կարծես։ Ըյլ որ ասաց որդի. (ամ որ
 ինչ քո է, այն իմ է.) և անդրադարձեց.

(որ ինչ իմ է՝ այն քո է ասէ.) այլ այսո
 քիկ զմի էութից ցուցանեն: Իսկ որ ա
 սես՝ որդին անկենդան է յորմէ հոգին
 ոչ բղխի. ապա և ըստ քեզ՝ հոգին ան
 բան է զի զբանն ոչ ծնանի: Եւ զայս
 պիտիս՝ իմիում գոյութեն յոյժ յիմարու
 թի է կարծել կամ ասել: Իսկ մատնայն
 երբեմն Նշանակէ զերրորդութիւն ան
 ձանցն. ըստ այնմ, (ո՞ր կշռէ երկւք մա
 տամբ զծանրութիւն երկրի:) Երբեմն
 զշնորհաց զանազանութիս. որմիս ասէ
 յերգս. (ձեռք իմ կաթեցուցին զմուռս.
 և մատունք իմ և ալ:) Երբեմն զմի անձն
 միայն. ըստ այնմ թէ, (մատամբն այ
 հանեմ գդես:) Եւ զի մատն այ ասի
 հոգին սբ: Սախ ոմ մատն է յեութի
 մարմնոյն, այսպէս և հոգին սբ յեութեն
 այ: Երկրորդ՝ զի ոմ մատամբ գրեմք
 կամ գործեմք զամ գործ. այսպէս և հո
 գին սբ գրէր ՚իմարդարէսն. Ը այնմ,
 (յորում և յորպիսի ժամանակի ազդէր
 ՚ինս հոգին քսի:) Եւ որդի հոգւոյն
 կատարէր զամ գործ սքանչելեաց:
 Իսկ օրինակաւ խօսից իմանալ զհոգին
 սբ,

սբ՝ ունի ինչ ուղղութիւն. և ունի ինչ
թիւրութիւն: Ուղիղ է՝ զի որսիս խօսքն
թարգման է մտաց և բանի. այսպէս և հո
գին հոր և որդւոյ. ըստ այնմ, (ոչ թէ
յանձնէ ինչ խօսեսցի. այլ զոր լսէն:) **Խ**
սկ թիւրութիւն է այսպէս: Մախզի խօսքն
որ է արտաբերեալ բանն՝ նոյն սա է ներ
տրամադրեալն բան. ապա ուրեմն օրի
նակս զանձն հոգւոյն բառնայ:

Երկրորդ՝ զի խօսքն միայն՝ ի բանէն ձև
անայ և ոչ՝ ի մտաց. ապա ուրեմն այսպէս
կարծելն՝ հոգին միայն յորդւոյ ցուցանէ
և ոչ՝ ի հօրէ. որ է անհնարին հերձոճած:

Եւ զի հոգին սբ է միայն բղխումն՝ ի
հօրէ: Տեսցուք զայս՝ ի յերից իրաց:
Մախ ի հարցմանէ: **Երկրորդ** յօրինա
կաց: **Երրորդ**՝ ի վկայութեց:

Եւ զառաջինն՝ ի հարցմանէ: **Մախ** ի
հարցմանէ այսպէս թէ, յերրորդու
թիւն մի՞ է սկիզբն, եթէ երկու. զի թէ
մի է սկիզբն, սուտ է նց ասելն զհոգին
՝ ի հօրէ և յորդւոյ սկսեալ. իսկ թէ եր
կու են սկզբունք, յայտ է թէ և երկու
են ներդործութիւնք:

Լէ ըսյսմ լինի մանեայ երկու անգն.
մինն չարի և միւսն բարւոյ արարիչ. որ է
ան. անու թի:

Դարձեալ հարցանեմ. հայր կարօղէ
բղխել զհօգի, թէ անկար. զի թէ կա-
րող, ապա ոչ է կցորդ որդի. իսկ թէ
անկար, և յառաջ եկեալն 'ինմանէ ան
կար. և ոչ ոքն ան:

Դարձեալ հարցանեմ. հօգին սբ մասն
ն'չ բղխի 'ի հօրէ և մասն ն'չ 'ի յորդ-
ւոյ, թէ բոլորն 'ի հօրէ. և բոլորն յորդ-
ւոյ, զի թէ մասամբ՝ անկատար է բրդ
խուսն հօգւոյն. իսկ թէ բոլոր՝ այս լի
նի կամ երկու հօգի ուն ասացաք. կամ
աւելորդ դոյ բղխուսն որդւոյ. որ է
յոյժ հայհոյութի:

Դարձեալ հարցանեմ. եթէ զհօգին 'ի
հօրէ և յորդւոյ ասեք՝ զանձն ասեք բրդ
խեալ, թէ զբնութիւն. զի թէ զբնութիւն,
ահա բաժնեցիք զբնութիւն 'ի բղխող և 'ի
բղխեալ. ուն 'ի ծնող և 'ի ծնեալ. որ է մա-
կեդոնի և արիստի: Իսկ թէ զանձն ասեք
բղխեալ՝ ահա երկու անձն ասացիք հո-
գւոյն. մին 'ի հօրէ բղխեալ. և միւսն յոր

գւոյ • Լայսպէս լինի երրորդու թիւն չոր
րորդու թիւ :

Դարձեալ հարցանեմ • զբղխեալն 'ի հօ
րէ՞ բղխէ որդի , թէ զոչ բղխեալն • Իսկ
թէ զբղխեալն բղխէ , աճելորդ է որդ
ւոյն բղխումն • զի հայր բղխէ զհօգին •
Իսկ թէ զոչ բղխեալն բղխէ , ահա 'ի հօ
րէ ոչ ասէք զբղխումն • այլ միայն յորդ
ւոյ որ է սուտ : Ըյսքան 'ի հարցմանէ :

Երկրորդ յօրինակաց : 'Սախզի՝ բըղ
խումն հոգւոյն է ելումն • Իսկ ելումն՝
է շարժումն միոյն առ միւսն : Ըրդ՝ է
թէ հոգին նր ելանէ յորդւոյ , պարտ է
զի ելցէ յորդւոյ առ հայր • կամ 'ի միւս
անձն : Ըրդ՝ ոչ ելանէ 'ի հայր • զի հայր
ոչ ունի իր ինչ 'ի յորդւոյ :

Դարձեալ՝ հոգին ելանէ իբր արտաշն
չեալ և բղխեալ : Ըրդ՝ ոմ արտաշնչումն
ոչ ելանէ 'ի բանէ • և ոչ հոգի յորդւոյ :

Դարձեալ հոգին նր է 'ի հօրէ • որմս
կամք 'իմաց • և որդի որմս իմացումն :
Ըրդ՝ կամքն ոչ է յիմացմանէ • և ոչ հո
գի յորդւոյ :

Դարձեալ՝ հոգին նր բղխի 'ի հօրէ իբր
137 Զեր

Ջերմութիւն 'իհրոյ: Լճի տեսանեմք՝ զի
Ջերմութիւն ոչ բղխի 'իլուսոյ. այլ միայն
'իհրոյ. նոյնպէս հոգին սբ ոչ բղխի յոր
դւոյ. այլ միայն 'իհօրէ:

Դարձեալ հոգին սբ բղխի 'իհօրէ ոմ
հոտ ծաղկի կամ խնծորի: Լճի՝ հոտն
ոչ է 'իփուսնոյն. այլ միայն 'իմարմնոյն.
նոյնպէս և հոգին ոչ յորդւոյ, այլ միայն
'իհօրէ:

Դարձեալ՝ հոգին ելանէ իբր զշաղկապ
և միաշորիչ մի իբր զմէջ՝ որ շաղկապէ
զերկու եզերսն: Եւ միւսն իբրև երեք
և եզր: Լճի՝ եթէ ելանէ 'իհօրէ և յոր
դւոյ՝ լինի իբրև եզր և երեք. և ոչ իբ
րև զմիջինն: Լպա ուրեմն ոչ ելանէ 'ի
հօրէ և յորդւոյ. այլ 'իհօրէ յորդի:

Լյսքան յօրինակաց:

Երրորդն 'իվկայութեց: Սախգի՝ ա
սէ իոր մեր յաւետարանին. (հոգին
ճշմարտութե որ 'իհօրէ ելանէ:)

Եւ դարձեալ՝ (հոգի հօր ձերոյ խօսես
ցի 'իձեզ:) Եւ պօղոս 'իհռօմայեցւոց
ասէ. (հոգի այնորիկ որ յարոյց զյս:)

Եւ մարգարէն ասէ վս հոգւոյն:

(Մօքն է թր աղբիւր կենդանութե.)

և ոչ թէ իձէնջ : Եւ մեծն դիմեցիս

յաճային անուանսն ասէ : (Սի է աղ

բիւրեղէն անուութի հայր. իսկ որդի և

հոգի անաճնողութեն. թէ այսպէս՝

պիտոյ է ասել բողբոջք անասունկք.

և կամ ուն ծաղիկք և գերագոյն լոյսք :)

Դարձեալ՝ (որ գերագոյն անաճնողութեն է՝

ոչ հակադարձի առ միմեանս.

զի միայն աղբիւր գերագոյն անուութեն

է հայր :)

Եւ անաճանն ի յորդույ ճա

ռին ասէ. վս այսորիկ ի վր մերոց սահ

մանաց կալով, զանծինն ի ներքս ածեմք

և զծնեալն. և որ ի հօրէն է՝ արտաքս ա

ռաքեալ : Եւ դարձեալ ասէ. (միակն

յերկակն շարժեցեալ. մինչև յերրեակն

եկաց : Եւ այս է մեզ հայր և որդի և հո

գի սբ. զմինն ծնող և յառաջ առաքող

ասեմ անախտաբար և անժամանակ :)

Դարձեալ ի հաւատոյ ճառին ասէ.

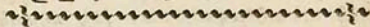
(պահի ուն իմ բանս է մի ան հայր՝ ի

անձառ որդույ և հոգույ վերքերելով :)

Դարձեալ ասէ. (լսես ծնունդ՝ զորպէսն

մի՝ քննիր. լսես թէ հոգին սբ յառաջ

Եկեալ է 'ի հօրէ, զորպէսն մի' հարցա
 փորձեր: Ձի քննելն յանդգնութի է.
 հաւատալն բարեպաշտութի. և ճանա
 չելն կեանք յաւիտեանական:

Ահայու թիւ յաղագս հասգոյ և շուգոյ
 րիւ Երրորդու թիւ և նոյն գ. ր. ր. ր. ր.
 Թէն: Գլուխ. ԺԴ:

Ի ԸՐԸՐԻՉ Ե ՀԸՅՐ.
 Ըօարեչ է որդին. Ըօարեչ է
 և հօգին սբ. որսյ և գրեալ է.
 (որորմութբ մոն լի եղև երկիր. և բանիւ
 մոն երկինք հաստատեցան. և հոգւով
 բերանոյ և այլ:) Չաշխարհս մամ ելից
 հայր' այլ ոչ առանց որդւոյ. ըստ գրե
 ցելումն. (զերկին և զերկիր ես ընում
 ասէ մոր:) Ելից և որդի. (զի մամ ինչ նո
 վաւ եղև.) և վս հոգւոյն ասացեալ է.
 (հօգի մոն ելից զտիեզերս:) Պօղոս ա
 սէ. (որ ներգործեաց զայս' իմեզ' մծ է.
 որև էօծ զմեզ և կնքեց:) Կնքէ և հօգին
 սբ. (մի' տրամեցուցինք զհօգին սբ. այ.
 որով կնքեցայք յաւուր փրկուէ ձերոյ:)

Ի՛նժ է հայր. մեժ է և որդի՝ անբովան
 դակելի է և հոգին սբ. ըստ հոգենուն
 գին որ ասէ. (մեժ է իմր և մեժ է զօրու
 թի նր որ է քս այ զօրութի. իմաստու
 թի նր ոչ գոյ բաւ՝ այսինքն, հոգւոյն
 սբ.): Սաղաղութի է հայր. (յորդեմ
 ես ասէ ոսյ զգետ զխաղաղութիւն իմ):
 Սաղաղութիւն է և որդի ըստ պօղոսի.
 (նա է խաղաղութի մեր՝ որ արար զեր
 կոսեանն մի. և արար խաղաղութի ա
 բեամբ խաչին իւրոյ): Սաղաղութի է և
 հոգին սբ. (պտուղ հոգւոյն այս է ա
 սէ. սեր. խնդութիւն. խաղաղութի):
 Բղբիւր է հայր. (զի՝ ինման է և աղբիւր
 կենաց): Բղբիւր է և որդի որ ասաց.
 (թողին զիս աղբիւր ջրոյ կենդանւոյ):
 Բղբիւր է և հոգին. (քանզի մեք ամքն
 զնոյն հոգի արբաք): Լոյս է հայր. (զի
 ամ լուսոյ ասի): Լոյս է և որդի որ ասէ.
 (ես եմ լոյս աշխարհի): Լոյս է և հոգին
 սբ. ոսյ ասէ պօղոս. (զհոգին մի՛ շիջու
 ցանէք): Կեանք է ամ հայր. ըստ Բարու,
 (ես սպանանեմ և ես կեցուցանեմ):
 Կեանք է և որդի որ ասաց. (ես եմ յա

րու ի և կեանքս) Կեանք է և հոգին սբ.
 Ըայնմ, (հոգին է տր և կենդանարարս)
 Տէր է հայր ըստ եսայեայ. (տր հայր
 մերս) Տր է և որդի ըստ պողոսի. (մեզ
 մի տր յս քս) Տր է և հոգին սբ. (զե
 տր հոգին է տէ պողոսս) Բարի է հայր.
 (զե չեք ոք բարի՝ բայց մի տծ) Բարի
 է և որդի. ոպ ասէ. (ո որ միայն բարե
 րարդ ես տծ իմ յս) Բարի է և հոգին.
 ըստ այնմ, (հոգի քո բարի առաջնոր
 դեսցէ) Լյսքան իվկայու թէց:

~~~~~
 Յ ՂԳ՝ ՄԷՆՍԻ ԵՐԵՐԵՐԴՈՒԹԷՆ:

ՈՍՏՈՎԸՆԻՄ ԶԸՄԵ
 նասբ երրորդութին. զհայր և
 զորդին և զսբ զհոգին. յերիս
 անձնաւորութիս բաժանեալ
 և իմի բնութի և տծ ժողովեալ. հայր
 անծին և անսկիզբն. յառաջ քան զյա
 չիտեանս որդի ծնեալ ի բնութէ հօր
 անախտ և անմարմին նախ քան զժամա
 նակս. հոգին սբ բղխումն ի հօրէ. ոչ
 ըստ որդւոյ ծննդեամբ, այլ յառաջ է
 Կեալ

Կեալ ազաւորաբար ինքեան միայնոյ
 քննելի օրինակն. և յարարածոցս անգի
 տելի. և ոչ երբեմն հայր, յորժամ ոչ եր
 քնդ նմին որդի և հօգի: Բ. յլ ուն հայր
 միշտ հայր՝ և ոչ յետոյ ստացեալ զա
 նուն հայրութի. նոյնպէս և որդի միշտ
 որդի քնդ հօր իւրոյ մշտնջենաւոր:
 Բ. յսպէս և հօգին սբ միշտ հօգի այ ան
 մեկնելի ՚ի հօրէ և յորդւոյ. մի էութի.
 մի իշխանութի. մի կամք. և մի արար
 չադործ զօրութի յերիս անձնաւորութ
 թիս իմանի: Ոչ մեծութի. և ոչ փոքր
 կութի. ոչ բարձրութիւն. և ոչ խոնար
 հութի. ոչ առաւելութի. և ոչ նոճա
 զութի: Բ. յլ մի կարգ. մի պաշտօն.
 մի երկրպագութի համագոյ սբ երրոր
 դութեն դաւանի:

Որով գոյացան յոչ էից եղեալքս նմ.
 երկինք երկնաւորօքն. և երկիրս
 երկրաւորօքս. երեւելի և անե
 րևոյթ արարածք յառա
 ջինն եղեալ արարչա
 դործութեանն:

ՅԵՆԻ ԵՐԵՐԻՏ ՏՊՐԵՆ:

նգետասաներորդ՝ յաղագս մար
դեղու թէ բանին չորիւք նախ
երգաբար: Լռաջին՝ առարկու
թի ուրացողացն Երկրորդ՝ թէ
պտշաճ էր բանին մարդ լինիլ:
Երրորդ՝ զի բանն մարդ եղև: Չորրորդ՝
զի ճշմարիտ անձ է մարդացէլն վս մեր:
Եւ ինոյն զի մի է իմր մեր յս քս և անձ
մարմնովն:

Վեշտասաներորդ՝ յառաքեալն պօղոս.
(բազում մասամբք:) Եւ ինոյն յաւի
տենից լոյսն. և նկարագիրն. կրելն. սրբ
բու թինն. նստիլն. և մեծութիւնն այ:

Եթե նկտասաներորդ՝ բաղդատութիւն իմն
և հրեշտակաց. աթոռն. արդարութիւն.
վս օծելոց. և իսկ զբանէ երկիր հաստա
տեալ. և թէ դրախտն ոչ ապականի.
ոտք տնօրէնութիւն. և թշնամիքն. հո
գիք հարկաւորք. զգաւական աբրահա
մու բուռն հարկանէ:

Ու թնկտասներորդ՝ թէ եկեղեցի սուրբ
բարձր է քան զհրեշտակս. և փոքր ինչ
խոնարհն՝ ի դէմս քն. և ի դէմս ադամայ:
Իննկտասներորդ՝ բաղդատու թի առա
ջին և երկրորդ ադամայ. վն եկեղեցւոյ
և ադամայ:

Վասն երրորդ՝ վն Թն մերոյ և մարգարէ
ից: Դարձեալ բաղդատու թի մովսէսի
և Թն. և ինոյնս բաղդատու թի ամ մար
գարէից և Թն մերոյ:

Վասն երրորդ առաջներորդ՝ ընդդէմ
հրէիցն. բաղդատու թի հնոյ քահանայ
իցն և Թն: Եւ ինոյնս վն առաքելուէ.
և վն երդմանն այ:

Վասն երրորդ երկրորդ՝ բաղդատու թի
մելքիսեդեկի և Թն. և խորհուրդ տա
սանորդին հոգեպէս տեսեալ: Եւ թէ
յերանս աբրահամու տասանորդեցան.
և խորհուրդք նց:

Վասն երրորդ երրորդ՝ պատմականի առ
հրէայսն վն օրինացն իսինայ: Եւ հո
գիք անդրանկաց: Եւ ամ հուր ծախիչ:
Եւ իմեզ դարձցուք՝ և տեսցուք: Եւ
աստ աւարտումն երկրորդ հատորին:

118

Գերադոյն բանին՝ մաքուր բնակարան.
 Ժրնող անհասին՝ մայր երանութեան.
 Եր անօրինաբար՝ զանհասն յեութեան.
 Ժրնար ևսնուցեր՝ կաթամբ մաքրական:

ՏՊԻՐ ԵՐԵՎԱՆ:
ԾՆԴ՝ ՄԵՐԵՆՆԻ ԲՆԻՆ,
ԳԼԽ. ԺԵ:

ՁԵՌՆ ՏՈՒ ՈՒ ԹԷ
հոգւոյն սրբոյ՝ առաջնոր
դեալք՝ ի բանէն նոյ, եկես
ցուք՝ ի տեսու թի տրնօրե
նու թԷ մարդացելոյն նոյ
նոր արարչու թԷ. և վերստին նորոգման
ազգի մարդկան: Լստահացեալք՝ ինոյն
ինքն բանն, յաղագս որոյ բանս է:
Ձի տացէ մեզ բան լեզուաց. և իմաս
տու թի մտաց. ունկն լսողաց. և զօրու
թիւն տկարաց. զի կարասցուք դիտել
զճմարիտն և խօսիլ ուղիղ:

(Սրտի՛ն հաճատալ յարդարուի. և բերանով խոստովանիլ զփրկութիւն մեր:)

Արդ վասն մարդեղութեան ին՝ չորս խնջ հարցանելի է նախերդաբար:

Ընաջին՝ առարկութիւն ուրացողացն:

Երկրորդ՝ թէ պատշաճ էր բանին մարդեղութիւն: Երրորդ՝ զի բանն մարդեղէ:

Չորրորդ՝ զի անձ է մարդացեալն վն մեր: Եւ ապա յետ այնորիկ՝ խոստութիւն բանից առաքելոց և մարգարէից՝ և

հարցն սբց հետևեսցուք:

Տեսցուք զառաջինն՝ որք ուրանան ըզմարդեղութիւն բանին: Ընարկեն նախ այսպէս եթէ, անձ ո՛չ է մարմին. և ոչ զօրութիւն՝ իմարմնի. և ոչ փոփոխելի. արդ՝

եթէ մարդ եղև, փոփոխելի է:

Պատասխանեմք եթէ. անձ բանն մարդեղև անփոփոխելի. զի ոչ շփոթեցա՛ւ

բանին բնութիւն իմարդկայինս. և ոչ մարդկութիւնն այլայլեցա՛ւ իբանին բնութիւն:

Այլ զի անփոփոխ է անձային էութիւն. ոսկի հոգի միաճորի ընդ մարմնոց

և լինի մարդ. և իհոգի դուլոյն ոչ փոփոխի. զի անմարմինն թէպէտ միաճորի՝

ոչ փոփոխի իմարմին: 148 Դար

Դարձեալ ասեն. թէ անպարագրելի
բանն մարմինն էառ, կամ մասն բանին
մարմինն եղև, կամ մարմինն անբովանդա
կելի է ընդ բանին: Ըսեմք առ այս ե-
թէ, բոլոր եկատարեալ բանն՝ իմարմ-
նի պարագրեցաւ. և մնաց անբովանդա
կելի. և մարմինն ընդ բանին միաւորել՝
մնաց պարագրելի. զի իմարմին գոլոյ
ոչ այլայլեցաւ. ուն բանն իդրի միա-
ցեալ, և խօսք մարդոյ ի բազում լսելիս,
կատարեալ և բոլոր պարագրեալ:

Դարձեալ ասեն. որ ինչ ի վր դայ ու-
մեք, յետ կատարելութե նորին՝ պատա-
հումն է նմա. ասյա ուրեմն և մարմինն
բանին պատահումն է: Ըսեմք առ այս
եթէ, բանն նա էառ զմարդկային բնու-
թիւն՝ զի լինիցի ճշմարիտ մարդ. այլ
մարդ լինիլն՝ է՝ ի սեռէ գոյացութե.
և ոչ ի սեռէ պատահման:

Դարձեալ ասեն. անարժան էր բնու-
կիւն այ յարգանդի և աղճատանք. և բա-
զումք դայ թակղին և մոլորին զայս լսե-
լով: Ըսեմք եթէ, ոչ է անարժան զի
ստեղծողն ի ստեղծուածն բնակեսցի.

ունի շինողն՝ իշինոճածն իւր. և ահա յեր
 կինս բնակի անձ. և զանմ տեղիս ընու. և
 յամ մարդկան միտս է. նոյնպէս և ինք
 յարգանդի կուսին բնակեցաւ. և ոչ է
 աղճատանք թէ նախատիպն իսպառկերն
 բնակի. զի զոր ձեռօքն էստեղծ՝ ոչ
 գարշի անձամբ բնակիլ ինմա: Իսկ թէ
 բազումք գայ թակղին և մոլորին, իջա
 րու թէ և ի հպարտութեց է. որք ոչ հա
 ճատան ինք գրոց. և ոչ կամին ճանաչել
 զբարին ան: Եւ ահա իստեղծմանէն բա
 զում մոլորութիք եղեն յաշխարհի:
 Դարձեալ ասեն. մեղքն ջնջին ապաշ
 խարութե. ունի դուք ասեք. ապա ոչ էր
 պիտոյ ան մարդանալ: Եւ դարձեալ
 գործ մարմնաւորութե մեծ էր քան ըզ
 գործ ստեղծանելոյն. ապա ուրեմն ունի
 իստեղծանելն անմ մարդիկ ստեղծան.
 նոյնպէս իմարմին լինիլն՝ անմ մարդիկ
 պարտին փրկիլ. այլ այս ոչ է եղեալ:
 Պատասխանեմք առաջնոյն թէ, ապաշ
 խարութիւն և այլ բարի գործք՝ ոչ կա
 րեն ջնջել զմեղս, թէ ոչ լինին հիմնա
 ցեալ հաւատով ի վր չարճաբնացն քի:
 150

Լ՝ա միւսն ասեմք թէ, ոչ է պատճառ ՚ի
 կողմանէ այ որք ամբն ոչ փրկին. այլ
 յինքեանց. զոր օրինակ՝ թէ ոք ՚ի տիւն
 զակն իւր խփէ և խաւար փայ, ինքն է
 պատճառ և ոչ արեւն: Եւ ունի ՚ի զուգա
 ճորութիւն արժէն և ի գին՝ ոչ միշտ ծնա
 նի զաւակ. և այս ոչ ՚ի կողմանէ ստեղծո
 ղին որ ասաց. (աճեցէք և բազմացա
 ղուք.) այլ ՚ի պակասութիւն առնողին
 կամ կրողին նիւթոյն:

Դարձեալ ասեն. թէ մարմին լինիլ բա
 նին՝ էր պատճառ փրկութիւն մարդկան,
 պարտ էր լինիլ ՚ի սկզբանէ աշխարհի.
 զի և առաջինքն փրկեալ էին:

Եւ դարձեալ ասեն. մեղքն հրեշտկաց
 և մարդկան՝ էին ՚ի միոյ սեռէ. այսինքն,
 հպարտութիւն. և զհրեշտակս ոչ փրկեաց.
 նաև ոչ էր պարտ զմարդիկ փրկել:

Լ՝առջնոյն ասեմք եթէ, թողան մարդիկ
 յերկայն ժամանակս ՚ի բնական օրէնսն
 և անկան յանարգ մեղս. նաև ետ զգրա
 ճական օրէնս՝ զի խորշեցին ՚ի մեղաց.
 և ոչ այնու արդարացան: Եւ ապա եկն
 շնորհաց օրէնքն՝ զի ճանաչեսցուք ըզ

փրկութի 'ի քսն եղեալ: Եւ դարձեալ
 որպիսութի մարդկային կենացն՝ ոչ առ
 ժամայն 'ի կատարումն հասանի. որպս
 մանկունք նախ վարժին փոքրագոյն
 ուսումաք. յոյնպէս անպատշաճ էր նախ
 զմեծամեծ սլատէիրանս տալ մարդոյս.
 այլ զփոքունս մինչ սովորեսցի անկա-
 տար ուսումաք. և ապա 'ի կատարեալ
 օրէնս հասանի: Եւ րկրորդին ասեմք թէ՛
 հրեշտակք. չ կարեն նորոգիլ. այս է
 պատճառն: Սախզի՝ ընտրութիւն հե-
 տեի կարծեացն. և հրեշտակք անփոփո-
 խելի իմանան և կարծեն. վս այսորիկ
 անփոփոխապէս ընտրեն զչարն կամ ըղ-
 բարին. յաղագս որոյ անգեղջ մնացին:
 Եւ դարձեալ՝ հրեշտակաց մասն կո-
 րեաւ և բոլորն մնաց. իսկ թէ զմարդն
 ոչ էր փրկեալ, բոլորն էր կորուսեալ:
 Չայս և հեթանոսք հակառակին ընդ-
 նք եկեղեցւոյս: Եւ յոթիկ 'ի կարճոյ
 յառաջինն:

Երկրորդ գլուխն՝ դարձեալ մեք ցուց
 ցուք թէ, պատշաճ էր բանին մարդ
 լինել: Եւ զի մարդեղութի բանին՝ է
 յայտնի՝ ինք գիրս. այլ նոքա ոչ հա
 ճատան. վասն որոյ բնական իմացամբ
 ցուցցուք: Սախղի՝ բնութք է մարդոյս
 սիրել զամ. և յայտնի է զի մոլորեցաւ
 զհետ զանազան և սուտ աստուծոց. վս
 որոյ ամ մարմնացաւ և երևեցաւ՝ զի ծա
 նիցուք զմինն և զճշմարիտն ամ:

Դարձեալ՝ կամեցաւ առաջին մարդն
 ամանալ՝ և ոչ կարաց իտարածամու.
 յաղագս որոյ ամ մարդ եղև և ամացոյց
 զնա: Դարձեալ՝ չարախօսէր սատա
 նայ թէ, բնութք չար և մեղանչական է
 մարդն. ամ մարդ եղև՝ և եցոյց բարի և
 անմեղ զբնութս՝ ի բարի արարչէն եղէլ:
 Դարձեալ՝ ոպ այ իւր է ստեղծանելն.
 այոպէս նր իւր է նորոգելն և փառաւո
 րելն. ստեղծեաց յոչնչէ. նորոգեաց յա
 պականութէ. և ի վախճանի փառաւո
 րեցէ: Դարձեալ՝ ինքն արարիչն է
 հատ վճիռ և դատասպարտեաց զադամ.
 վասն որոյ ինքն մարմնացաւ և չարչարե

ցաւ. և եհատ զվճիռն և ազատէց զնա:
 Դարձեալ՝ սատանայ յաղթեաց մարմ
 նոյն. և անձ նովին մարմնովն յաղթեաց
 յաղթողին. և է այս գործ արդարուէ:
 Յաղադ. այսորիկ և առաւել քան զայս՝
 անձ բանն էառ զմարդկային բնութի.
 և երևեցաւ մարդ իմէջ աշխարհի և
 փրկեաց զմեզ:

Տեսցուք զերրորդն. վն էր բանն մար
 մին եղև՝ և ոչ հայր կամ հոգի:
 Պատասխանեմք ի կարծոյ: Սախլի
 անպատշաճ էր թէ հայր էր մարմնա
 ցեալ. զի հայր անսկիզբն է. յայնժամ
 ոչ ոք լինէր առանց անսկզբան: Եւ թէ
 հոգին էր մարմնացեալ, լինէին երկու
 որդիք: Երկրորդ՝ զի թէ հայր էր մար
 մնացեալ, մի և նոյն լինէր հայր և որդի.
 նոյնպէս և հոգին սբ լինէր որդի և հո
 գի: Երրորդ՝ բանն պատկեր է հոր եա
 կան. և մարդն պատկեր է նմանութե.
 վն այն բանն այ եղև ի պատկեր մար
 դոյ: Չորրորդ՝ դարձուցանել զմարդն
 յորդեգրութի այ՝ բնական որդւոյն էր
 պատշաճ. վն որոյ որդին այ որդի մար

գոյ եղև, զի զմեզ արասցէ որդիս ւնյ:
 Հինգերորդ՝ բանին է պատշաճ պատ
 մել զհօրէ երեւիլ մեզ. ուն ներտրամա
 դրեալ բանն յառաջ դայ և լինի բար
 բառ. և գրեալ 'ի քարտիղի երևի և շո
 շափի: Ահցերորդ՝ զի սէր հօր երևես
 ցի առ մեզ. ուն ասէ. (այնպէս սիրեաց
 ւն զաշխարհս, մինչև զորդին իւր միա
 ծին ետ:) Բ, յլ ցուցանէ թէ, զայլ ւն
 բարութիւն ոչ խնայէ մեզ զոր ինչ խնդ
 րեմք 'ինմանէ. որն ասէ առաքեալն.
 (որ յիւր որդին ոչ խնայեաց, նովա՛ն
 հանդերձ զւն շնորհեսցէ մեզ:)

Բ, յս երրորդ հարցումն:

Տեսցուք և զչորրորդն՝ զի ճշմարիտ
 ւն է քն: Սախ այսպէս. գործ ւն
 ստեղծանելն է. ըստ այնմ, ('իսկզբանէ
 արար ւն զերկին և զերկիր:) Եւ առա
 քեալն ասէ վն քնի. (մի տր յն քն որով
 ւն:) Եւ 'իծնէ կուրին զաչս ստեղծէց.
 ապա ուրեմն ւն է տր մեր յն քն:

Երկրորդ՝ ւն կենագործող է. ըստ այնմ,
 (եւ սպանանեմ. և եւ կեցուցանեմ:)

Եւ յօհան յաւետարանին ասէ. (Լէիցեն

Հայնի որդւոյն նոյ և եկեացեն արտաքս։)
 Եւ զղազար կոչեաց 'ի գերեզմանէն. և
 կենդանացոյց քանիւ։ Երրորդ՝ (նա
 արդար դատաւոր ասէ սաղմոսն։)
 Եւ վն քի յօհաննէս ասէ. (ոչ թէ հայր
 դստէ զոք, այլ զամ դատաստան ետ
 որդւոյ իւրում)։ Չորրորդ՝ նա ծած
 կադէտ է. ուն ասէ դաւթի. (ո՛ ստեղծ
 առանձին զսիրտս նոյ, 'ի միտ առնուլ
 զամ գործս նոյ)։ Եւ Թոն գիտէր զխոր
 հուրդս նոյ ասէ. (զի՞ խորհիք 'ի սիրտս
 ձեր)։ Հինգերորդ՝ (Թոն նոյ քում եր
 կիրպագցես ասէ յօրէնսն)։ Եւ առա
 քեալն ասէ. (նա կրկնեցի նա ծուր
 երկնաւորաց և երկրաւորաց. և նա լիզու
 խոստովան լիցի, եթէ Թոն քն քն)։
 Վեցերորդ՝ (Թէ օրէնսդիր և դատաւոր
 ասէ յակօբոս)։ Եւ ինքն քն դնելով
 զօրէնսն ասէր։ (Ըսացաւ յառաջնոցն
 այս ինչ. բայց ես ասեմ զայս ինչ և զայս.)
 ապա ուրեմն նա է քն։ Եւ թնեցորդ՝
 սքանչելագործելն միայն նոյ է. ըստ
 այնմ, (դու ես նա՛ որ առնես զըսքան
 չելիս)։ Եւ Թոն մեր առնէր սքանչելիս.

ըստ այնմ, (հայր իմ մինչև ցայժմ գործէ և ես գործեմ եթէ՝ զոր հայր առնէ՝ զնոյն և որդին նմին նման գործէ։)

Աթենքորդ՝ այ միայն է թողուլ զմեղս. ըստ այնմ, (ո՛հարէ թողուլ զմեղս, քայց մի ամբ։) Եւ իշխանութիւն ունի որդի մարդոյ թողուլ զմեղս. ոմայ ասէր՝ (թողեալ լիզին քեզ մեղք քո.) ապա ուրեմն ամբ է քս։ Աննեքորդ՝ այ է յաւիտեան կան և անփոփոխ գոլ ը մարդարեին. (ես ամ նոյն եմ և ոչ փոփոխիմ։)

Եւ Թրն ասէր. (շօշափեցէք զիս և տեսէք՝ զի ես նոյն եմ։) Տասնեքորդ՝ ճշմարիտ միայն ամբ է. ըստ այնմ, (ծանիցեն զքեզ միայն ճշմարիտ ամբ.) և զին քենէ վկայէր. (էս եմ ճշմարտութիւն.) ապա ամբ է քս։ Եւ թերևս ասիցէ որ եթէ, վերոյ ասացեալ գործառութիւնս՝ պատշաճին քսի վս բնութե բանին. և ոչ վասն մարմնոյն. վասն որոյ՝ հարկաւոր իմ ցուցանել նոյն քան գլխով թէ, ամբ է քս ըստ մարմնոյն միութե

մարմնացեալ և մարդա
ցեալ ամբ։

Զի դէ տր Բր յս քս Լաճ Երջուէ ԺԷ
 ԶԵԼ ԻԼԵԼԵԶ:

ԱՐԶԻՍ ԲԵՆՆ՝ (ՄԵՐ
 մին եղև ասէ յօհաննէս ա-
 ճետարանիչն.) իսկ եղևս
 այս՝ նշանակէ զմիաւորութի բանին և
 մարմնոյն: Իսկ թէ ոք ասէ՝ եղևն զփո-
 փոխումն ցուցանէ. ոսկ այն թէ (գաւա
 զանն մովսէսի օձ եղև:) Լսեմք թէ՝
 (տր ապաւէն եղև ասէ մարգարէն.) ոչ
 թէ փոխեցաւ ՚ի տրութի յապաւինու-
 թի. այլ եկաց մնաց տր. և եղև ապա-
 ճէն. նոյնպէս բանն անձ՝ եկաց մնաց
 բան և եղև մարմին: Եւ զի բանն մար-
 մին եղև միաւորութիւն. ուրեմն յայտ է՝
 զի մարմին բանին բան եղև նոյն միաւո-
 րութիւն. ապա ուրեմն անձ է մարմինն
 քսի: Երկրորդ՝ յառաջին կորն թացւոցն
 ասէ. (մի տր՝ մի յս քս որով ամ:)
 Երդ որով ամն՝ յարմարի բանին. ըստ
 այնմ, (ամ ինչ բանիւն եղև.) և յս կոչի
 մարդն. ապա ուրեմն մի է տր. և մի քս
 բանն մարմնացեալ:

Լորորդ՝ ասէ փիլիպեցւոց: (Չայն խոր
հետցի իւրաքանչիւր՝ որե 'ի քս յս. որ
'ի կերպարանս այ եր:) Բորդ՝ բանն ա-
ռանց մարմնոյն՝ քս ոչ է. ապա յայտ է՝
զի միացեալ մարմնովն է հաշասար և 'ի
կերպարանս այ տր մեր յս քս:

Չորրորդ՝ գաղատացւոց ասէ: (Բռա-
քեայ տծ զորդին իւր որ եղև 'ի կնջէ:)
Բայս ուրեմն մարդ եղեալն 'ի կնջէ՝ որ
դի այ է: Հինգերորդ՝ բանն տծ ան
մարմին է և 'ի սկզբանէ. ըսայնմ, ('ի սկզ-
բանէ էր բանն:) Բյլ յօհան 'ի կաթու-
ղիկէն ասէ. (որ էրն 'ի սկզբանէ զորմէ
լուսաք. և ականատես եղաք. և ձեռք
մեր շօշափեցին զբանն կենաց.) ապա
ուրեմն շօշափեալն 'ի մարմինն՝ է բանն
կենաց և տծ: Ահցերորդ՝ իջանելն յերկ-
նից՝ բանին յարմարի. զի միաշորեցաւ
'ի մարմնի. այն է իջանելն. այլ վս մար-
մնոյն ասէ յօհաննէս աշետարանիչն:

(Լուեմ հացն կենաց որ 'ի յերկնից իջի.)
ապա ուրեմն տծ է մարմինն. և յերկնից
իջլաւ: Եւ թներորդ՝ ասէ աշետարանն
յօհան. (ես և հայր իմ մի՛ եմք. որ ետես
զիս՝

զիս՝ ետես և զհայր․) և կուրին ասեր․
 (որ տեսերդ և որ խօսիդ ընդ քեզ՝ նա է
 որդի ւնյ․) ասլա ուրեմն երեւեալն մար
 մնով և խօսեցեալն՝ է որդի ւնյ և մի ընդ
 հօր։ Ութներորդ՝ պօղոս ասէ փիլիպ
 պեցւոց․ (որ ՚ի կերպարանս ւնյ էր, զկեր
 պարանս ծառայի էառ․ ՚ինմանու թիւն
 մարդկան եղև և այլն։) Բայա ուրեմն մի
 է որդին ւնյ և որդին մարդոյ մարմնա
 ցեալ և մարդացեալ ւնծ։ Իններորդ՝ ա
 սէ աշխարանն յօհաննու․ (ես յարու
 ցից զնա յաւուրն յետնում, և ես տաց
 նց զկեանսն յաւիտենականս։) Բայա ու
 րեմն ոչ էր յարութիւն և ոչ կենաց տոճող,
 եթէ ոչ էր միաւորեալ ընդ կեանքն յա
 ճիտենական։ Տասներորդ՝ Թէպէտ մար
 դիկ ոմանք կոչին տր վս ունելոյ իշխա
 նութի ինչ, այլ տր փառաց՝ միայն ւնծ
 է․ ըստ այնմ, (տր զօրութեց՝ նա ինքն
 է թագաւոր փառաց։) Բայլ զխաչեալն
 քս՝ տր փառաց կոչէ պօղոս յառաջին
 կորնթացւոց․ (թէ էին ծանուցեալ, ոչ
 զտրն փառաց՝ իխաչ հանէին։) Բայա ու
 րեմն մարմինն քսի ւնծ է։

Այն ասէ անբանն. (ան խաչեալ.
ան չարչարեալ:) Եւ առաքեալն ասէ
'ի հռոմայեցւոց. (յորոց հարքն և կտա
կարանքն. յորոց և քն ըստ մարմնոյ. որ
է ան օրհնեալ յաւիտեանս ամէն:)

Բայքան վն չորս հարցմանցն նախեր
գաբար: Բայք մտեսցուք յառաքելա
կան բանից. և իմարգարէից. և յաւե
տարանչացն սրբոց. և ի հարց ուղղափա
ռաց. որք խօսեցան վն քնի: Զի և մեք
ուսեալք ինոցանէ՝ նոցին շնորհացն ար
ժանի լեցուք իմոնէ:

Այսո-ւ-ի-ն վն ան հերոյ յի + ի յառա-ի-
ւոյն Պօղոսէ: Գլուխ. ԺԶ:

ՐԹԻ ՅՈՒՐ. Բ. ՅԺ Մ
'իպօղոս առաքեալն՝ որ վկայ
ուրբ մարգարէից յուրանէ
զանծութեն որդւոյ. որն ասէ
յեբրայեցւոց թուղթն: (Բազում մա
սամբք և բազում օրինակօք՝ կանխաւ
խօսեցաւ ան ընդ հարսն մեր մարգարէ
իւք. ի վախճան աւուրցս այսոցիկ՝ խօ

սեցաւ ընդ մեզ որդւոյն:) Բազում մա
 սամբք ունէ: Սախ նշանօք և արձեւտիւք:
 Երկրորդ՝ հրեշտակօք և մարդկամբք:
 Երրորդ մասն՝ ուն նոյիւ և աբրահամաւ
 և այլն: Եւ օրինակ՝ ուն հուր. Զուր.
 գառն. ոչխար ծեր. հսկայ. և այլ առ
 մարդարեան: Չորրորդ՝ անդ մասն և օ
 րինակ. աստ բոլոր և ճշմարտութի. զա
 ռաւելլուի նորոյս ցուցանէ քան զհինն:
 Սախ անդ հրեշտակօք և մարդարեւիւք.
 աստ որդւոյն: Երկրորդ՝ անդ մասն.
 աստ բոլոր: Երրորդ՝ անդ օրինակն.
 աստ ճշմարիտն: Չորրորդ՝ անդ զըզ
 Զուր մեղաց. աստ փրկութի կենաց:
 Ասն Ժողովուրդէ:

(Օր ետ ժառանգ ամի:) Մարմնոյն
 Դասի ժառանգ քն. ըստ սաղմոսին.
 (տայ քեզ զհեթանոսս 'ի ժառանգութի
 'ի ծագս երկրի:) ('յն է ամի՝ այսինքն,
 հրեշտակաց և մարդկան. երկնի և երկ
 րի. հրեից և հեթանոսաց. կենդանեաց
 և մեռելոց: Ասն Յուդէոյն:

(Որով և զյաւելիտէնս արար.) այսինքն,
 զի արարիչ է երկու աշխարհիս. հրեշ

տակաց յաւիտենին • Լմարդկան ժամա
 նակաց: Եւ գիտելի է՝ զի չորս են յա
 ճիտեանք: Սախ՝ որ ոչ սկիզբն ունի և
 ոչ կատարած: Երկրորդ՝ որ ոչ սկիզբն
 ունի, այլ կատարած: Երրորդ՝ որ ըս
 կիզբն ունի, այլ ոչ կտրած: Չորրորդ՝
 որ սկիզբն ունի, և կատարած: Եւ Թէ
 պէտ հասարակ սոքա յաւիտեանք կո
 չին • այլ ունին յատուկ անոռանս:
 Բաղինն կոչի յարաձգական յաւիտն:
 Երկրորդն՝ սկզբնական յաւիտեան:
 Երրորդն՝ միշտ յաւիտեան:
 Չորրորդն՝ ժամանակեայ յաւիտեան:
 Կոչին և հոմանուն սոքա յաւիտեան •
 ոպ իւրաքանչիւր դարք: Եւ վսօրի
 նայն մովսէսի ասէ: (( )րէնք յաւիտե
 նական լիցի •) որ նշանակէ զբազում
 ժամանակս: Բայ իսկապէս սոքա են ա
 սացեալքս: Բայսպէս և փառս տամք հօր
 և որդւոյ և սբ հոգւոյն: Բայ ժամ և միշտ՝
 որ է ժամանակեայն և միշտն: Եւ յաւի
 տեանս յաւիտենից, որ է սկզբնական և
 յարաձգական: Չինա պարունակէ զե
 րեք յաւիտեանսն՝ որ ոչ սկիզբն ունի և
 ոչ կատարած:

Ասն Լուսոյ:

Որ է լոյս փառաց սէ: Վրն լոյս եկն
յնս. և լուսաւորեաց զմեզ հաւատով
և մրկութեմ և գիտութեմ. և փառաւորէ ի
հանգերձէն: Իրձն անմատոյց լոյս է և
անստուգ. և ոչ ոմ զգալի լոյս: Իրձն
անզուգական լոյս է. և ոչ ոմ հրեշտա
կացն լոյս: (Եւ փառաց սէ:) զի հայր
և հոգին են զուգական նմա լոյս:

Ասն Սիրտգրութիւն:

Որ է նկարագիր եութեան. այսինքն,
պատկեր և նկարագիր է հօր. որ զամ
յամի ունի բնութեմ. և ոչ դրութեամբ:
Իրութեմ պատկերն չորս է: Սախ՝ ոմ
մարդս պատկեր է նայ: Երկրորդ՝ որմս
մոմն պատկեր է մատանւոյն: Երրորդ՝
որմս մարդ մարդոյ պատկեր է. և ճու
ճոշի: Չորրորդ՝ որմ անունամբն լինի
պատկեր: Բայսպիսի ոչ է պատկեր որ
գին հօր. այլ բնութեմ նկարագիր և
պատկեր: Չորս է ուղղակի: Սախ որմ
լոյսն պատկեր է արեւու. և ջերմութիւն
հրոյ: Երկրորդ՝ ոմ որդին պատկեր է
հօր յամուրեք. և բանն մտաց: Երրորդ՝

ույ այլն երեք ստեղ՝ նկարդիր է գրոյն:
 Չորրորդ՝ ույ սահմանն սահմանելոյն.
 զի կենդանի բանաւոր և հանճարոյ ըն
 դունակն՝ գոյացուցանէ զմարդ. և ի
 բառնալն, ապականէ: Ըստպէս որդին՝
 հօր պատկեր և նկարագիր է ութէն լսի:

Ասն կրէլոյն:

Ար կրէ զամբ բանիւ զօրութի իւրոյ:
 Այլէ՝ Նախ կազմէ: Երկրորդ ունի:
 Երրորդ խնամէ: Չորրորդ յառաջ ածէ
 և բերէ զամբ զերկինս և զերկիր: Ինչ
 կրէ զամբ՝ այսինքն, ոմանց դու. ոմանց
 կեալ. ոմանց զդալ. ոմանց բան. և ու
 մանց իմացումն շնորհէ: Աս Սրբութի:
 Սրբութիւն մեղաց մերոց արարեալ:
 այսինքն, քաւութի արար չորիւք:
 Նախ անսերմ ծննդեամբն: Երկրորդ
 մրկրտութիւն: Երրորդ արդարութիւն:
 Չորրորդ պատարագաւ խաչին:

Ասն Նորէլոյն և Ռեգին:

Երստաւ ընդաջմէ մեծութիւն իբար
 ճունս: Նստիլն մարմնոյն է: Նախ
 զհանդիսո նշանակէ: Երկրորդ զսլա
 տիւ: Երրորդ զկալ և զմնալ:

Լ՛Շ աջմէն՝ Նախ զփառս անութէն:
 Լ՛րկրորդ զսերն: Լ՛րրորդ զմերձն:
 Զորրորդ զգորութիւն յայտնէ: Մեծու
 Թիւնն այ՝ ոչ Թէ քանակաւ չափի որ
 մարմնոյ յարմարի. այլ չորս կերպիւ ա
 սի մեծ: Նախ զգորութիւն: Լ՛րկրորդ գոր
 ծով: Լ՛րրորդ՝ զի անբաւ և անհաս է:
 Զորրորդ՝ զի յայտնի է: Բարձունս՝
 Նախ զի դերազանց է յամ եղեւոյ:
 Լ՛րկրորդ՝ անհաս մտաց: Լ՛րրորդ բարձր
 փառօք: Զորրորդ՝ որ զամ տեսանէ:
 Լ՛յս ամ վս անաբանութիւն որդւոյն է:
 ~~~~~

Լ՛յժ Բազմապէս հրէշտիս զգերաշնչի
 ցուցանելով: Գլուխ. ԺԷ:

ՍԷ՛ (Լ՛Յ՛Ն ԶԼ՛Փ Լ՛ՌԼ՛
 չելէ քան զհրէշտակս:)

Նախ զի իձեռն հրէշտա
 կաց բանն հաւատարիմ
 եղև. այլ որդին զգորութիւն իւրով ելից
 զերկին և զերկիր. և փրկեաց զմեզ:
 Լ՛րկրորդ սէ. (լաւ անուն ժառան
 դեաց:) Լ՛յն է զի որդի. և յս քս
 ան

ԹՐ ԹԾ ԿՈՇԵՂԱՆ. Իսկ հրեշտակն պատ
 Գամաբեր լսի: (Վրանդի ցո՝ ասաց 'ի
 հրեշտակաց՝ որդի իմ ես դու՝ և ես այ
 սօր ծնայ զքեզ:) Հրեշտակք որդի այ
 ոչ կոչին: Սախդի՝ ստեղծեալք են յայ.
 և ոչ ծնեալք: Երրորդ՝ զի ոչ ունին ըզ
 բնութիւնն այ: Երրորդ՝ զի չեն հաւա
 սար այ: Չորրորդ՝ զի ոչ զբնութիւն հրեշ
 տակաց էառ քս. այլ զմարդոյ: Իսկ ա
 սեւն՝ (որդի իմ ես.) այսինքն, զի նախ
 քան զյաւելիտեանս ծնունդ է հօր:

(Ես այսօր ծնայ զքեզ.) այսինքն, որ
 'իմօրէն ծնաւ զնա հայր ԹԾ: Վրանդի
 միաժին որդին ծընաւ 'ի հօրէ. և նոյնն
 ծնաւ 'իմօրէ: Եւ դ անմարմին. և աստ
 մարմնով: Յաւելիտենից և ժամանակեայ.
 անպարագիւր և պարագրեալ: Եւ մար
 դացեալ մի և նոյն. մի ԹՐ. մի քս. մի
 անձն. մի բնութիւն. մի կամք. մի ներ
 գործութիւն:

Երրորդ է. (եո եղեց նմա 'ի հայր.
 և նա եղեցի ինձ յորդի.) վս տնօրէ
 նութեանն ասէ. այլ հայր հրեշտակաց
 ոչ կոչեցաւ:

Չորրորդ ասէ. (յորժամ մուծցէ զանդ
 քանիկն յաշխարհս:) Չմիւսանգամ
 գալուստն ասէ մտանել յաշխարհս:
 (Երկերպագցեն նմա նմ հրեշտկք այ:)
 Չայս մովսէս ասէ յերկրորդ օրէնսն.
 այսինքն, անմարմին հրեշտակք՝ մարմ
 նացեալ որդւոյն: Բայս ուրեմն յայտ է՝
 զի նժ է քս, որում հրեշտակք երկեր
 պագանեն:

Ինգերորդ՝ զհրեշտակս արարած և
 պաշտօնեայ կոչէ մարգարէն: (Ո՞ր
 բար զհրեշտակս իւր յոգիս. և զպաշտօ
 նեայս իւր՝ իբոց հրոյ:) Բոց վասն այն
 ասէ՝ զի հուր անկիզանօղ են. և լոյս թա
 փանցիկ. և հողմ անվայրափակ:

Իեցերորդ՝ առ որդին ասէ: (Բթող
 քո նժ յաշխտեանս յաշխտենից:)
 Բթողն մարմնոյ է վայելչական. որ է որ
 դին: Եւ աթողն ցուցանէ՝ Նախզի նըս
 տեալ է: Երկրորդ՝ զպատիւն: Երրորդ՝
 զի հաւասար է հօր և հօգւոյն: Չորրորդ՝
 զի թաղաւոր է. և նժ մարմնովն անվախ
 ճան յաշխտենիւ:

Եօթներորդ ասէ: (Գաւազան ուղղու
 թէ

ԹԷ. դաճազան Թադաճորու ԹԷ քոյ:

Ի՛չ այս ևս ցուցանէ՝ զի Թադաճոր է քս:

Գաճազան՝ Մախ զիշխանութիւն ցու

ցանէ: Երկրորդ զուղղութիւն: Երրորդ

զհաստատութիւն: Չորրորդ զխրատ չարաց:

Եւթներորդ ^{սէ} (սիրեցեր զարդարու

թիւն. ևատեցեր զանօրէնութիւն):

Եւ այս ևս մարմնովն: Մախզի՝ առանց

սկզբնական մեղաց ծնաւ: Երկրորդ՝ զի

անմեղ եկաց: Երրորդ՝ զի մրկրտեցաւ

անկարօտն: Չորրորդ՝ խաչիւն արդա

րութի գործեաց. որով մարդիկ արդա

րացան. ևսատանայ դատաստարտեցաւ:

Ասն () ԺՏՏ:

Եւթներորդ ^{սէ}: (Էօծ ըզքեղ ամ ամ

քո՝ իւղով ուրախութե առաւել քան

զընկերս քո): () Ժեալն՝ քս լսի. այն է

որ ամուսնութիւն էօծ զմարդկութիւն իւր

յարդանդի կուսին: Երեք էին օծեալք

իմնուին: Մախ՝ մարգարէքն հոգւով:

Երկրորդ՝ Թադաճորքն իւղով:

Երրորդ՝ քահանայքն արեմք անասնոց:

Եւ Թորն մեր՝ Մախ օծաւ իւր ամուսն

իւղովն ի յարդանդի. ոպ ասէ սողոմօն

'ի յերգս երգոց. (Իւղ Թափեալ է ա
 նուն նր:) Երկրորդ՝ օծաւ հոգւով 'ի
 մրկրտիլն: Երրորդ՝ օծաւ արեամբ 'ի
 վր խաչին: Եւ զայս երեք օծմունս մար
 դարէն դաւելի օրինակեաց 'ի քս:
 Սախզի՝ օծաւ 'ի բեթլէհէմ 'իտան
 հօրն: Երկրորդ՝ օծաւ 'ի քեբրօն:
 Երրորդ՝ օծաւ Թագւոր իվր ամ իէլի:
 Բ. յսպէս և լոր մեր՝ Սախ օծաւ 'իտան
 յարգանդի. յորժամ ծընաւ 'ի բեթլէ
 հէմ, գոչէին հրեշտակք: (Բ. յօր ծնաւ
 ձեզ փրկիչ՝ որ է օծեալ լոր 'ի քաղաքի
 դաւթի:) Երկրորդ՝ օծաւ 'ի յորդա
 նան. և զաւագանն կազմեաց: Երրորդ՝
 օծաւ արեամբ իվր խաչին. և ամի տի
 րեաց. ոպ ասէր յետ յարուէն. (տունաւ
 ինձ ամ իշխանուի յերկինս և յերկրի:)
 Տասներորդ զի «է: (Բ. աւելի քան
 զընկերս քո.) այսինքն, սբք՝ իմարդ
 կանէ. քահանայք և մարդարեք և Թա
 դաւորք: Եւ առաւել է քսին: Սախ
 զի նոքա մարդիկք և իմարդկնէ օծան.
 և լոր մեր ամ և յայ օծեալ. որոյս ասէ.
 (էօծ զքեզ ամդ իմ ամն քո.) այսինքն,

զի օծողն անձ է հայր. և օծեալն անձ է
որդի. և օծումն անձ է հոգին սբ:

Երկրորդ՝ զի նոքա յայլմէ հոգւոյ. և
յայլմէ իւղոյ. և այլոյ արեամբ: Խսկ քս՝
իւրով հոգւոյն. և իւր իւղոյն. և իւրով
արեամբն: Երրորդ՝ զի նոքա ժամանա
կեայ օծեալք. և տրն մեր յաւիտենից
օծաւ. ըստ այնմ, (դու ես քահանայ
յաւիտեան:) Չորրորդ՝ նոքա մասամբ
օծան. այսինքն, զի ոմն քահանայ. և ոմն
մարգարէ. և ոմն թագաւոր: Խսկ տրն
մեր՝ բոլորիւ, զի նա միայն էր քահա
նայ և մարգարէ և թագաւոր ըստ օրի
նակին ադամայ. զի կորոյս զայս երե
քեան շնորհս: Եւ տրն մեր՝ յինքն երև
եցոյց ճշմարտութիւն դարձեալ:

Սեռասաներորդ է: (Դու տր՝ իսկզ
բանէ զերկիր հաստեցեր. և գործք
ձեռաց քոց երկինք են:) Ղաւմս քսի է
տրն. ոսկ ասէ առաքեալն յառաջին Լո
րն թացւոց. (մեզ մի է անձ հայր. և մի
տր յս քս:) Ըրդ՝ զքս՝ տր և արարիչ
երկնի և երկրի խոստովանի մարգարէն
դաւիթ: ❀ Նոր: Չի՞նչ է որ մովսէս

ասէ. ('իսկզբանէ արար նա զերկինս.
 և ապա զերկիր:) Եւ դաւիթ ասէ. ('ի
 սկզբանէ իմր զերկիր հաստատեցեր. և
 ապա զերկին:) Պատգմութիւն զհակառակ
 միմեանց. այլ կարի յոյժ միաբան են:
 'Եւ խզի' մովսէս զլուսեղէն երկինն ա-
 սէ՝ որ յառաջին օրն ստեղծաւ. և ապա
 զերկիր: Եւ իսկ դաւիթ երկինք՝ զհաս-
 տատութիւն ասէ. որ յերկրորդ օրն ա-
 րարաւ: Գարձեալ ոմն ասէ զերկին ա-
 ռաջին. և ոմն զերկիր: Յուցանեն զի
 համանգամայն ստեղծան երկինք և եր-
 կիր 'ի սուղ վայրկենի. թեպէտ զգար
 դարելն և զկարգաւորելն՝ 'ի վեց ա-
 ճուրս բացոյայտէ:

Երկոտասաներորդ ասէ: ('Սոքա ան-
 ցանեն՝ և դու կաս և մնաս յաւիտն.)
 այսինքն, արարածք են և վախճան ու-
 նին. և դու միայն ես անվախճան:

Տոբոյ: Սողոմօն ասէ. (երկիր յաւի-
 տեան կայ: և դաւիթ կորընջին ասէ:)

Պատգմութիւն զհակառակ. զի ըստ հուրն
 երկինք և երկիր և այլ տարերք անապա-
 կան մնան զոր ասէ սողոմօն. և ըստ որա

կացն փոփոխին զոր ասէ դաշիթ:

Երեքտասաներորդ ասէ: (Բժենեքեան
որնս զձորձս մաշեսցին:) Չորձ ա-
սելն՝ Սախ զճնութի և զսպականութի
ցուցանէ: Երկրորդ՝ զդիւրաշ փոփո-
խիլն: Երրորդ՝ զնորոգիլն. նոյն և զգա-
լարիլն: (Եւսկ ամք քո ոչ պակասին:) **Զ**ի ամ
որ ընդ արեգակամբս են՝ պա-
կասին ամք նոյն. բաց միայն իմնէ:

Տարդ: Բժենեքեան ասէ ապականին՝
ապա և դրախտն ապականի:

Պար: Տերձոճածօղք ոմանք ասեն թէ,
ընդ երկրիս և դրախտն ապականեսցի:
Եւ ուղղափառք ասեն ոչ ապականի.
այլ վերանորոգի՝ որնս երկնային մար-
մինքն. զի եղեցի (երկիր նոր և երկին
նոր:) **Ե**ւ յայտէ ի յերկուց: Սախ զի
դրախտին ոչ գոյ մեղք. և ոչ ապականու-
թիւն: Երկրորդ՝ զի Զուրն հեղեղի՝ ոչ
հասաւ ի դրախտն. նոյնպէս և հուրն
ի կատարածի ոչ հասցէ անդ:

Չորեքտասաներորդ ասէ: (Յո՞ երբէք
ասաց ի հրեշտակաց. նիստ ընդաջ
մէ իմմէ.) այլ միայն առ որդին. զի հրեշ-
տակք

տակք ոչ կարացին զմահ լուծանել. և
 ոչ զանէծս և զայլն: Տէս՝ զի մարդարէն
 դաւելի՞ մոր խոստովանի զորդի զնրս
 տեալն ընդաջմէ հօր: (Լսաց մոր ցոր
 իմ, նիստ ընդաջմէ իմմէ:) Ոտք կոչի
 տնօրէնութիւն մոր վն չորից: Սախի՞ հո
 գի և մարմին էր: Երկրորդ՝ ի վերջին
 ժամանակս: Երրորդ՝ մարմնով շրջե
 ցաւ: Չորրորդ՝ զխոնարհագոյնսն կա
 տարեաց: Եւ թշնամիք են քսի՝ Սախ
 սատանայ: Երկրորդ անհնազանդք:
 Երրորդ մեղք: Չորրորդ մահ և ապա
 կանութիւնք: Մինչև կրկին է. է որ
 վախճանաւոր է. և է որ անվախճան.
 որպիսի աստ որ զժամանակն նշանակէ. և
 զյաւելտեանն ոչ ուրանայ: Եւ (նոքա
 հոգիք են հարկաւորք և պաշտօնեայք
 մարդկան:) Սախ ոպ ասէ մովսէս. (կա
 ցոյց զսահմանս հեթանոսաց՝ ըստ թը
 ճոյ հրեշտակաց այ.) զի իւրաքանչիւր
 մարդոյ՝ պահապան հրեշտակ է կար
 գեալ: Երկրորդ է (այնոցիկ՝ որք ժա
 ուանդելոց են զիւրկութիւն.) այսինքն, զի
 քրիստոնէից ևս քց՝ բանակք հրեշտակաց

են պահապանք։ Երրորդ՝ զի սպասաւորեցին տնօրէնութեւն տն. որ էր առհաւառչեայ արքայութեան երկնից։

Չորրորդ՝ զի սպասաւորեն ի յարութեւն մերում, փողոյն գոչելով և սպաշտօնեայք լինելով։

◆ Նգէտասաներորդ «է։) Ո՛չ թէ հրեշտակաց ֆնազանդեաց զհանդերձեալ աշխարհն, այլ որդւոյ։) Սախզի՝ նա է արարիչ. և ոչ հրեշտակք։ Երկրորդ՝ զի նա եղև փրկիչ մեր. և ոչ հրեշտակք։ Երրորդ՝ զի նա է յարութի մեր. և ոչ հրեշտակք։

Էշտասաներորդ «է։) (Ո՛չ զհրեշտակաց բուն հարկանէ, այլ զզաւակէն աբրահամու բուն հարկանէ։) Եւ յազաւաւէլ սերն ցուցանէ առ մարդիկ։ Սախզի՝ ո՛չ էառ զբնութի հրեշտակաց, այլ զմարդկան։ Երկրորդ՝ զի մեզ արար փրկութի և ոչ հրեշտակացն անկելոց։ Եւրահամու զաւակ կոչիք քն։ Սախզի՝ յազգէ նր ծնաւ։ Երկրորդ՝ զի աւետիս նմա խոստացաւ թէ, (՛իզաւակի քում օրհնին նմ ազգք երկրի։)

Եւ բուռն հարկանելն: Սախղի՝ էառ
զքնութիւնս մեր և միաւորեաց ընդ իւ-
րում ամօութեն: Երկրորդ՝ զի անբա-
ժանելի մնաց: Երրորդ՝ իմահու՝ ի
մեղաց՝ և իտանջանաց՝ յափշտակեաց
զմեզ զաւակաւն աբրահամու:

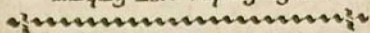
Եւ յսքան դիտով եցոյց բանս զառաւելե-
լութիւն մերոյ, քան զհրեշտակաց
ըստ վկայութեանս դրոց:

Եւ ոչ միայն գլուխն մեր քն, այլև
եկեղեցի սբ որք են անդամք քնի,
բարձրացեալ են քան զհրեշտակս. որպէս
ասէ սաղմոսն. (ըստ բարձրութեան քում,
մեծս արասցես դու զորդիս մարդկան:)

Եւ այս չորս կերպիւ: Սախղի՝ եկեղե-
ցի սբ հարսն և անդամք քնի. ըսայնմ,
(մարմին եմք իմարմնոյ նր. և անդամք
յանդամոց նր.) իսկ նոքա ծառայք են:
Երկրորդ՝ նոքա երկիրպագանեն գլու-
խոյն մերոյ. և սպասաւորք մարդկան ոսկ-
ցուցաւ ի վերոյ. և մեք՝ ոչ երկիրպա-
գանեմք և ոչ սպասաւորեմք նոցա:

Երրորդ՝ մեք չարչարանացն քնի կցոր-
դեմք. և փառաց նր հաղորդեմք. և նոքա

ոչ՝ զի չունին մարմին: Չորրորդ՝ եկե
 ղեցի օրըստօրէ յաւելլու 'ի գոյացական
 վարձս իւր և 'ի փառս. և նոքա ոչ կա
 ընն: Եւսկ բարձրանալն եկեղեցւոյ՝ է
 ըստ երկից: Ընալին՝ աստ շնորհօք. և
 անդ փառօք: Երկրորդ՝ 'ի կեանս այս
 հաւատով. և 'ի մահ յուսով. և 'ի յա
 րութէն սիրով: Երրորդ՝ այժմ 'ի յերկ
 րի մաօք. և յետ մահու հոգւով 'ի կայ
 անս նբլ. և յետ յարութէն հոգւով և
 մարմնով յարքայութեն երկնից:
 Որում արժանի արասցէ զմեզ քն յոյսն
 մեր ամէն: Ըյսքան բաղդատուի հրեշ
 տակաց և Ծն ուն և ցուցաւ:

Անն Ը. Եւսկ և հրեշտակոց:
 Գլուխ. ԺԸ:

ՍԷ ՄԸՐԳԸՐԷՆ.

(փոքր ինչ խոնարհ արա
 րեր դու զմարդն քան ըզ
 հրեշտակս քո:) Աեց ինչ է փոքրութի
 առաջին մարդոյն քան զհրեշտակաց:
 "Սախզի՝ մարդն ունի մարմին. և հրեշ

տակ քան մարմին քան: Երկրորդ՝ մարդն
 հողէղէն. և նոքա լուսեղէն ք: Երրորդ՝
 մարդն՝ ի յուր բաթի արարաւ. և նոքա
 յառաջին աւուրն ընդ լուսոյն գոյա-
 ցան: Չորրորդ՝ մարդն՝ ի դրախտին
 եղաւ. և հրեշտակ ք յերկինս են:
 Հինգերորդ՝ մարդն պիտոյացաւ կերակ-
 րոյ և վայելչութի դրախտին. և հրեշ-
 տակ ք անկարօտ են: Վեցերորդ՝ մարդն
 իմէջ մահու և կենաց էր. և հրեշտակ ք
 անմահ ընութի: Եւսպիս վեց իրօք՝
 խոնարհ է մարդն քան զհրեշտակս:
 Իսկ վեցիւք առաւել ունի ըզպատիւ
 քան զհրեշտակս: Սախլի՝ մարմնով և
 հոգւով և մտօք պատուեցաւ. ոմ ասէ.
 (իհառօք և պատուով պսակեցեր զնա):
 Երկրորդ՝ երեք շնորհիւ զարդարեցաւ
 ի յերից անձանցն. այսինքն, Թադա-
 շորութի. քահանայութի. և մարդա-
 րէութի. ըստ այնմ, (զմմինչ հնազանդ
 արարեր): Երրորդ՝ զի իպատկերն ա-
 րարաւ մարդն. և վս հրեշտակաց ոչ
 ասէ պատկեր եղեալ: Չորրորդ՝ զի ըս-
 կիզքն մմ մարդկան մին մարդն է. ոմ

Հայր ան սկիզբն է անի. իսկ հրեշտակք
 յոչ էից եղեն: Հինգերորդ՝ զի հրեշ
 տակք մարդոյն սպանւոր և պաշտօնէյք
 եղեն. ուստի յայտ է՝ զի յետ յանցմանն
 զնոյն կարգ պահեցին: Աեցերորդ՝ զի
 ան և ան եղև մարդն հրեշտակաց և ընդ
 աջմէ հօր նստաւ. և երկրպագեցին նմա
 յորժամ բանն մարդ եղև: Բայ է փա
 ռօք և պատուով պսակելն զնա:

Գարձեալ՝ ի խորհուրդ երկրորդն
 ադամայ: (Վոքեր ինչ խոնարհ ա
 րարեր զմարդն:) Եւ այս վեց կերպիւ
 տեսանի: Սախզի՝ կամաւ խոնարհեցաւ
 ի յարգնդ կուսին: Երկրորդ՝ զի (բանն
 մարմին եղև:) Երրորդ՝ ի յերկրի շրջ
 ցաւ մարմնով: Չորրորդ՝ կրից և վաս
 տակոց ընդունակ եղև: Հինգերորդ՝
 չարչարեցաւ և խոցեցաւ: Աեցերորդ՝
 մեռաւ և թաղեցաւ: Չայտօսիկ հրեշ
 տակք ոչ ունին: Բայ փառօք և պատ
 ճով պսակեցաւ: Սախզի՝ խաչիւն պսա
 կեալ, զմահ մեռոյց. և զթշնամին կա
 պեաց: Երկրորդ՝ զպարտսն ադամայ և
 զանէծս եբարձ: Երրորդ՝ զհոգիսն ա

զատելով, զդժոխս աւերեաց. զոր ոչ
 կարացին հրեշտակք: Չորրորդ՝ յարու
 թքն տերեաց երկնի և երկրի. կենդա
 նեաց և մեռելոց և այլն: Հինգերորդ՝ զի
 ել 'ի յերկինս. և ընդաջմէ հօր նստաւ:
 Վեցերորդ՝ զի (ամ լեզու խոստովան լի
 ցի երկնաւորաց և երկրճորաց. և այլն):
 Եւ յարուցանէ զմեռեալս և փառօք պը
 սակէ: Եւ յս է փառօք պսակելն քսի.
 զոր չունին հրեշտակք. և այլն բազում
 գլխով ցուցաւ 'ի վերոյ:

Բազմաթիւ լին աստուծոյն և երկրորդէն Եւրո
 փայ: Գլուխ. ԺԺ:

Չորրորդ: Եւ զի նշ զանազանութի
 առաջնոյն և երկրորդին առա
 մայ: Պար: Հաւասարութի է չորիւք:
 'Նախ՝ ուն առաւ 'ի կոյս երկրէ. և քս 'ի
 կոյս մօրէ: Երկրորդ՝ առաւ 'ի պատ
 կերն այ արարաւ. և Թրն մեր (պատկեր
 է հօր աներևութին այ. ուն ասէ կողո
 սացւոցն): Երրորդ՝ 'ի կողեցն առամայ

շինեցաւ կինն, յորժամ թմրեցաւ. 'իկո
 ղիցն քսի շինեցաւ եկեղեցի արեամբ և
 Զրով իւր խաչին: Չորրորդ՝ ադամ
 սկիզբն է ամ ծննդոց. և մոր մեր գլուխ
 ամ հաւատացելոց: Ան որոյ նա առա
 ջին՝ և մոր մեր երկրորդ ադամ կոչեցաւ:
 Իսկ զանազանութի է չորիւք: Սախ՝
 ադամ կոյս 'ի յերկրէ. այլ կոյս ոչ
 մնաց. և քս 'ի կոյս մօրէ. և կուսուի եկաց:
 Երկրորդ՝ 'ի յադամայ մեղք և մահ. 'ի
 քսէ կեանք և շնորհ ամ մարդկան:
 Երրորդ՝ ադամ անասական էր մարմ
 նով՝ ապականացու եղև. և մոր մեր զա
 պականացուն արար անասական խառ
 նելով նորին: (Չի մարմին նր ոչ ետես
 զասրականութի կնքէ մարդարէն:)
 Չորրորդ՝ ադամ 'ի դրախտէն յերկիր
 անկաւ. և մոր մեր ել 'ի յերկինս՝ և ընդ
 աջմէ հօր նստաւ: Եւ բազում է առա
 ճելութի մոն ոմ արարչի և արարածոյ.
 ոմ ասէ պօղոս յառաջին կորնթացոց:
 (Բաւ ըն մարդն յերկրէ հողեղէն և շն
 չաւոր. երկրորդն մոր յերկնից և հողե
 ր. և այլն:) Բայլ ոմ ասացի. մկայն 'ի

կողմանէ մարմնոյն ունի գերազանցուի.
վս որոյ նոր ադամ կոչի իվր հնոյն:

Դ

Այս Եկեղեցւոյ և Բարձրոյ:

արձեալ գիտելի է. զի ասէ անձա
բանն. Թէպէտ ադամ անձերա
նալի էր հասակաւ՝ և անտրտում

ուրախութե՛ պլ չորս իրօք այժմ եկե
ղեցի սբ առաւել է: Ձի գեղեցիկ է ը
հոգւոյն քան զադամ որ իդրախտին:

Սախզի՝ ադամ ձեռօք նյ արարաւ և
բանիւ ոմ պլ արարածք. իսկ եկեղե
ցի սբ՝ մարդեղութեն քսի և չարչարա
նօք՝ մահոճամբ ևյարութեն քսի սրբե
ցաւ. որ գերագոյն է պատիւն և փառքն
քան զնորայն: Երկրորդ՝ զի ադամ ի
մէջ մահու և կենաց էր. իսկ սրբեալն
աւազանաւ՝ յանմահութի գրեցաւ:

Երրորդ՝ ադամ խոստամբ առնէր զար
քայութիւն վերին. իսկ մրկրտեալն՝ ար
դեամբ զխոստացեալ տեղին նմա ընկա
լաւ: Չորրորդ՝ զնա իպատկերն նյ ա
րար. իսկ զսա՝ որդի նյ և ժառանգա
կից քսի, ունելով զպատկերակցութիւն. և
այսու առաւելեալ: Բայքան ադամայ.
և հրեշտակաց. և մն. և եկեղեցւոյ: 182

Աստուծոյ Լիցիւն
Գլուխ. Ի:

ՅԺՄ ԵԿԵՍՅՈՒՎ.

Իմարդարէս. որպէս ասէ առա
քեալն. (վս որոյ հաւատա
րիմ է արարչին իւրոյ. ուր
մովսէս յամ տան նրէ) Սախ տեսցու
թէ՝ ո՞ւր է հայր արարիչ որդւոյ:
Ըսեմք՝ ոչ է արարիչ ըստ եւութեան
թէն որդւոյ. որպէս արիոս հերձաւ. և
այլազգիք բաղբաջեն: Ըստ վս մարդե
ղութեն ասի չորս կերպիւ: Սախ զի
մարմինն քսի արարած է՝ իբնութեան կու
սին և ադամայ: Երկրորդ՝ զի զմարդե
ղութն որդւոյն հայր արար. այսինքն,
զի կամեցաւ և միացոյց: Երրորդ՝ զի
հայր արարիչ ասի. այլ որդի արարած
ոչ երբէք: Չորրորդ՝ զի արարն՝ զբնու
թե հայրն ցուցանէ. որպէս անդ որ ասէ
եզեկիա: (Ըստ հետեւ մանկունս արա
րից.) որք իւր ծնունդն էին բնութեան:
Սոյնպէս յովբայ ասացաւ. (Եղեն յով
բայ ուստեք եւ թն. և դստեք երեք:)

Եւ իլիզուս հասարակ՝ մանուկ արա-
րէք ասեմք:

Դ, արձեալ ասեմք վասն մովսէսի. յոր
բազում բաղդատութի տեսանի.
այսինքն, զի ան կոչեցաւ փարաւօնի:
Եւ նշանս արար: Տանջեաց զեգիպտոս
և հան զժողովուրդն: Պատառեաց ըզ
ծովն: Տարերաց իշխեր: Օրէնս եդ:
Խորան կանգնեաց: Զրաժին և վիմա
ծին եղև: Եւ այլ բազում ունի նմանու
թի մովսէս առ քն: Վասն որոյ ասէ:
(Մարգարէ յարուցէ ձեզ տր ան ձեր
իբրև զիս՝ նմա լինիք:) Եւ բազումս
դերազանցի տր մեր: Սախ տր մեր՝ բը
նութք է ան. և մովսէս կոչմամբ. որմ
հրեշտակք և այլ սբք. ըստ այնմ, (ես ա
սացի թէ անք իցէք ասէ սաղմոսն:)

Երկրորդ՝ նա որդի. և սա ծառայ. ըստ
այնմ, (հեզ է ծառայն իմ մովսէս:)

Երրորդ՝ մովսէս տարերացս իշխեաց.
և տր մեր աստեացս և հանդերձելոյն իշ
խէ: Չորրորդ՝ նա զփարաւօն տանջէց.
և տր մեր զիմանալի դևսն. որք ասէին.
(մի՛ յառաջ քան զժամանակն տանջեր
զմեզ:)

Հինգերորդ՝ նա յեգիպտոսէ ազատեաց
զիւլ. և տր մեր 'իմեղաց և 'ի դժոխոց
զհաւատացեալս: Ահցերորդ՝ նա զզգա
լի ծովն պատառեաց. և տր մեր զիմանա
լին որ է ծով աշխարհի և մեղաց:

Եօթներորդ՝ նա անուամբն այ առնէր
զնշանս. և տր մեր իւր ամենակարող զօ
րութեամբն. որ և անուամբն քսի՝ աշա
կերտքն առնէին զնշանս: Ութներորդ՝
նա օրէնս եդ 'ի դիմացն այ. (ես եմ տր
ամ թո. մի՛ շնար և այլն.) և տր մեր օ
րէնս եդ՝ 'ի դիմաց իւր. ըստ այնմ, (ասա
ցաւ առաջնոցն այս ինչ. այլ ես ասեմ
Հեզ զայս ինչ.) Դններորդ՝ նա 'ի վիմէն
ջուր ետ. և մանանայ յերկնից. և լորա
մարդ. և տր մեր՝ զմարմին և զարիւն իւր
ետ. և հաց յանասլատին: Տասներորդ՝
նա զվրան ժամուռն. և տր մեր զեկեղեցի
հաստատեաց. ըստ այնմ, (իսկ այդր վի
մի՛ շինեցից զեկեղեցի իմ. և դրուռնք դը
ժոխոց զնա մի՛ յաղթահարեսցեն:)

Եւ միահամուռ ասացից: Մովսէս զօրի
նակն. և զմարմնաւորն. զըստուներն և զգ
ժամանակեայն ունէր: Խոկ տր մեր՝ ըզ

զՃմարտութիւնս եզհոգեորն • զլոյսն եզյա
 չիտենից փրկութիւնս գործեաց ունիւն
 եարարիչ։ Եւ մովսէս ունիւն ծառայ եա
 րարած։ Ասորոյ ասէ • ունիւն տունն եար
 ճեստաւորն զանազանի • նոյնպէս մով
 սէս եւոր մեր • (զի տուն կազմի յուսեքէ •
 այլ որ զամարար՝ անէ։)

Բարդուղիմէոս Թագաւորի Մարգարէի
 ԼՏԵՐԱՆԷ

Մարդարէն ասէ։ (Բազում արա
 րեր սքանչելիս • անո՞նի նման է
 քեզ։) Ընդդէմ այնոցիկ՝ որք
 ասեն թէ, սքանչելիքն քնի՝ նման են
 այլ մարդարեցիցն։ Եւ թէպէտ նոքա
 սքանչելիս արարին, ոչ են նման քո ըս
 քանչելեացդ։ Եւ այս յայտ է՝ իջորից։
 Եւ իսկ ի մարդարեքն այլ զօրութիւնս ե
 միջնորդի՛ն կատարեին • եւ քն իւր զօրու
 թիւն անընդմիջաբար։ Եւ կրորդ՝ զի նո
 քա՝ ի նմանէ ունեին զխորհուրդ սքան
 չելեացն • եւորն զբոլորն յայտնեաց։
 Եւ կրորդ՝ նոքա օրինակ էին քնի • եւորն
 ճմարտութիւնս։ Զորորդ՝ եւ յայտ է •
 զի մովսէս միայն զծովս սլատաւեաց։

Եղիա յերկինս ել։ Եւ եղիսէոս մեռելս
 յարոյց։ Բ. Դամ անսերմն յերկրէ ծնաւ .
 այլ կուսուի ոչ եկաց։ Ուհաննէս կոյս
 եկաց . այլ իսերմանէ ծնաւ։ Եւ ոմն
 զայս . և ոմն զայն ինչ ունի։ Բ. յԼ Թր մեր՝
 զամ առաքինութիւն կատարեաց։ Չի ՚ի
 կուսէ ծնաւ . և կուսութիւն եկաց . և յեր
 կինս ել . և սաստեաց ծովուն . և մեռելս
 յարոյց . ոչ զայս որ դարձեալ մեռան ,
 այլ որ ոչ մեռանին։ Բ. պա ուրեմն յայտ
 ե՝ զի ամէ քն . և ոչ են նման սքանչե
 լիքն մարդարեից՝ սքանչելեացն քնի։
 Դարձեալ՝ չորիւք զանազանին նշանք
 մարդարեից և տն։ Սախզի՝ քն փոյթ
 առնէր զբժշկութիւն . զի ընդ ասելն , և
 գործն կատարիւր . և մարդարեքն յա
 պաղելով։ Երկրորդ՝ զի մարդարեքն դե
 ղօք առնէին . որպէս եսայի պաղատիտ
 թղովն։ Երրորդ՝ զի քն ՚ի վեր քան ըզ
 բնութի առնէր գործ մեծամեծ։ Չոր
 րորդ՝ զի անոճամբ ան և աղօթիւք ոմ
 մովսէս . իսկ քն բանիւ միայն և կամօք։
 Անորոյ՝ զարմանային ժողովուրդքն և
 ասէին թէ՝ (երբէք յիսրայելի այսպիսի
 նշան ոչ եղև։)

մած լինիցի և հաւատարիմ քահանայա
 պետ։) Հինգերորդ՝ զի նոքա ոչ կարէ
 ին լինիլ ախտակից տկարացելոցն. իսկ
 տրն մեր՝ (որ զփորձ էառ, կարօղէ և
 փորձանաւորացն օգնական լինիլ.) ըստ
 այնմ, (ոչ ունիմք քահանայապետ՝ որ
 ոչ կարէ ախտակից լինիլ տկարութեան
 մերում. այլ փորձէ նմիւն ըստ նմանութե
 առանց մեղաց։) Աւելցեցորդ՝ զի նո
 քա մատուցանէին պատարագ նախ վն
 ինքեանց. և ապա ժողովրդեանն անգի
 տութէ. իսկ տր մեր՝ (ոչ արար մեղս
 ըստ մարգարէին.) անմեղն վն մեղաւո
 րացս պատարագեցաւ. ըստ այնմ թէ,
 (նա վն մեղաց մերոց չարչարի։)

Եւթներորդ՝ զի նոքա հանապազ մա
 տուցանէին վն հանապազ յանցմանս՝ ի
 բազմօրինակ մեղսն. իսկ տրն մեր՝ (մի
 տնգամ եմուտ իսրաւութիւնն յաւիտե
 նական գտէլ զփրկութիւն) Ութներորդ՝
 զի նոքա յօտարաց մատուցանէին. այս
 ինքն, զուարակ և նոխազ. իսկ քահա
 նայապետն մեր քն՝ զմարմինն իւր պա
 տարագեաց հօր ի հօտ անուշից. ըստ
 այնմ,

այնմ, (քս եկեալ քահանայապետ՝ ոչ արեամբ նոխազաց և զոճարակաց, այլ իւրով արեամբն:) | Ըններորդ՝ նոքա մատուցանէին 'ի ձեռագործ խորանն որ 'ի մովսիսէ կանգնեցաւ. իսկ տօրն մեր՝ անցեալ 'իներքին կողմն վարագուրին. այսինքն, յանձեռագործն մատուց. ըստ այնմ թէ, (սրբութեան պաշտօնեայ. և խորանին ճշմարտութե. զոր տօր կանգնեաց և ոչ մարդ:) Տասներորդ՝ զի նոքա ծառայաբար մատուցանէին. ուստի յայտ է՝ զի ոչ կարէին նստեալ 'խորբութեան կամ 'ի քաջութեան. իսկ քահանայապետն մեր՝ տիրապետ և անձաբար նըստեալ յերկինս ընդաջմէ ան. ըստ այնմ թէ, (այսպիսի ունիմք քահանայապետ. որ նստաւ ընդաջմէ մեծութեան 'ի բարձունս:) | Եւ թէ, (անձունը կրրկնի. և անձ լեզու խոստովան լինի թէ, տօր է յս քս 'ի փառս ան անհոգի:) |

$\psi_{\sigma} = \psi_{\sigma} + \frac{1}{2} \psi_{\sigma}^2$

իտել պարտէ՛զի առաքելութե՛ն
եղանակք վեց են . այսինքն,
մարդ 'իմարդոյ առաքել. կամ

մարդ՝ իհրեշտակէ առաքել. կամ մարդ
 յայ առաքեալ. կամ հրեշտակ իհրեշ
 տակէ առաքեալ. կամ հրեշտակ յայ
 առաքեալ. իսկ վերագոյն սոցա՝ ամ
 յայ առաքեալ: Բայա ուրեմն յայտ է
 թէ՛ ոմ առաքեալ կոչի քս: Իսկ գործ
 առաքելութեն՝ է ըստ բազում եղանա
 կի: Բաջին վս պատգամաց. ոմ գաբ
 րիէլ առ կոյսն: Երկրորդ՝ իմշակութի.
 ոմ զծառայսն յայգին: Երրորդ՝ իչար
 չարանս ինքեան. ոմ զոչխար՝ իսպանդ.
 և այլոց՝ ոմ տանջանս իձեռն հրեշտա
 կի: Չորրորդ՝ իբժշկութի. (առաքեաց
 զբանս իւր և բժշկեաց): Հինգերորդ
 յիշխանութի. (առաքեաց զնս իշխանս
 ընդ ամ երկիր): Վեցերորդ՝ զաւետա
 բանն քարոզել. որպէս առաքեալքն:
 Եօթներորդ՝ ոմ մարգարէքն: Ութնե
 րորդ՝ վս սրբութի. ըստ կայծականն
 մարգարէին: Իններորդ՝ վս տեսլեան
 մեկնութեան. որպէս առ դանիէլին:
 Տասներորդ՝ վս միջնորդելոյ. որպէս
 (առաքեալ և քահանայապետ խոստո
 վանութի մերոյ եղև քս:)

Ընդդէմ հրէից վս երդման Լազարոսայուէ:

Յանձն իմ երդնում ասե ամ առ
աբրահամ: Երդումն չորս յատ
կութի ունի: Սախ՝ որ իդերա
գոյնն լինի: Երկրորդ՝ վճիռն
հակառակութէ: Երրորդ՝ հաստատու
թի է բանի: Չորրորդ՝ ուխտ է անստե
լի: Ըստ ամ յանձն իւր երդումաւ. զի
այլ գերագոյն ոչ է քան զնա. Լայս վս
զաւակին օրհնութէ որ է մեր:
Եւ այս է զոր ասէ. (երկու անփոփոխե
լի իրօք. որովք անհնար է ստել մյ ա
ռաքեալն յերայեցւոյ: Մին երդումաւ
աբրահամու վս զաւակին քի: Եւ երկու
երդումաւ դաւթի վս քահանայութեն
քսի. (դու ես քահանայ յաւիտեան ըստ
կարգին մեղքիս եղեկի: Ըստ երկու եր
դումս է վս քսի. մին վս ծնընդեանն
մարմնով. և մին վս քահանայութէ խա
չին, Էյարութէ, Էյերկինս ելանելոյն:
Եւ այս երկու խարիսխ է հաստատուն
յուսոյ Լիբկութէ մերոյ. այսինքն, ոպ
խարիսխ որ զնաւն անվրդով պահէ:

Մին յոյս 'ի շնորհս մարդեղութեն քի
որով փրկեցաք. և միւսն յարուէ և հան
դերձեալ կենացն՝ որով յուսացաք:

Բողոքոս-Բի-ն Մեւթեդէին և Տեոմէ:
Գլուխ. ԻԲ:

ՆՐԱՆՆ ԵՂԸՆԸԼԻ
նմանի մեւթեդէին քսի:

Պաշտ անուանն որ է մեւթեդէ
դէկ. որ թարգմանի թագաւոր արդա
րուէ և թագաւոր սաղիմայ. այսինքն,
թագաւոր խաղաղութէ. իսկ հաւաս
տապէս այսոքիկ յարմարին մն մերոյ.
որ արդարացոյց զմեզ՝ և արար խաղաղութե
յերկինս և յերկրի: Երբորդ՝ զի նա
(անհայր անմայր, չհամարեալ յազդս
սէ.) իսկ քս անմայր յերկինս. և ան
հայր 'ի յերկրի. (և զազդատոհմ նր՝ ո՞
պատմեցէ ասէ մարգարէն:) Երբորդ՝
զի նր (ոչ սկիզբն աւուրց՝ և ոչ կատա
րած կենաց.) այն է զի ոչ գիտեմք մեք
և ոչ մովսէս պատմէ: իսկ վս մն մերոյ

ասէ. ('իսկզբանէ եր բանն:) Եւ թէ
 (Թագաւորութե նր ոչ գոյ վախճան:) **Չորրորդ՝** զի նա քահանայ այ բարձրե
 լոյն. այն իսկ է զի այ ընկալաւ և ոչ 'ի
 մարդկանէ. իսկ տր մեր քս՝ բնութե
 'ի հօրէ ունի զքահանայութիւն. ըստ
 այնմ որ ասէ առ որդի. (դու ես քահա
 նայ:) **Հինգերորդ՝** զի նորայն քահա
 նայութե ասէ մշտընջենաւոր գոլ. այս
 ինքն, անփոփոխ. նմանեալ որդւոյն այ:
 և տն մերոյ ասէ. (դու ես քահանայ
 յաւիտեան:) **Աւերորդ՝** զի նա ոչ զշա
 բաթս պահէր և ոչ զօրէնս. և ոչ թլիա
 տութե քահանայ. և տր մեր քս՝ (լու
 ծանէր զշաբաթս ասէ:) **Իսկ զթլիատութե**
և զօրէնս՝ ոչ եթէ օրէնս դնելով կա
 տարէր, այլ զհինն լցեալ՝ զնորս աւան
 դէր: **Եւ թներորդ՝** զի նա զհեթանոսաց
 աղօթս՝ քահանայագործէր այ. իսկ տր
 մեր՝ ոչ զհրէիցն, այլ զնոճէրս հեթանո
 տաց՝ մատուցանէր հօր. և մս մեր եղև
 քահանայ: **Եւ թներորդ՝** զի նա հաց բա
 ղարջ և բաժակ պատարագեաց աբրա
 համու. և տր մեր՝ զմարմին և զարիւն

ևսք և նոճէր այ: Աս որոյ հրամայեաց
ամ զամ ի՛ չս մարմնակն տասանորդել
զինն մասն մարմնոյս պահել. և զտասնէ
րորդն՝ այ մատուցանել. և տալ քահա
նայիցն ՚ի տաճարն. զի փոխանորդ են
այ: Ըյս մարմնապէս:

Իսկ հոգեպէս տեսութիւն: Սախզի՝ ամ
արարածք տասն մասուէք են յերկինս
և յերկրի. յայոցանէ միայն բանականքն
են որք սրբուք նոճիրեն այ: Երկրորդ՝
զայն ունի խորհուրդ. զի քս յորժամ
աճերեաց զդժոխս, զամ կապեալ հո
գիսն ազատեաց: Ըյլ միայն զսբս՝ ինա
հապետաց և յազդեն հրէից՝ եհան յեր
կինս. և հիմն եղեն վերնոյն սիօնի:

Երրորդ ցուցանէ. տասն զգայուք զոր
ինչ բարիս գործեմք, տասներորդ մասն՝
է ՚ի սխառս այ. և այլքն ՚ի պատիւ գոր
ծողին և սլսակ: Չորրորդ այն է՝ զի հարք
և ուսուցիչք և քահանայք յաշակերտաց
իւրեանց զտասանորդ մասն բարեց վայ
եղեն. վս որոյ ուրախուի և պսակ պար
ծանաց կոչէ առաքեալն: Եւ աճեալ
րանն ասէ. (ահա՛ւասիկ ես և մանկունք
իմ:)

Օ ի յերանս աբրահամու տասանոր
 քառասուն: **Տ** Դրոյ: **Զ** Ենչ ասէ
 Գերն Թէ, (յերանս աբրահամու ղևտա
 կան քահանայութիւն տասանորդեցաւ:)
Պ Դրոյ: **Լ** յն է՝ յորժամ տասանորդ ետ
 աբրահամ մեղքսեդեկի, ղևի՝ յորոյ ցե
 դէն զքահանայութիւն ետ յակօբայ, ի
 մէջքն աբրահամու տասանորդեցաւ:
Ե չ զայս խորհուրդ ունի ծածկեալ:
 Սախ՝ որմիս ազգքն ղևտացւոց առ աբ
 րահամ տասանորդեցան. այսպէս նբքն
 իտեսութիւն այնախ քան զլինին աշ
 խարհի ընտրեցան: **Ե**րկրորդ զայն ցու
 ցանէ՝ որ յանձն ադամայ էին ամ մարդ
 կան տեսակք. ընդ նմին յանցաւորք ե
 ղեն և մահկանացուք: **Ե**րրորդ այն է՝
 որք հաւատացեալքս զօրութե և յու
 սով իբն կենդանայաք՝ և ընդ նմին յա
 րեաք: **Զ** րրորդ այն է՝ որ բազում որ
 դիք իմեղաց հարցն մասնակից լինին.
 ոմ պոռնկորդիք. և ազնիւք վասն
 բարութե ազգաց և ծնողաց
 իւրեանց: **Լ** յսքան

առ այս:

Պարտախոհի ու Նրէայս: Գլուխ. ԻԳ:

ՐԱՐ ԸՌՄԵԶ ԸՍԵՆ

հրէայքն թէ՛ օրէնքն մեր բարձրագոյն է քան զձեր քրիստոնէիցդ, զի մեր օրէնքն 'իլէոն սինայ տոճաւ 'ի ձեռն մովսէսի, յոր ժամ էջ ամ 'իսինայ հրով և միգով և փողով, և այլն. իսկ ձերդ ոչ այնպէս:

Պար: Ըսեմք նախ եթէ՛ օրէնք հին և նոր ըստ այնմ որ 'իմիոյն այ են եդեալ, ոչ են առաւել և նոճազ. զի մի մը է ամեն որ եդ զօրէնս. և անդ և աստ, այլ միջ նորդօքն զանազանին:

Երկրորդ ասեմք եթէ՛, որքան առաւել ասես զօրէնսն ըստ կարողութեան քում, այնքան առաւել իմա զճարտութի նորոյս: Չի որքան առաւել է հոգի քան զմարմին, և մարմին քան զըստ ճեր, նոյնքան առաւել է նորս քան ըզհինն: Չի այն օրինակ էր և այս ճարտութի: Ըյն ստոճեր, և այս լոյս: Ըյն օրէնք, և այս շնորհ: Ըյն մարմնաւոր, և այս հոգեւոր: Ըյն անկատարից, և այս կա

կատարելոց: Ըն ժամանակեայ և փո
 փոխական. և այս անփոփոխ և յաշխտե
 նական: Ըն 'ի ձեռն մովսէսի. այս 'ի
 ձեռն քսի. ոսկ ասէ յօհաննէս յաշխտա
 րանին. (օրէնքն 'ի ձեռն մովսէսի տէան.
 շնորհք և ճշմարտել 'ի ձեռն յիքի եղեն:)
 Երրորդ ասեմք. ոսկ անդ 'ի լեառն սի
 նայ. նոյնպէս աստ ել 'ի լեառն անստաւ:
 Ընդ զդաւի հուր. և աստ իմանալի լոյս:
 (Ըս լոյս յաշխարհ եկի ռէ: Ընդ մէգն
 ծածկէր զլոյսն. և աստ միդապատ մար
 մինն որ ծածկէ զլոյս անծուծէն: Ընդ
 փողոց հնչումն. և աստ փողք էին առա
 քեալքն: Ընդ խոստմունք երկրաշորք.
 և աստ աւետիս կենաց և արքայութեան
 երկնից և այլն:

Զորրորդ ասեմք. ոսկ կարգէ առաքելն
 'ի յերայեցոց: (Ո՛չ էք մատուցեալ
 առ լեառն շոշափեղի.) այսինքն, կոխե
 լի. (որ հուր և մէգ և խաւար. փողոց
 ճայնք. գազանք քարկոծ լինէին. և մով
 սէս զահի հարեալէր և այլն: Զորից
 օրինակ դնէ զայ իջումն 'ի սինայ:

Առաջին՝ լեառն սինայ օրինակ է վեր
 նոյն

նոյն սիօնի՝ որ անմատոյց լսի. կամ
բարձր դիտանոց: Եւ հուրն՝ լուսոյ
ւծութեն. որ զհրեշտակս և զմարդիկ
լուսաւորէ: Եւ ծուխն՝ բարկութե ցոյց.
(եւ ծուխ՝ իբարկութե քումմէ:)

Դարձեալ լոյսն անմատոյց իհրեշտա
կաց. և խաւարաւ ծածկի՝ իմարդկանէ.
(եւ զխաւարն ծածկոյթս է:) Վողբ՝
երկնաւորաց փառաբանութիւնք: Եւ պատ
գամք՝ ւծախօսութիւնք նոյն: Եւ չար դա
զանն քարկոծեցաւ և անկաւ և այլն:

Երրորդ՝ օրինակ էր մարմնացեալ բա
նին. որ էջ յանմատոյց լեռն կու
սական արդանդին. նմա ասաց դանիէլ.
(վէմն առանց ձեռին հատեալ.) իկոյս
լեռնէ. լոյս ւծութեն և մէզ մարմնոյն:
Չի ասէ յաւերժական յօհաննէս. (լոյսն
իխաւարի անդ լուսւոր էր.) այսինքն,
լոյսն հաւատացելոց, և խաւարն անհա
ւատից. մարդկան և դիւանոց: Բարբառ՝
աւետարանն. փող՝ առաքեալքն: Եւ
հայր վկայեաց իյորդանան: Եւ չար
գազանն յանապատին յաղթեալ լինէր:
Երրորդ՝ օրինակ էր իշման հոգւոյն
ի վեր

'ի վերնատունն. շարժմամբ և հողմոյ
 հնչմամբ. և հրեղէն լեզուօք: Չի մար
 փառեալ բանն ամ' նախ ել' ի յերկինս.
 և եղև հիմն վերին սիօնի. և անդ ժողո
 վեցան հոգիք սբցն՝ որք ելին ընդ նմա
 յերկինս: Եւ ապա եջ հոգին սբ յա
 ռաքեալսն. և զեկեղեցիս քրիստոնէից
 անդ շինեաց. որ է քաղաք այ կենդան
 ւոյ. և կենդանեաց բնակութի որ է վե
 րինն եւրօ. այսինքն, խաղաղութի. և
 յերկինս՝ որ է բարձրութի. ուր բիւրք
 բիւրոց և հազարք հազարաց են անթը
 ճելի բանակք հրեշտակաց: Ընդ են ե
 կեղեցիք անդրանկաց: Սախ հրեշտա
 կաց երեց որդին. և ապա նահապետք՝
 մարգարէք՝ և առաքեալք՝ որք գլխա
 ճորք են մեզ 'ի հաւատս և 'ի սրբութի:
 Դարձեալ խորանն աջակողմեան՝ անդ
 րանիկ ասի. և դարձեալ անդրանիկ՝ ույ
 ասէ իմրն. (որ արասցէ և ուսուցէ, նա
 մեծ կոչեսցի. և կրտսերն փոքր:) Ընդ է
 գիրն կենաց. ույ ասէ առ աշակերտսն.
 (անոճանք ձեր գրեալ են յերկինս. և
 դպրութիք բացան ույ ասէ դանիէլ:)

(Բնդ են հոգիք անդրանկաց կատարե
 լոց.) այսինքն, որք զընթացսն կատա
 րեցին, և հաւատով և սրբութե կատա
 րեալք. և ի հանգիստն և ի լոյսն ժամա
 նեալք: Բայ զի առաւ և զպսակս ոչ են ըն
 կալեալ, ոսկ ասէ առաքեալն. (այ վս
 մեր լաւագոյն համարեալ, զի մի ա
 ռանց մեր կատարեսցին.) այսինքն, ոչ
 հոգիքն մեր առանց մեր մարմնոցս. և
 ոչ առաջինքն առանց մեր վերջնոցս. և
 ոչ մեռեալքն առանց մեր կենդանեաց:
 Ձի իմիասին ի դալստեանն քսի հա
 տուցանի. (զի հաստատեաց որ մի յո
 րում դատելոց է զամսէ ի գործս առա
 քելոցն:) Բայսպէս բարձրագոյն է նորո
 քան զհինն: Բայն ի ձեռն մովսէսի ծա
 ռայի՝ որ զահի հարեալ էր: Բայն ի ձեռն
 որդւոյն այ՝ (որ կատարեալ սէրն ի բաց
 մերժէ զերկիւղն:) Բնդ ժողովուրդն
 ոչ հանդարտէր. որ ամ խօսէր ի ձեռն
 հրեշտակաց. և մովսէս պիտի անի տայր:
 Բայտ առաւել անճառելիք. (զոր ակն ոչ
 ետես. և ունկն ոչ լուսն. և իսիրտ մար
 դոյ ոչ անկաւ ասէ աւետարանն քսի:)

Ընդ դազանք քարկոծ լինէին : Ըստ
 հայհոյիչք ճշմարտութեն բանիչ քար
 կոծին : (Եւ յողիս արդարոց .) յորժամ
 աւազանաւն սրբիմք , գրիմք յերկինս
 'իգիրն կենաց : (Եւ նոր կոնկարանքն .)
 որք թողութի մեղաց են . և կեանք յա
 ճիտենից' աւետարանն է : (Եւ միջնորդն
 յս') որ նստի ընդաջմէ հօր : (Եւ առ
 դատաւորն ամ .) որ զսբս խնամէ . և
 զչարսն պատժէ : Ըստ երեք օրինակն :
 Դսկ չորրորդ' օրինակ է իջումն 'իսի
 նայ երկրորդ դալըստեանն քսի . որ
 (հօւր առաջի նորա բորբոքեսցի :)
 Եւ ամ հրեշտակք ընդ նմա . ևգայ փո
 ղով մեծաւ : Եւ ձայնն շարժէ զերկիր
 յարուցանել զմեռեալս : Եւ զերկինս
 շարժէ նորոգելով : Չգազանս չարս 'ի
 խաւարն արտաքին և 'իհօւրն պատժէ .
 ևզսբսն լուսաւորէ 'իկեանս անմահ :
 (Չի ծագեսցին արդարքն յարքայու
 թեանն իբրեւ զարեգակն :) Ըսն է վեր
 ջին բարբառն այ :

Դսկ որ իվթ բերէ : (Ը մեր հօւր ծա
 խիչ է :) Չորս է իմացումն : Սախ' որ
 203 զար

զարդարան մաքրէ. և զչարսն ծախէ 'ի
 հուրն: Երկրորդ՝ լուսաւորէ զսբս և այ
 րէ զմեղաւորս: Երրորդ՝ վերջին հուրն
 այրէ զորս խռիւժք ևն մեղաց. և սրբէ զար
 ծաթսն և զոսկիսն գործով: Չորրորդ՝
 զբոցն 'ի հրոյն բաժանէ. զլոյսն պսակ
 կազմէ սբց. և զայրեցումն 'ի տանջանսն
 դժոխոց ըստ սբլն բարսղի: Յորոց և ըզ
 մեզ փրկեսցէ քս 'ի տանջանաց բոցոյն.
 և լուսաւորեսցէ ըստ խոստմանն իւրոյ
 ամէն: Բայքան պատասխանիք ընդդէմ
 հրէիցն՝ որք մեծ ասէն զօրէնս իւրեանց:
 Եւ առ մեզ դարձցուք և տեսցուք. զի
 ո՞րքան առաւել է շնորհն և պարգևն
 քս ի հաւատացելոց և բարեգործացն:
 Իսկ անհաւատիցն և չարացն՝ առաւել
 և մեծ է պատուհասն: Սախզի ասէ.
 (յանցեալ ուրուք զօրէնսն մովսէսի, առ
 երկու և երեք վկայիւք առանց ողորմու
 թեան մեռանիւր. ո՞րքան առաւել՝ որ
 զորդին նյ առ օտն եհար.) այսինքն,
 անհաւատութիւն. (և զարիւն նորոյ ուխ
 տին խառնակ համարեցաւ.) այսինքն
 մեղօք:

Դարձեալ ասէ. (զգոյշ լերուք՝ զի թէ նոքա ոչ զերծան հրաժարեալք յայնմանէ, որ յերկիրն պարգեաց տանէր, ո՞րքան առաւել մեք թէ յերկնաւորէն թիկունս դարձուցանեմք և հրաժարիմք ՚իկոյմանէ նրա)

Դարձեալ ասէ. (թէ կամակար մրտօք յանցանեմք.) այսինքն, կամաւ և գիտութեւ և կարողութեւ թէ մեղանջեմք յետ ընդունելութեւ գրտուէ և ճշմարտութեւ. այսինքն, յետ մրկրտութեւ և հաղորդութեւ կամ ՚իհաւատոցն յանցանեմք, և կամ գործով մեղանջեմք, (ոչ է այնուհետև պատարագ վասն մեղաց. այլ ահիղ դատաստանն նայ. և նախանձ հրոյն.) այսինքն, ջերմութիւն և այրեցուհն հրոյն յաւիտենից. (Լ՛հ մեծ է անկանիլ ՚իձեռս նայ կենդանւոյն)

Ջայս պատուհասս մեզ պարտ է քրիստոնէիցս ՚իմտի պահել. և ահիւ և դողութեւ ծառայել նայ. Լ՛յսքան ընդդէմ հրէիցն պատասխանիք. Լ՛չ յառաքելոյն պօղոսէ յեբրայեցւոց գլխոյն:

Լ՛յսքան յերկրորդ հատորն:

ՅՈՒՆԻ ԵՐՐԻՐ ՀԻՄՆԻՆ:

սաներորդ չորրորդ՝ ամ վկայ
ու թիք որ ինք գիրս վս տնո
րէնու թէ բանին: Լուաջին՝
նախանկար երևումն բանին
այ առ նահապետսն և իմարդարէս:

Եւ ապա վկայու թիւնք մարդարէիցն՝
որք խօսեցան վս քսի: Եւ ապա վասն
ծննդեանն քսի ի յադամայ հետէ սկը
սեալ, և յետ այնորիկ վկայեալ:

Բ. սաներորդ հինգերորդ՝ վկայու թիք
վս տն մերոյ յաւետարանէն մատթո
սի կարգաւ եդեալ. և զմարկոսին ընդ
նմին առեալ:

Բ. սաներորդ վեցերորդ՝ վկայու թիք
վս տն ի զուկասու աւետարանէն կար
գաւ համառօտեալ:

Բ. սաներորդ եօթներորդ՝ վկայու թիք վս
տն ի յօհաննու աւետարանէն կարգէլ:

Բ. սաներորդ ութներորդ՝ վկայու թիք
վս տն մերոյ՝ առաքելոյն պօղոսի յամ
թղթոցն կարճառօտեալ:

Բ. սաներորդ իններորդ՝ վկայու թիք
վս

Վս տն մերոյ 'իգիրս գործոց առաքե
լոցն ասացեալ :

Երեսներորդ՝ վկայութիք Վս տն մերոյ
որ 'իկաթ ուղիկեայցն յեթանց թղթոցն
հաւաքեալ : Բ. յսինքն , Յակօբայ : և
Պետրոսի : և Յօհաննու : և Յուդայի :
Երեսներորդ առաջներորդ՝ վկայութիք
Վս տն 'իննջմանէ Յօհաննու աւետա
րանչի որ ասէ . եր ընդ եղբարսն :

Երեսներորդ երկրորդ՝ վկայութիք Վս
տն մերոյ 'իտեսլենէ յօհաննու աւետա
րանչի եթանասուն և երկու գլխով թը
ւեալ . և սակաւ ինչ մեկնութի զհետ կար
գեալ իւրաքանչիւր բանի :

Երեսներորդ երրորդ՝ վկայութիք Վս
տն մերոյ յեթն վարդապետաց ուղղա
փառաց . այսինքն , 'իսրբոյն Գրիգորէ
Լուսաւորչէն մերմէ : Եւ 'իգրիգորէ
աթաբանէ : Եւ 'իգրիգորէ սքանչեւ
գործէ : Եւ 'իբարսղէ կեսարացւոյ : Եւ
յեպիփանու կիպրացւոյ : Եւ 'իկիւրղէ
աղէքսանդրացւոյ : Եւ 'իմեծէն աթա
նասէ աղէքսանդրու հայրապետէն :

Եւ կառարումս երրորդ հատորին :

Ուրախ լեր կոյս անապա
 Հօր նյ Հարսն իսկա
 Բանրն մարմնով 'ի քէն ծնա
 Էրստ գլրոյն 'իմեզ բնա

կան.
 կան:
 նի.
 կի:

ՏՊՐՈՐ ԼՐՐՐՐՐ :

ՄԻՆԿՈՒՆԱ ՎԷՅՈՒԹԻՒ ՄԲ ԳՐՈՅ ԼՈՒՆ
ՏՆՈՐԷՆՈՒԹԷՆ ՔՄԻՆ
ԳԼՈՒԽ ԻԴՈ

ՐԴ՝ ԿԸՄԻՄ ԸՍՏԸ

և որ զամ վկայութիւն որ իմբա
գիրս վս տն մերոյ ի հին
և ի նոր կտակարանս՝ հա
ւաքել իմիասին։ Ա՛ջ ըստ առաջին վճ
կայութեցն որք իդէմս ԼՐՐՐՐՐՐՐՐՐՐՐ
գրեցաւ, այլ իդէմս տնորէնութեանն
քմի, զի փութով գտցես և գիւրաշ ի
մտի պահեսցես զամ։

Եւ խորհուրդ մարդեղութեան քմի՝

(որ այժմ երևեցաւ մարմնով,) յառա-
 ջագոյն առ նախահարսն և մարդարէսն
 երևեցաւ . և հաստատեաց զմարմնով
 գալն իւր: Սախ աբրահամու երևեցաւ
 'իմամբրէ բանն ան երկու հրեշտակօք՝
 և եկեր առ նմա . և զծնունդն իսահակայ
 աւետեաց նմա: Եւ դարձեալ՝ երևե-
 ցաւ նմա 'ի պատարագիլն իսահակայ .
 և օրհնեաց զնա . և խոստացաւ լինիլ նմա
 զաւակ զքս . յօրմէ օրհնին ամ ազգք
 երկրի: Եւ յետ այնորիկ՝ երևեցաւ իսա-
 հակայ որդւոյն աբրահամու . և զգաւ
 կէն յուշ արար նմա: Սոյնպէս և յակօ-
 բայ երևեցաւ առ սանդղօքն (որ հաս-
 տատեալ 'ի նմա . և հրեշտակք իջանէին
 ընդ նմա:) Եւ յետոյ 'ի գիշերի երև-
 եալ և գօտեմարտեալ ընդ նմա . և իհլ
 կոչեաց զնա որ է տեսող այ: Եւ յետոյ
 երևեալ մովսէսի 'ի քորեբ լերինն . որ
 մօրենին վառեալ էր և ոչ այրիւր . և զէա-
 կան անունն իւր ճշմարտեալ բազում
 նշանօք և արողեստիւք՝ առաքէր յեգիպ-
 տոս . և զծովն պատառեալ հանէր զԺո-
 ղովուրդն յանապատն: Եւ երևեալ

դարձեալ 'իլերինն սինայ հրով և մի
 գով. և գրեալ ամագիծ մատամբ զտախ
 տակսն օրինացն, ետ նմա: Եւ իբրեւ
 ել նա երիցս անգամ կալ առաջի տն,
 ուէ: (Եթէ գտի զողորմութի քո՝ երեւ
 եցո՛ զքեզ ինձ. ասէ ցնա տր. ոչ ոք կա
 րէ տեսանել զերեսս իմ և ապրիլ. բայց
 դնեմ զքեզ 'ի փապ վիժիդ. և տեսցես
 զփառս իմ:) և զի ողորմած գթած է տր
 երեւցաւ նմա խոնարհութիւն: Եւ յետոյ
 զօրավար և առաջնորդ կացուցեալ Ժո
 ղովրդեանն զյեսու որ անոճանակից և
 օրինակ էր քսի: Եւ ապա զդաւիթ թա
 գաւոր՝ որ կանգնեաց նա զաթոռ զա
 ճակի նր: Եւ ապա զգունդս մարգարէ
 իցն՝ որք տեսանօղ կոչէին վս ամակերպ
 յայտնութեցն պատահելոյ: Որք քարո
 զէին իլի ըստ իւրաքանչիւր կարգի վս
 գալստեանն քսի: Որպէս և դաւիթ եր
 գեաց. (տր տր մեր՝ զի սքանչելի է ա
 նուն քո ի վր երկրի:) Եւ յեսու իբրեւ
 զզօրավար պայծառ կառօք տեսանէր:
 Եւ դանիել իբրեւ զդատաւոր նստեալ
 յաթոռ 'ի հին աւուրցն իբրեւ որդի մար

Գոյ ընդ ամպս թռուցեալ տեսանէր։
 Եւ զաքարիա իբրեւ զայր մի իւր սեղա
 նոյ. զօրմէ ասէր եթէ՝ (տեսի զոր իւր
 սեղանոյ։) Տեսանէս. զի թէպէտ այր
 տեսանի, տր ճանաչի։ Եւ ետայի ասէ.
 (տեսի զոր իւր աթոռոյ բարձրելոյ.
 և վեց թեւեան սերովբէք շուրջ զնովաւ.
 որք զերեքսրբեանն երպէին՝ իդէմս քի.
 սբ սբ սբ տր զօրութեց. լի են երկինք
 և երկիր փառօք նր։) Եւ եզեկիէլ իւր
 քոբար գետոյ՝ ետես զչորեք կերպեան
 աթոռ. և կերպարանն էր Մարդոյ՝ Լուի
 ծոյ՝ Եզին՝ և Լրծոնոյ. և տր ինմա։
 Եւ ութն թեւեան քերովբէքն ասէին.
 (օրհնեալ են փառք տն իտեղւոյ իւ
 րում։)

Եւ այսպէս Յաբրահամէ՝ Եյետ նորա
 զաւակի նոյ յաճախագոյն երեւեալ.
 ոսկ ասէր մովսէսիւ։ (Եւ իտեսիլս յա
 ճախեցից. և իձեռս մարգարեից նմա
 նեցայց։) Զի կարգեալ են հրեշտակք
 իպատգամս մարդկան իմարդասիրէն
 տյ։ Երբեմն մարդակերպ երեւեալ. ոսկ
 առ աբրահամու և առ զովտայ որք կե
 րին

րին առնս։ Եւ առ դանիէլ իբրեւ մարդ
 մի երևէլ։ Սոյնպէս առ գեդեօն Թանձ
 րագոյն տեսլեամբ։ Եւ առ մանուէ գա
 ճաղանաւն։ Եւ զաքարիա հեծեալ է
 տես 'իմէջ լերանց։ Եւ յետու իբրեւ ըզ
 մարդ տեսանէր. և աներկիւղ հարցա
 նէր. ('իմէ' նջ ես, եթէ 'ի թշնամեաց մե
 րոց։) Եւ իբրեւ ասաց՝ (զօրավար եմ
 զօրացն ւայ, անկանէր յերկիր։) Եւ ամ
 պատգամաբերք՝ իբրեւ յերեսաց տն ա
 զաղակէին. ոմն Թէ՝ (ասաց տր զօրու
 Թէց։) Եւ ոմն (տր ամենակալ հրամայե
 ւայ։ Եւ եսայի ասէ. (ոչ արասցէ ինչ իրս
 ւած, զոր ոչ յայտնէ ծառայից իւրոց
 ճարդարեից։) Ար յետ անցանելոյ յա
 ճիտենից բազում ժամանակաց՝ միածին
 որդին գայր երևէր յաշխարհի։ Եւ ըզ
 խորհուրդն որ ծածկեալն էր յազգաց
 և յաճիտեանց՝ ցուցանէր մարդկան. և
 'ի փառս իւր հանէր զմարդիկ. որպէս
 ասէ առաքեալն։ (Բազում մասամբք
 և բազում օրինակօք՝ խօսեցաւ ւած առ
 հարսն մեր մարդարեիւք. 'ի վախճան
 աւուրցս այսոցիկ՝ խօսեցաւ ընդ մեզ որ
 դուք.

դւոյն . որ է Ժառանգ ամի . որով երգ
յաւիտեանս արար . որ է լոյս փառաց
և նկարագիր էութեն նորա , և այլն :)
Լյսոքիկ և առաւել քան զայսոսիկ՝ նա
խանկարէին զերևումն այ առ մարդիկ .
որ յետոյ մարմնով երևեցաւ :

Աւեր այժմ տեսցուք զվկայութիւնս սբ
գրոց վս մարդեղութեն քի : Սախ
ասաց ամ աբրահամու . ('ի զաւակի
քում օրհնեսցին ամ ազգք երկրի :)

Եւ դաւիթ վկայէ այսմ . ('ինա օրհնես
ցին ամ ազգք երկրի . և ամ ազնիւք երա
նիցեն նմա :) Եւ 'ինորս՝ զմեկնութի
սոցա ասաց ամածին կոյսն : (Յայսմ
հետէ երանիցեն ինձ ամ ազգք :)

Եւ առաքեալն ասէ յեբրայեցւոց . (ոչ
զհրեշտակաց երբէք բուռն հարկանէ .
այլ զզաւակէն աբրահամու բուռն հար
կանէ :) Եւ զնոյն զաւակն դաւիթ ի խոս
տացաւ երդմամբ : ('Լստողոյ յորովայ
նէ քումմէ նըստուցից յաթու քո :)

Եւ զի մի՛ կարծիցի վս սողոմոնի , այլ
ուն սողոմոնի «է՛» (զաւակն ի յաւիտեն
կացցէ որպիսի արեդակն ելուսին առաջի

իմ։) Եւ դարձեալ ասէ. (տր ասացցիս
 որդի իմ ես դու. և ես այսօր ծնայ ըզ
 քեզ։) Եւ եսայի ասէ. (ահա կոյս յղաս
 ցի և ծնցի որդի. և կոչեսցեն զանուկն նր
 էմմանուէլ. որ Թարգմանի ընդ մեզ
 ամ.) այսինքն, ամ մարդայեալ։
 Եւ դարձեալ եսայի ասէ. (նոքա կամէ
 ին թէ հրձիք լեալ էին. զի մանուկ ծր
 նաւ մեզ. որդի տունաւ մեզ. որոյ իշխա
 նու թի իւր իւր ուսոց իւրոց. և կոչի ա
 նունն նր ամ հզօր. իշխան. հայր հան
 դերձեալ երկրին։) Եւ մի քիա մարդա
 րէն ասէ. (դու բեթլէհէմ տունդ եւիրա
 թայ. ոչ ինչ կրտսեր ես յիշխանս յու
 դայ. 'ի քէն ելցէ իշխան լինիլ իւր. և
 ելք նր 'իսկզբանէ աւուրցն աշխարհի.
 ծնցի և հովուեսցէ հօտի իւրոյ զօրուբ
 ան։) Եւ եսայի ասէ. (բղիսեցի գաւա
 զան յարմատոյն յեսսեայ. և ելցէ ծաղիկ
 յարմատոյ անտի. և հանգիցէ իւր նր
 հօգի ան. հօգի իմաստութե և հանճա
 րոյ. հօգի գիտութե և ամսկաշտութե.
 և հօգի երկիւղի ան։) Եւ սողումն ասէ
 'իդիմաց ան. (եւ ծաղիկ դաշտաց. և

շուշան հովտաց։) Եւ դարձեալ Կոայի
ասէ. (ահաւասիկ ամ մեր՝ ահաւասիկ
տր տր դայ զօրութիւն իւրով. իբրեւ հո
վիւ մի հովոճեսցէ զխաշինս իւր։)

Եւ դարձեալ ասէ Կոայի. (զի մարդ է՝
և ո՞ ծանիցէ զնա.) այսինքն, քանզի
մարդ երևեցաւ ամ. զինախ յայ ծնաւ.
և յետոյ ՚իկուսէն։ Եւ դարձեալ ասէ.
(յակօք ծառայ իմ օգնական եղէց նմա։)

Այ ծառայական մարմնոյն ասէ ծառայ.
այն որ մտադիւրն ծառայեաց բազմաց։

(Եւ իէլ ընտրէլ իմ զօր ընկալաւ անձն
իմ. ետու զօգի իմ իվր նր. և իրաւունս
հեթանոսաց հանցէ. և յանուն նորա հե
թանոսք յուստացին։) Եւ դարձեալ

ասէ. (ետու զքեզ յուխտ ազգի. և ՚ի
լոյս հեթանոսաց. բանալ զաչս կուրաց.
հանել զկապեալսն ՚իբանտէ և ՚իտանէ
կապանաց. որք նըստէին ՚իխաւարի և
՚իստոճերս մահու. ես տր ամ այս է ք
նուն իմ։) Եւ դարձեալ դաւիթ ասէ.

(յառաջ քան զարեւ անուն նր. ՚ինա
օրհնեսցին ամ ազգք. և փառօք նր լըց
ցի ամ երկիր։) Եւ ՚իգիմաց հօր ասէ

առ որդին. (յառաջ քան զարուսեակ
 ծնայ զքեզ: Եւ դու ես քահանայ յա-
 ճիտեան ըստ կարդին մեկքիսեդեկի:)
 Եւ դարձեալ ասէ՝ իդէմս կուսին:
 (Լուր դուստր և տես՝ խոնարհեցո՛ զուն
 կըն քո. զի ցանկացաւ Թագաւոր գե-
 ղոյ քոյ. սա ինքն է Թոր քո:) Բայն որ ա-
 սաց գաբրիէլ (Թոր ընդ քեզ:) Եւ դար-
 ձեալ ասէ դաւիթ: (Բհաւաւդիկ քա-
 ղաքդ ւայ: և փառաւորեալն խօսեցաւ
 վս քոյ:) Եւ դարձեալ ասէ. (սբ է տա-
 ճար քո սքանչելի արդարութիւն:)
 Եւ մովսէս ասէ. (Իջցեն որպէս զանձրե-
 պատգամք իմ. ուն անձրեա ի վր սիզոյ.
 և ուն տարաւ ի վր խոտոյ:) Եւ դաւիթ
 ասէ. (Իջցէ ուն զանձրեա ի վր գեղման.
 ուն ցող զի ցողի յերկիր:) Եւ դարձեալ
 ասէ. (Իցողել նր՝ զուարթասցին բոյսք
 նր:) Եւ եսայի ասէ. (ցողդ որ ի քեն
 ցողեաց՝ այդ բժշկութիւն է նց:) Եւ դա-
 ւիթ ասէ. (առաքեաց զբան իւր և բժշ-
 կեաց զնս. և փրկեաց զնս յասպականութիւն
 իւրեանց:) Եւ երեմիա մարգարէն
 ասէ. (սա է Թոր մեր. ընդ որում ոչ այլ

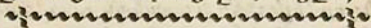
ոք համարեսցի. յետ այսորիկ՝ ի յերկրի
 երևեցաւ:) Եւ դաւիթ ասէ. (անձ մեր
 ողորմեա մեզ և օրհնեա զմեզ. երևեցո
 զերեսս քո իմեզ և ողորմեա մեզ:)
 Պարձեալ ասէ. (անձ զօրութեց դարձո
 զմեզ. երևեցո զերեսս քո իմեզ և կեց
 ցուք:) Եւ դարձեալ ասէ. (անձ մեր
 երևեցաւ մեզ. արարէք տօնս ուրախու
 թէ:) Պարձեալ ասէ. (անձ իմ ես դու
 և խոստովան եղէք քեզ. անձ իմ ես դու
 և բարձր արարից զքեզ:) Եւ երեմիա
 ասէ. (ասաց անձ թէ բնակեցայց ինն.
 և գնացից ինն. և եղէց նց անձ և այլն:)
 Եւ եսայեաւ ասէ. (կենդանի եմ ես ա
 սէ անձ. զի զձեզ զամսն իբրև զհանդերձ
 զգեցայց:) Եւ դարձեալ ասէ. (ցնծաս
 ցէ անձն իմ ի անձ. զի զգեցոյց ինձ հան
 դերձ փրկութե. և պատմուճան ուրա
 խութե:) Եւ զայս մեկնէ առաքեալն
 ի գաղատացոց: (Որք ի քս մըկրտե
 ցայք, զքս զգեցեալ էք. և այլն:)
 Պարձեալ ասէ երեմիայիւ. (ուխտեցից
 ընդ ձեզ ուխտ նոր. ոչ ըստ առաջին
 ուխտին. և այս է ուխտն. տաց զօրէնս
 իմ

իմ' իսիրոս նոյ. և իմիտս նոցա գրեցից
զնս:) Եւ դարձեալ ասէ երեմիա. (Հո
գի երեսաց մերոց օր քս. ի յերկրի ե-
րեւոցի. և ընդ մարդկան շրջեսցի:)

Եւ դաւիթ ասէ. (վս այսորիկ էօծ ըզ
քեզ ամ ամ քո իւղով ուրախու թէ:)

Եւ սողոմօն ասէ. (Իւ թափեալ է ա-
նուն նր.) այսինքն, օծեալ. որ է քս:

Եւ եսայիաս ասէ. (Հոգի օրն իվր իմ
վս որոյ և էօծ իսկ զիս. աւետարանել
աղքատաց առաքեաց զիս, և այլն:)

Լ. Եւ ամ վիշու-Լին մարգարէից՝ վս ծնւն
դէռն օրն Տերոյ յսի տի:

Եւ նախքան զամ՝ ադամ մար
գարէացաւ. այն որ (կոչեաց
զանուն կնոջն կեանս. զի նա է
մայր ամ կենդանեաց.) որ է
կոյսն մարիամ. մայր ամ կենդանեաց
կենդանատու ին յսի: Լ. Եւ ամուլն սա
ռա՝ և ռեբեկա՝ և աննա մայրն սամուէ
լի՝ օրինակք էին կուսու թք ծննդեանն
մարիամու: Լ. Եւ մորենին վառեալ որ

ոչ այրիւր. այլ ծաղկեր: Ընծին կոյսն
 ոչ այրեցաւ ՚ի հրոյ անծութեն. այլ ծաղ
 կեցաւ զաւակոյն: Եւ ոմ դաւազանն
 ահարօնի որ ծաղկեցաւն՝ ևսափորն լի
 մանանայիւ՝ օրինակք էին անապական
 ծննդէն սրբուհոյ կուսին: Եւ յի բուր
 վառն սկի. և երկու տախտակն անծա
 դիծ. հոգի և մարմին մօն: Եւ տապա
 նակն պատեալ սկւով: Եւ քաւութիւն
 սկի: Եւ աշտանակն լուսոյ: Եւ վեմ
 ջրոյ՝ օրինակք էին մօն մերոյ: Եւ դա
 նիւ որ ՚ի լեռնէն կուսական բարձրուի
 զվեմն առանց ձեռին հատեալ ետես:
 Եւ եսայեաւ ասէ. (ահաւասիկ ես դը
 նեմ ՚ի հիմունս ոիօնի վեմ. և որ ՚ի նա
 հաստատեսցի, մի՛ ամաշխոցէ:) Եւ դա
 լիթ ասէ. (վեմն զոր անարգեցին շե
 նօղքն՝ նա եղև գլուխ անկեան:) Եւ
 սողմօն. (պարտեղ փակեալ և աղ
 բիւր կրնքեալ կուսութեն:) Եւ զկիկէ
 դուռն փակեալ ասէ. յոր ոչ ոք մըտցէ
 և ելցէ. բայց միայն մօր անծ իւրի:
 Եւ ընդ աղարիանսն էջ բանն անծ ՚ի
 մէջ նոցին. և թօթափէր զհուրն իւրև

զցօղ քաղցրագոյն: Եւ յակօք ասէ 'ի
 մարգարէանալն իւր. ('իշառաւիղէ եւ
 լեր ո՛րդեակ.) այսինքն, 'իկուսէ ծնաւ
 քն: Եւ դարձեալ ասէ. (մի' պակասեա
 ցի իշխան 'ի յուդայ. և մի' պետ յերանաց
 նր. մինչև եկեսցէ նա' որ իւրն է Թա
 փաւորութիւն. և 'ինա հեթանոսք յու
 սասցին:) Եւ մաղաքիա մարգարէն ա
 սէ. (Ժապեցից երկիւղածաց իմոց զարե
 գակն արդարութիւն:) Եւ հայրն ուհան
 նու ասէ: (Լ. յց արար մեզ արեգակն 'ի
 բարձանց. լուսաւոր առնել զխաւար
 մեր:) Եւ մոգքն պարսկական ազգք
 էին. և ունէին վկայութիւն 'ի բաղամայ
 մոգէ. որ ասէր 'ի չորրորդ առակին իւ
 րում վն քնի: (Ժապեցի աստղն 'ի յա
 կօբայ. և ելցէ այր յիւլէ:) Եւ վն այ
 նորիկ յորժամ տեսին զաստղն նր յարև
 ելս' եկին 'ի հրէաստան. և խնդրէին Թէ
 ո՛ւր ծնանիցի քնն: Զսոյն և զաքարիա
 ասէ. (ահա այր և ծագումն նր:) Եւ սո
 ղոմօն ասէ. (եւանէ արեգակն' և մտանէ
 արեգակն և 'ի տեղի իւր ձգի:) Եւ յօք
 ասէ. (զե՛նչ երկիր իցէ' յորում լոյսն ա

Գանիցի։) Եւ թէ՛ (առ քե՛ կարգեցի
 զլոյս առաջօտուն։) Եւ սիմէօն յետոյ
 ՚ի գիրկսն բարձեալ ասէր։ (Ըրդ արձա
 կեա՛ զծառայս քո իմր։ Լոյս յայտնեցար
 հեթանոսաց։) Ընէ որ ասաց. (ես լոյս
 յաշխարհ եկի. զի իմոր հաւատայ իս՛
 զխաւար մի՛ տեսցէ։) Եւ վասն մարդն
 ասէ եսայի. (ծանէ՛ն եզն զստացիչ իւր.
 և էշ զմսուր ինն իւրոյ. և իէլ զիս շԺա
 նեաւ։) Եւ դարձեալ ասէ. (ահաւասիկ
 իմր նստեալ ի վր թեթեւ ամպոյ՝ եկեսցէ
 յեգիպտոս. և շարժեսցին ձեռագործքն
 եգիպտացւոց։) (Ժեթեւ ամպ կոչէ ըզ
 կոյսն մարիամ. որ բարձր էր կուսուբն.
 և անշաղախ ՚ի հիւթոյ։ Եւ դրձլ ասէ.
 (յեգիպտոսէ կոչեցից զորդի իմ։)

Եւ թէ՛ (նազօրեցի կոչեսցի։) Եւ զաքու
 րիա ասէ վն նստելոյն ՚ի յաւանակին։
 (Ըսացէք դստեր սիօնի. ահա թագա
 ճոր քո գայ հեզ. նստեալ ՚ի յէշ և ի վր
 յաւանակի իշոյ. և սատակեսցէ զկառս
 եփրեմայ. և զաղեղն պատերազմողի. և
 արձակեսցէ զկապէլս յանջրդին գբոյ։)
 Եւ յակօբ ասէ. (կապեսցէ զորթոյ զյա

Շանակ իւր • և զգընդակէն զյաւանակ
 իշոյն։) Եւ ետայի ասէ • (տեսի հեծեալ
 մի ուղտոյ • և հեծեալ մի իշոյ •) որ էր
 ուխտանէս զգեցեալ զստե ուղտու • և Թր
 մեր նստեալ ի վր իշոյ։ Եւ դաւիթ ա
 սէր • (օրհնեալ եկեալ յանուն տն • և օրհ
 նեցաք զքեզ ի տանէ տն։) Եւ դարձել
 (ի բերանոց մանկանց տղայոց հաստա
 տեցեր զօրհնութիւն քո։) Եւ այսօքիկ
 յետոյ։ Բայց վն ծնրնդեան մօրն ասէ
 սողումն ի յերդսն։ (Պատրաստեաց ըզ
 քեզ յարգանդի գեղեցիկդ ի կանայս •
 ծնցիս մարմին անխիղճ •) որ է անապա
 կան։ Եւ վն տն ասէր • (եղբօր որդին
 իմ կարմիր է և սպիտակ՝ ընտրեալ ի բիւ
 րուց։) Եւ յակօբ ասէր • (զոճարթագին
 են աչք նր ի գինւոյ • և սպիտակ են ա
 տամունք նր քան զկաթն։) Եւ դաւիթ
 ասէ • (գեղեցիկ տեսանելեալ քան զամ
 որդւոց մարդկան։) Եւ յաչաի՝ և ս առա
 ճել քան զայս՝ վկայութի իմարդարէ
 իցն ասացեալ վն մարդեղութն քսի այ
 մերոյ։ Եւ այցից այժմ զվկայութիւնն որ
 յաւետարանին է գրեալ կարգաւ։

Անյոս-Բիշ վն Թն Տրոյ Յու-Էրոյուն
Ս-Գրէնի Կարգու- Գլուխ. Ին:

ԻՐՎԻ ԾՆՆՆ ԴԵԸՆ
Յսի Վսի որդւոյ Դաւթի
որդւոյ (Բարահամու:)

Ձի նց ըստ աւետեացն զաւակ էր քն:
(Եւ յսի քսի ծնունդն էր այսպէս. աւ-
գտաւ յղացեալ ի հոգւոյն նայ: Եւ ասէ
հրեշտակն. որ ինձայն ծնեալ է՝ ի հո-
գւոյն նայ է. ծնցի որդի՝ և կոչեսցես զա-
նուն նորա յս. զի նա փրկեսցէ զԺողո-
վուրդ իւր ի մեղաց իւրեանց: Եւ բերէ
վկայ զեսայի մարգարէն: (Ըհա կոյս
յղասցի և ծընցի որդի. և կոչեսցեն զա-
նուն նր Էմմանուէլ. որ թարգմանի ընդ-
մեզ ամ: Եւ վկայ բերէ զմիքիայն.
(Դու բեթղէհէմ երկիր յուդայ. իքէն
ելցէ ինձ իշխան՝ որ հովուեսցէ զԺո-
ղովուրդ իմ զիէլ: Եւ մոգքն պատա-
րադ բերին. ոսկի՝ կնդրուկ՝ և զըմուռ:
Եւ վկայ ածէ զմարգարէն թէ՝ (յեզիպ
տոսէ կոչեսցի զորդի իմ: Եւ եսայի ա-
սէ. (նազորեցի կոչեսցի: Եւ ուհաննէս

վկայեաց • (եւ մըկրտեմ զձեզ ջրով
 բայց դայ հղօրագոյն քան զիս՝ նա մը
 կրտեսցէ զձեզ 'ի հոգին սբ և 'ի հօւր և
 այլն:) Եւ ասէ ուհաննէս • (ինձ պիտոյ
 ե 'ի քէն մըկրտիլ և դու առիս դաս:
 Ըսէ յս • այսպէս վայելէ մեզ ընուլ զամ
 արդարութիս: Իբրեւ մըկրտեցաւ յս,
 ահա ըացան նմա երկինք • և հոգին այ
 իջանէր իբրեւ զաղաւնի ի վր նր • և ձայն
 յերկնից որ ասէր • դա՛ է որդի իմ սիրե
 լի • ընդ որ հաճեցայ դմա լուարուք:) Եւ յետ
 փորձանացն՝ ապա եթող զնա
 սատանայ • և ահա հրեշտկք մատնան և
 պաշտէին զնա: Եւ վկայ ածէ զեսայի •
 ('ի խաւարի և 'ի ստոռերս մահու լոյս
 ծագեաց նց:) Վարդեր և ասէր • (ա
 պաշխարեցէ՛ք՝ զի մերձեալ է արքայու
 թիւն այ:) Եւ ասաց զինն երանութիւն
 'իդէմս իւր և ասէ: (Երանի է ձեզ՝ յոր
 ժամ նախատիցեն և հալածիցեն զձեզ
 վս իմ • զի վարձք ձեր բազում են յեր
 կինս:) Եւ ասէ • (ոչ եկի լուծանիլ զօ
 րէնս, կամ զմարդարէս, այլ ընուլ
 լ'սացաւ առաջնոցն թէ մի՛ սպանաներ •

այլ ես ասեմ ձեզ. մի՛ բարկանար և մի՛
հայիր 'ի կին. և մի՛ երդնուլ. և այլն:
Եւ այսպէս կացէք յաղօթս. հայր մեր
որ յերկինս. և այլն: Ոչ ամոր ասէ ցիս
տր տր՝ մտցէ յարքայութիւն, այլ որ առ
նէ զկամս հօր իմոյ որ յերկինս է:

Բազումք ասասցեն ցիս յաւուր յայնմիկ
տր տր. և ասեմ թէ ոչ ճանաչեմ զձեզ:
Ըսէ բորոտն. տր եթէ կամիս՝ կարօղ ես
զիս սրբել. ասէ՝ կամիմ սրբեաց:

Եւ վկայ ածէ զեսայի. (նա զհիւանդութիւնս մեր վերացոյց. և զցաւս մեր եւ
բարձ: Եւ սաստեաց հողմոյն և ծովուն՝
և հանդարտեցան:) Եւ դիւհաճարքն ա
սէին: (Ձի՛ կայ մեր և քոյս որդի տյ.
եկիր տարաժամ տանջել զմեզ: Եւ ծա
նուցեալ յսի զխորհուրդս նոյ՝ ասէ ցան
դամալոյծն. թողեալ լիցին քեզ մեղք
քո: Չողորմութիւն կամիմ. և ոչ զզոհ:
Եւ տեւատես կինն մերձեալ՝ ի հանդեր
ձրն նոյ, բժշկեցաւ: Եւ կալեալ զձե
ռանէ նոյ՝ յարեաւ աղջիկն: Եւ ասեն
կոյրքն. որդի դաւթի ողորմեաց մեզ:
Ըստ տր՝ և բացան աչք նոյ: Եւ աշակեր

Թագն իշխանութի այսոց պղծոց հանել
 զնս. և բժշկել զամ ցաւս: (Նացէք թէ,
 մերձեալ է արքայութիւն երկնից:
 Եւ որք ոչ ընդունին զձեզ՝ դիւրագոյն
 լիցի սողոմացւոց յաւուրն դատաստա
 նին քան քաղաքին այնմիկ: Ասն ան
 լան իմոյ որ համբերեսցէ իսպառ, նա
 կեցցէ: (Մենայն որ խոստովանեսցի յիս
 առաջի մարդկան, խոստովանեցայց ըզ
 նմանէ առաջի հօր իմոյ որ յերկինս է:
 Եւ որ ուրասցի զիս՝ ուրացայց զնա:
 Որ ընդունի զիս՝ զառաքիչն իմ ընդու
 նի: Եւ երանեալ է որ ոչ գայթակղես
 ցի յիս: (Մեն ասեմ ձեզ. չէ յարուցեալ
 մեծ՝ իծնունդս կանանց քան զովհան
 նէս մրկրոտիչ. բայց փոքրիկն յարքայու
 թէ մեծ է քան զնա: Պատասխանի ետ
 յս և ասէ. զոհանամ գքէն հայր տր երկ
 նի և երկրի: (Մենայն ինչ տուաւ ինձ
 ի հօրէ իմմէ: Եւ ոչ ոք ճանաչէ զորդի,
 եթէ ոչ հայր. և ոչ զհայր ոք ճանաչէ,
 եթէ ոչ որդի: Եւ այք առիս ամ աշխա
 տեալք. և ես հանգուցից զձեզ: Լուծ
 իմ քաղցր է՝ և բեռն իմ փոքրոգի:

Եւ ասէր Վս շաբաթուն. (մոր է որդի
 մարդոյ և շաբաթուն:) Եւ վկայ բերէ
 զեսայի. (ահա մանուկ իմ զոր ընտրե-
 ցի. և սիրելի իմ ընդ որ հաճեցաւ անձն
 իմ: Եւ յանուն նր հեթանոսք յուսաս-
 ցին:) Ժողովուրդքն ասեն. (մի թէ սա
 իցէ քսն որդի դաւթի. ոսէ՛ թէ հոգ-
 ւոյն այ հանեմ զդևս, ուրեմն հասէլ է
 ի վր ձեր արքայութիւն այ: Եւ նշան
 մի՛ տացի սոցա. բայց նշանն յօնանու-
 մարգարէի. ոպ յօնան էր՝ իփոր կիտին
 զերիս տիւն և զերիս գիշերս. նոյնպէս
 եղիցի և որդի մարդոյ՝ իսիրտ երկրի զե-
 րիս տիւն և զերիս գիշերս: Որ առնիցէ
 զկամս հօր իմոյ որ յերկինս է, նա է իմ
 եղբայր և քոյր և մայր: Եւ հա ել սերմա
 նահան սերմանել զբանն կենաց: Բայց
 ձեր երանի աջացդ և ականջացդ՝ զի տե-
 սանէք և լսէք: Եւ սացից ցննձօղսն. քա-
 ղեցէք նախ զորոմնդ. և կապեցէք զայդ
 ի խրճուռնս առ ի յայրել. և զցորեանն
 Ժողովեցէք ի շտեմարանս իմ: Սման է
 արքայութիւն երկնից հատոյ մանանխոյ.
 և կամ խմորոյ: Որ սերմանէ զսերմն բա-
 րի՛

րի՝ է որդի մարդոյ. և հունձն կատա
 րածն է. ելցեն հրեշտակք. և զչարիսն
 արկցեն ի նոց հրոյ. անդ եղեցի լալ և
 կրճտել ատամանց: Յայնժամ ծագես
 ցին արդարքն յարքայութեն երկնից
 իբրե զարեգակն: Եւ արքայութիւնն
 երկնից՝ է Գանձ ծածկեալ: Եւ պատ
 ճական մարդարիտն: Եւ ույ ուռկանն
 արկեալ ի ծով: Լստ հերովդէս չորրոր
 դապետ գլխատեաց զովհաննէս իբան
 տին: Չհինգ նկանակն և զերկուս ձը
 կունս օրհնեաց. կերին արք իբրե հինգ
 հազարք: Լսկ ի չորրորդ պահու գիշե
 րոյն՝ եկն յս գնալով ի վր ծովուն:
 Եւ որք ինաւին էին ասեն. արդարե
 որդի նյես դու: Եւ որք միանգամ ի
 քղանցս հանդերձից նր մերձեցան փրը
 կեցան: Եւ կինն քանանացի աղաղա
 կէր. (ողորմեաց ինձ Թոր ո՛րդի դաւթի:
 Եւ ասէ ցնա. ո՛վ կին դու՝ մեծ են հա
 ճատք քո: Եւ յրքն տեսանէին և փառա
 ճոր առնէին զմեծ: Եւ աստ յեթի նկա
 նակէն կերին չորս հազարք: Լսէ պետ
 րոս. դու ես քսն որդի նյ կենդանւոյ:
 229 Եւրա

Լ՝րանի է քեզ սիմօն. զի մարմին և ա-
 րիւն ոչ յայտնեաց քեզ՝ այլ հայր իմ
 որ յերկինս է: Դու ես վեմ. և ի վրայդ
 վիժի շինեցից զեկեղեցի իմ. և դրունք
 դժխոց զդա մի՛ յաղթահարեսցեն:)
 Լ՝ճ սաստե աշակերտացն զի մի՛ ումեք
 ասիցեն թէ նա է քսն: Լ՝ճ ասէ թէ,
 (պարտ է երթալ յեհմ և բազումս չար
 չարիւ և սպանանիւ. և յերիր աւուր յա-
 րիցէ: Լ՝ճ ասէ պետրոս. քա՛ն լիցի քեզ
 ւոր. մի՛ եղցի քեզ այդ: Լ՝ճ ասէ ցպետ-
 րոս. երթ յետս իմ սատանայ. դայթակ
 դուն իմ ես. զի ոչ խորհիս դու զայսն,
 այլ զմարդկան: Սի գալոց է որդի մար-
 դոյ փառօք հօր իւրոյ և հրեշտակօք. և
 յայնժամ հատուցէ իւրաքանչիւր ըստ
 գործոց իւրեանց: Լ՝ճ յետ վեց աւուր՝
 ել՝ իլեառն. և յայլակերպս եղև առաջի
 նց. և լուսաւորեցան երեսք նորա իբրև
 զարեգակն. և երևեցան նց մովսէս և ե-
 ղիա որք խօսէին ընդ նմա. և այլն:
 Լ՝մայ լուսաւոր հովանի եղև ի վր նց. և
 ձայն որ ասէր. դա՛ է որդի իմ սիրելի՝
 ընդ որ հաճեցայ դմա լուարուք:

Պատուհրեաց նց և ասէ. մի՛ ումեք ա-
 սիցէք զտեսիլդ, մինչև որդի մարդոյ՝
 ՚իմեռելոց յարեցէ : Եւ այսն չար՝ ոչ
 իշիք ելանէ, եթէ ոչ պահօք և աղօ
 թիւք : Ըսեմ ձեզ, զի հրեշտակք նց
 որ յերկինս՝ հանապօք տեսանեն զերեսս
 հօր իմոյ : Եւ ասէ ցպետրոս, մինչև յի
 թանասնեկին եօթն թողցես : Եւ թա-
 փաւորն կամեցաւ համար առնուլ ծա-
 ռայիցն : Եւ զփօխն եթող, և զանողորմ
 ընկերն մատնեաց դահճացն : (Սոյնպէս
 հայրն իմ որ յերկինս է՝ արասցէ ձեզ,
 եթէ ոչ թողուցուք զյանցանս նոցա :)
 Եւ աստ վս ներքինեացն ասէ, և զման
 կտին օրհնէ : (Չիք ոք բարի, բաց մի
 ամբ :) Եւ մշակացն մէն մի դահեկն ետ :
 Ըսեն կոյրքն. (ողորմեաց մեզ քս որդի
 դաւթի.) և լուսաւորեաց զնս : Եւ նրս
 տաւ իվր իշոյ, և թողովուրդքն աղաղա-
 կէին և ասէին. (օրհնութի՞նք որդւոյ դաւ-
 թի. օրհնեալ որ դաս յանուն տն. օրհ-
 նութի՞նք իբարձունս : Տուն իմ տուն ա-
 ղութից կոչեսցի : Եւ այգուցն զթզենին
 չորացոյց : Եւ յետոյ առաքեաց զորդին
 իւր.

Իւր. Լհանին արտաքոյ քան զայդին և
 սպանին: Հարսանիսն որդւոյ: Եւ վս
 յարութի բան: (Եւ դաւիթ հոգւով
 զնա մոր կոչէ. ասաց մոր ցմոր իմ. նիստ
 ը դաջմէ իմմէ:)(Եւ ուսուցիչ ձեր քս է:
 (Եւ առաքեմ առ ձեզ մարդարես և ի
 մաստունս՝ Լսպանանիցէք: Մինչև ասի
 ցէք օրհնեալ եկեալ յանուն տն:
 Եւ նստէր իլերինն ձիթենեաց. Լվս
 կատարածի խօսէր. Լսուտ քսին:
 Եւ վս տասն կուսանացն Լքանքարցն:
 (Եւ յորժամ եկեսցէ որդի մարդոյ փա
 ռօք հօր՝ նստցի յաթոռ փառաց. ոմանց
 ասիցէ եկայք օրհնեալք հօր իմոյ. Լո
 մանց երթայք յինէն անիծեալք:
 Եւ յեա երկուց աւուրց՝ գատիկ լինի.
 Լորդի մարդոյ մատնի իխաջ ելանել:
 Եւ գնաց յուդայ առ քահանայսն. Լ
 կշռեցին նմա երեսուն արծաթի. Լխնդ
 րէր պարապ, զի մատնեսցէ զնա նոցա:
 Եւ յերեկոյի գատկին իվերնատունն՝
 առեալ հաց օրհնեաց Լբաժակ. գոհա
 ցաւ և ետ նոյ: Եւ ել իլեառն ձիթե
 նեաց: Եւ ասէ յաշակերտսն. ամքն դայ

Թակղելոց էք յինէն յայսմ գիշերի:
 Եւ ցպետրոս ասէր. երիցս ուրացիս
 զիս: Եւ եկն յուդա բազում մամբոխիւք.
 և համբուրելով մատնէց զնա: Եւ պետ
 րոս զծառային զուռնկն եհատ սրով. և
 մորն ողջացոյց: Եւ զյս կալեալ ածին
 առ կայիաիայ քէնյայտն. և եհարց զնա
 երդմամբ և ասէ. դո՛ւ ես քսն որդի մյ.
 ասէ ցնա՝ դո՛ւ ասացեր: Բայց յայսմ հե
 տէ՝ տեսանիցէք զորդի մարդոյ նստեալ
 ընդ աջմէ զօրուէն. և եկեալ ընդ ամպս
 երկնից: Եւ քահանայապետն ասէ.
 հայհոյեաց. և թքին ՚ինա և կուիեցին:
 Յայնժամ պետրոս երիցս ուրացաւ և
 հաւ խօսեցաւ: Եւ յայդուն զղջացաւ
 յուդա և ասէ. մատնեցի զարիւն ար
 դար. և ընկեց զարծաթն ՚խտաճարն և
 գնաց խեղդեցաւ: Եւ գնեցին արծա
 թովն զագարակն բրտի ՚ի գերեզմանս
 օտարաց: Եւ սէ դատաւորն պիղատոս.
 դո՛ւ ես թագաւորն հրէից. և յս ասէ.
 դո՛ւ ասացեր. և կամէր արձակել զնա.
 զի գիտաց թէ, նախանձու մատնեցին
 զնա: Եւ քահանայապետքն և ծերքն

ասէին՝ խաչեսցի: Եւ առեալ ջուր պի
 ղատոս, լոճաց զձեռն իւր և ասէ. քա
 ճեալ եմ ես յարենէ արդարոյդ այդո
 րիկ: Ըսեն նմ ժողովուրդքն. արիւն
 դորա իւր մեր՝ և իւր որդւոց մերոց:
 Եւ եդին պսակ փշոց՝ ի գլուխ նր. և
 եղէգն յաջոյ ձեռին նր. և եղէգամբն
 ծեծէին զգլուխ նր: Եւ ետուն ըմպել
 զմուռ և լեղի խառնեալ. և բաժանեցին
 զհանդերձսն. և տարան ի խաչ հանել
 իմէջ երկուց աւազակացն: Եւ ի վեց
 ժամէ աւուրն՝ խաւար եղև մինչև ցինն
 ժամն: Եւ գոչեաց յս ի ձայն մեծ՝ և
 արձակեաց զոգին: Եւ վարագոյր տա
 ճարին ցելաւ. երկիր շարժեցաւ. վեմք
 պատառեցան. և գերեզմանք բացան. և
 բազում մարմինք սբց յարեան. և յետ
 յարութէն՝ մտին ի քաղաքն սբ. և ե
 րևեցան բազմաց: Եւ հարիւրապետն
 տեսեալ ասէ. արդարև որդի նյ էր սա:
 Եւ իբրև երեկոյ եղև, եկն յովսէփ ա
 րեմաթացին. և խնդրեաց ի պիղատոսէ
 զմարմինն յսի. և պատեաց սբ կտաւօք
 և եդ ի գերեզմանի. և թաւալեցոյց զկա
 փա

փարիչ զէմն մեծ 'իդուան գերեզմանին
և գնաց: Եւ 'ի վաղիչն որ է յետ ուրա
թին՝ զգուշացան գերեզմանին և կնքե
ցին զվէմն հանդերձ զօրականօքն:

Եւ յերեկոյի շաբաթուն՝ յորում լուսա
նայր միաշաբաթին որ է կիրակէն:

Բարժումն մեծ եղև. և հրեշտակն լու
սափայլ թաւալեցոյց զվէմն. և նստեր
ի վր նր: Եւ ասէ ցկանայսն. գիտեմ՝
զի զյս խաչեալն խնդրէք՝ չէ աստ այլ
յարեաւ: Եկայք և տեսէք զտեղին. և
գնացէք պատմեցէք աշակերտացն:

Եւ ահա պատահեցաւ նոյ յս և ասէ.
ո՞ղջ էք. և նոքա երկիրպագին նմա:

Եւ զօրականքն փախեան 'ի քաղաքն.
և պատմեցին քահանայապետիցն զամ
զոր տեսին: Եւ նոքա ետուն արծաթ
և ասեն. ասացէք թէ, աշակերտքն ե
կեալ 'ի գիշերի դողացան զնա: Եւ մե
տասան աշակերտքն գնացին 'ի դալե
լեայ. և տեսին զքս: Եւ ասէ՝ տոճաւ
ինձ ամ իշխանութի յերկինս և յերկ
րի. ոմ առաքեաց զիս հայր իմ. և ես
առաքեմ զձեզ. գնացէք այսուհետև՝

աշակերտեցէք զամ հեթանոսս. մըկը
տեցէք զնս յանուն հօր և որդւոյ և հոգ
ւոյն նբյ: Եւ ընդ ձեզ եմ զամ աշուրս,
մինչ 'իկատարած աշխարհի:)

Եւ նմա փառք յաշխտեանս ամէն:
Եւ հա այս են Մատթէոս աւետարանչին
վկայութիւք վս մոն մերոյ յնի քսի զոր
համառօտեցի. զի դիւրաւ 'ի միտ առ
ցես որդի լուսոյ և սիրեցեալ յայ:

~~~~~

Ահայո՛ւք, վս մոն 'ի Մարկոս աւետարանչին:

կիզբն աւետարանի յնի քսի
որդւոյն այ: Չայն բարբառոյ
յանապատի. պատրաստ արա
րէք զձանապարհս մոն. և ու
ղիղ արարէք զշաւիղս նր: Վարդգէր
և ասէր. գայ զօրագոյն քան զիս՝ որում
չեմ բաւական լուծանել զխրացս կօշ
կաց նր. և էր ընդ գազանս. և հրեշտակք
պաշտէին զնա: Վարդգէր զաւետա
րանն այ և ասէր. հասեալ է արքայու
թիւն այ: Եւ ոչ տայր խօսիլ դիւանցն.
զի դիտէին զնա թէ քսն է: Եւ բարոտն՝

ԹՐ՝ Եթէ կամիս, կարողես զիս սրբել.
 Ճգեաց զձեռն 'ինս ևասէ. կամիմսրը
 բեաց. և վաղվաղակի սրբեցաւ: Մինչև
 զարմանալ ամցւն և փառաւոր առնել
 զած և ասել. Թէ այսպիսի ինչ երբէք
 ոչ տեսաք. և այլն ամ կարգաւ որ ինչ
 վկայութի 'ի մատթէոսին է' նոյն և 'ի
 մարկոսին է:

Այսուհետև քանի որ իմ և իմսու տէրաբո
 շէն: Գլուխ. Իջ:

ԸՆԶԻ ԲԸԶՈՒՄԷ
 յօժարեցան վերըստին
 կարգել զպատմութիւն.
 ոպ աւանդեցին մեզ որք
 'իսկզբանէ ահանատեսք և սպասաւորք
 եղեն բանին. կամ եղև և ինձ որ 'իսկզ
 բանէ զհետ երթեալ էի ամի ճշմարտու
 ԹԷ: Զի ծանիցես զբանիցն ճշմարտու
 Թի: Եւ բազումս յորդուցն իլի' դար
 ճուսցէ 'իմոր ամ իւրեանց: Եւ ինքն
 եկեսցէ առասլի նր հողւով և զօրութի
 եղեայի: Ուրախ լեր բերկրեալդ ԹՐ
 237 ընդ

րնդ քեզ: Կոչեսցես զանուն նորա յն:
 և եղիցի մեծ. և որդի բարձրելոյ կոչե-
 ցի: Եւ Թագաւորութե նր վախճան
 մի լիցի. քանզի և որ ծնանեւոցն է 'ի քէն
 նբէ. և որդի նոյ կոչեսցի: ( ) Երջնեալ ես
 դու 'ի կանայս. և օրջնեալ է պտուղ որո
 վայնի քո: Եւ ուստի է ինձ այս՝ զի ե-
 կեսցէ մայր տն իմոյ առիս: Յարոյց մեզ
 եղջիւր փրկութե 'ի տանէ դաւթի:
 Դու մանուկ մարգարէ բարձրելոյն կո-
 չեսջիր. զի երթիցես առաջի երեսաց
 տն: Եւ քեզակն 'ի բարձանց երեւալ, ո-
 րոց 'ի խաւարի և 'ի ստոճերս մահու նրս
 տէին: Եւ ծնաւ զորդին իւր զանդրա-
 նիկ. և պատեաց 'ի խանձարուրս. և եդ
 զնա 'ի մսուրս: Ծնաւ ձեզ այսօր փր-
 կիչ՝ որ է օծեալ տր 'ի քաղաքի դաւթի:
 Փառք 'ի բարձունս նոյ. և յերկիր խա-
 ղաղութի. 'ի մարդիկ հաճութիւն:
 Մի՛ տեսանել զմահ՝ մինչև տեսցէ զօ-
 ծեալ տն: Եւ նա առ ընկալաւ զնա 'ի
 գերկս իւր. օրջնեաց զնձ և ասէ:
 Եւ դարձակէս զծառայս քո տր ըստ
 բանի քում. զի տեսին աչք իմ զփրկութի
 քո:

Լոյս 'ի յայտնութիւն հեթանոսաց:
 Բհա սա կայ 'ի գլորութեւն և 'ի կանգնութեւն
 բազմաց: Մանուկն աճէր և զօրանայր
 լի իմաստութեւն: Եւ շնորհք յայ էին ի վր
 նր: Ո՛չ գիտէք թէ 'իտան հօր իմոյ
 պարտ է ինձ լինիլ: Տեսցէ ամ մարմին
 զփրկութիւն ան մերոյ: Որոյ հեծանոցն
 'ի ձեռին իւրում ժողովել զցորեանն 'ի
 շտեմարանս, և զյարդն այրեսցէ անշէջ
 հրով: Եւ ինքն յս էր ամաց իւրեւ երես
 նից՝ սկսեալ որոց ուն և կարծիւր որդի
 յովսեփայ: Եւ կարգէ զազգաթիւն
 և հանէ 'ի դաւիթ և յաբրահամ և յա
 դամ և յամ: (Եւ յս լի հողւոյն սբմ
 վարէր 'ի հողւոյն յանապատ յաւուրս
 քառասուն, փորձեալ 'ի սատանայէ:
 Հոգի մոն ի վր իմ. վս որոյ և էօծ իսկ
 զիս: Եւ հանին զնա յարաւան լերինն՝
 գահաւէժ առնել զնա. Եւ անցեալ
 ընդ մէջ նոց գնայր: Եւ ասէին զե՛նչ է
 բանս այս՝ զի իշխանութեւն և զօրութեւն
 սաստէ այսոց պղծոց Եւ լանեն: Եւ դեքն
 աղաղակէին Եւ ասէին, թէ դու ես որդի
 այ. զի գիտէին զնա թէ քսն է: Եւ պետ

րոս անկեալ առ ծունկսն յժ, ասէ. իբաց
 գնա յինէն տը՝ զի այր մեղաւոր եմ ես:
 Եւ ցանդամալոյծն. Թողէլ լիցին քեզ
 մեղք քո: Եւ դնաց ՚իտուն իւր և փա
 ռաւոր առնէր զած: Ո՛չ են պիտոյ, Եւ
 Ժիշկ ողջոց, այլ հիւանդաց: Յորժամ
 բարձցի ՚ինցնէ փետայն՝ ապա պահես
 ցեն: Տը՛ է որդի մարդոյ և շաբաթու:
 Եւ ընտրեց զերկոտասան աշակերտսն:
 Զի՛ կոչէք զիս տը տը՝ և զոր ասեմս ոչ
 առնէք: Եւ ասէ պատանին. դու քեզ
 ասեմ արի՛. կանգնեցաւ և նըստաւ մե
 ռեալն. և ետ գնա ցմայր իւր: Ովհան
 նէս առաքեաց առ տը և ասէ. դո՛ւ ես
 որ դալոցն ես, Թէ այլում անկալցուք:
 Եւ ասէ՝ երանի որ ոչ դայ թակղեսցի
 յիս: Եւ կինն համբուրէր զոտսնը և
 օծանէր իւղով: Եւ ասէ ցնա. Թողեալ
 լիցին քեզ մեղք քո: Բարոզէր զարքայ
 ութինն այ. և երկոտասանքն ընդ նմա:
 Եւ ասէ՝ ձեզ տոճեալ է գիտել զիտը
 հուրդս արքայուէն այ: Եւ դեն ասէ.
 զի՛ կայ իմ և քո յս որդի այ բարձրելոյ.
 աղաչեմ զքեզ՝ մի՛ տանջեր զիս:

Եւ Տրամայեաց մտանել 'ի խողոն. Լան
 կան 'ի ծովն և հեղձան: Պատմեալ զոր
 միանգամ արար քեզ ան: Գնաց 'ի քա
 ղաքն' և քարոզէր զոր ինչ արար նմա յն:
 Եւ զդուստրն յայրոսին կենդանացոյց.
 Եւ Տրամայեաց տալ նմա ուտել: Զի որ
 ոք յամօթ համարեսցի զիս և զբանս իմ,
 զնա և որդի մարդոյ յամօթ արացի,
 յորժամ գայցի փառօք իւրովք և հօր
 և հրեշտակաց սբայ: (Ս)ո՛ղ զմեռեալն թա
 ղել զմեռեալս իւրեանց. և դու երթ'
 պատմեալ զարքայութիւնն այ: Ըրդ աղա
 չեցէք զմոր հնձոց՝ զի հանցէ մշակս 'ի
 հունձս իւր: Եւ ասասցիք նց, թէ մեր
 ձեալէ ի՛վր ձեր արքայութիւնն այ:
 Որ ձեզ լսէ՝ ինձ լսէ. և որ ինձ լսէ՝ լսէ
 այնմիկ որ առաքեացն զիս: Պարձան
 առաքեալքն իւրնդութբ և ասեն՝ մոր և
 դեք հնազանդին մեզ յանուն քո:
 Պատեաց զիւրս նր արկեալ ի՛վր ձեթ
 և գինի. ետ ցտանտոկապետն երկուս
 դահեկանս և ասէ. 'իմիւսանգամ գալըս
 տեանն իմում հատուցից քեզ: Եւ ասէ՝
 ասեր ինձ փոխ երիս նկանակս:

Այն ժամու թէ տայցէ: Երանի որովայնին
 որ կրեացն զքեզ. ևստեանցն որք դիե
 ցուցին զքեզ: Երանի այնոցիկ՝ որք լը
 սեն զբանն այ ևստենն: Որ զհոգին սբ
 հայհոյէ՝ մի՛ թողցի նմա: Բայց խընդ
 րեցէք զարքայութի՛ն այ՝ և այն ամյա
 շեւցի ձեզ: Երանի է ծառային այնմիկ՝
 զոր եկեալ Խորն գտանիցէ արթունս:
 Ի՞նչ ոչ ապաշխարիցէք՝ ամբն նոյնպէս
 կորնչեցիք: Եւ ասիցէք՝ կերաք առաջի
 քո ևարբաք. և՛ իհրապարակս մեզ ուսու
 ցեր: Եւսեմ ձեզ՝ ոչ գիտեմ զձեզ: Երանի
 որ կերիցէ ճաշ յարքայութեն այ. որ ոչ
 բառնայ զիսաջ իւր ևգայ զկնի իմ, ոչ կա
 րէ իմ աշակերտ լինիլ: Եւ աստ առական
 վն մոլորեալ ոչխարին. և կորուսել դրա
 մին. և վն անառակ որդւոյն. և վն անի
 րաւ տրնտեսին: Ո՛չ կարէք այ ծառայ
 ել ևմամոնայի: Օրէնք ևմարդորէք մին
 չե ցովհաննէս՝ յայնմ հետէ արքայութի
 այ աշեմորանի: Եւ այր ոմն մեծատուն.
 ևղազարոս՝ իդուռն անկեալ: Տասն այր
 բորոտ սրբեցաւ. և մինն՝ իճայն մեծ փա
 ռաւոր առնէր զամբ. և ինքն էր սամարա
 ցի:

Զի ոմ փայլակն ընդ երկնիւք ծագեացի. նոյնպէս և որդի մարդոյ յաւուրն իւրում: Եւ դատաւորն անիրաւութիւն արք երկու ելին 'ի տաճարն կալ յաղօթս: Որ ոք եթող զտուն՝ զկին՝ և զայլն վն արքայութենն այլ, բազմապատիկ աստ առցէ. և անդ զյաւիտենական կեանսն ժառանգեացէ: Եւ զաքէոս հաւատաց յերիքով: Զի եկն որդի մարդոյ խնդրել և կեցուցանել զկորուսելս: Եւր ոմն ազնուական գնաց յաշխարհ հեռի առնուլ իւր թագաւորութիւն և դառնալ: Եւ ետ ծառայիցն տասն մը նաս. իբրև զայս ասաց՝ գնաց յառաջ ելանել յէմ: Տուք զկայսերն կայսեր. և զայն այլ: Եւ որք հակառակէին չի նիլ յարութիւն: Եւսէ՝ 'ի յարութեն 'ի մեռելոց՝ ոչ կանայս առնեն. և ոչ արանց լինին. և ոչ մեռանիլ կարեն. զի հաւասար հրեշտակաց են և որդիք այլ. քանզի յարութիւն որդիք են: Եւ տեսանէր որք արկանէին 'ի դանձանակն. և այլն ամ խաչին խորհուրդ՝ և թաղման՝ և յարութիւն՝ նոյն է որ ասացաւ 'իմատթեոսն:

243

Եւ

Եւ յետ յարութեն երևեցաւ նոցա որք
 երթային յեմաւուս. և ետ նց ծանօթս
 'իբեկանել հացին: Եւ եկաց 'իմէջ նց
 և ասէ ցնս. խաղաղութիւն ընդ ձեզ. և
 զայս ասացեալ, եցոյց նց զձեռս և զօտս:
 Եւ նոքա ետուն նմա ձկան խորովեցե
 լոյ մասն և խորիսիս մեղու. և էառ եկեր
 առաջի նոցա. և զմնացորդս ետ նոցա:
 Եւ ասէ՝ ես առաքեմ զաւետիս հօր ի
 մոյ 'ի ձեզ: Եւ եհան զնս 'իբեթանիա.
 և օրհնեաց զնս. մեկնեցաւ 'ինցնէ. և
 վերանայր յերկինս: Եւ նց երկրպագէլ
 նմա դարձան յեւթուրախուք մեծաւ.
 Գովէին և օրհնէին զամ:

Աւայուրէն զս ամ 'ի Յօհաննու Լէւի
 բռնէն: Գլուխ. Ի է:

ՍԿԶԲԸՆԷ ԷՐ ԲԸՆ.
 և բանն էր առ ամ. և ամ էր
 բանն. նա էր 'իսկզբանէ առ ամ.
 ամ ինչ նովաւ եղև: Էր լոյսն
 ճշմարիտ որ լուսաւոր առնէ զամ
 մարդ որ գալոց է յաշխարհ:

Յաշխարհի երևաշխարհ նովաւ եղև.
ևաշխարհ զնա ոչ ծանեաւ: Եւ նոյն
խանութի որդիս այլ լինել՝ որոց հաւա
տաօցէն յանուն նր: Եւ բանն մարմին
եղև և բնակեաց իմեղ: Եւ տեսաք ըզ
փառս նր իբրև զփառս միածնի առ ի

հօրէ լի շնորհօք և ճշմարտութի:

Չաճ ոչ ոք ետես երբեք. բայց միա
ծին որդին որ է իծոց հօր՝ նա պատ
մեաց մեղ: Եւ հաւաստիկ գառն այ՝ որ
բառնայ զմեզս աշխարհի: Եւ ես տեսի
և վկայեցի, թէ սա է որդին այ: Եւ
ահաւաստիկ քն գառն այ: Չորմէ գը
րեաց մովսէս յօրէնսն և իմարդարէսն
գտաք զյն զորդի յովսէփայ ինազա
րեթէ: Ռաբբի դու ես որդի այ. դու
ես թագաւորն իլի: Տեսանիցեք զեր
կինս բացեալ՝ և զհրեշտակս այ զի ելա
նիցին և իջանիցին իմք որդւոյ մարդոյ:
Եւ իհարսանիսն իկանայ դալիւեաց
ւոց՝ ուր արար զԶուրն դինի: Եւ այս
է սկիզբն նշանաց իւրոց: Բակեցեք
զտաճարդ զայդ՝ և զերիս աւուրս կանգ
նեցից զդա: Եւ թէ ոչ ոք ծընցի իջրոյ

և ՚ի հոգւոյ, ոչ կարէ մտանել յարքայ
 ու թիւն ան: Եւ ոչ ոք եւ յերկինս, եթէ
 ոչ յիշն յերկնից որդին մարդոյ որ էն
 յերկինս: Եւ յայտս սիրեաց անձ զաշ
 խարհ՝ մինչև զորդին իւր միածին ետ.
 զի անոր հաւատայ ՚ինա՝ մի՛ կորիցէ.
 այլ ընկալցի զկեանս յաւիտենականս:
 Ար ունի զհարսն՝ նա է փեսայ: Ար ՚ի
 վերուստն դայ՝ ՚ի վերոյ է քան զան.
 որ ՚ի յերկնիցն դայ՝ զոր ինչ ետեսն վը
 կայէ. և կնքեաց թէ անձ ճշմարիտ է:
 Ար հաւատայ յորդի՝ ընդ ունի զկեանս
 յաւիտենականս. և որ ոչ հնազանդի որ
 դւոյ՝ ոչ տեսցէ զկեանս. այլ բարկուին
 ան մնայ ի վր նր: Եւ սո խօսի ընդ սամա
 րացի կնոջն: Հոգի է անձ՝ և երկրպագ
 ճաց նր՝ հոգւով և ճշմարտութե պարտ է
 երկիրպագանել: Եւ կերակուրն այն է՝
 զի արարից զկամս հօր իմոյ. և կատարե
 ցից զկամս նր: Եւ դիտեմք ճշմարտիւ,
 եթէ դա է փրկիչ աշխարհաց: Եւ ընթ որ
 դին քո կենդանի է. և հաւատաց այրն
 բանին զոր ասաց նմա յն: Ուայս երկ
 րորդ նշանս արար քն: Հայր իմ մինչև

ցայժմ գործէ և ես գործեմ: Այն
 րիկ խնդրէին հրէայքն սպանանել. զի
 հայր իւր կոչէր զւծ. և հաւատար առ
 նէր զանձն այ: Որպէս հայր յարուցանէ
 զմեռեալս և կենդանի առնէ. նոյնպէս
 և որդի զորս կամի կենդանի առնէ:
 Եւ ոչ եթէ հայր դատէ զոք, այլ զամ
 դատաստան ետ որդւոյ իւրում: Եւ զի
 որդի մարդոյ է, ընդ այն զի՞ զարմա
 նայք: Եւ կեսցէ ժամանակ յորժամ ամբն
 որ ՚ի գերեզմանս կայցեն, լուծիցեն ձայ
 նի նր և եկեսցեն արտաքս: Չգործոն
 զոր ետ ցիս հայր և գործեմ, նոքին վը
 կայեն թէ հայր առաքեաց զիս. և նա
 վկայեաց վս իմ: Եւ ով հաննէս վկայ
 եաց ճշմարտուէն: Քննեցէք զգիրս.
 և նոքին վկայեն վս իմ: Եւ մովսէս վս
 իմ գրեաց: Իբրև կերին զհացն և ըզ
 ձուկն, ասէին թէ՛ սա է ճշմարիտ մար
 դարէն որ գալոց էր յաշխարհ: Եւ կա
 մէին յաիշտակել զի արասցեն զնա թա
 գաւոր: Տեսանէին զյս զի գնայր ի վս
 ծովուն: Եւ յսէ գործն այ՛ զի հաւա
 տասջիք յայն որ առաքեացն զիս:

Լսէ ցնս յս. ես եմ հացն կենաց՝ ի յերկ
 նից իջեալ: Եթէ ոք ուտիցէ ՚ի հացէ
 յայսմանէ՝ կեցցէ յաշիտեան: Ար ու
 տէ զմարմին իմ, և ըմպէ զարիւն իմ, ու
 նի զկեանս յաշիտենականս. և ես յարու
 ցից զնա յաշուրն յետնում: Եւ նա յիս
 բնակեսցի. և ես ՚ինա. և որ ուտէն զիս՝
 և նա կեցցէ վս իմ: Տեսանիցէք զորդի
 մարդոյ՝ զի ելանիցէ ուր էր զառաջինն:
 Լսէ պետրոս. մ'ր առ ո՛վ երթիցուք.
 բանս կենաց յաշիտենականաց ունիս:
 Մեք հաւատացաք և ծանեաք եթէ,
 դո՛ւ ես քսն որդի մի: Լսէ յս. փոքր
 մի ժամանակ ընդ ձեզ եմ. և երթամ
 առ այն որ առաքեացն զիս: Ար հաւա
 տայ յիս՝ ոմ ասեն գիրք. գետք յորո
 վայնէ նր բղխեսցեն ջրոց կենդանուէ:
 Ես եմ լոյս աշխարհի. որ գայ զհետ
 իմ, ՚իխաւարի մի՛ մնասցէ. այլ ընկալ
 ցի զլոյսն կենաց: Յորժամ բարձրացու
 ցանիցէք զորդի մարդոյ՝ յայնժամ գի
 տաւջիք թէ ես եմ: Եթէ որդին ազա
 տեսցէ զձեզ, ճշմարիտ ազատք լինի
 ջեք: Եթէ ան էր հայր ձեր՝ սիրէիք
 ար

արդեօք և զիս, զի ես յայ ելի և եկի:

Ար էն յայ՝ զբանսն այ լսէ, և դուք մնայն ոչ լսէք, զի չէք յայ: Լաբաճամ հայր ձեր ցանկացաւ տեսանել զօրս իմ, ետես և ուրախ եղև: Եւ զձնէ կոյրն լուսաւորեաց Թ. քոյն, և ասէ ցնա, դու հաւատամս յորդին այ, պատասխանի ետ, մոր ո՞վ է զի հաւատացից՝ ինա:

Լսէ ցնա յս, և տեսեր զնա, և որ խօսի դընդ քեզ՝ նա է: Ես եմ դուռնն, ընդիս եթէ ոք մտանիցէ, կեցցէ, ելցէ և մտցէ և ճարակ դտցէ: Ես եմ հովիւն քաջ, ունի դիտէ զիս հայր՝ դիտեմ և ես զհայր: Ես դնեմ զանձն իմ, զի միւսանդամ առից զնա: Աշխարքն իմ ձայնի իմում լսեն, և ես տամ նց զկեանսն յաւիտենականս: Լսեն հրեայքն, դու մարդ ես և զանձն քո մօտ առնես: Ես ասացի Թէ մօտ էիցէք: Լորդ Թէ զնս մօտս ասէ՝ առ օրս բանն այ եղև: Իսկ զոր հայր սրբեաց և առաքեաց յաշխարհ՝ դուք առեք Թէ հայհոյես, զի ասացի Թէ որդի այ եմ, Թէ ինձ ոչ հաւատայք՝ սակայն գործոցն հաւատացէք:

[illegible]

Զի ծանխջիք եթէ հայր 'ի յիս' և ես
'ի հայր: Ըսէ՝ զազարոս բարեկամ մեր
ննջեաց. այլ երթամ զի զարթուցից
զնա: Ըսէ յս՝ ես եմ յարուի և կեանք.
որ հաւատայ յիս՝ մի՛ մեռցի 'ի յաւի
տեան: Ըսէ ցնա մարթա. ես հաւատա
ցի եթէ դու ես քսն որդի նայ որ յաշ
խարհ գալոց էիր: Իձայն մեծ ասէ. զա
զարէ արի եկ արտաքս. և ել մեռեալն
սպատանօք: Ըսէ կայիափայ. լն՛ւ է մեզ,
թէ այր մի մեռանիցի իմերայ ժողովը
դեանդ. և մի՛ նմազգս կորիցէ:

Խորհուրդ արարին քահանայապետքն՝
 զի և զղազար սպանցեն. զի բազումք 'ի
 հրեից երթային և հաւատային 'ինա:
 'Ի վաղիւն ասէին. ո՞վսաննայ օրհնեալ
 որ դասդ յանուն ւն թադաւոր իլի:
 Էհաս ժամ զի փառաւորեսցի որդի մար
 դոյ: Եթէ ոք զիս պաշտեսցէ՝ ուր եսն
 եմ, անդ և պաշտօնեայն իմ եղիցի:
 Եկն բարբառ յերկնից՝ և փառաւոր ա
 րարի. և դարձեալ փառաւոր արարից:
 Եւ ես յորժամ բարձրացայց յերկրէ,
 զամենեսին ձգեցից առիս:

Չայս ասաց եսայի՝ զի ետես զփառս նր
 և խօսեցաւ զն նր։ Եւ լոյս յաշխարհ
 եկի։ զի ամ որ հաւատայ յիս՝ ի խա
 ճարի մի՛ մնացէ։ Յառնէ յընթերեացն՝
 և լուանայ զոտս աշակերտացն։ Եւ ասէ՝
 դուք կոչէք զիս մոր և վարդապետ։ և
 բարուք ասէք քանզի եմ իսկ։ Եւ եթէ
 ես մորս և վարդապետս լուացի զոտս
 ձեր։ նոյնպէս և դուք առնիջիք։

Ըսեմ ձեզ՝ ոչ է ծառայ մեծ քան զմոր
 իւր։ Ըյթմիկ փառաւորեցաւ որդի
 մարդոյ։ և ամ փառաւորեցաւ ինմա և
 այլն։ Հաւատացէք յամ՝ և յիս հաւա
 տացէք։ իտան հօր իմոյ օթեանք բա
 զում են։ Ըսէ ցնա յս։ ես եմ ճանա
 պարհ և ճշմարտութիւն և կեանք։

Ար ետեսն զիս՝ ետես զհայր։ Եւ ի հայր.
 և հայր ի յիս է։ Եւ ես առ հայր եր
 թամ։ Զի փառաւորեցի հայր յորդի։
 Զի ես կենդանի եմ։ և դուք կենդանի
 լինեալոց էք յայնմ աւուր։ ( )ն արիք դը
 նացուք աստի։ Եւ եմ որթն ճշմարիտ.
 և հայրն իմ մշակէ։ Եւ զոր ինչ խընդ
 րեցէք ի հօրէ իմմէ՝ տացէ ձեզ։

Որ զիս ասեայ՝ և զհայրն իմ ասեայ։
 Հոգին ճշմարտութե որ՝ իհօրէ ելանէ՝
 նա վկայեցե վս իմ։ Եւ իհօրէ և եկի
 յաշխարհ։ դարձել թողում զաշխարհ
 և երթամ առ հայր։ Հայր՝ հասեալ է
 ժամ. փառաւորեա՛ զորդի քո. զի և որ
 դի քո փառաւորեցե զքեզ։ Բ՛յս են
 կեանք յաւիտենական՝ զի ծանիցեն ըզ
 քեզ միայն ճշմարիտ ամ. և զոր առա
 քեցերդ զյս քս։ Հայր սբ՝ պահեա՛
 զնս յանուն քո. զի եղիցին մի ուն և մեք
 մի եմք։ Հայր արդար։ Ձի սերն որով
 սիրեցեր զիս՝ ինոսա իցե. և ես ինս։
 Բայց արդ թագաւորութիւն իմ չէ աս
 տի։ Դո՛ւ ասես թէ թագաւոր իցեմ.
 Բայց ես յայդ իսկ ծնեալ եմ։ Բսէ պի
 ղատոս. ահա թագաւորդ ձեր ցձեզ։
 Բսեն հրեայքն. չիք մեր թագաւոր բայ
 իկայսերէ։ Եւ եր գրեալ՝ Յս՝ Նազով
 բեցի թագաւոր հրէից։ Եւ զպատ
 մուճանն որ եր առանց կարի՝ վիճակ
 արկանէին։ Եւ խոնարհեցուցեալ զդ
 րուին, աւանդեաց զհոգին։ Եւ մի ոմն
 իզինուորացն տիգրաւ խոցեաց զկողսն.

և եղև վաղվաղակի արիւն և ջուր։ Եւ որ
 ետեսն վկայեաց. և ճշմարիտ է վկայու
 թիւն նորա. զի և դուք հաւատասցիք։
 Ձի գիրն լիցի, թէ ոսկր նր մի՛ փշրես
 ցի։ Եւ միւս դիր ասէ, թէ հայեսցին
 ինա յոր խոցեցինն։ Յովսէփ անիկոգի
 մօս բերին զմօռու խառն ընդ հալունէս՝
 իբրեւ լտերս հարիւր։ Եւ պատեցին կը
 տաւօք և խնկօք հանդերձ. և եդին ՚ի
 գերեզմանի։ Եւ ՚ի միաշաբաթօջն՝ ա
 սէ մարիամ. բարձին զտրն ՚ի գերեզմա
 նէ անտի. և ոչ գիտեմ ո՛ւր եդին զնա։
 Եւ պետրոս եմուտ ՚ի գերեզմանն. և տե
 սանէ զկտաւսն զի կային անդ. և վար
 շամակն որ էր ՚ի գլուխ նր՝ ոչ ընդ այլ
 կտաւսն կայր. այլ ուրոյն ծալեալ ՚ի մի
 կողմն։ Ըսէ ցնա յս. մի՛ մերձենար յիս.
 զի չեւես ելեալ եմ ես առ հայր իմ։
 Եւ լանեմ ես առ հայր իմ և առ հայր
 ձեր. և անձ իմ և անձ ձեր։ Եւ յերեկոյի
 միաշաբաթօջ աւուրն՝ դրօքն փակե
 լովք եմուտ առ աշակերտսն։ Եւ ցոյց նց
 զձեռսն և գոտսն իւր։ Ըսէ ցնս. ուր ա
 ռաքեաց զիս հայր իմ. և ես առաքեմ
 զձեզ։

Վիշեաց 'ինս ևասէ • առէք զհոգի տէր
 եթէ ումեք թողուցուք զմեզս՝ թողեալ
 լիցի • և եթէ զուրուք ունիցիք՝ կալեալ
 լիցի։ Եւ յետ ութն աւուրն՝ ետես թով
 մաս ևասէ • մեր իմ և անձ իմ։ Բսէ ցնա յս •
 այդ զի տեսերդ զիս և հաւատացեր • և
 րանի որ ոչ իցէ տեսեալ և հաւատասցէ։
 Բյսչաւի գրեցաւ՝ զի հաւատայցէք ե
 թէ յս քս է որդի մայ • և զի հաւատայ
 ցէք • և զկեանսն յաւիտեանականն ըն
 դունիցիք յանուն նր։ Եւ յետ այսորիկ
 առ ծովեզերքն տիբերեայ՝ յայտնեաց
 զինքն աշակերտաց իւրոց։ Չի գիտէին
 թէ մօրն է • և երիցս հարցանէր • սիմօն
 յօնանու սիրէ՞ս զիս • վս երից ուրացու
 թէցն բժշկութիւն։ Բսէ ցնա • մեր դու
 զամ գիտես • և զամ ճանաչես և եթէ սի
 րեմ զքեզ։ Բյս աշակերտ է որ վկայէ
 վասն այսոցիկ • որև գրեացն իսկ զայսո
 սիկ • և գիտեմք թէ ճշմարիտ է վկայու
 թի նր։ Եւ թէ գրեալ էր մի ըստ միով
 զամ ինչ զոր արար յս, կարծեմ թէ ոչ
 աշխարհս տանէր զգիրսն որք եթէ
 գրեալ էին։)

Լհա այսօրիկ վկայութիւնք չորից Լճե
տարանչացն վասն մոն մերոյ յսի քսի:
Յետ այսօրիկ դրեցից զվկայութիւն յա
ռաքելոյն պօղոսէ:

Վարդապետ

Վկայութիւն վասն մոն մերոյ Յառաքելոյն
Պօղոսէ 'ի հոգնայեցեաց լիւրոյն:
Գլուխ. ԻԸ:

ՈՂՈՍ ԾԼՌԸՅ ՅԵ
քսի՝ որոշեալ յաճետարանն
այ. վս որդւոյ իւրոյ եղելոյ
'իզաճակէ դաճթի ըստ մարմ
նոյ սահմանելոյ որդւոյն այ:

Դարձեալ ասէ. (որ անհնարինն էր օ
րինացն՝ որով տկարանայր մարմնով.
ամ զորդին իւր առաքեաց 'ինմանութի
մարմնոյ մեղաց և վասն մեղաց. և դատա
պարտեաց զմեղս 'իմարմնի անդ:)

Եւ դարձեալ ասէ. (եթէ հաճատաս
մոր զյս քս՝ և բերանով խոստովանիս.
զի սրտիւ հաճատալն յարդարութիւն, և բե
րանով խոստովանիլն, փրկութիւն դործէ:)

Եւ դարձեալ ասէ. (զբանն հակիրճ
և հա

Լհամառօտ արասցէ տը իվր երկրի։)
Պարձեալ ասէ. (որոց հարքն. յորոց
ևքս ըստ մարմնոյն. որ է իվերայ ամի
ամ օրհեալ յաւիտեանս։)

Եւ յաւիտեանս Երբեք ոչ ոք ասէ։

Շնորհք ընդ ձեզ և խաղաղութիւն յայ
հօրէ մերմէ, և իմոնէ յսէ քսէ։)

Չնոյնն և յամենայն թուղթսն ասէ։

Եւ դարձեալ ասէ. (քս այ զօրութիւն
և այ իմաստութիւն։) Եւ դարձեալ ասէ.

(զի եթէ էր ծանուցեալ՝ ոչ արդեօք
զտորն փառաց իխաջ հանէին։) Եւ դար

ձեալ ասէ իդէմն երրորդութեն. (զի
այ դործակից էք. այ արդիւն էք. այ

շինուածք էք։) Եւ դարձել ասէ. (մեզ
մի է ամ հայր, յորմէ ամ. և մի տը յս

քս, որով ամ։) Պարձեալ ասէ ինոյնս։
(Ըստ ին մարդն յերկրէ հողեղէն. իսկ

երկրորդ մարդն տը յերկնից, և այլն։)
Եւ յերկրորդ Երբեք ոչ ոք ասէ։

Եւ ետարանի փառացն քի. որ է պատ
կեր աներեւութին այ. զի ոչ եթէ

զանձինս քարոզեմք, այլ զյս քս զտոր
մեր. և զմեզ ծառայս ձեզ վս քսի։)

Եւ ի Գողթոսացւոց լ' զլին ասէ:

Որոշոս առաքեալ՝ ոչ իմարդկանէ՝ և ոչ ի ձեռն մարդոյ, այլ ի ձեռն յի քսի: Եւ դարձեալ ասէ. (ես ոչ ի մարդոյ առի. և ոչ ի մարդոյ ուսայ. այլ ի յայտնութեն յսի քսի:)

Եւ դարձեալ ասէ. (իբրեւ եկն լրումն ժամանակի, առաքեաց ամ զորդի իւր՝ որ եղև ի կնոջէ. և եմուտ ընդ օրինօք:)

Դարձեալ ասէ. (յայնժամ մինչ ոչն գիտէիք զամ՝ ծառայ էիք այնոցիկ՝ որք ոչն էին ի բնէ ամք. այլ այժմ ծանեայք զամ. մանաւանդ թէ ծանուցայք իսկ յայ:) Եւ ի վերջն ասէ. (այլ ինչ քաւ լիցի պարծիլ. բայց մայն իխաջ ամն մերոյ յսի քսի:)

Եւ Յեկեսացւոց լ' զլին ասէ:

Օրհնեալ է ամ և հայր ամն մերոյ յի քսի. որ օրհնեաց զմեզ ամ հօգև որ օրհնութի յերկնաւորս ի քս. որ ընտրեաց զմեզ նովաւ յառաջ քան զլին ին աշխարհի: Դարձեալ ասէ. (բովանդակել զամ քսի՛ւ՝ որ ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի ինոյն:) Դարձեալ ասէ.

(զի էիք 'ի ժամանակին յայնմիկ առանց
 քսի. և տարագիրք յուխտից աշխտէցն.
 և յոյս ոչ ինչ ունէիք. և անամօք էիք յաշ
 խարհի:) Դարձեալ ասէ. ('իներքին
 մարդն բնակեալ քսի հաշատովք 'ի
 սիրտս ձեր. զի լցջիք ամբարուծքն
 ւայ:) Եւ դարձեալ ասէ. (մի տր. մի
 հաշատ. մի մրկրտուր. մի ամ և հայր
 ամցւն:) Դարձեալ ասէ. (որ ելն զի՞նչ
 է. եթէ ոչ զի էջ նախ 'ի ստորին կողմն
 եր'րի. որ էջն նոյն է. և որ ելն 'ի վե
 րոյ քան զամ երկինս. զի լցցէ զամ:)
 Դարձեալ ասէ. (զայս տեղեկացեալ
 գիտասջիք թէ ամպոռնիկ, կամ պիղծ,
 կամ ագահ որ է կռապարիշտ, ոչ ունի
 ժառանգութի յարքայութեն քի ւայ:)
 Դարձեալ ասէ. (խորհուրդս այս մեծ
 է՝ բայց ես ասեմ 'ի քս և յեկեղեցի:)
 Եւ 'ի վերջն ասէ. (Եւ որհաք լ ամսն
 ոյք սիրեն զտր մեր յս քս անեղծութ:)

'Ի վիճակիդ եղև ոյ լ զլին ասէ:

( ) այն խորհեսցի իւրաքանչիւր ոք
 'ի ձէնջ՝ որև 'ի քս յս. որ 'ի կեր
 պարանս ւայ էր՝ ոչ ինչ յափշտակութի

Շատար նոյն ալ զանձն ունայնացոյց •
 զկերպարանս ծառայի առեալ, և այլն •
 Այս որոյ և նա զնա առաջել բարձրա-
 ցոյց • և շնորհեաց նմա անուն՝ որ ի վեր
 է քան զամ անուն • զի յանուն յնի քի՛
 ամ ծուներ կրկնեսցի երկնաւորաց • հրեշ-
 տակաց • և երկրաւորաց մարդկան • և
 սանդարամետականաց • այսինքն, դի-
 ճաց և մեռելոց • Եւ ամ լեզու խոստո-
 վան լիցի, թէ տրե՛յս քս իփառս նոյ
 հօր •) Դարձեալ ասէ • (Իբր ոչ եթէ
 զի զարդարու թիւն ունիցիմք՝ որ յօրի
 նաց անտի, ալ զհաւատոցն քսի՛ որ
 յայ արդարութիւն է •) Դարձեալ ա-
 սէ • (Վրկչին ակն ունիմք տն յնի քսի •
 որ նորոգեսցէ զմարմին խոնարհութե-
 մերոյ ըստ մարմնոյ փառաց իւրոց •)

Ը Կողոսոցեան Գրէ:

Իբրեւ լուաք զհաւատսն ձեր որ իքս
 յս իտր մեր •) Դարձեալ ասէ • (որ
 փրկեաց զմեզ յիշխանութե խաւարի •
 և փոխեաց զմեզ յարքայութի որդւոյ
 իւրոյ սիրելւոյ • որ է պատկեր աներեւ
 ութին նոյ և այլն •) Դարձեալ ասէ •

(արդ' ունի ընկալայք զքս յն զտր' նո-
վին գնասջիք արմատացէլք և շինէլք:) **Դ**
Դարձեալ ասէ. (քանզի մեռայք. եւ
կեանքն ձեր ծածկեալ են ընդ քսի
յաւծ. իսկ յորժամ քս յայտնեսցի կեան
քն ձեր, յայնժամ և դուք ընդ նմա
յայտնեսջիք փառօք:)

Յուսէն Սէսաղոնիկեցիս գրէ:

Եկեղեցւոյդ թեաղոնիկեցւոց. յաւծ
հայր մեր. և իտր յս քս. շնորհք
ընդ ձեզ և խաղաղութիւն: **Դ**արձեալ
ասէ. (քարոզեաք ձեզ զաւետարանն
այ. և դուք առեալ զլուր բանին այ ի
մէնջ' ոչ իբրեւ զբան մարդոյ, այլ ունի
ճշմարտիւ զբան այ:) **Եւ** վս հրեիցն
ասէ. (որք զտրն յս սպանին. և զմարդա
րէսն. և յայ աշացն ելին:) **Եւ** դրձլ ասէ.
(դուք էք պսակ պարծանաց մերոց. և
փառք և խընդութի առաջի տն մերոյ
յսի քսի ինր գալըստեանն:) **Եւ** վս
յարութէ ասէ. (եթէ հաւատամք ե-
թէ յս մեռաւ և յարեաւ, նոյնպէս և աւծ
զննջեցէլսն ի ձեռն յն ածցէ ընդ նմա.
զի ինքնին տր հրամանաւ ի ձայն հրեշ

տակապետի և 'իփող ան' իջանէ յերկ
նից, և մեռեալք 'իքս յարեցեն յառա
ջագոյն, ևայլն:)

Եւ յերկրորդ ժաշտողո՞ւնէն ասէ:

Եկեղեցւոյդ թեառնոնիկեցւոց յան
հայր մեր և 'իտոր յս քս. շնորհք
ընդ ձեզ և խաղաղութի յայ հօրե մեր
մէ և 'իտ'նէ յսէ քսէ: Պարձեալ ասէ.
(պարտէ առաջի այ հատուցանել նեղ
ջայն ձերոց զնեղութիւն. և ձեզ նեղե
լոցդ՝ հանգիստ ընդ մեզ 'ի յայտնուէ
տն մերոյ յսի քի յերկնից հրեշտակօք
զօրութե իւրոյ 'իբոց հրոյ, ևայլն:)
Եւ դարձեալ ասէ. (այլ ինքն տր մեր
յս քս և անձ մեր. որ սիրեաց զմեզ, և
այլն:)

Եւ յառաջին Տիմոթեոյ Բղբին ասէ:

Պղոս առաքեալ յսի քսի ըստ հրա
մանի փրկչին մերոյ և այ յսի քի յու
սոյն մերոյ: Պարձեալ ասէ. (այն է բա
րի և ընդունելի առաջի փրկչին մերոյ
այ. որ զամ մարդիկ կամի զի կեցցեն,
և 'իդիտութի ճշմարտութե եկեցցեն:)
Եւ դարձեալ ասէ. (յայտնի իսկ մեծ

է խորհուրդն անպաշտու թէ, որ երևե
յաւ մարմնով, արդարացաւ հոգւով,
յայտնեցաւ հրեշտակաց, քարոզեցաւ
'ի հեթանոսս, հաւատարիմ եղև յաշ
խարհի, և վերացաւ փառօք:

Դարձեալ ասէ, (յուսացեալ եմք յան
կենդանի, որ է փրկիչ ան մարդկան,
մանաւանդ հաւատացիւոց): Դարձել
ասէ, (պահել քեզ զպատուիրանն ան
բիծ՝ անարատ՝ մինչև 'ի յայտնութի
մն մերոյ յնի քնի, զոր յիւրում ժամա
նակի ցուցցէ երանելին և միայն հզօրն՝
թադաւորն թադաւորոյ՝ և իմն իմրանց,
որ միայն ունի զանմահութի բնակեալ
'ի լոյս անմատոյց, զոր ոչ ոք ետես 'ի
մարդկանէ, և ոչ տեսանել կարող է, ո
րում պատիւ և զօրութիւն յաւիտեանս
ամէն:

Յերբորտ Տեմբէի Ռզիւն ասէ:

Շնորհք ողորմութի և խաղաղութի
յայ հօրէ և 'ի քնի մեմէ:

Դարձեալ ասէ, (բայց յայտնեցաւ այժ
միկ յերևել փրկչին մերոյ յնի քնի, որ
խափանեաց զմահ, և լուսաւոր արար

զկեանս և զանեղծութի՛ն իձեռն աւետա
 րանին :) Եւ դարձեալ ասէ (յիշեմ
 զյս քս յարուցեալ ՚իմեռելոց ՚ի զաւա
 կէ դաւթի ըստ աւետարանիս իմում :)
 Դարձեալ ասէ . (ամքն որք կամիցին
 ամպաշտութե՛ կեալ ՚ի քսյս՝ ՚ի հալա
 ծանս կայցեն : Չայս վկայութի՛ն դնեմ
 առաջի այ և յսի քսի՛ որ դատելոցն է
 զկենդանիս և զմեռեալս ՚ի յայտնութե՛
 իւրում և յարքայութե՛ :)

ԻՏԻՊՈՒԻ ԸՂԸԻՆ ԳՐԷ :

Բանզի երեւցաւ շնորհքն այ փրո
 կիչ ամմարդկան . որ խրատէ ըզ
 մեզ՝ զի ուրասցուք զամբարշտութիւն
 և զաշխարհական ցանկութիւն : Եւ ամպաշ
 տութե՛ կացցուք յաշխարհի . և ակնկալ
 ցուք երանելի յուսոյն և յայտնութե՛ փա
 ռաց մեծին այ և փրկչին մերոյ յի քի :)

Եւ յսոքիկ վկայութիւնք յառաքելոյն
 Եւ յողոսէ . և առաւել քան զայս զոր
 համառօտեցի : Եւ յախ վս ոչ ձանձրուե
 թերավարժ մտաց : Եւ դարձեալ՝ զի
 ծանօթ է ամցն յարաժամ յեկեղեցիս
 յընթերցմանց : Եւ դարձեալ՝ զի յիբ

րայեցւոյ դլուին մեկնուի երկարեցաւ:
Լ.յսքան առ այս:

Աւայուրիւ վն մն Ռբոյ Կնի. որ 'ի Գեղ
Գործոցն Լ.առեւոյ:
Գլուխ. Ի թիւ:

Բ Լ.ՆՆ Լ.Բ.Լ.Զ ԻՆ
զոր արարի:) Չաւետարանն
ասէ առաջին բան: (Չոր րս
կսաւ յն առնել և ուսուցանել առաքե
լոցն, մինչև վերացաւ: Ար յետ չարչա
րանաց իւրոց յաւուրս քառասուն երե
կէ նց և ասել վն արքայութեն նյ. և
գալստեան՝ և մըկրտուէ հոգւոյն նբյ:
Եւ զայս իբրև ասաց, մինչդեռ հայե
ին նոքա վերացաւ. և ամպն կալաւ ըզ
նա յաջաց նց: Եւ մինչդեռ սլշուցեալ
հայեին ընդ երկինս երթալոյ նր, եր
կու արք երևեցան նոցա 'ի հանդերձս
սպիտակս և ասեն: Լ.յս յն որ վերա
ցաւն 'ի ձէնջ յերկինս՝ սոյնպէս եկես
ցէ, զոր օրինակ տեսիք զնա երթեալ
յերկինս: Եւ եր բազմուի անոռանցն

իբրե հարիւր և քսանից: Եւ ընտրեցին
զմատաթիւս փոխանակ յուդայի:

Եւ եղև հնչիւն յերկնից իբրեւ սաստիկ
հողմոյ. և ելից զամ տունն: Եւ երևե-
ցան նց բաժանեալք լեզուք իբրեւ 'ի
հրոյ. և նստաւ ի վր նց: Եւ Լյան ամբն
հոգւով սրբով. և սկսան խօսիլ յայլ և
այլ լեզուս. ուն և հոգին տայր բարբա-
ռիլ նց: Եւ եկն միաբան բազմութիւն
և խռնեցաւ. զի լսէին յիւրաքանչիւր
բարբառս: Յարուցեալ պետրոս ասե-
ցնս. ոչ ուն դուք կարծէք թէ սոքա
արբեալք իցեն. զի դեռ երեք ժամք
են աւուրս: Եւ որսն յովէլ մարգա-
րէն ասէ. (հեղից յոգւոյ իմմէ ի վր ամ
մարմնոյ. և մարգարեասցին ուստերք
ձեր և դստերք ձեր և երիտասարդք և
ծերք. և այլն:) Եւ յս յնազովրեցի զոր
բևեռեալ սպանիք 'ի փայտի' զոր ամ
յարոյց: Զի հոգի նր ոչ թողաւ 'ի դը-
ժոխս. և մարմին նր ոչ ետես զապակա-
նութիւն: Եւ զմարգարէն դաւիթ վկայ
բերելով թէ. (Եւսաց տր ցտր իմ. նիստ
ընդաջմէ իմմէ և այլն:)

Լ. րդ՝ ճշմարտիւ գիտասցէ ամ տունդ
իլի. զի տր զնա և օծեալ անարար.

զայն յս՝ զոր դուքն խաչեցիք:

Լ. պաշաճեցէք և մրկրտեսցի իւրաքանչ
իւր ոք՝ ի ձէնջ յանուն տն յի քի՝ ի թո
ղութի մեղաց: Եւ մրկրտեսցան յաւուր
յայնմիկ ոգիք իբրև երեք հազարք:

Եւ պետրոս և յօհաննէս յիններորդ ժա
մուն ելանէին՝ իտաճարն. և այր մի կաղ
յորովայնէ մօր իւրոյ: Ըսեն՝ յանուն
յի քի նազովրեցւոյ արի և գնա. և նա
՝ ի վեր վազէր և օրհնէր զանձ: Եւ ասէ
պետրոս. զի՞ զարմացեալ էք ի վր այսո
րիկ: Ըհ հարցն մերոց փառաւորեաց
զորդին իւր զյս՝ զոր դուքն մատնե
ցիք. և զառաջնորդ կենացն ըսպանիք
և այլն: Մովսէս ասաց ցհարսն մեր թէ,
(մարգարէ յարուսցէ ձեզ տր ան յեղ
բարց ձերոց իբրև զիս՝ նմա լուծիջիք:)

Եւ անձն որ ոչ լուծիցէ նմա՝ սատակես
ցի՝ ի թողովրդենէ իւրմէ: Եւ ասէ ցաբ
րահամ. (՝ ի զաւակի քում օրհնեսցին
ամ ազգք երկրի:)

Ձեզ նախ յարոյց
ան զորդին իւր. և առաքեաց օրհնել

զձեզ: Եւ եղին հաւատացեալք իբրեւ
 հազարաց հնգից: Եւ ասէ պետրոս.
 յայտնի լիցի ձեզ անմեղք. զի յանուն յի
 քի՝ նովաւ սա կայ առաջի ձեր ողջա
 ցեալ: Սա է վեմ անարգեալ իձեկն ջ
 շինողացդ. որ եղև գլուխ անկեան:
 Զի չիք այլով իշիք փրկութի. և ոչ
 այլ անուն է տուեալ ինկրքոյ երկնից
 որով արժան իցէ մեզ կեալ: Եւ բերէ
 վկայութի իդաւթէ. (իշխանք ժողո
 վեցան իմիասին վասն տն և վսօծելոյ
 նր): Եւ ասէ ցանանիա և ցոսփիրա. ըն
 դէ՞ր ստեցիք հոգւոյն սրբոյ. ո՛չ մարդ
 կան ստեցիք, այլ ան: Եւ անկան մե
 ռեալ. և աս մեծ անկաւ իվր անմեղք որք
 լսէին զբանն: Եւ զհիւանդս իհրապա
 րակս դնէին մահճօք. զի ընդ անցա
 նելն պետրոսի՝ գոնեայ հովանի նորա
 հասցէ ումեք ինոցանէ: Եւ ասեն քա
 հանայապետքն. ո՛չ պատշիւրեցաք ձեզ՝
 մի՛ ուսուցանել յանունն յայն:

Ըսեն պետրոս և այլ առաքեալքն. հնա
 զանդիւ պարտ է այլ, առաւել քան
 մարդկան: Ը՛հ հարցն մերոց՝ յարոյց

զյս. զոր դուք սպանիք կախեալ ըզ
 փայտէ: Զի զնա ամ առաջնորդ և փրո
 կիչ բարձրացոյց աջոյն իւրով. և մեք
 եմք վկայք բանիցս այսոցիկ և հոգին
 սբ. զոր ետ ամ հնազանդելոյ իւրոյ:
 Եւ գամաղիկէլ օրէնսուսոյց ասէ. Թոյլ
 տուք դոցա. զի թէ 'իմարդկանէ իցէ
 խորհուրդդ կամ գործդ՝ քակտեցի:
 Բայա թէ յայ է՝ ոչ ոք կարէ քակտել
 զդա: Եւ զառաքեալն գան հարին մի
 խօսիլ յանունն յի: Եւ նոքա գնացին
 խնդալով. զի վասն անունն քի՝ ար
 ժանի եղեն անարգանաց: Եւ ասեն՝
 ոչ է հաճոյ մեզ թողուլ զբանն այ. և
 պաշտել զսեղանս: Եւ ընտրեցին Զստե
 փաննոս այր լի հաւատով և հոգւով
 սրբով: և զԻլիպպոս: և զՊրոխորոն:
 և զՍիկանովրա: և զՏիմոնա: և զՊար
 մենա: և զՍիկողայոս: Որև աղօթս ա
 րարեալ առաքելոցն, եդին զձեռս ի վր
 նց: Եւ թուղթն ստեփաննոսի որ ա
 սէր: (Բհա տեսանեմ զերկինս բացել.
 և զյս զի կայ ընդամէ այ: Եւ քարկո
 ծէին զստեփաննոս որ կարդայր և ասէր.

Թոր յս՝ ընկալ զոգի իմ: Թոր՝ մի՝ համա
 րիւր սոցա զայս՝ իմեղս. և զայս իբրեւ ա-
 սաց ննջեաց: Եւ սողոս որ կոչեցաւն
 պողոս՝ էր կամակից սպանման նորա:
 Եւ սիմօն էր՝ իսամարիա. և մրկրտեցաւ
 ի փիլիպպոսէ. և տեսեալ զնշանսն՝ զար-
 մանայր: Եւ տեսեալ զպետրոս և զայլ
 առաքեալսն՝ զի դնելով զձեռն առնու-
 ին զհոգին սբ, մատուց նց զինչս և ա-
 սէ. տո՛ւք և ինձ զիշխանութիս զայս.
 զի յորոց վերայ դնիցեմ զձեռս՝ առցե-
 զհոգին սբ: Եւ պետրոս ասէ. արժաթ-
 քո ընդ քեզ լիցի իկորուստ. զի զպար-
 գեան ւայ՝ համարեցար ընչիւք ստանալ.
 և այլն: Եւ փիլիպպոս իսարկաւ ա-
 գացն՝ յարեցաւ առ ներքինին որ ըն-
 թեռնոյր զեսայի. (իբրեւ զոչխար ի
 սպանդ վարեցաւ. և այլն:) Եւ սոց փի-
 լիպպոս զբերանն իւր և ուսուցին էր նմա
 զյս քս. և եկին ի ջուր ինչ:

Ըսէ ներքինին. ահա ջուր՝ զինչ ար-
 գելու զիս իմրկրտելոյ: Ըսէ ցնա. թէ
 հաւատաս, մարթ է: Ըսէ ներքինին.
 ես հաւատացի եթէ յս քս է որդի ւայ:

Եւ իբրեւ մըկրտեաց զներքինին, հրեշ
 տակ տն յափշտակեաց զիլիւպպոս. և
 գտաւ յագովտոս: Եւ սողոս մերձեալ
 'իդամասկոս՝ յանկարծակի շուրջ զնո
 վաւ լոյս փայլատակեաց յերկնից. և լը
 ճաւ բարբառ որ ասէ. սօղոս սօղոս՝
 զի՞ հալածես զիս. և ասէ ո՛վ ես տր. և
 ասէ. ես եմ յս զոր դու հալածես:
 Եւ յոտն կաց և մուտ 'ի քաղաքդ:
 Եւ մըկրտեցաւ յանանիայէ. և կամէին
 սպանանել զնա. և աշակերտացն ընդ
 պարիսպն կախեալ իջուցին զնա:
 Եւ 'իլիդիա էր այր մի որ ութնամեան
 դնիւր 'իմահիճ. անդամալոյծ:
 Եւ ցնա պետրոս. Էնա բժշկէ զքեզ
 տր յս. և վաղվաղակի յարեաւ:
 Եւ 'ի յոպպէ կին ոմն հաւատացեալ
 անուն տաբիթա բարձաւ մեռեալ:
 Եւ պետրոս եդ ծունր՝ եկաց յաղօթս
 և ասէ. տա՛բիթա արի կաց յանուն տն
 յի քի. և նա եբաց զաչս իւր և նստաւ:
 Եւ կուռնէլիոս հարիւրապետն հաւա
 տաց 'ի տր: Եւ պետրոս ետես զտեսիլն
 անօթոյ և զամ կենդանիս 'ինմա. և եղև

Հայն առ նա. արի՛ պէտրոս զէն և կեր։
 Եւ ասէ պետրոս՝ քան լիցի տօր. զի ոչ
 երբէք եմուտ ՚ի բերան իմ խառնակ և
 պիղծ. և ասէ՝ զոր ամ սրբեաց՝ դու մի՛
 պիղծ համարիր։ Եւ մինչդեռ զարմա
 ցեալ էր ընդ տեսիլն, ահա արքն ՚ի
 կուռնէլիոսէ մտին առ նա և գնաց ընդ
 նոսա։ Եւ ասէ ցնս՝ դուք ինքնին գի
 տէք. ոպ անմարթ է առն հրէի հպիլ
 կամ մերձենալ առ այլազգիս։ Եւ ինչ
 ամ եցոյց մի՛ զոք խառնակ կամ անսբ
 ասել ՚ի մարդկանէ։ Եւ բաց պետրոս ըզ
 բերանն իւր և ասէ. ճշմարտութե՛ հա
 սեալ եմ իւր. զի ոչ դոյ ակնառութի
 առ ՚ի յայ։ Ու ի ամ ազդք՝ որք երկն
 չին՝ ինմանէ, և գործեն զարդարութի,
 ընդունելի են նմա։ Չբանն առաքեաց
 ամ աշխտարանել զխաղաղութիւն ՚ի
 ձեռն յի քի. սա է ամի տօր։ Ոյս որ
 ՚ի նազարեթէ՝ զոր քօծ ամ հոգւոյն
 սբւլ և զօրութե։ Եւ մեզ պատուիրեաց
 վկայութի դնել թէ, նա է սահմանեալն
 յայ դատաւոր կենդանեաց և մեռելոց.
 և նմա ամ մարգարէքն վկայեն թողութի

մեղաց առնուլ անուամբ նր ամ հաւա
 տացելոց 'ինա. և մինչդեռ խօսէր պետ
 րոս՝ հանգեաւ հոգին սբ իմր ամցուն
 որք լսէին զբանն: Եւ հրամայեաց նց
 մըկրտիլ յանուն յի քի: Բայց յորժամ
 ել պետրոս յէմ, խղճէին 'ինմանէ թըլ
 փատեալքն թէ՛ հմուտ առ անթլփատս
 և եկեր առ նս: Եւ նա պատմեաց նոցա
 զտեսիլն թէ՛ (զոր ամ սրբեաց՝ դու մի՛
 պիղծ համարիր:) Եւ պօղոս և բառնա
 բաս նախ յանտիոք անուանեցին զաշա
 կերտսն քրիստոնեայս: Եւ ընդ այն ժա
 մանակս հերովդէս էսպան զյակօքոս
 զեղբայրն յօհաննու սրով: Եւ եդ
 զպետրոս 'ի բանտի: Եւ անդէն էհար
 զնա հրեշտակ տն և եղև որդնալից. և սա
 տակեցաւ. և բանն նյաճէր և զօրանայր:
 Եւ զելիմաս մոգ կուրացոյց պօղոս:
 Յոտն եկաց պօղոս. շարժեաց զձեռն և
 աշտարանեաց նց զյն քս յարուցեալ
 'ի մեռելոց 'ի գրոց սրբոց: Եւ ցայր ոմն
 լիւստրացի կաղ յորովայնէ մօր իւրոյ
 ասէ պօղոս՝ քեզ ասեմ յանուն տն մե
 րոյ յի քի յոտն կաց. և յարեաւ. վազ
 272

ԺԵ

վա

վագեր և գնայր: Եւ ժողովուրդն եւ
 քուրմն նոց կամէին զոհել նմա: Եւ պօ
 ղոս պատառեաց զհանդերձս իւր. և
 հազիւ լռեցոյց զնս: Յակօբոս և առա
 քեալքն գրեն յեւթէ յանտիոք և իկիւ
 լիկէ և յայլն: Լռեաք թէ ոմանք խռո
 վեցուցանեն զձեզ՝ Թւիատիլ և պահել
 զօրէնսն զոր ոչ հրամայեցաք: Հաճոյ
 թողեցաւ հոգւոյն սրբոյ և մեզ՝ մի ինչ
 աւելի բերն դնել ձեզ: Բայց միայն ի
 բաց կալ իջորիցս. այսինքն, ի զօհելոյ
 կռոյ. և յարենէ. և ի հեղձուցելոյ. և
 ի պոռնկութիւն: Եւ պօղոս յիկոնիոն
 ի լիւստրացւոց եգիպտացիացիացի զտիմօ
 թէոս. և Թւիատեաց զնա վն հոհելոյն որ
 անդէին: Եւ գնացին իմակեդոնիա.
 և Ժիրանէ վաճառ կրնն հաւատաց ի
 տր: Եւ աղախինն որ ունէր այսս հար
 ցուկ՝ աղաղակէր և ասէր. արքս այսո
 քիկ ծառայք նոց բարձրելոյ են:

Եւ ասէ պօղոս ցայսն. պատուիրեմ
 քեզ յանուն յի քի ել ի դմանէ. և ել
 ինմին ժամու: Եւ եկին ի Թեսաղոնի
 կէ. և պօղոս բանայր զգիրս թէ, պարո

եր չարչարիլ քի. և յառնել 'ի մեռելոց:
 Եւ թէ նա է քսն յս՝ զոր ես պատմեմ
 ձեզ: Եւ գնացեալ անտի յաթէնս. և
 անդ քարոզեաց նց և ասէ. հաստատեաց
 օր մի՝ յորում դատելոց է զամ: Եւ հա
 ճատաց անդ. Ի իոնէսիոս արիսպագա
 ցին: Եւ եկն 'ի կորնթոս. և կրիսպոս
 ժողովրդապետն հաճատաց 'ի քսն:
 Եւ եկն պօղոս յեփեսոս. և զմկրտէլսն
 'ի յովհաննու մկրտութիւն՝ մկրտեաց
 'ի քսն: Եւ եդ զձեռն ի վր նց՝ և ընկա
 լան զհոգին սբ: Եւ 'ի քրտանցն պօղո
 սի՝ վարչամակաւ տանէին. և բրժկեր
 զախտս և զայսն չար: Եւ անդ էին որ
 դիքն սկսեայ քահանայի հրեայք. որք
 յանուն յսի քի զայսն հալածէին ասե
 լով՝ երդմեցուցանեմ զքեզ 'ի յս զոր
 պօղոսն քարոզէ: Եւ անդ այրեցին ըզ
 գիրս կախարդացն. և համրէին զգինսն
 'ի հինգ բիւր արծաթոյ: Եւ նդ դեմեա
 րոս արծաթագործ՝ որ մեհեանս գոր
 ծէր արտեմի դիցն՝ բազումս հակառա
 կեցաւ: Եւ 'ի տրովադայ երիտասարդն
 տիւքիկոս 'ի քնոյ թանձրացեալ 'ի իօ
 սիլն

օիլն պօղոսի յաճախ, անկաւ 'ի դրօտի
 կոնէն 'ի վայր և մեռաւ: Եւ պօղոս էառ
 'ի գիրկս իւր և յարոյց զնա: Եւ 'իմելի
 տէ յուղէալ յեփեսոս: Լ'սէ՝ գայցեն
 գայլք յափշտակօղք 'ի ձեզ: Եւ ոչ ևս
 տեսանէք զերեսս իմ: Լ'ստ ասաց. երա
 նելի է տալն՝ մանաւանդ քան զառնուլն:
 Եւ ասէին ցպօղոս. մի՛ ելանել յեէմ.
 զի կապանք և նեղութիւնք մնան քեզ:
 Լ'սէ պօղոս. ես ոչ միայն կապելոյ, այլ և
 մեռանելոյ պարտապան եմ յեէմ վասն
 անունն քի: Եւ յեէմ ասէ Յակօբոս
 ցՊօղոս. տեսան' քանի բիւրք են
 հաւատացեալք. և նախանշաւորք օրի
 նացն են: Եւ նա էառ զուխոնոր արսն.

և սրբեցաւ և եմուտ 'ի տաճարն:

Եւ 'իմէջ ատենին ասէ. ես եմ' այր հրէ
 այ ծնեալ 'ի տարսոն կիւլիկէ. և սնեալ
 'ի քաղաքիս յայսմիկ: Եւ ասաց զայն
 որ 'ի ճանապարհին դամասկոսի ետես:
 Եւ աղաղակեցին հրէայքն. և պրկեցին
 փոկովք: Լ'սէ պօղոս ցհարիւրապետն.
 եթէ զայր հռօմայեցի և անարտ' պանրոտ
 է ձեզ գան հարկանել: Եւ 'իմիւս օրն

ածեալ յատենն, ասէ ցաննա քահա
 նայապետն. հարկանելոց է ա՛ծ զքեզ
 որմ բռեալ: Եւ ասէ՝ ոչ գիտացի թէ
 քահանայապետ է: Եւ ասէ. ես փարի
 սեցի եմ. որդի փարիսեցւոյ. և ըն յու
 սոյ յարութէն դատիմ: Ընդ նզովեցին
 քառասունքն զանձինս, մինչև սպան
 ցեն զպօղոս: Իսկ հազարապետն իջոյց
 ի կեսարիա առ փիլիքս. և անդ գնաց
 անանիա քահանայապետն. և տաճարա
 պետն տերտիւղոս. և մնաց անդ պօղոս
 երկու ամ: Եւ ապա՝ ի կայսր բողոքէց.
 և առ աքրիպայաս առնէր պատօսխանի:
 Եւ յիշէր որ ի ճանապարհին դամաս
 կոսի երևեցաւ նմա: Եւ անտի յուղար
 կեն զնա ի հռոմ՝ ի ձեռն հարիւրապե
 տի՝ որում անունն էր յուլիոս:

Եւ ինաճեւն՝ բազում վիշտս կրեալ.
 և ընկղմեալ նաճն: Եւ նոց հազիւ զեր
 ծեալ ելին ի հոռոմ: Եւ ասէ՝ բարւոք
 խօսեցաւ հոգին սբ ի ձեռն ետայեայ.
 (եթէ լսելով լուսիջիք՝ և մի՛ իմասջիք,
 և այլն:) Եւ եղև ի հոռոմ երկու ամ.
 քարոզէր զարքայութիւնն նոց. և ուսուցա
 276 նէր

ներ վն մն յնի քնի անխափան մմհա
 մարձակու թք։ Եւ աստի աւարտուան է
 գրեւեացն գործոց 'ի զուկասու։
 Եւ յետ այսր տասն ամեո արձակել
 'ի հռոմայ քարոզէր ընդ մմ աշխարհն։
 Եւ ապա յետոյ դարձեալ 'ի հռոմ առ
 նորոն կայսր կատարեցաւ։ Պօղոսի հա
 տեալ գլուխն. և Պետրոս խաչեալ 'ի
 փառս քի նյ մերոյ։ Եւ յսոքիկ վկայու
 թիք վասն մն մերոյ 'ի գերս գործոցն
 հաւաքեցաւ։

~~~~~
 Անյոսւթի վասն մն մերոյ 'ի կրօնաւի
 ինչոցն հաւատեալ։ Ստի 'ի լուսն Յն
 Բոյ որ տէ։ Գլուխ. Լ։

ԸԿՕԲՈՍԵԱՏՈՒԾՈՂ
 և մն յնի քն ծառայ. երկոտա
 սան ազգացդ որք 'ի սփիւռսդ
 էք ողջոյն։ Եւ մենայն տուրք բարիք 'ի
 վերուստ են իջեալ առ 'ի հօրէն լուսոյ։
 Կամեցեալ ծնաւ զմեզ բանիւն ճշմար
 տութէ։ Եւ զբարք մի աջառութք ու
 նիցիք զհաւատսն մն մերոյ յնի քնի

որ Թորն է փառաց: Մի պարծիք սուտ
առնել զճշմարտութիւնն: Ո՛չ է իմաս
տութիւն այս իջեալ 'ի վերուստ, այլ
երկրաւոր շնչաւոր և դիւանական:

Ձի ուր հեռ անախանձ է, անդ է ան
կարգութիւն և ամ իրք չարք: Իսկ վե
րին իմաստութիւն՝ նախգի սբ է. ապա
խաղաղարար. հեզ՝ դիւրահաւան՝ լի
ողորմութեամբ և պտղովք բարեաց. ան
խիղճ. առանց կեղծաւորութիւն:

Պտուղ արդարութե խաղաղութե սեր
մանի այնոցիկ՝ որք առնեն զխաղաղու
թիւն: Երկայնամիտ լերուք էղբարք
մինչև 'ի գալուստն Թորն: Բհաւասիկ
դատաւորն առ դուրս կայ: Չհամբե
րութիւնն յորայ լռարութ. և զկատա
րումն Թորն տեսէք. զի բազմագութ է
Թոր և ողորմած:

Ահա յուրիւր, Պէրրոսի Բողոքն ընդ իւրիւր:
Պետրոս ծառայ յսի քսի՝ ընտրելոցն
նշդեհից որք 'իսիւրուս. ըստ կա
նուխ գիտութեան այ հօր սրբութե հո
գւոյն. 'ի ճնազանդութիւն և 'ի հեղուան
արեան յի քի: () Երճեալ է ամ և հայր
Թորն

ԹՆ մերոյ յն քն: Որ ըստ բազում ողոր
 մութի իւրում՝ ծնաւ զմեզ վերստին
 'ի յոյսն կենդանի: 'Աճեռն յարութի
 յն քն 'ի մեռելոց. յանեղծ և յանարատ
 և յանթառամ ժառանգութիւն՝ որ պա
 հեալ է ձեզ յերկինս: Զի հանդէս ձե
 րոց հաւատոցն՝ առաւել քան զոսկի կո
 ըրստական պատուական է. որ հրով
 փորձեալ գտաւ 'ի գովութի և 'ի փառս
 և 'ի պատիւ յայտնութի ԹՆ ԹՆ յնի քնի:
 Զոր ոչն տեսիք և սիրեցիք. ընդ որ
 այժմ ոչ հայեցէ՛լ՝ բայց հաւատացիք:
 Ի՛նչ ուրախ էք անձառ և փառաւորեալ
 խնդութի: Գուշակեր նց հոգին քն.
 որ նախ զչարչարանացն քնի վկայէ. և
 յետ այնորիկ զփառացն: Որոց և յայտ
 նեցաւ իսկ. որով պնտեալ զմէջս մտաց
 ձերոց՝ բովանդակ սպասիցէք հասեալ
 ձեզ շնորհացն 'ի յայտնութեան յն քն:
 Գիտասջիք՝ զի ոչ ապականացու ար
 ծաթեղինօք և ոսկեղինօք փրկեցայք,
 այլ պատուական արեամբն քնի. իբրև
 անբիծ և անարատ դառինն: Ծնեալք
 վերստին՝ ոչ յապականացու սերմանէն,

այլ յանապականացո՛ւն. կենդանի և
մշտնջենական բանի՛նն Եւրոպայ Եւրասիայ
միայ յաշխոհական. այսինքն, բանն
որ 'իձեզ աշխարանեցա՛ւ: Դուք իբրեւ
զվեմս կենդանիս շինիք տաճար հոգեւոր՝
մատուցանել պատարագ հաճոյ Եւրոպայ
'իձեռն յսի քի: Վրանդի կայ 'ի գրի թէ,
(ահաւասիկ դնեմ 'իսիօն վեմ ընտիր
գլուխ անկեան. և որ 'ինա հաւատասցէ՝
մի՛ ամացեսցէ:) Ձեզ հաւատացելոցդ է
վեմ պատուական. իսկ անհաւատիցն
վեմ, զոր անարդեցին շինողքն: Եւ վեմ
գլորման և վեմ դայ թակղութէ. զի
դայ թակղին աստուած բեալքն 'իբանէն
յորեւ եդանն:

Ձի և յս մեռա՛ւ վս ձեր՝ և ձեզ եթող
օրինակ: Ձի զհետ հետոցն երթայցէք
և այլն: Ձի և քս միանգամ վասն ձեր
մեռա՛ւ. զի զձեզ մերձեցուցէ առ նձ:
Եւ պէտ և մեռա՛ւ մարմնով՝ այլ կենդանի
է հոգւով: Եւրոպայ հոգւոցն որ 'ի
բանտին էին՝ երթեալ քարոզեաց աստուած
եւրոպայ: Յաւուրս նոյի որ զտապանն
կազմէր. յորս նո՛ւազք. այսինքն,

հոգիք իբրև ութն ապրեցան՝ իջրոցն։
 Որև զձեզ ըստ նմին օրինակի կեցուս
 ցէ մըկրտութիւն։ Ո՛չ զմարմնոյ աղտոս
 իբաց ընկենլով, այլ զբարւոք մտացն
 հանդէս առ ւած իձեռն յարութեն յի
 քսի։ Որ է ընդաջմէ ւայ երթեալ յեր
 կինս. ի հնազանդիլ նմա հրեշտակաց
 և իշխանութեց և զօրութեց։

Քսի չարչարիլն մարմնով լիս մեր. և
 դուք ինոյն միտս վառեցարուք։

Ձի որ չարչարի մարմնով՝ դադարի ի
 մեղաց։ Որք տայցեն պոստանի այնմ՝
 որ ի պատրաստի ունի դատել զկենդա
 նիս և զմեռեալս։ Չոյն իսկ և մեռելոց
 խոստացեալ է. զի դատեսցին ըստ մարդ
 կան մարմնով. և կենդանի լիցին լիս չո
 գւով։ Ձի յամի փառաւորեսցի ւած ի
 ձեռն յի քի. որում փառք և զօրութի
 յաւիտեանս ամէն։ Ձի թէ նախատի
 ցիք ևս լիս անուանն քի՝ երանելի էք.
 զի փառացն և զօրութեն անուն է. և ւայ
 հոգին ի վր ձեր հանգուցեալ է։

Ձերիցունս աղաչեմ իբրև զերիցակից
 և վկայ չարչարանացն քսի. և հանդեր

ձեալ փառացն յայտնելոց հաղորդ։

Բրաժեցէք որ 'ի ձեզ հօտդ է ան։

Սիւսերեիլ հօտապետին՝ ընդունիջիք զանթառամ փառացն պսակ։ Եւ անձամենայն շնորհաց՝ որ կոչեաց զձեզ 'ի փառսն քիչ յիւն։ Որում փոքր մի եղէք չարչարակիցք՝ նա կազդուրացուցէ. կարողացուցէ. և հաստահիմն արասցէ. նմա իշխանութիւն և փառք յաւիտեանս։ Խաղաղութիւն ընդ ամսն որքէք 'ի քս յս ամէն։

Աւայուելիք Լսան ամեն՝ Յերիքորդ Բղլոյն Պէրրոսի։

Շմաւոն պետրոս ծառայ անձ և առաքեալ յսի քսի. որոց հասիքդ հաւատոց յարդարութիւն ան մերոյ և փրկիցին յի քի։ Շնորհք ընդ ձեզ և խաղաղութիւն բազմասցին գիտութիւն ան և յի քսի յուսոյն մերոյ։ Որով մեծամեծ և պատուական լաւեանքն պարգեւեալ են մեզ. զի նոքիմք անեղեն փառացն լի նիցիմք հաղորդակիցք։ Սիւսայէս շնորհեսցի ձեզ մօլտ 'ի յաւիտեանական արքայութիւն ամեն մերոյ յսի քսի։

Ո՛չ եթէ պաճուճեալ ինչ առասպելէց
 ցուցաք ձեզ զմօն մերոյ յի քի զգորու
 թի՛ն և զգալուստն, այլ մեզէն եղեալ
 ականատես նր մեծութեն: Քանզի ա
 ռեալ յայ հօրէ զփառս և զպատիւս,
 եկեալ յայնպիսի բարբառոյ՝ իմեծ վայ
 ելլութի փառաց անտի եթէ, (դա՛ն է
 իմ օրդի ընդ որ հաճեցայ:) Եւ զայս
 բարբառ մեք իսկ լուճաք եկեալ յերկ
 նից. որ ընդ նմա իսկ էաք՝ ինք լերինն:
 Եւ հաստատէ զբանս մարգարէին:

(Մինչև տիւն լուսաւորեսցի. և արե
 դակն ծագեսցի իսիրոս ձեր:)

Գիտէ մոր զամապաշտս փրկել իփոր
 ձութենէ. և զանիրաւս պահել իտան
 ջանս յաւուրն դատաստանի: Զի եթէ
 փախուցեալք իպղծութեանց աշխար
 հիս գիտութի մօն մերոյ և փրկչին յսի
 քսի՝ և դարձեալ ընդ նոյնս շաղիղին,
 եղև վախճան նց չար քան զառաջինն:
 Զի մի օր մօն՝ իբրև զհազար ամէ.
 և հազար ամն՝ իբրև զմի օր: Եւ եկես
 ցէ օր մօն իբրև զգող. յորում երկինք
 տաքնապաւ անցցեն: Եւ ինք և յամ

ապաշտ կարդիս՝ ակնունիլ ձեզ դալս
տեան տնուրն մին։ ԲՃեցէք շնորհօք
և գիտութիւն մերոյ և փրկչին յի քի.
նմա փառք այժմ և յաւիտեանս յաւի
տենից։

Ախոյութիւնք Վսն մին յառաջին Բողոքն
Յոհաննու։

Որ երն՝ իսկզբանէ զորմէ լռեալն. ո
րում ականատեսն իսկ եղաք. ընդ
որ հայեցաք. և ձեռք մեր շօշափեցին
զբանն կենաց։ Եւ կեանքն յայտնեցան.
և տեսաք և վկայեմք և պատմեմք ձեզ։
Զի և դուք զհաղորդութիւն ունիցիք
ընդ մեզ. և մեր հաղորդութիւն՝ իցէ ընդ
հօր և ընդ որդւոյ իւրում յի քի։

Բրիւնն յի որդւոյ նր՝ սրբէ զմեզ յամ
մեղաց։ Բպա եթէ խոստովան լինիմք
զմեզս մեր՝ հաւատարիմ է նա և արդար
առ ի թողուլ զմեզս մեր։ Որդեակք
զայս գրեմ ձեզ՝ զի մի՛ մեղեցէք. և եթէ
մեղեցէ ոք՝ ունիմք բարեխօս առ ան
զյս քս՝ զարդարն և զանարատն։

Եւ նա է քաւութիւն. ոչ միայն մեղաց
մերոց, այլ և ամաշխարհի։

Ու լուսայք եթէ նեռն դալոց է. և ար
 դէն իսկ նեռինք բազումք եկեալ են:
 Եւ դուք օծուի ունիք առ 'խորոյն:
 Ո՛վ էցէ սուա՝ եթէ ոչ, որ ուրանայ
 եթէ, յս չէ քս. նա իսկ է նեռն՝ որ
 ուրանայ զհայր և զորդի: Բնայն որ
 ուրանայ զորդի՝ և ոչ զհայր ընդունի.
 որ խոստովանի զորդին՝ նաև զհայր ըն
 դունի: Չի թէ 'ի ձեզ բնակի զոր 'ի
 սկզբանէ լուսայք, և դուք յորդի և 'ի
 հայր բնակեսջիք: Եւ դուք օծութիւն
 զոր ընկալայք 'ի նմանէ՝ 'ի ձեզ բնա
 կեսցի. և նր օծութիւն զձեզ ուսուցա
 նիցէ: Տեսէք զորպիսի սէր շնորհեաց
 մեզ հայր. զի որդիք այ կոչիցուք:
 Սիրելիք՝ այժմ որդիք այ եմք. և չե
 ասէ յայտ թէ զի՞նչ լինելոց եմք:
 Գիտեմք՝ զի յորժամ նա յայտնեսցի՝
 նման նմա լինելոց եմք. զի տեսանելոց
 եմք զնա որպէս և էն: Որ առնէ զարդա
 րութի՝ արդար է. ուր և նայն արդար
 է. և որ առնէ զմեղս՝ 'ի սատանայէ է.
 Ըս այնորիկ յայտնեցաւ որդին այ՝ զի
 լուծցէ զգործս սատանայի:

Բմենայն որ յսյ է ծնեալ՝ մեղս ոչ առ
նէ. զի սերմն նր՝ իսմա մնայ. և ոչ կա
րէ մեղանչել. զի յսյ է ծնեալ:

Բյսոճիկ յայտնի են իմիմեանց որդիք
այ և որդիք սատանայի: Բմենայն որ
ոչ առնէ զարդարութի՝ չէ նա յսյ. և
որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր: Բմենայն որ
ատէ զեղբայր իւր՝ մարդասպան է. և
ամ մարդասպան՝ ոչ ունի զկեանս յա
ճիտենականս յանձին: Բյսոճիկ դիտա
ցաք զսէրն այ. զի նա զանձն իւր եդ
վս մեր: Եւ մեք վասն եղբարց մերոց
պարտիմք դնել զանձինս: Բյս է պատ
ճիրան նր. զի հաճատասցուք յանուն
որդւոյ նր յն քի: Եւ սիրեսցուք զմի
մեանս. ոպ և ետ մեզ պատուէր:

Բմենայն հոգի որ ոչ խոստովանի զյս
քս մարմնով եկեալ՝ չէ նա յսյ:

Եւ ամ հոգի որ խոստովանի զյս քս
մարմնով եկեալ՝ յսյ է նա: Մեք յսյ
եմք. որ զամ ճանաչէ՝ լսէ մեզ. և որ
չէ յսյ՝ ոչ լսէ մեզ: Եւ յայտմ երևեցաւ
սէրն այ՝ իմեզ. զի զորդին իւր միածին
առաքեաց ամ յաշխարհս. զի եղիցուք

նովաւ կենդանիք: Եւ մեք տեսաք և
 վկայեմք՝ զի հայր առաքեաց զորդին
 իւր փրկիչ աշխարհի: Որ ոք խոստո
 վանեացի եթէ յս քս է որդի ւայ՝ ամ
 ինմա բնակի. և նա յամ: Եւ սերէ.
 և որ կայ իսերն՝ բնակեալ է յամ. և ամ
 ինմա բնակի: Եւ մենայն որ հաւատայ
 եթէ յս է քսն՝ յայ ծնեալ է: Եւ ամ
 որ սիրէ զծնողն՝ սիրէ և զծնեալն ինմա
 նէ: Որ հաւատայ եթէ, յս քս է որ
 դի ւայ: Սա է որ եկն ջրով և հոգւով
 և արեմք քս յս: Ու ջրով միայն, այլ
 արեամք և ջրով. զի հոգին իսկ է ճշ
 մարտութիւն: Սոքա երեքեան են որք
 վկայեն. հոգի ջուր և արիւն. և երե
 քինն մի են: Որ ընդունի զորդի՝ ընդու
 նի և զկեանսն. և որ ոչ ընդունի զորդին
 ւայ, և ոչ զկեանս ընդունի:
 Գիտասջիք՝ եթէ կեանս յաւիտենա
 կանս ունիք. և զի հաւատայցէք յա
 նուն որդւոյն ւայ:

Եւ գիտեմք եթէ որդին ւայ եկն և ետ
 մեզ միտս. զի ծանիցուք զճշմարիտն
 ամ:

Եւ եմք 'ի ճշմարտի որդւոյ նորա յնի
քսի. զի նա է ճշմարիտ ան և կեանք
յաշխտենական:

Ահա յուրիւնս և Լուսն ան յերկրորդ Բաճմենու:

Շնորհք՝ ողորմութի՝ խաղաղութի
յայ հօրէ և 'իմոնէ յսէ քսէ որդ
ւոյն հօր՝ ճշմարտութե ևսիրով եղիցի
ընդ ձեզ: Որ ոք ոչ խոստովանի զյս
քս մարմնով եկեալ՝ նա է մոլորեցուցիչ
ենեռն: Ըմենայն որ յանցանէ և ոչ կայ
'ի վարդապետութեն քն՝ զանձ ոչ ճա
նաչէ. և որ կայ 'ի վարդապետութեն՝
նա զորդի և զհայր ընդունի:

Ահա յուրիւնս և Երրորդ Բաճմենու:

Սեծ ևս ուրախութի ինչ քան զայս
ոչ ունիմ. զի լսեմ թէ իմ որդեկքն
ճշմարտութե գնան: Որոց բարիս ա
րարեալ յուղարկեն առաջի այ. զի վս
անուանն ելին. և ոչ առնուն զհեթանո
սականացն: Մեք այսուհետե պար
տիմք ընդունիլ զայնպիսիսն. զի գոր
ծակից լիցուք ճշմարտութե: Որ զբա
րիս առնէ՝ յայ է. և որ զչարիս գործէ՝
ոչ երբէք ետես զանձ: 288 ԺԸ

Այո-լի: Ըն տն 'ի Յուդայի Բղլոյն
Կոթուղիէոյ:

Յուդայ յի քի ծառայ և եղբայր յա
Կոթայ: Հիթանոսաց որք յայ էք
սիրեցեալք՝ Եյնի քի պահեալք և ընտ
րեալք: Ողորմութի ձեզ և խաղաղութի
և սեր բազմասցի: Ընպարիշտք ոմանք՝
որք զայ մերոյ զշնորհսն յանարգութի
դարձուցին: Եւ զմի միայն զիշխանն
և զտր մեր յս քս ուրացեալք: Ու սո
դոմ և գոմոր պոռնկեցան զհետ ընկե
րաց մարմնոյ: Եւ զյաւիտենական հը
րոյն ընկալեալ զդատաստան. ըստ նմին
օրինակի: Եւ սոքա իբրև քնով դան
դաջեալք՝ զմարմին պղծեն. զտր յս
քամահեն. գիառսն հայհոյեն:

Եւ ույ վս մովսիսեան մարմնոյն ասաց
միքայել հրեշտկապետն ցբանսարկուն
սառանայ. (սաստեցէ 'ի քեզ տր:)

Իսկ սոքա զոր ինչ ոչն իմանան՝ հայ
հոյեն. և զայլն և ս զօրս բնութի իբրև
զանխօս անասունս գիտեն, 'ինոսին ա
պականեսցին: Այ է նց՝ զի ըստ ճանա
պարհին կայենի գնացին. և ըստ մոլո

րութեն բաղաամայ զեղիսեցան . և զհետ
 հակառակութեան կորխայ կորեան :
 Սոքա են շոգմոգք ատեցեալք : Ըմպ
 անջրդէք : Ծառք պտղակորոյսք :
 Ընսաստ ալիք ծովու : Ըստեղք մլարք :
 Որոց վիհ խաւարին՝ յաւիտենից պա
 հեալէ : Ասոն նմ խիստ բանից՝ զոր
 խօսեցան զնմանէ մեղաւորք և անպա
 րիշտք : Եւ բերանք նոցա զամբարտա
 շանս բարբառին . ակն առնուն երեսաց
 վասն օգտի : Սոքա են նշաւակեալք և
 շնչաւորք՝ որք զհոգին ոչ ունին :
 Ըյլ մեք սիրելիք՝ եղիցուք շինել զան
 ձինս սրբուք հաւատոցն՝ ի հոգին սբ :
 Ըկնունիլ ողորմութե տն մերոյ յի քի
 իկեանս յաւիտենականս : Եւ այնմ որ
 կարողն է պահել զձեզ անարատս և ան
 բիծս : Հաստատել առաջի իւրոց փա
 ռացն աներկեան ցնծութե : Միայնոյ
 նայ և փրկչին մերոյ յսի քսի տն մերոյ՝
 փառք՝ մեծութի՝ զօրութիւն՝ և իշխա
 նութի՝ յառաջ քան զամ յաւիտեանս
 ամէն : Ըյսոքիկ վկայութիք վս տն
 մերոյ յի քի՝ որ ի գործոցն Եկեօթանց

Թղթոց Կաթուղիկեացն հաշաքեցաւ
'ըփառս քսի ւայ մերոյ:

Ահա՛նո՛ւր քսի ւայ մերոյ 'ի նշուհն Յ,
հաննո՛ւր Լէւոնոսէն ի:
Գլուխ. ԼԸ:

Ր ԸՆԴ ԵՂԲԵՐՄՍՆ

երանելին յօհաննէս մեծաւ
ուրախութե՛ իմոր: Եղբարք

և հաղորդակիցք թն արքայութեանն:

Եղաջէ զձեզ ինքնին թոր և մաղթէ:

Մի տրտմեացի 'ի ձէնջ բարերարն ամ:

Գթածն: Ողորմածն: Ընարատն:

Մինն: Ընփոփոխն: Սոյգն: Որ 'ի

վերէ քան զամ ասելի և իմանալի ամ

իմ յս քս: Ունիք զայ մերոյ զգրաւա

կանն. և զտուրսն. և զանհրաժեշտ դա

լուստն: Եթէ մեղուցեալ իցէք զոր յան

դիտուէն պործեցիք՝ թողու ձեզ ամ:

Եպա թէ դիտացեալ զնա, և 'ինմանէ

զողորմութի գտեալ 'ինոյն կարգ վա

րիք, և զառաջինն ևս իւրնդրեացէ 'ի

ձէնջ. և ոչ ընկալջիք մասն և ողորմութե

'ինմանէ : Ո՞ր զպսակս զայս հիւսե
 ցեր քոյով հիւսմամբդ ւած : Ո՞ր սեր
 մանեցեր զկենարար բանս քո : Ո՞ր
 միայնդ ես բժիշկ եւ ճրի բժշկեա : Ո՞ր
 միայն բարերար եւ մարդասէր եւ ողոր
 մածդ ես : Ո՞ր միայնդ ես արդար եւ
 փրկիչ : Ո՞ր միշտ ես եւ յամսն եւ յամ
 ուրեք մերձ ես ւած իմ յս : Եւ խընդ
 րեաց հաց՝ դոհացաւ եասէ : Չոր օրհ
 նու թիւն՝ կամ զոր գոհութի՛ն 'ի բեկա
 նել հացիս անուանեցուք : Եւ զքեզ
 միայն յս փառաւորեմք : Փառաւորեմք
 զճանապարհն քո : Չմեծութիւնն :
 Չխոնարհութիւնն . որ վս մեր կօջեցար
 որդի մարդոյ : Չճմարտութիւնն :
 Չաղատութիւնն : Չի դու ես արմատ
 անմահութե՛ւ եաղբիւր անապական . եւ
 հիմն յաւիտենական : Ուր զի այսօրեւք
 գիտացուք զմեծութիւն քո . որ է անտես
 'ի ժամանակիս յայսմիկ : Եւ սբց միայն
 տեսանելի եւ միայնօղ 'ի քում մարդդ
 կերպարանեալ : Եւ բեկեալ զհացն՝
 բաշխեաց նց արժանի լինիլ շնորհացն
 ւն : Եւ 'ի բրեւն նց՝ խօսէր զբանն կե
 նաց .

նաց. շինել և հաստատել զնոսա 'իմե-
 ծու թի մն: Եւ յաղօթս կայր այսպէս:
 Ո՞ր ընտրեցեր զմեզ յառաքելութի
 հեթանոսաց: Ո՞ր առաքելցի զմեզ
 յաշխարհ ան: Ո՞ր ծարաւելոյն նմա
 զքեզ իսկ ետուր: Ո՞ր յաղթեցեր հա-
 կառակորդին 'ի քեզ ապաւինեցն:
 Ո՞ր յարուցեր 'ի դժոխական ախտէն:
 Ո՞ր զգիտութի քո սբ արարեր ան-
 իմ յս: Ո՞ր հայրդ ես որբոց 'ի վեր
 քան զերկինս և անձ երկնաւորաց:
 Ո՞ր և զիս պահեցեր անմերձ 'ի խառ-
 նակութէ կանանց: Ո՞ր և զհայելն
 ինձ 'ի կին մարդ ծանր գրեցեր:
 Ո՞ր և 'ի մարմնաւոր աղտեղութեց ո-
 րօշեցեր զիս: Ո՞ր 'ի դառն մահոճա-
 նէ փրկեցեր զիս. և 'ի քեզ միայն հաս-
 տատեցեր. և 'ի մշտնջենաւոր կեանսդ
 առաջնորդեցեր: Ո՞ր զճանապարհս
 իմ որ առ քեզ անբիծ հաստատեցեր:
 Ո՞ր աներկմիտ ետուր զհաւատս իմ
 տր 'ի քեզ: Ո՞ր զսբ գիտութի որ 'ի
 քեզ՝ սահմանեցեր ինձ: Ո՞ր իւրա-
 քանջիւր գործոց արժանաւոր վարձս
 հատուցանես:

Եւ արդ՝ տր իմ յս • զմատակարարու ին
զոր ընկալայ 'ի քէն կատարեցի :

Ըրժանւո՛ւ չորեա՛ զիս քու մհանգստէնդ ,
զքո ողորմութիդ շնորհելով ինձ :

Եւ 'ի գալս իմում առ քեզ՝ ընկրկեցի
հուրն • վանեցի խաճարն • տկարացի
վէհն • շիջցի գեհեանն • ամաչեցեն
հրեշտակք չարին • երկիցեն դւքն :

Բանսարկուն պապանձեցի : Սատանայ
զարհուրեցի • և ամարմառք նր տարա
կուսեցին • և այլն : Եւ ապա կնքեալ
գինքն և ասացեալ • դու լիւր ընդիս տր
իմ յս քս : Եւ ընկողմանեցաւ 'ի խորա
փտին • և այլն : Եւ ասացեալ մեզ՝ խա
ղաղութիւն ընդ ձեզ եղբարք իմ :

Եւ մրնչդ եռ ուրախ եաք և լայաք , ա
ւանդէց զհոգին երանելին Յօհաննէս
'ի ձեռն տն մերոյ յի քն : Որում փառք
յաճիտեանս ամէն : Ըյս ամ և ս առա
ւել քան զայս վկայութիք վս տն մե
րոյ յսի քսի • զոր համառօտեցի և զսա
կաւն գրեցի :

Երթիցուք այսուհետև 'ի տեսիլն Յօ
հաննու • և անտի տեսից :

Այսպէս ընդ իմ Բարոյ՝ իրեւելան Գրոցն
 Յոգաննու Բեդարունչի. Ըր շին Լեւոն
 Լուծման: Ըր շին Գլուխն:
 Գլուխ. Լի:

Ը Յ Տ Ն Ո Ւ Թ Ւ Ի Ն
 յնի քի. ի ձեռն որոյ ետ ամ
 ցուցանել ծառայից իւրոց
 որ լինելոյ է վաղվաղակի:
 Ը յս է վկայուին յնի քի. զոր ետես
 և որ երն՝ և որ լինելոցն եր յետ այնո
 րիկ: Ը յորհք ընդ ձեզ և խաղաղութի
 յէկն. և որ էն. և որ դալոցն է:
 Ը չ յեօթն հոգւոյն որ առաջի աթո
 ռոյն իւրոյ. և ի յնի քի հաւատարիմ
 վկայէն. որ է անդրանիկ իմեռելոյ.
 և ի շխան թագաւորութեց երկրի:
 Որ սիրեացն զմեզ և ելոյժ զկապանս
 մեղաց մերոց արեամբն իւրով. և արար
 զմեզ թագաւորս և քահանայս ւնյ և հօր
 իւրոյ: Սմա փառք և զօրութի յաւի
 տեանս յաւիտենից: Ը հաւաստիկ դալոց
 է ընդ ամոս երկնից: Ը տեսցեն զնա
 ամ աչք. և որք խոցեցինն. և կոծեցեն
 ի լճ

ի վր Նր ամ ազգք երկրի: Բ. յո: Բ. մէն:
Եւ եմ ալ ֆա և օ: Բ. սէ տր ամ որ էն.
և որ է, և որ գալոցն է տր ամենակալ:

Մէկէն:

Յայտնու թի՝ ծածուկ խորհրդոց ե,
ընու մն ասի: Որ էն՝ զհայր յայտնէ
ոմ ասաց մովսէսի. (ես եմ որ էնն:)

Որ էրն՝ զբանն. ըստ այնմ, ('իսկզբա
նէ եր բանն:) Եւ որ գալոցն է՝ զմիւսի
թարիչն: Չոր յետոյ վս քի ասաց զայս:

Երկրորդ գլուխն:

Եւ եղև յիս հոգի յաւուր կիրակիէ:

Եւ լուայ զձայն մեծ իբրև զփողոյ
ասելով. Ես եմ ալ ֆա և օ. առաջին և
վերջին: Եւ դարձայ և տեսի եօթն

ճրագարան ոսկի. և իմէջ ճրագարա
նայն՝ նման որդւոյ մարդոյ զգեցեալ
պճղնաւոր. և գօտեորեալ առ ստեամբն

գօտի ոսկեղէն: Իբրև տեսի՝ անկայ
առ ոտս Նր իբրև զմեռեալ: Եւ եղ 'ի
վր իմ զաջ իւր և ասէ. մի՛ երկնջիր:

Եւ եմ սկիզբն և ես եմ վախճան. Ես եմ
կեանք և ես եմ որ մեռայն. և ահաւա
սիկ կենդանի եմ յճիտնս յաւիտենից:

Եւ ունիմ զփականս մահու եւ դժոխոյ.
գրեալ զոր տեսանեսդ. որ էն՝ եւ որ հան
դերձեալ է լինիլ:

Մէկն է:

Ի մէջ եօթն ճրագարանացն ոսկի, քն
իմէջ եկեղեցւոյ՝ լուսատու եւ անա
պական բնութի:

Երբ որ գլուխն:

Եւ յայես ասէ որ ունի զեօթն աստեղս
յաջ իւր. եւ շրջի իմէջ եօթն աշ
տանակացն ոսկի: Տեսի զգործս քո եւ
զվաստակ եւ զհամբերութի: Եւ պա թէ
ոչ՝ գամ ես վաղվաղակի. եւ շարժեցից
զաշտարակս քո, թէ ոչ ապաշխարես:
Որ ունիցի ականջս լսելոյ՝ լուռիցէ:

Ար յաղթէ՝ տաց նմա ուտել իփայտէն
կենաց որ իմէջ դրախտին այ:

Մէկն է:

Եւ օթն աստղ՝ զեօթն երկին հրեշտա
կաց ասէ. եւ զեօթն դասս զորս յե
կեղեցի կարգեաց: Եւ կրկին կերպա
րանօք խօսի. մին զայս որ մեղադրէ.
եւ միւսն որ զուղղութիւն ի,
մէջ ածէ:

Չրրրրր Գլուխն:

Այսպէս ասէ անըսկիզբն և անկատա
ածն. որ եղև մեռեալ և կենդանա
ցաւ: Տեսի զգործս քո և զնեղութի և
զհայհոյութի: Լէր հաւատարիմ մին
չև 'իմահ. և տաց քեզ զպսակն կենաց:
Որ յաղթէ՝ ոչ անիրաւի յերկրորդ
մահոյնէն: Մէկն է:

Անըսկիզբն է անութիւն՝ և անկատա
րած մարդկութիւն:

Տե՛ գերրր Գլուխն:

Այսպէս ասէ՝ որ ունի զսուրն երկսայ
րի սրեալ: Տեսի զգործս քո. և ուր
բնակեալն ես, աթոռն է սատանայի:

Զի կայ առ քեզ վարդապետութիւնն
բաղամայ. որ ուսոյց զբաղակ դնել
դայլթակղութի որդւոյն իշի: Բայաշ
խարեա՛. ապա թէ ոչ՝ դամ վաղվաղա
կի: Որ յաղթէ՝ տաց նմա ուտել 'իմա
նանայէն թաքուցելոյ. և տաց նմա ըզ
գիրն սրբութե՛. և գրեալ անուն նոր
'իգիրն: Մէկն է:

Սուր երկսայրի աւետարանն է. որ ըզ
սիրտս հատանէ. և յաջ և յահեակ որո

Շէ զհաւատացեալս յանհաւատից:

Եւ տուն կոողեր քաղաքն այն: Լոր
յաղթէ՝ անհաւատութեն ասէ:

Աւելիբարդ Գլուխն:

Այսպէս ասէ որդին այ. որոյ աչք իւր
բռնեց թոյ. և ոտք նորա նման
պղնձի ծխելոյ: Տեսի զգործս քո և ըզ
հաւատ. և ծանիցեն ամեկեկեցիք թէ,
ես եմ որ յանդիմանեմ զամ երիկա
մունս և զսիրտս. և տամ ձեզ ըստ գոր
ծոց ձերոց: Եւ որ յաղթէ և պահէ ըզ
գործս իմ, տաց նմա իշխանութի ի վր
ագագաց: Եւ հովոճեսցէ դաւազանաւ
երկաթի. ոսկ և ես ընկալայ՝ ի հօրէ իմմէ:

Մեկնիչ:

Աչքն բոց հրոյ՝ որ զարդարս լուսաւո
րէ և զմեղաւորս կիզէ: Եւ պղնձ
ծխեալ՝ անուշահոտութիւն քի: Եւ որ
յաղթէ՝ մեղաց ասէ:

Եւ Երբարդ Գլուխն:

Այսպէս ասէ որ ունի զեօթն հողին
այ. և զեօթն աստեղս: Տեսի զգործս
քո՝ զի անուն կենդանւոյ ունիս և մե
ռեալ ես: Լէր արթուն. և հաստատեց

այսուհետեւ. զի հանդերձեալ ես մեռա
նիւ: Ար յաղթէ՝ այսպէս զգեցցի սպի
տակս. և ոչ ջնջեսցի անուռն նր՝ ի գրաւ
րութի կենաց: Եւ խոստովանեցայ
զանուռն նր առաջի հօր իմոյ և առաջի
հրեշտակաց: Մէկնիւ:

Եւ օթն աստեղք՝ զվերակացուս եկեղե
ցեացն ասէ. և զեօթն շնորհս հոգ
ւոյն: Քուռն զհեղեղութիւն ասէ. զոր
յաղթէ առաքինութիւն:

Աւելորդ գլուխ:

Այսպէս ասէ նքն և ճշմարիտն. որ ու
նի զփականս դաւթի. բանայ՝ և ոչ
ոք է որ փակէ. փակէ՝ և ոչ ոք է որ բա
նայ: Եւ հաւաստիկ տամ քեզ զժողովն
սատանայի. որք ասեն զինքեանս հրէ
այս գոլ՝ և ոչ են: Ար յաղթէ՝ արարեց
զնա սիւն տաճարի իմոյ. և արտաքս
այլ մի՝ ևս ելցէ:

Մէկնիւ:

Արքայութիւն դաւթի նաև սաղմոսն՝
փակեալ էր նախ քան զմարմին առ
նուլն: Եւ լե մահու եկենաց իշխան է
քրիստոս:

Եւանգելիոս ԳԼԽԻՆ:

Եւ յայնչ ասէ ամէնն վկայն հաւատա-
րիմ և ճշմարիտ. սկիզբն սկզբան ա-
րարածոցս նյ: Գիտեմ զգործս քո. զի
ոչ զուրտ ես, և ոչ ջերմայլ դու գաղջ
ես: Եւ զոր սիրեմ՝ յանդիմանեմ և խրա-
տեմ: Եւ յաղթե՛ տաց նմա նըստիլ ընդ
իս յաթող իմ. ունի ես յաղթեցի և նըս-
տայ յաթող հօր իմոյ: Մեկնիւ:

Յուրտ՝ անհաւատն է և տգէտն. և
ջերմ՝ հաւատացեալն և մըկրտէլն:
Եւ գաղջ է որ ըստ հաւատոյն զգործն
չունի:

ՏԻՄԵՐՈՐԴ ԳԼԽԻՆ:

Յետ այսորիկ տեսի և ահա դրունք
երկնից բացան. և աթող անդ յեր-
կինս: Եւ յաթողն նստեալ նմանութի
ականց յասպւոյ և սարդիոնի: Եւ քա-
հանայք շուրջ զաթողոյն նման տես
լեանց զմրխտի: Եւ շուրջ զաթողոյն
աթողք քսան և չորք. և իմր աթողոյն
նըստեին երիցունք քսան և չորք:

Եւ իմէջ աթողոյն՝ և շուրջ զաթո-
ղոյն՝ չորք կենդանիք լիք աշօք յետոյ

Լառաջոյ: Եւ չորք կենդանիքն՝ առա
 ջինն նման առիւծոյ. երկրորդն զո՛ւ
 րակի. երրորդն մարդոյ. չորրորդն արծ
 ճոյ: Եւ մի մի՝ ինցնէ վեց թւք շուրջ
 լցեալ աջօք: Եւ ոչ հանգչէին յասե
 լոյ. սբ սբ սբ. Թր ԹԺ ամենակալ՝ որ
 էն. և որ ես. և որ գալոց ես: Եւ քսան
 և չորս երիցունքն՝ անկանէին և երկիո
 պագանէին կենդանւոյն յաշխտենից
 նստելոյն ի վր աթոռոյն:

Մէկն է:

Բանալն դրանց՝ զծածուկ խորհուրդ
 հոգւոյն նշանակէր. և ակունքն ըզ
 միշտ կենդանութիւն և զբժշկութիւն:
 Եւ քսան և չորս երիցունքն՝ իմարդ
 կային ազգէս են անդրանիկքն: Չորք
 կենդանիքն՝ զդասս երկնաշորոսցն նշա
 նակեն: Եւ յլև աշետարանիցքն են. ոպ
 եզէկիէլ և եսայի տեսին:

Մէքսսմէրորդ Գլուխն:

Եւ տեսի յաջոյ ձեռին որ նստէր յա
 թոռն. զի ունէր գիր գրեալ և իրն
 քեալ եօթն կնքով: Եւ ոչ ոք կարէր
 լուծանել. ոչ յերկինս և ոչ յերկրի. և

ողբային ամփն: Եւ մի ոմն յերիցանցն
ասէ. մի՛ ողբայք. ահաւասիկ յաղթեց
առիւծն յազգէն յուդայ յարմատոյն
դաւթի՝ բանալ զգիրն և գեօթն կնիքս
նորա: Եւ էլ նիւ:

Գ. եր՝ խորք իմաստիցն այ Է. այլև յի
շողութին յոր ամփն գրին:
Չոր միայն եբաց բանն՝ որ մարդ եղև.
որև երկնաւորացն ան խտելի է. բայց
միայն այ:

Երկուստեքորդ ԳԼԴԻՆ:

Եւ իմէջ աթոռոյն՝ և չորից կենդա
նեացն՝ և իմէջ քսան և չորս երի
ցանցն՝ գառն կայր զենեալ. որոյ եր
եօթն եղջիւրս և եօթն աչս: Եւ քսան
և չորս երիցունքն ունէին բուրվառս ոս
կի լի խրնկօք: Եւ երգէին երգ նոր.
արժանի Էս առնուլ զգիրսդ՝ և բանալ
զկնիք դորա. զի զենար և գնեցեր զմեզ
այ արեամբ քով: Եւ շուրջ զաթո
ռոյն և զբահանայիւքն՝ բիւրք բիւրոց
և հազարք հազարաց որք ասէին. որ
նստի յաթոռն գառն օրհնեալ բարձրա
ցեալ և փառաւորեալ յաւիտեանս յա

ՃԻՍԵՆԻԿ: Եւ չորք կենդանիքն ասեին
ամէն. և երկուքն անկանէին և երկիր
պագանէին: Եւ էնիւ:

Սոյն և զաքարիա ասե. ի վր Վիմին
և Եօթն աչք են. որք են Եօթն զո
րու թիք հոգւոյն քի զոր թռէ Եսայի.
Եբուրվառն ոսկի՝ մաքուր միաքն. և
խուսկ՝ անուշահոտ աղօթքն սբայ:

Եւ էնիւ Երորդ գլուխն:

Եւ եբաց զմինն՝ ի կրնքոյն. և լռայ
զձայն մի՝ ի չորից կենդանեացն զի
ասեր թէ գամ: Տեսի և ահա ձի սպի
տակ. և եկն յաղթօղն զի յաղթեսցէ:

Եւ էնիւ:

Սայս Եօթն կնիքս՝ ոմանք՝ ի մարդե
ք շղութին առնուն: Չառաջինն՝ ի
ծնունդն. զերկրորդն՝ ի մըկրտութին.
զերրորդն՝ ի նշանսն. զչորրորդն՝ առա
ջի պիղատոսի. զհինգերորդն՝ ի խաչն.
զվեցերորդն՝ ի գերեզմանն. և զԵօթնե
րորդն՝ ի դժոխս: Եւ ոմանք՝ ի հան
դերձեալն մինչև յերկրորդ գալուստն:
Եւ ձի սպիտակ՝ շնորհ հոգւոյն. ո
րով զօրացան առաքելքն՝ ի քարոզութի:

Չորեքուսուէրորդ Գլուխն ։

Իբրեւ եբաց զկնիքն երկրորդ՝ լոճայ
յերկրորդ կենդանւոյն զի ասէր՝
դամ։ Եւ ահա ձի կարմիր. և նմա ար
շաւ սուսեր մեծ։ Մէկ է։

Կարմիր ձի՝ զհեղումն արեան սրբոցն
նշանակէ. որք վառեցան՝ իսէրն քի.
և սուսերն որոշումն է ընտանեաց։

Տիգրուսուէրորդ Գլուխն ։

Իբրեւ եբաց զկնիքն երրորդ՝ լոճայ
յերրորդ կենդանւոյն զի ասէր թէ
դամ։ Եւ ահա ձի սեաւ. և ունէր կը
շիռս՝ ի ձեռին իւրում։ Մէկն է։

Չի սեաւն՝ մորիկ հալածանացն է
նքն առ չար թագաւորոք։

Աւերասուէրորդ Գլուխն ։

Յորժամ եբաց զկնիքն չորրորդ՝ չոր
րորդ կենդանին ասէր թէ դամ։

Եւ ահա ձի շլոռոս. և մահ և դժոխք
երթային զհետ նր։ Մէկն է։

Չի շլոռոս կարմիր և սպիտակ խառ
նեալ՝ ի ժամանակս մաքսիմիանոսի
սակաւ մի նեղութիւն էր. և յետոյ խաղա
ղութիւն եղև։

ԱՐԼԵԿՈՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽՆ ։

Յորժամ եբաց զկնիքն հինգերորդ՝
տեսի 'ի ներքոյ սեղանոյն զհոգիս
ամ մարդկան զենեալ վն բանին անյ . և
վն վկայութե նր : Եւ տուաւ նց ար
կանելիս սպիտակս : Եւ ասացաւ նոցա
զի հանգիցեն փոքր մի ժամանակ , մին
չև Լոյսին ծառայակիցք նց :

ՍԵՆԻԼ ։

Մէքն զկատարած աշխարհիս խնդրե
ցին . և զդադարումն հալածանաց
քրիստոնէից . որ եղև առ մեծաւ կոս
տանդիանոսիւ : Եւ սպիտակ արկանե
լիք՝ ծաղկեալ առաքինութիւնքն են նց .
զոր զգեցեալ են և են 'ի հանդստեան .
սակայն զփառսն չև ևս են ընկալեալ ,
մինչև 'ի քանչելի երկրորդ դալուստն :

ԱՐԼԵԿՈՍՆԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽՆ ։

Եւ յորժամ եբաց զկնիքն վեցերորդ՝
եղև շարժումն և արեգակն եղև սիւս .
և լուսինն արիւն . և աստեղք թօթափե
ցան . և երկինք իբրև զմագաղաթ գա
լարիւր : Եւ ասէին լերանց թէ անկի
րուք իւր մեր , և բլրոց թէ ծածկեցէք

զմեզ. զի եկն որ մեծ բարկութի նր։
Մէկն է։

Տեսիլս այս՝ ի ժամանակս նեոինն կա
տարի. որ բարի կարգք եկեղեցեաց
խաւարին. և լինի արեան հեղումն. և
սբքն դայթակղին իբրեւ զաստեղս։
Եւ երկնային զօրքն վշտանան վս մեր
զոր գալարիլ ասէ։ Եւ լինին սոքա
յաւուրն դատաստանի։

Եւ նախքէրորդ Գլուխն։

Եւ յետ այսորիկ տեսի չորս հրեշտակս
'ի չորս անկիւնս երկրի' զի ապականէ
ին։ Եւ լուայ զթիւ կնքելոցն. և էին
հարիւր քառասուն և չորս հազարք կըն
քեալք յազգէ որդւոցն իլի։

Մէկն է։

Եւ այս լինի յաւուրս նեոին. յամ
կողմ երկրի ապականուի և փոփոխուի
կարգաց։ Եւ կնքեալք՝ կուսանքն լի
նին յիլէ. կամ որք 'ի հաւատս արմա
տացեալք լինին' զնս ասէ։

Եւ նախքէրորդ Գլուխն։

Եւ տեսի ժողովուրդ բազում՝ որոց
ոչ գոյր թիւ առաջի ակողմոյն և առա

Զի դառնն. արկեալ հանդերձս սպի
 տակս. և արմաւենիս ի ձեռն իւրեանց:
 Եւ աղաղակէին. փրկութիւնս մերոյ՝
 որ նստի ի վր արեւոյն. և առաջի դա
 ռնն: Եւ ամ հրեշտակք երկիրպագա
 նէին այս ասելով: Բձն. օրհնութիւն. և
 փառք. և իմաստութիւն. և դոհութիւն. և
 պատիւ. և զօրութիւն. և շնորհք ամն այ
 մերոյ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

Մէկն է:

Եւ սոքա իմարդկանէ նքնն են՝ զոր
 յառաջն արկանելիս ասաց. և այժմ
 պատմութեան սպիտակ. այսինքն, շնոր
 հացն քսի մաքրութիւն է. յորմէ ամքն
 վայելեցաք: Եւ արմաւենին զյաղթու
 թիւն ցուցանէ: Եւսն՝ մեր փրկութիւն
 շնորհացն այն է. և ոչ մերս զօրութիւն:

Քստն և ուրիշ գլուխն:

Եւ յորժամ եբաց զեօթն կնիքն՝ եղև
 լուութի յերկինս ուն զկէս ժամու:
 Եւ տեսի եօթն հրեշտակս և եօթն
 փողս: Եւ այլ հրեշտակ որ ունէր խըն
 կանոց ոսկի առաջի ոսկեղէն սե
 ղանոյն:

Մէկնիւն:

Թ. իւս այս՝ ունի զկատարումն եօթն
յաւիտենիս այսորիկ. յետ որոյ շա
բաթանալն և հանդիլս է: Եւ եօթն
հրեշտակք սպասաւորեն մարդկան 'ի
կատարածի: Եւ լուծեան զերկիւղն
նշանակէ. սեղան ոսկի՝ է մարմինն քի
յորոյ վերայ ամ հոգևոր պատարագք
մատուցանին:

Վրասն և երէւ գլուխն:

Եւ առաջին հրեշտակն եհար զփողն.
և եղև կարկուտ՝ և հուր՝ և արիւն խառ
նեալ:

Մէկնիւն:

Բ. յս հարուճաժքս՝ 'ի յեօթն հրեշտա
կաց գալոց են ի վր աշխարհի նախ
քան զկատարածն: Եւ ապա 'ի կատա
րածի լինին իմանալապէս. զի և արիւն
ասէ քնդ հուրն խառնեալ:

Վրասն և երէւ գլուխն:

Եւ երկրորդ հրեշտակն փողեաց. և ե
ղև երրորդ մասն ծովու արիւն. և սա
տակեցաւ երրորդ մասն լողակաց:

Մէկնիւն:

Եւ 'ի կատարածի՝ ծովն մաքրի բորբո
քեալ

քեալ հրով. այլև իբնակեացն նոռազի:

Բառն և չորս գլուխն:

Եւ երրորդ հրեշտակն փողեաց. և ան
կաւ յերկնից աստղ մի և դառնացոյց
զամ ջուրս: Մէկն է:

Եւ այս ևս լինի իկատարածի. զի ույ
երկիր և ծով հրդեհեալ բորբոքեցան
հրով. նոյնպէս գետք և ամ ջուրք փո
փոխեցին:

Բառն և հինգ գլուխն:

Եւ չորրորդ հրեշտակն հարկաներ. և
երրորդ մասն արեգական և լուսնի և աս
տեղաց խաւարիւր: Մէկն է:

Ույ երկրաւոր տարերաց. նոյնպէս և
յերկնաւորսն լինի նոռազութի. զի
և նոքա իպաշտօն մարդկան են:

Բառն և չեց գլուխն:

Եւ հինգերորդ հրեշտակն հարկաներ.
և աստղ մի անկաւ ի յերկիր. և տուաւ
նոա բանալի դբոյն անդնդոց:

Մէկն է:

Եւ աստղս այս՝ հրամանն տայ է. այլև դա
տաստանն: Եւ որոյս մարախ դեքն
ելեալ փնասեցեն մարդկան:

ՔՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ԵՄՄԱՆՈՒԷԼ ԴԵՎՈՒՆԻ:

ՔՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ԵՄՄԱՆՈՒԷԼ ԴԵՎՈՒՆԻ:

Եւ վեցերորդ հրեշտակն հարկանէր.
Եւ լոճայ՝ իջորից կենդանեացն որ ասէր
Թէ, Լ՛ՈՅՑ զչորս հրեշտակսն զկապէլսն
իվր գետոյն եւփրատայ:

ՄԵԼՆԻԷ:

Օ ուցանէ Թէ, յայնմ կողմանէ գալոց
Օ է հակառակ քսն. Ե բազմութիւն
զօրաց ընդ իւր ամէ. Ե զբազումս ի
մարդկանէ սատակէ:

ՔՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ԵՄՄԱՆՈՒԷԼ ԴԵՎՈՒՆԻ:

Տեսի այլ հրեշտակ զօրաւոր՝ զգեցել
Տամայ Ե ծիածան իգլուխ նր. Ե ե-
րեսք նր իբրեւ զարեգակն. Ե ոտք նր
իբրեւ զսիւն հրոյ: Եւ երդոճաւ Թէ՝
այլ ոչ գոյ ժամանակ իվր երկրի. այլ
կեանք յաւիտենից: Չի յաւնուրս եօթն
երորդ հրեշտակին յորժամ հարցէ ըզ-
փողն, կատարեսցի խորհուրդն այ որ
աւետարանեց իծառայից իւրոց մար-
գարէից:

ՄԵԼՆԻԷ:

Հրեշտակն որ ունէր զծիածանն՝ զերկ
նայնոց զանազան սլտիւն Ե զփառսն
ցուցանէ: Եւ երեսքն ում զարեգակն՝

զի առաջել ունին զամօային իմաստութիւն. և հրեղէն ոտն՝ զահ և զտանջողական գոլն: Զի հետ կատարելոյ եօթն դարին՝ կատարեսին խորհուրդքն այ: Բարսեղ և ինն գլուխ:

Տոշաւ ինձ եղէգն. և ասէ հրեշտակն. Ճափեա՛ զտաճարն այ՝ և զսեղանն և զերկրայգուսն որ՝ ինմա: Եւ զգաւ իթն արտաքոյ տաճարին մի՛ չափեր. զի տը չեալ է զնա հեթանոսաց: Եւ զքաղաքն սբ. կոխեսցին ամիսս քառասուն և երկու:

Մեկն է:

Եւ զեդաւրն՝ ցուցանէ զամ ինչ իմանալի գոլ որ յերկինս երևեցաւ նմա. այս ինքն, սեղանն՝ և ամրոն՝ և այլն:

Եւ ասէ՝ չափեա՛ և ծանիր զվայելչութիւն որ ինմա. զփառս արդարոցն և զհրեշտակացն դասս: Եւ գաւ իթն երկրս է. մի՛ հաւասարեր երկնի:

Եւ նեռն հալածէ զեկեղեցի սբ. երեք ամ և կէս:

Եւ Բարսեղ և ինն գլուխ:

Եւ տաց երկուց վկայից իմոց. և մարդարեասցին աքուրս հազար երկերիւր և վաթ

Լավ թողն, զդեցեալ քուրձ: Սոքա են
երկու ձիթենիքն և երկու ճրագքն որք
կան առաջի այ՛ի յերկինս: Եւ գազանն
անդնդոց՝ տացէ նց պատերազմ և սպան
ցէ: Եւ դի նց անկեալ կացցէ ՚իմէջ
քաղաքին ուր և թոր նց խաչեցաւ:

Մէկն էլ:

Սոքա ենովք և եղեա են. և քուրձ՝ զի
տրտմութի և սուգ ունին ի վր յան
ցուցելոցն. և զաքարիա ճրագ և ձիթե
նի ասէ զնս՝ վս լուսաւորելոյն զխաւա
րեալ ժամանակն մարգարէութեամբն
իւրեանց:

Երեսուն և եւէ գլուխն:

Եւ յետ երեց աւուրց և կիսոց՝ հոգի
կենդանի այ մտցէ ՚ի նոսա. և յարեցեն
կացցեն: Եւ ձայն յերկնից որ ասէ.
վերացիք ելէք աստ: Եւ վերացան ե
լին յերկինս ամսյօք Մէկն էլ:

Սոքան ամս մարգարեացան՝ այնքան
աւուրս մնան անթաղ, և ապա հրամա
նաւն այ յառնեն և ելան են ՚ի յերկինս:

Երեսուն և երկու գլուխն:

Եւ յորժամ հրեշտկն եօթներորդ հար
կա

կաներ զփողն, եղև ձայն ՚ի յերկինս որ
ասէ: Եղև Թագաւորութիւն ամ տիեզե
րաց ամ մերոյ և քնի իւրոյ. և Թագա
ւորեսցէ ի վր ամի յաւիտեանս յաւիտե
նից: Մէնիւ:

Նրեշտակքն և քսան և չորս երկցունքն
գոհանան զարդար դատաստանէն
այ՝ որ ըստ իւրաքանչիւր գործոյն հա
տուցանէ:

Երեսուն եւրէ + Գլուխ:

Եւ բացաւ տաճարն այ որ յերկինս.
և երեւցաւ տապանակն այ յերկինս
ի տաճարն իւր: Եւ նշան մեծ երևե
ցաւ յերկինս. կին մի արկեալ զիւրեաւ
զարեգակն. և զլուսինն ինեքքոյ ոտից
նր. և ի վր գլխոյ նր պսակ յերկոտասան
աստեղաց: Մէնիւ:

Բանի երկինն՝ ոչ զգայապէս, այլ
իմանալի աչացն տեսուէ: Եւ կին
ոմանք զամբաժինն ասեն որ ծնաւ զամ
որդին. և ոմանք զեկեղեցի սուրբ:
Ընեգակն աւետարանն է. և լուսինն օ
րէնքն զոր զգենու մրկրտութեամբն:
Եւ երկոտասան աստեղք՝ երկոտասան
աստիճան հաւատոյն:

Երեսուն և չորս Գլուխն:

Եւ եղև պատերազմ յերկինս. մի քայել
և հրեշտակք իւր պատերազմէին ընդ
վիշապին. և անկաւ վիշապն մեծ օձն
առաջին. և լուսայ ձայն 'ի յերկնից որ
ասէր: Եւ եղև զօրութի և փրկութի
և արքայութի սյ մերոյ. և իշխանութի
օծելոյ նորա. զի անկաւ չարախօսն եղ
բարց մերոց: Մէնչիւ:

Սատանայ զառաջինն անկաւ յերկնից.
և քսիւ յիշխանութէն անկաւ. և ապա
'ի կատարածի անկանի 'ի հուրն յաւի
տենից:

Երեսուն և հինգ Գլուխն:

Եւ յորժամ ետես վիշապն թէ անկաւ
յերկիր, զհետ եղև կնոջն որ ծնաւ ըզ
մանուկն արու. և տոճաւ կնոջն երկու
թև արծոռոյ մեծի՝ զի թըռիցէ յանա
պատ տեղի: Եւ կերակրիւր անդ ժա
մանակ, և ժամանակս, և կէս ժամանա
կաց յերեսաց օձին: Մէնչիւ:

Բանսարկուն զհետ լինի եկեղեցւոյ
'ի քսի մինչև 'ի նեուն: Եւ երկու
թև՝ բանականին և դործնականին է. որք

են հաւատք և գործք։ Եւ յլև 'ի Ժամա
նակս նեոին' փախչին երեք ամ և կէս,
և թաքցին յանասպատ տեղիս։

Երէսուն և լէց Գլուխն։

Տեսի զի ելանէր 'ի ծովէ գազան մի,
և ունէր գլուխս եօթն, և եղջիւրս
տասն։ Եւ նմա տոճաւ ի շիւանութիւն
իւր ազգաց և լեզուաց, և երկիրսպա
ցեն նմա, որոյ ոչ են գրեալ անոճանք
նց 'ի գպրութի գառինն զենլոյ 'ի սկզ
բանէ աշխարհի։ Մէնիւ։

Գազան' զնեուն ասացին, և եօթն դը
լուխք և տասն եղջիւրք՝ բանսարկ
էին զօրութիւն են առ նա միաւորեալք։
Բարձեալ՝ եօթն չար թագաւորքն
որք յառաջ քան զկոստանդիսնոս էին։
Եւ յլև յետոյ լինին տասն թագաւորք,
յորոյ միջի նեուն երեւոցի։

Երէսուն և եօթն Գլուխն։

Տեսի այլ գազան' որ ելանէր յերկ
րէ, և ունէր եղջիւրս երկու նման
գառին, և խօսէր իբրեւ զվիշապ, և առ
ներ նշանս, և տայր հրոյ իջանել յերկ
նից 'ի յերկիր։

ՄԵԼՆԻՆ:

() այս գաղանս՝ ոմանք զհակառակ
քսն ասացին. և ոմանք զսուտ մար
գարէն: Եւ երկու եղջիւրն՝ զնեռին
և զվիշապին զօրութիւն առնու: Եւ առ
նէ զսմ նշանս՝ իփառս և յանուն սուտ
քրիստոսին:

Երեսուն և ութն գլուխն:

Աստէ իմաստութիւն. որ ունի միտս՝
համարեցէ զթիւ գաղանին. թիւ
եղեալն մարդոյ. և թիւ նորա է այս.
ԾԿԳ:

ՄԵԼՆԻՆ:

Ո՛չ հաճեցաւ հոգին սբ իսբ գիրս
զկատարուեն անողանն նր յայտնել.
վս որոյ ոմանք նեռն, և սուտ քսն, և գա
ղան ասացին: Եւ հիպոդիտոս լամպէ
տին՝ տիաան ասէ: Եւ գիրս այս՝ ուրա
նամ կամաւ զարարիչն երկնի և երկրի.
և իքեզ հաւատամ ասէ: Սարգիս վար
դապետն ասէ. հարիւրեակք վեց. և
տասնեակք վեց. և միակք վեց. իգլիա
ւորութիւն միւլ ի վեց հազարսն եղելոյ
ասլստամբուէն: Չի ցորքան աշուրբք
եղև աշխարհս՝ այնքան ամօք յանկ ե
լանէ:

Երեսուն և ինն գլուխն :

Տեսի և ահա գառն կայր ի վր լերինն
Սիօնի . և ը նմա հարիւր քառասուն
և չորք հազարք . որք ունէին զանուն
նր . և զանուն հօր նր գրեալ ի վր ճա
կատու իւրեանց : Մէկն է :

Գառնն յայտնապէս քն է . ոչ իստո
րին սիօնս , այլ յերկնայինն : Եւ
հարիւր քառասուն և չորք հազարքն
որք նահատակեցան ի նեռնէն զորս յա
ռաջն կնքեալ ասաց :

Քառասուն գլուխն :

Տեսի այլ հրեշտակ՝ որ ունէր աւել
Ստիս յաւիտենական : Եւ ասէր ի
ճայն մեծ . երկերուք յայ՝ և տուք
փառս նմա . զի եկն ժամանակ դատաս
տանի նր : Մէկն է :

Այս սքանչելի երևումնս՝ լինի յետ ի
հակառակէն այսքան բազմութեան
սպանանելոցն :

Քառասուն և եօ գլուխն :

Եւ այլ հրեշտակ գայր զհետ նր և ա
սէր . անկաւ անկաւ բաբելոն ի գինւոյ
և յարբեցութէ և ի պոռնկութէ :

ՄԵԼՆԻԼ:

ՄԻԾ բաբիլոն՝ զխռովութի նեռինն
ասէ. որ դադարի յետ երեք ամաց
և կիսոյ. և գինի ցասման՝ զկռապաշտու
թիւն ասէ, և զամ մեղաց պոռնկութի:

Բառաստուն և երկու գլուխն:

Եւ այլ հրեշտակ ասէր ի ձայն մեծ.
Ո՛վ ոք երկրպագեաց դադանին և պատ
կերի նր, արբցէ յանապակ բաժակէ
բարկուէն. և տանջեսցի հրով և ծծըմ
բով առաջի դառնին: ՄԵԼՆԻԼ:

Ո՛վ ոք սուտ քսին հնազանդի բանիւ
կամ գործով և զնա նա զարոգէ:
Եւ նապակ բարկութիւն՝ որ անխառն է
ի պթութի:

Բառաստուն և երեք գլուխն:

Տեսի ամպ սպիտակ. և ի վր ամպոյն՝
նըստէր նման որդւոյ մարդոյ. և ի
գլուխ իւր պսակ ոսկի. և ի ձեռին իւ
րում գերանդի սրեալ: Չի եկն ժամա
նակ հնձոյ. և հասել են հունձք երկրի:

ՄԵԼՆԻԼ:

Ամպ է հրեշտակական զօրութիւն. և
նման որդւոյ մարդոյ՝ է քս. զի թա

գաւոր է ամի: Եւ սրեալ գերանդի՝
հրաման կատարածին է:

Քառասուն և չորս գլուխ է:

Եւ այլ հրեշտակ ելանէր իտաճարէն
որ յերկինս. և ունէր գերանդի սրեալ,
և տսեր. կթեա՛ զողկոյղդ ի յայգւոյ
երկրի. զի հասեալ է խաղողդ ի դմա:
Եւ կոխեցաւ հնձանն արտաքոյ քաղա
քին. և ելանէր ի հնձանէն արիւն:

Մէկն է:

Գերանդի է հրեշտակին զօրութիւն.
և ողկոյղ հասեալ՝ զի անպարշտաց
չափն լցեալ է. հնձան դժօխքն է՝ ուր
անպարիշտքն ճմլին:

Քառասուն և հինգ գլուխ է:

Եւ տեսի այլ նշան յերկինս մեծ և ըս
քանցելի. հրեշտակս եօթն՝ օրք ունէ
ին եօթն վերս զինի. զի նոքօք կատա
րիւր բարկութիւնն այ: Եւ երգէին
զերգս մովսէսի առաջի այ և առաջի
գառինն ասելով: Մեծամեծ և սքանչե
լի են գործք քո տր ամ ամենակալ. և
ճշմարիտ է ճանապարհն քո թագաւոր
ամ հեթանոսաց. զի դու միայն ես սբ

Լարժանի երկրպագելոյ : Եւ ոչ ոք
կարէ մտանել 'իտաճարն, մինչև կատա
րեսցին եօթն հարոճածք յեօթն հրեշ
տակացն : Մէկն է :

Չեօթն թիւս՝ կամ ք եօթն դարուն,
կամ ըստ եօթն զօրութե հոգւոյն առ
նու 'իկիր : Մովսէսի երգն՝ որ նախ
քան զշնորհս արդարոցն : Եւ առաջի
գառինն՝ որք յետ քնի դալըստեանն
սրբեցան մինչև յետին ազդանն : Եւ տես՝
զի ասէ ոչ ոք մտանէ 'իտաճարն մն.
այսինքն, ոչ արդարոցն աղաչանք. և ոչ
մեղաճորացն հառաչանք. մինչև եօթն
հարոճածքն կատարեսցին :

Արարտուէն Լէյ Գլուխն :

Եւ առաջին հրեշտակն եհեղ զսկաճա
ռակն իւր յերկիր. և եղեն չարչար հար
ճածք իմք մարդկան, որք ունեին զգը
րոշմ գաղանին, և երկիրպագին նմա :
Մէկն է : Երկրս եղև Է Է հրեշտակաց
պատուհասելն զերկիրս : Եւ նախ որ 'նքէ
մինչև 'իկոստանդիանոս : Երկրորդ՝ յա
ճուրս յետինս մինչև 'ինեռնն : Իսկ եր
րորդս այս՝ 'իժամանակս նորին ապրս

տամբին կատարի : Եւ սկսեալ
բաժակ հրամանին է որ զտանջանս ար
բուցանէ :

Քառասուն և եօթն Գլուխ :

Երկրորդ հրեշտակն՝ եհեղ զըսկաւա
ռակն իւր իծով . և եղև յարիւն մե
ռեալ . և ամ շունչ կենդանի որ իծովս՝
սատակեցան : Մէկն է :

Եղիա և ենովք դարձուցանեն յարիւն
զծովս . ոպ մովսէսիւ յեգիպտոս . ի
յանդիմանութի սուտ քսին . զի երկի
ցին անհաւատքն :

Քառասուն և ութն Գլուխ :

Երրորդ հրեշտակն եհեղ իգետս և
յաղթիւրս ջուրց . և եղև յարիւն : Եւ
ստէ հրեշտակն . արդար է որ էնն՝ և սբ
իգործս իւր . զի այսպէս դատեցաւ .
վն զի զարիւնն սբց և զմարդարեից հե
ղին անպարիշտք :

Մէկն է :

Յրեշտակք կարգեալ են իվր տարե
րացս . իվր ջրոյ՝ և իվր հրոյ , և այ
լոյն . և որք յայնժամ զարիւն սբցն հե
ղին՝ արիւն արբցեն :

ՎԲԱՌԱՍՈՒՆ ԼԻՆՆ ԳԼՈՒԽԷ:

Եւ շորրորդ հրեշտակն եհեղ իվր ա-
րեգականն՝ և եղև խորշակ. և տապա-
ցան մարդիկ ՚ի տապ մեծ. և հայհոյե-
ցին զամբ. և ոչ ապաշխարեցին ՚ի սիառու
այ:

ՄԵԼԷԷ:

Եւ արծելի եւ զդալի արեգական բոցա-
կիզելն. զի ՚ի ցաւոցն ատեսցեն զմեղս.
և թշուառականքն ՚ի բարձրեալն զհայ-
հոյութի խօսէին: Սոյնպէս և այժմ բա-
զումք են առ մեզ՝ որք զդժնդակս կրե-
լով յայլազգեաց, յամբ հաննն զպատ-
ճառն թէ, յայսպիսի չարչարանս
զազգս մեր մատնեցեր:

ՅԻՍՈՒՆ ԳԼՈՒԽԷ:

Եւ հինգերորդ հրեշտակն եհեղ զըս-
կաւառակն իվերայ աթոռոյ գազա-
նին. և եղև թագաւորութիւնն նր խա-
ւարեալ. և ծամէին զլիզուս իւրեանց
յախտէ ցաւոցն. և հայհոյէին զամբ. և
ոչ ապաշխարեցին ՚ի գործոց իւրեանց:

ՄԵԼԷԷ:

Եւ թոռ գազանին՝ թագաւորութիւնն
նր. որ ՚ի բարկութեն այժմ

արհեստիցն և 'իզօրութէն տկարանայ.
Եյիմաստիցն խաւարի: Եւ ծամել լիզ
էին՝ զառաւել վիշտն յայտնէ. զի ճա
նաչեսցեն պատրելքն թէ խաբեբայ է,
որ 'իմէնջ անժ փառաւորիւր. և յուսա
հատին և ոչ զղջանան. զի և զայլ պա
տուհասսն կրեսցեն:

Յիսուսն և Տէլ Գլուխն:

Եւ վեցերորդ հրեշտակն եհեղ ի վր
դեւոյն եփրատայ. և ցամաքեցան ջուրք
նր. զի պատրաստեսցի ճանապարհ թա
գաւորի յեկեցն արևու: Մէնէի:

Եւ թոյլ տալոյն անժ և գետն սակաւա
նայ 'ի ճանապարհ թագաւորի հե
թանոսաց դաւ 'իմէջ երկրիս այս. և
սատակել զմարդիկ. որայ 'ի սկիւթաց
ւոցն դօդ և մաքօդ դան: Ոմանք ասեն
ղնոյն ինքննեռնն դաւ յարևելից և ծնա
նել 'ի յազգն պարսից 'իցեղէն դանայ:

Յիսուսն և Տէլ Գլուխն:

Եւ եօթներորդ հրեշտակն եհեղ 'ի սկա
ւառակէ իւրմէ ի վր օդոյ. և եղեն փայ
լատակմունք՝ ձայնք՝ և ուրուումունք՝ և
շարժմունք մեծամեծք, և այլն:

Ձի չիք եղեալ՝ իսկզբանէ յորմէ հետէ
եղև մարդն՝ այնպիսի շարժումն եկար
կուտ մեծ եայլն։ Մէկն է։

Քիշտակին ճայնն՝ ի յերկնից՝ անայ
ին կատարեալ հրամանն է. որոտն
և փայլակն՝ քնի կրկին գալստեանն է
նշանակ. որպէս եղև յիջանեւն իսինայ։
Եւ մեծ շարժումն՝ վերափոփ խման է
նշանակ։

Յիսուսն և էրէ + գլուխն։

Տեսի կին մի՝ զի նստէր ի վր կարմիր
գազանի. և լի էր անուշամբ հայհոյ
ութե. և գազանն ունէր գլուխս եօթն.
և եղջիւրս տասն։ Մէկն է։

Ին՝ ոմանք զքաղաքն հին հռոմասա
ցին. որ է ի վր եօթն լերանց բազ
մեալ։ Եւ ոմանք զնորն զկոստանդնու
պօլիս։ Եւ կին կոչէ զքաղաքն զայն՝
վն էգ և վատթար հեշտութեն որ ի
նմա։ Եւ ի կարմիր գազանի՝ յայտ է
թէ ի բանսարկուն. որ ընդ արբումն
արեանց՝ և ընդ հեշտութի մեղացն հանդ
չի։ Եւ լի հայհոյութե. այսինքն, զի
յաճախ տեսութեն առանց երկիւղի,

բազում հերձճածք ելին: (Զի սկիզբն
իմաստութե երկիւղն է:)

Յիսուսն ևւորս գլուխն:

Եւ տեսի զկինն արբեցեալ յարենէ
մբցն և յարենէ վկայիցն. և գաղանն որ
էր, և չէր, և հանդերձեալ է ելանել
'ի դժոխոց և 'ի կորուստ երթալ:

Մէկն է:

Գաղանն բանսարկուն է. (որ շրջի և
խնդրէ թէ զո՞ կլանիցէ:) Սա սպա
նաւ խաչիւն. և դարձեալ 'ի կատարա
ծի կենդանանայ և ներգործէ նշանս և
արուեստս մոլորութե՝ առ 'ի զփրկիչն
ուրանալ. և որ էր նախ քան զխաչն՝ և
ոչ էացաւ յետ խաչին: Ի արձէլ զարթ
նու 'ի ժամանակս նեռին. և յետ այնո
րիկ 'ի յաւիտենակն կորուստն երթայ:

Յիսուսն ևւորս գլուխն:

Եւ այսորիկ տեսի այլ հրեշտակ ի
ջեալ յերկնից՝ որ ունէր իշխանութի
մեծ. և երկիրս լուսաւորեցաւ 'ի փա
ռաց նր: Եւ աղաղակեաց 'ի ձայն մեծ.
անկաւ բաբելոն մեծ՝ որ եղեալ էր բնա
կութի դիւաց: Ուրախ լերուք ի վր
նր

նր երկինք՝ և սբ առաքեալք և մարգա-
րէք. զի դատեաց ամ զդաժնստան ձեր
ինմանէ։ Մէկն է։

Այս հրեշտակս իգերագունից յա-
ռաջնոցն էր. և պայծառութի հրեշ-
տակացն՝ առաւել է քան զճառագայթս
լուսաւորացն։ Ըղաղակեաց հրեշտակն
զանկեալ քաղաքի զմեղսն՝ որ պատ-
ճառ էր պատժոցն։ Երկինք ուրախա-
նայ՝ այսինքն, երկնաւորացն դասք. և
սբք ամ՝ որք զվրէժն իւրեանց տե-
սանեն։

Յիսուս և իւր Գլուխն։

Յետ այսորիկ լռոյ ձայն մեծ բազ-
մուէ. երկինս ասելով. ալէլուիա.
փրկութի. և փառք. և պատիւ. և զօ-
րութի ւն մերում. զի ճշմարտապէս են
դատաստանք նր։ Եւ միւսանգամ ասէ
ին ալէլուիա։ Աս զի թագաւորեաց
ամ մեր ամենակալ. խրնդամք և յըն-
ծամք. և տամք փառս նմա. զի եկն հար-
սանիք գառինն։ Մէկն է։

Ալէլուսն՝ օրհնութի նշանակէ. իսկ ա-
մենն՝ եղիցի. և հարսանիքն եկեղեց

ւոյ՝ միաւորութիւնէ ընդ քնի:

Յիսուսն և խորհիւն գլուխն:

Եւ կինն հարսն նորա սլաւորաստեաց
զինքն. և առնաւ նմա զգեներու բեհեզս
սպիտակս նքս և լուսափայլս: Եւ մի յե
րիցանցն ասէ. երանելիք են ամքն որք
կոչեցեալ և զեն յընթրիս հարսանեաց
դառնին: Մէկէն է:

Բեհեզն զսլաւառ առաքինութիւն
ցուցանէ՝ և զնք միտս նց. զարքայ
ութիւն երբեմն դրախտ անուանէ. եր
բեմն գոգ աբրահամու. երբեմն ճաշ.
և հարսանիք վն անտրտում ուրախու
թէն: Եւ այնքան դերազանց է այն՝
քան զայս, ոմ լոյս քան զխաւար. և իւ
ղոյ անուշահոտութիւն՝ քան զգարշուխ:

Յիսուսն և խորհիւն գլուխն:

Եւ տեսի զերկինս բացեալ՝ և ձի սպի
տակ: Եւ հեծեալն՝ ինմա արդարութե
դատէ: Եւ աչք նորա բոց հրոյ. և ար
կեալ զիւրեւ հանդերձ արեամբ. և կո
չիւր անունն նր բան այ: Մէկէն է:

Սարձեալ՝ այլ տեսլեան սկիզբն առ
նէ. որ ունի զխորհուրդ կրկին

գալստեանն քնի. որ մաքուր արքայու
թիւ և զօրութիւն գայ 'ի դատել: Եւ աչքն՝
ամենահայեաց տեսութիւն. զոմանս կի
զէ. և զոմանս լուսաւորէ: Եւ մարմինն
ներկեալ արեամբ՝ ոպ վերացաւ, նոյն
պէս և եկեցէ:

Յիսուս և ինն գլուխն:

Տեսի այլ հրեշտակ՝ որ կայր ի վր ա,
րեգական. և 'ի ձայն մեծ աղաղա
կեաց ամ հաւուց թռուցելոց: Եւ կայք
յրն թրիս մեծին այ. և կերի ջիւք զմար
մինս թագաւորաց՝ և զմարմինս հզօրաց
երիւարաց և ամ հեծելոց նոյ:

Մէկն է:

Ի վերնագոյն հրեշտակացն էր սա. որ
հրաման տայր այլոցն. թռչունք ա
սէ վն երազութիւն: Եւ ըն թրիս է դա
տաստանն այ. կերակուր անմարմնոցն՝
ոչ թէ զգալի մարմինք են, այլ իմացու
թիւն է: Եւն է ուտելն՝ որ զգիտութիւ
մարմնաւորացս գործոց յայտնապէս տե
սանեն զամենեցուն. երիւարք են՝ որք
հեշտութեան և իգութեան են

Ժառայք:

Առաւել Գլուխն :

Եւ տեսի այլ հրեշտակ՝ զի ունէր
զիականս դժոխոց և զշղթայս՝ ի ձեռն
իւր. և ըմբռնեաց զվիշապն զօձն առա
ջին որ էր բանսարկուն սատանայ. և կա
պեաց զնա հազար ամ. և արկ յանդուն
դըս դժոխոց. և յետոյ պարտէ լուծա
նիլ նմա սակաւ ժամանակս :

Մէնիւն :

Սատանայ խաչիւն կապեցաւ. այլ
այժմ զկապիլն յիշէ. և զի արձակու
հանդերձեալ է ցուցանել : Եւ այն էր
կապիլն՝ որ կռապաշտութիւն բարձաւ.
և անպաշտութիւնն ծաւալեցաւ յաշ
խարհս : Եւ զի ի դժոխս էր կապեալ.
յայտ է որ աղաչէին դեքն ոչ առաքել
զնս յանդունդս : Եւ շղթայքն՝ հրեշտա
կաց անլոյծ իշխանութիւն է ի վր նց.
և հազար ամս կատարեալ թիւ է. որ ի
տասնեակ հարիւրէն է : Եւ իմարդա
նալոյն մինչև ինեռն է. և յայնժամ ար
ձակի սատանայ :

Առաւել Լուի Գլուխն :

Տեսի աթոռս՝ և նստան ի վր նց. և դա

տաւորութիւն տուաւ նոցա ընտրել զհոգիս չարչարեցելոցն վն վկայութեանն յնի՝ և վն բանին նոյ։ Մէկն է։

Եւ յս ընտրութիւն այն է, յորժամ կապեցաւ սատանայ եզօրութիւն. և հոգիք նբցն ընդ քնի ելին յերկինս. և անդ հանգչին, մինչև 'ի միւսանգամ գալուստնր։ Եւ յս է հազար ամ թագաւորելն մինչև 'ի վախճան աշխարհի։

Աւետարան Լեւիոս Գլուխն։

Եւ յետ այնորեկ 'ի մեռելոց ոչ ոք եկաց մինչև 'ի կատարեալ հազար ամն։ Եւ յս է յարութեան առաջին, երանի նբցն՝ որք ունիցին բաժին 'ի յարութեան առաջնուն։ Մէկն է։

Որք մարմնով մեռան՝ և վերացան հոգւով առ նծ՝ ոչ ոք յարեաւ մինչև կատարեցաւ հազար ամն։ Եւ առաջին յարութիւն է նբցն 'ի կապանաց մարմնոյ ազատիլն և առ նծ մտանելն։ Եւ երկրորդ յարութիւն է՝ յորժամ զմարմինն զգենուն և նոքօք պսակին։

Աւետարան Լեւիոս Գլուխն։

Եւ յետ հազար ամին՝ լուծցէ զսատանայ

նայ և հանցէ 'ի բանտէ անտի. ելցէ և
մոլորեցուսցէ զազգս ամ ընդ չորս կող
մանս երկրի: Եւ զգօգ և զմագօգ առ
ցէ 'ի ձեռս' և նոքօք պատերազմեսցի.
որոց թիւն' առաւել քան զաւագ ծո
վու:

Մէկն է:

Գօգ և մագօգ' ոմանք զսկիւթացւոց
ազգն ասեն հիւսիսոյ. որոյ անուն
կոչի նիկի. այսինքն, յաղթօղք: Եւ ո
մանք ասեն թէ' գօգ և մագօգ 'ի յեբ
րայեցւոց լեզուն ժողով հեթանոսաց
ասի. զոր եզէկիէլ յիշէ. զոր յետ դար
ձին ժողովելոյն յեւթ' խորտակեցան.
և եօթն ամ' ասաց թէ' զբեկաոր զինուցն
այրեսցեն. և յայնժամ դարձեալ եկես
ցէ առ սուտ քսիւն. քանզի այն' այսմ
ապացոյց էր:

Աւետու և զորս գլուխն:

Եւ տեսի աթոռ սպիտակ մեծ. և ի վր
նր նըստեալ յորոյ երեսացն երկնչէին
երկինք և երկիր: Եւ տեսի զմեռեալս
մեծամեծս և փոքունս. և կային առաջի
աթոռոյն. և դրեանք բանային: Եւ այլ
գիր բացաւ կենաց. և ետ ծով զմեռելս

իւր. և մահ և դժոխք զիւրեանց մեռելս։
Եւ դատեցան ըստ իւրաքանչիւր գործոց իւրեանց. մահ և դժոխք մատնեցան 'ի լիճն հրոյ։ Մէնչիւ։

Այս տեսիլս լին հասարակաց յարու
թէն է. երկինք և երկիր նորոգին.
և զմեռեալս ասէ՝ ամ մարդիկ համան
դամայն ըստ մեծ և փոքր յանցանացն
դատեալ։ Եւ գրեանք՝ իւրաքանչիւ
րոյ խիղճ մտացն է. զոր քս ոսոխ ան
ճանեաց։ Եւ մի գիր կենաց՝ ուր նբցն
են գրեալ անոճանք. և որք ոչ են 'ի
գիրն կենաց՝ մատնեցան 'ի լիճն հրոյ։
Առևս և հինգ գլուխն։

Եւ տեսի երկին նոր և երկիր նոր. քան
զի առաջինն էանց. և ծով ոչ գոյր։
Եւ տեսի զքաղաքն սբ զնորն եւ մ' զի
իջանէր յերկնից զարդարեալ և պատ
րաստեալ ոմ հարսն առնն իւրոյ։

Մէնչիւ։

Օայս և եսայի ասէ և պօղոս գրէ.
(ամ արարածք՝ ազատին 'ի ծա
ռայութիւն ասպկանու թէց.) այսինքն,
'ի հնու թէն և յաղտոցն մաքրին։

Եւ 'իշարժմանէ՝ դատաւորին լուսա-
ւորք: Եւ նոր եւմ՝ զհոգիք սբցն ա-
սէ. որք այժմ են յերկինս ելեալք. և
նոքա փոխադրին ևսլայծառանան:

Աւետուհի ևւէց գլուխէ:

Եւ ասաց ցիս որ նստերն իվերայ աթո-
ռոյն. ահաւասիկ առնեմ զաշխարհս
նոր: Եւ ասէ ցիս. եղէ ալՔաւօ. ըս-
կիզբն ևկատարած: Եւ ծարաւելոցն
տամ յաղբերէն կենաց ձրի. որ յաղթէ՝
ժառանգեսցէ զայս ամ:

Եւ նիւիւ:

Ս Եւ զի առաջին էր ամուսնութեն. և վեր-
ջին եղև մարդկութեն: Եւ յլև զըս-
կիզբն էից և զկատարածն ունի բովան-
դակեալ: Եւ յաւեր կենաց հոգին սբ է:
Եւ ձրի՝ (զի ոչ են արժանի չարչա-
րանք ժամանակիս՝ փառաց սբցն ասէ
առաքեալն:) Որ յաղթէ՝ աներևոյթ
պատերազմին դիւաց:

Աւետուհի ևւէօրն գլուխէ:

Եւ մի 'իյեօթն հրեշտակացն խօսե-
ցաւ ընդիս և ասէ. Էկ զի ցուցից քեզ
զհարսն և զկին դառնն: Եւ տարաւ

զիս 'իլեւան մի բարձր: Եւ եցոյց ինչ
 զքաղաքն մեծ և սբ զեհմ. զի իջեալ էր
 'ի յերկնից առ 'ի յայ. և ունէր զփառս
 այ: Եւ եին պարիսպք նորա մեծ և
 բարձր. և ունէր դրունս երկոտասան:
 Եւ երկոտասան դրունք՝ յերկոտասան
 մարգարտաց միաձև: Եւ քաղաքին չէ
 ին պետք արեգական և լուսնի. զի փառ
 քնն այ՝ լուսաւորէին զնա յամ Ժամ:

ԲԵՆԷԼԷ:

Օհարսն՝ կին ասէ գառինն. զի ոսկ
 - 'ինն ջենն աղամայ՝ ստեղծաւ կինն
 'իկողից նր. այսպէս քսի մահոճամբն
 'իխաջին՝ 'իխոցեալ կողէն շինեցաւ ե-
 կեղեցի. և սիրով ընդ նմա միաւորեցւ:
 Եւ տէս՝ զի զայս յետ արդար դատաս
 տանին եցոյց. զի յորԺամ մեղաւորքն
 'իլիճ հրոյն մատնին, արդարքն 'իյա
 շխտենական կեանս փառաւորին:

Եւ յերկոտասան դրունսն՝ գրեալ իւ-
 րաքանչիւր անոճանք որդւոցն իլի:

Եւ քաղաք են տեղի հանգստեանն այ՝
 հոգիք սբցն. որ իվր հիմանն քսի շի
 նեցաւ: Եւ դրունք՝ երկոտասան առա

քեալքն միապէս իշխանութիւն. և լուսա
տու քս է նոցա:

Աւետիկ և Կարէ Գլուխ:

Եւ եցոյց ինչ դետ մաքուր կենդանի
ջրոյ սառնատեսակ. որ ելանէր յաթո
ռոյն նոյն և գառինն. և դնայր ընդ մէջ
հրապարակաց քաղաքին: Եւ եզերք
դետոյն աստի և անտի՝ ծառ կենաց,
որս բերէր պտուղս երկոտասան: Եւ
տերև ծառոյն՝ է բոշկուի հեթանոսց:

Մէկն է:

Ոգին սբ է դետ մաքուր և կենդանի՝
որ անդ՝ ի վերին քաղաքն հեղու,
և աստ յեկեղեցի սբ՝ ինոր մըկրտեալն.
ծառ կենայ՝ քս. և պտուղ՝ երկոտասան
առաքեալքն: Եւ Եւ մի առաքինութիւն
պըտղաբերեալք. և տերև՝ վարդապի
տութիւնն քսի:

Աւետիկ և Կարէ Գլուխ:

Եւ ասէ ցիս. այդ բան՝ հաշտարիմ է
և ճշմարիտ. և մի մարդարէից սբց՝
առաքեաց զհրեշտակս իւր ծառայիդ
իւրոյ ցուցանել զոր լինելոց է վաղվա
ղակի:

Եւ զհամ վաղվաղակի . երանի որ պա
հէ զբան մարդարեւութեա այսորիկ :
Մէկնիւ :

Օի ան մարդարեւցն՝ է քս . ահա
հաստատե՛ նա՛ առաքեաց զհրեշ
տակ իւր և եցոյց յօհաննու զտեսիլն .
այսա ուրեմն ոչ անդիտանայ քս . ոչ
զօրն և ոչ զժամն հանդերձեալ գալըս
տեանն . զի ՚ինմա են գանձք իմաստու
թեան ծածկեալ : Աղվաղակի գալն՝
յայտ առնէ զփոքրկութի կենցաղոյ
առ հանդերձեալն համեմատեալ :

Եւ ինչպէս գլուխն :

Եւ ես՝ յօհաննէս լուայ և տեսի զայս
անմ . և անկայ և երկիրպագի հրեշ
տակին որ ցուցանէր ինձ զայս անմ :

Եւ ասէ ցիս . մի՛ երկիրպագաներ առա
ջի իմ . զի և ես ծառայակից քո եմ . այ
երկիրպագ : Մէկնիւ :

Առվորութի ե սրբոյս՝ կրնքել զպատ
մութիւն իւր , իւրով վկայութիւն . ույ
և յաւետարանին ասաց : Եւ տես զհրեշ
տակն . զի հրաժարի յերկրպագութե
առաքելոյս . այսպիս և առ դանիէլ արար
գաբրիէլ :

Եւ զմեզմանս Լեւի գլուխն:

Եւ ասէ ցիս դարձեալ. մի՛ կրնքեր
զբանս մարգարէական գրոցս այսո
ցիկ: Որ անպարշտելոցն է անպարշտես
ցի. և որ արդարանալոցն է արդարաս
ցի: Եւ եմ ալֆա և օ. սկիզբն և կատա
րած. առաջին և վերջին: Ո՛չ յառաջ
քան զիս նա զոր և ոչ ինչ քան զիս, ո
րոյ սկիզբն ծայրագոյն. և ոչ նախին
թագաւորութեւ և իշխանութեւ է վախ
ճան:

Մէկն է:

Յայլոց յայտնեալ է զոր՝ իսմա պա
տիժ մեղաւորաց և զփառս անդա
րոց. եցոյց զփառս և զտանջանս անպա
րշտաց և արդարոց. այսուհետեւ իկամս
ասպատան առնէ: Եւ ասաց յառաջա
գոյն ի վր տնօրէնութեն քսի առաջին
և վերջին:

Եւ զմեզմանս Լեւի գլուխն:

Եւ յս՝ առաքեցի զհրեշտակ իմ վկայ
ել զայս նամ եկեղեցեացդ. ես եմ
յարմատոյ և իսեռ է դաւթի: Եւ ասող
պայծառ առաւօտին: Եւ հոգի և փե
սայ՝ որ դաւոցն եմ: Եւ որ լսէ՝ ասելով
թէ Էկ:

Եւ որ ծարաւի իցէ՝ եկեցցէ։ Եւ որք
կամին առնուլ զջուրն կենաց ձրի։
Եւ ոչ ոք իշխէ յաւելուլ 'իսմա. և ոչ
պակասեցուցանել։ Ըսաց որ վկայեացն
դայս. դամ ես վաղվաղակի։ Բձէն։
Եկն Թր յս քս։ Եւ որհք Թն յսի քսի
իվր ամ սբցն ամէն։

Մէկնիւ։

Քրեշտակն 'ի դիմաց քսի խօսի. զի
պատգամւոր է նորին հրամանացն։
Բրմատ դաւթի քս ոսկ ամ՝ և սեռն 'ի
նմանէ. զի ըստ մարմնոյ 'ինմանէ բու
սաւ. հոգին սբ զոր ընկալաք 'իքսէ՝
հարսնացոյց զմեզ նմա. ծարաւ՝ 'իգի
տութի ճշմարիտ հաւատոյ։ Բրտեմնն
և իւր Ժողովքն՝ զսբ գիրս եղծանէին.
վս նոցա վկայեաց քս թէ, յինքենէ է
յայանու թիս։ Եւ նա գայ վաղվաղա
կի 'ի յանդիմանուի անհաւատից. և 'ի
պարծանս հաւատոցելոց։ Եւ նմա ընդ
հօր իւրում և ամենասբ հոգւոյն փառք
և երկրպագութի յաւիտեանս ամէն։

Սհա այս ամ վկայութիք 'իսբ դրոց
մարգարէից և առաքելոց. զորս համա

հօրէն : Եւ բղխուին հողւոյն սրբոյ :
 Երեք անձինք . մի զօրութի . մի բնու
 թի . մի հուր . մի միասնական փառք :
 Չոր ոչ ոք կարէ քննել . հաւատացէք
 յերրորդութիւն . ճշմարտեցէք 'իմիւ
 թիւն : Եւ այս են հաւատք ճշմարիտ :
 Սի խոնարհեցաւ և խառնեաց զամու
 թիւն ընդ մարդկութե . և զանմեռն ընդ
 մեռելոտն . զի զամ մարդկութիս ան
 քակ արացէ յանմահութե . ամուրթ
 իւրոյ : Յորժամ մարմնովն առ հօր ընդ
 աջմէն եմուտ , խառնեաց զմեզ յամու
 թեւն իւրում միածինն ամ որդին :
 Եւ ըն հօր և բազուկ' միածինն քս :
 Ար ('իսկզբանէ էր բանն' և բանն էր
 առ ամ' և ամ էր բանն : որ ամ ինչ նո
 վաւ եղև :) և նուաւ հաստատեցան որ
 ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի :) Հարկ
 էր' զի նովիմք սրբեսցին որով եղենն և
 հաստատեցան . և նուաւ լուսաւորես
 յին : Եւ կամեցեալ այ , զի կեցցեն ա
 րարածք' և մի' կորիցեն : Եւ որ' առա
 քեաց ամ զհոգիս սբ' իկոյսն մարիամ .
 և հառ ամ որդին մարմին 'իկուսէն . ո

րով կորոյս զգարն • և նովին մարմնով
 պարտաւորեաց զմեղս : Եւ յախառն մար
 մնովն՝ զբարձրախառն խոնարհութեն,
 զաներևոյթ խառն տեսմանն : Եւ ք
 զայս ճշմարիտ հաւատս ունիմք՝ ինք
 դրոյ և յօրինաց եկեղեցւոյ • առաջ
 նորդ կենաց ճանապարհին առ ան
 քս յս իմր մեր : Եւ յվկայութի ի
 սք Գրիգորէ լուսաւորչէն մերմէ :
 Յետ այսորիկ դիցուք զվկայութիւնս
 սքն Գրիգորի անձաբանի :

~~~~~

Աւայտութիւն սրբոյն Գրիգորի անձաբանի :

Մ ծնեալ լինի՝ փառաւո
 րեցէք • քս իւր երկրի՝
 բարձրացարուք : Դար
 ճեալ խաւար լուծանի :
 դարձեալ լոյս հաստատի : Գիրն տե
 ղի տայ • հոգին յաղթահարէ : Եւ տուն
 անցանէ • և ճշմարտութիւն ինքեքս մտա
 նէ : Եւ լքիսեդեկ ժողովի • անմայրն
 անհայր լինի : Եւ անայր յառաջնումն •
 անհայր յերկրորդումն :

Օրէնք բնութիւն քակտին: Ընմարմինն
 մարմնանայ: Բանն թանձրանայ: Ըն
 տեսանելին տեսանի: Ընշօշափելին շօ
 շափի: Ընժամանակն սկսանի: Որդին
 որդի լինի: Տրեայք գայթակղեսցին:
 Տեթանոսք ծիծաղեսցին: Տերետիկոսք
 լեզուէադարեսցին: Յայնժամ հաւա
 տասցեն՝ յորժամ տեսցեն յերկինս եր
 թեալ: Եւ թէ ոչ յայնժամ, այլ յոր
 ժամ յերկնից եկեսցէ. և իբրեւ զգատա
 ճոր նստցի: Եւ այսոքիկ յետոյ:
 Բայց այժմ այ յայտնութիւնս տօն է.
 քանզի երեւցաւ անձ մարդ ծննդեամբ:
 Չայս տօնեմք այսօր՝ զգալուստն այ
 առ մարդիկ. զի մեք առ անձ երթայ
 ցեմք և ելանիցեմք: Չհին մարդն ի
 բաց դիցուք. և զնորն զգեցցուք. և ուր
 ադամաւն մեռաք. նոյնպէս և քիչ կեց
 ցուք: Եւ յետ սակաւուց ասէ:
 Տօր սահման և բան. յիւր կերպարանն
 գայ. և մարմին զգենու յաղագս մարմ
 նոյս: Եւ հոգի իմանալի վն իմոյ հոգ
 ւոյս խառնի: Սմանեաւն զնմանն մաք
 րելով. և ան լինի բաց իմեղաց:

Մարդ ծնեալ 'ի կուսէն. և եկեալ ան-
 հանդերձ առեցելովն. մի յերկուց ընդ-
 դիմակցացն. մարմնոյ ասեմ և հոգւոյ.
 յորոց մինն անձացոյց. և միւսն անձացւ.
 նոր խառնուցն և սքանչելի խառնուած:
 Որ էրն լինի. և ստացիչն ստացանի. ան-
 տանելին տարեալ լինի. ճոխն աղքատ-
 տանայ իմ մարմնովս: Ձի ես ճոխա-
 ցայց նր անձութիւն. Լցեալն թափի. զի
 ես 'ինքն լիութիւն առից: Եւ յիս
 խորհուրդն. ընկալայ զկերպարանն և
 ոչ պահեցի: Եւ նու զմարմինս՝ զի զկեր-
 պարանն պահեսցե. և զմարմինն անմահ-
 հացուցե: Եւ ըկրորդս հրաշափառա-
 գոյն քան զառաջինն: Որքան յայնժամ
 'ի վեհագունէն ետ. իսկ այժմ 'ի վատ-
 թարագունէս առնու: Եւ յս՝ քան զառա-
 ջինն անձատեսակագոյն. որք միտս ու-
 նին՝ բարձրագոյն: Եւ յետ սակաւուց
 ասե: Գայթակղի՛ս մարմնովն. զայդ և
 հրեայք. սամարացի կոչեին. և որ 'ի
 կարգին է լռեմ: Ոչ հաւատաս անձու-
 թիւն. զայդ և ոչ դեք. ո՛վ և քան զհրե-
 այսն անհաւատագոյն. դու և քան զդեւ

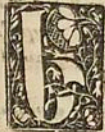

չարաբարոյ : 'Սոքա զորդւոյ կոչումն՝
 զուգապատուութիւն ձայն իմացան . և
 դեքն քր հալածէր զնս՝ ամ գիտացին .
 քանզի հաւանէին որովք չարչարէինն :
 Բայց դու ոչ զհաւասարութիւն ընդու
 նիս . և ոչ խոստովանիս զամօութիւն :
 Լաւագոյն է քեզ թլիատուի առնուլ
 և դիւշահարիւ, զի ասացից ինչ և ծաղ
 րականս, քան եթէ անթլիատութիւն և
 ողջութիւն կեալ չարաչար և անամօբար :
 Բայց այժմ ընկալ ինձ զծնունդն . թէ
 պէտ ոչ իբրեւ զովհաննէս յորովայնէ .
 այլ իբրեւ զդաւիթ՝ 'ի հանգչիւ տապա
 նակին : Յաշխարհագրէն պատկառեա՝
 որով յերկինս գրեցար : Չծնունդն
 պաշտեա՝ որով արձակեցար 'ի կապա
 նաց ծննդէն : Չբէթղէհէմ պատուեա՝
 որ զքեզ 'ի գրախտն վերստին տարաւ :
 Մարոյն երկիրպագ՝ որով անբանդ կե
 րակրեցար 'ի բանէն : (Ծանիր իբրեւ
 եզն զստացիչն եսայիաս քեզ հրամայէ .
 և իբրեւ էշ զմսուր լին իւրոյ :) Չի թէ
 'ի մաքրոց ես, և որ ընդ օրինօք, զո
 րոճումն 'ի վեր ածես բանիւ և 'ի զոհս

Երամարադոյն: Եւսկ եթէ յանմաքրոցն,
 տակաւին եյանուտելեացն, եյանզեն-
 լեացն 'ի հեթանոսական մասնէն, ընդ
 աստեղն ընթաց. Ը մոգսն ընծայ բեր:
 Եւսկի՝ կնդրուկ՝ եզմուռ իբրեւ թագա-
 շորի. իբրեւ այ. եւսկ յաղագս քոյ մեռե-
 լոյ: Ընդ հովիւն փառաւորեալ. ընդ
 հրեշտակս օրհնեալ. ընդ հրեշտակա-
 սկետսն պարեալ: Չաժ տեսանելով որ
 քան է: Եւ տեսեալն որ երրօրդու թէ՛
 երկրպագեալ եւ փառաւորեալ. որ է
 օրհնեալ յաւիտեանս ամէն: Եւսկ
 վկայութիք անաբանին Գրիգորի:

Ահայո-Ըն: Գրիգորի ստեղծութիւն:

Ե վայելէր իսկ նմա՝ որ սրբ
 բու թէց վարդապետէր. զի
 յանարատ եւ 'իսբ արդանդէ
 ելցէ եւ փառաւորեացի. քանզի
 նա էր որ 'իսկզբանէ 'իկոյս երկրէ ըս
 տեղծ զադամ. եյադամայ առանց կնոջ
 էաժ 'իպատկեր կնոջ զեա: Եւ ուս
 դամ առնց կնոջ եբեր յաշխարհ զկինն

առաջին. սոյնպէս և աստ ծնաւ կոյսն
 առանց առն զոր մեր յն քն: Եւ այս
 պէս պարտական էր ազգս կանանց հա
 տուցանել փոխարէն արանց: Զի որպս
 ադամայ կին առանց կնոջ. նոյնպէս և
 'իկնոջէ այր առանց առն. զի մի' մեծա
 մտեսցի ադամ, թէ առանց կնոջ կին
 ընծայեցոյց: Սոյնպէս և կոյսն՝ առանց
 առն ծնաւ զամ մարդացեալ: Զի հա
 ճասարեցցի պատիւն արանց և կանանց
 կշռով: Եւ դարձեալ՝ որպիսի ադամայ
 առաւ կողն՝ և նա ոչ նուազեցաւ. սոյն
 պէս և 'իկուսէն էառ մարմին՝ և կուսու
 թին ոչ եղև գողացեալ: Եւ ուր ողջ և
 անարատ մնաց ադամ յետ առնելոյն ըզ
 կողն 'ինմանէ. նոյնպէս ամբողջ և անա
 րատ մնաց կոյսն յետ ելանելոյ մարմ
 նոյն 'ինմանէ. վն այսորիկ 'իկուսէն
 էառ մարմին:

Յայսմ տօնի մեծի՝ կապանք ժամա
 նակաւորք լուծան. սատանայ յա
 մօթ եղև. և դէքն ամ 'ի փախուստ դար
 ձան: Մահն մեռուցիչ՝ 'ի կեանս փոխե
 ցաւ: Իրախտն բացաւ: Ընէծքն յօրհ

նութի դարձաւ. և մեղքն ամ յետս ըն
 կրկեցան : Մոլորութիւն հալածական
 եղև. զի ճշմարտութիւն եկն եհաս :
 Եւ ճառք անպաշտութիւն սփռեցան
 ընդ տիեզերս : Հրեշտակք մարդկան
 հաղորդք եղեն. և մարդիկս ընդ հրեշ
 տակս խառնեցան. քանզի ան եկն յեր
 կիր. և մարդիկ յերկինս վերացան :
 Եւսոքիկ վկայութիւնք սքանչելագոր
 ծին Գրեգորի :

~~~~~

Աւոյութիւն սբյն Բարսեղի Լիւսորոցոյ :

յերկրի. ան յերկինս. ան
 'իմարմնում. ոչ առոճածոց
 գործովք՝ ոպ 'իձեռն մար
 գարեիցն : Եւ բոլսակից ին
 քեան և միաւորեալ, ներկա
 ցուցանելով զմարդն. և 'իձեռն ազգակ
 ցին մերոյ մարմնոյն իւրոյ՝ 'ի վեր առ
 ինքն տանելով զամ մարդկութիւնս : Եւ
 զի՞նչ օրինակ 'իմարմնում անուին. ոպ
 հուր յերկաթում՝ ոչ փոխարկաբար,
 այլ փոխատրաբար. քանզի ոչ եթէ յիւր

Թէն արտաքս ինչ ընթանայ հուր յերկաթի։ Եւ մնալով ըստ բնութե տեղւոջ՝ փոխատրե 'ինա յիւրմէն զօրութ։ որ ոչ նուազի փոխատրութեն, և 'իւր լորն ընուլ յընդունողն. ըստ այսմ և անային բան՝ ոչ շարժի յիւրմէ. և բնականաց 'իմեզ և ոչ յեղումն ինչ կրեաց. (և բանն մարմին եղև։) Եւ երկին անապատ էր յընդունողէն զնա. և երկիրս 'ի ծոց իւր ընդունէր զերկնայինն։ Եւ զհարդսն 'իմարմնականութեն ոչ լցաւ անձ բանն։ Եւ սեւեռ թե՛ և ոչ հուր 'ի յատկութեց երկաթոյ առնու ինչ։ Եւ երկաթ և յուրտ բայց սակայն հրացեալ՝ զհրոյն կերպարան զգեանու. և ինքն պայծառանալով ոչ սևացուցանէ զհուրն։ Եւ ջերմանալով ոչ ցրտացուցանէ զբոցն։ Եւ յսպէս և մարմինն հաղորդելով անութեն՝ ոչ փոխատրեաց 'ինա զիւր տկարութե. քանզի և ոչ ըստեղծականիս այսմ հրոյ հանդիտաբար տայցես ազդել անութեն. Բարձեալ ասէ. Վս ախորիկ անձ 'իմարմնում՝ զսպանցէ զօրջացեալն 'ինմա զմահ։

Լիզուլ զնա մահ անգիտանալով. եկուլ
 զկենդանութեն՝ և ընկղմեցաւ ի կենդա-
 նութեն. ուն խաւար ի իւրսոյ լուծա-
 նի: Լիզ ուն ջուր սառն՝ յորչալի ժամա-
 նակս գիշերն է, ստո՛ւար ունի զխոնա-
 ռութեն. իսկ ի ջրառացանել արեգա-
 կանն՝ հալի ի ծառադայթիցն. նոյնպէս
 և մահ թագաւորէց մինչև ի գալուստն
 քսի: Լիզ յետ սակաւուց ասէ:

Խնդրէս զպատճառն՝ ուսիր եթէ վս-
 ալսորիկ անձ իմարմնում՝ վս զի պարտ-
 էր զանէծս մարմնոյս ալսորիկ սրբել. և
 զօմնարացեալն՝ նոյ ընտանեցուցանել.
 և զանկեալն՝ ի գրախտէն՝ զնոյն յերկինս
 վերացուցանել:

Ա ի յաւիթն. սբն. Լիզիւն. Լիզիւն. Լիզիւն:

Վ կոյս անարատ մայր տն.
 երանելի հարսն անբաժանե-
 լի սբ երրորդութեն. երանե-
 լի ես դա՛ւ ի կանայս՝ որ ծնար
 մանուկ իւր երկրի, որ յառաջ քան
 զյաւիտեանս: Ար ամբուց արարչին
 մայր

մայր եղեր. որ միայն ծնար զամացունցն
 ամ: Որ 'խառնս գիեցուցեր' որ դար
 մանկ զամ արարածս: Երանելի ես ամ
 ածին' որ միայն միայնոյ զորդին ամ ծը
 նար. զայն' որ յառաջ քան զքեզ և քան
 զամ յաւիտեանս. զի ոչ զառժամանա
 կեայ ամ ծնար, այլ զյաւիտեանական
 ամն ծնար: Ընարատ մորենի' որ ըզ
 դառն քս ծնար: Երինջ անփորձ' որ
 զորթն քս ծնար: Իմանալի սեզան հա
 լատոյ' որ զհացն կենաց աշխարհի մա
 տակարարեցեր: Չի'նչ ասացից' կամ
 զի'նչ խօսեցայց: Ո'վ սբ կոյս յաւիտե
 նական լուսոյն մայր. որ լուսաւորեաց
 զզօրս հրեշտակաց: Լուսոյն' որ լուսա
 ւորեաց զամ արարածս: Լուսոյն' որ ա
 սաց. (եւ լոյս յաշխարհ եկի): Լուսոյն'
 որ համբարձաւն և լուսաւորեաց (որ
 ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի.) որում
 փառք յաւիտեանս ամէն:

Այնպէս թէ՛ Եւրոպէի Լեւոնտին
նոյն շէնքէն Նիւրքի Տորքոնտին է:

Որդ՝ Եւրոպէական Պաշտօն՝ որ
զտիեզերս հաստատեաց ի
հաւատս ճշմարտութեան ի
համադոյ երրորդութեան. ի
մի տօր. իմի հաւատ. իմի մրկրտութ.
իմի հայր. իմի որդի. և իմի հոգի սբ.
յանսահմանելի և յանհաս անժուր.
Ընդ յայ զմերն՝ լոյս իլուսոյ զճաճանջ
փառացն. իմարիամայ կուսեն ծնեալ:
Ոյ ասէր գաբրիէլ առ կոյսն. (հոգին
սբ. եկեաց ի քեզ. և զօրութի բարձրե
լոյն հովանի լիցի քեզ. վս որոյ՝ որ
ծնանելոցն է ի քեն սբ. և որդի բարձ
րելոյ կոչեացի): Եւ ոչ միայն գաբրիէլ,
այլ և ի ձեռն դաւթի մարգարէին հա
նապազ քնչակ քնչէ յեկեղեցիս ասելով.
(տօր ասացցիս որդի իմ ես դու. և ես
այսօր ծնայ զքեզ): Եւ մեծն եսայի
մարգարէն մեկնէ ասելով. (Ըհա կոյս
յղացի և ծնցի որդի՝ և կոչեացն զա
նունն նորա Էմմանուէլ):

Եւ ոչ հաշտաս առաքելոցն և մար
դարեից և աւետարնչացն և գաբրիէլի
գէթ՝ այսինքն գոնեայ, դիւակցացն
քոյ նմանեաց. որք սարսեցան՝ ի զօրու
թէն և աղաղակեցին. (զի՞ կայ մեր և քո
որդի այն ազովրեցի. եկիր յառաջ քան
զժամանակն տանջել զմեզ:) Եւ ոչ
մոլորեցուց չին զքեզ սատանայի հաշտ
նեցար որ ասէր. (թի՛ որդի ես այն, ասա
զի քարին քս այսոցն ի հաց լինիցին:)
Ո՛վ ահագին իրացս. դեք հանդերձ
հարբն իւրեանց սատանայի՛ւ որդի այն
կոչեն զառ. իմարիամայ ծնեալն. Եւ սա
զորդին այն իմարդ սոսկ փոխարկէ:
~~~~~~

Ահա՛ իմ Բիւրա՛ն Բաւա՛ստ հայրողեղին
Բռե՛ստ Դրոց-ոյ:

Նճառ են խորհուրդք՝ որք ՚ի
ձեռն ամենաւր կուսին երեւ
ցան ազդի մարդկան. անքըն
նին և անհաս՝ ոչ միայն մարդ
կան, այլև հրեշտակաց: Զառ. ինցնե
անգիտացեալն՝ ընկալաւ և ծնաւ զանս
կիզբն

կիզան բանն. որ 'իծոցոյ հօր առաքե
 ցաւ 'իփրկութի մերս ( ) Զնեալ ես ա
 մենասբդ 'իկանայս եյարս. և օրհնեալ է
 պատու որովայնի քոյ որ տրն է փառաց
 Ուրախ լեր սրբաւհի անառատ մայր
 որ 'իքէն մարմնացաւ. քս ամ մերս Որ
 զեակիցն հօր և օր հոգւոյն զբանն ամ
 ծնար. որով ազատեցաւ. Ուրախ լեր
 մայր և կոյս ամածին. զի զամ ծնար.
 մայր՝ վս զի 'իքէն ծնար. կոյս՝ վս զի
 միշտ անապական գոյ: Մայր լուսոյ՝ և
 կենաց՝ և խաղաղութե: Լուսոյ՝ զի լու
 սաւորեցաւ 'իխաւարե մեղաց 'իձեռն
 միածնի որդւոյ քո: Կենաց՝ զի զգառ
 նութի մահու ելոյծ քս ամ. և կեանս
 և ազատութի շնորհեաց: Եւ խաղաղու
 թէ՛ զի արար բանն ամ խաղաղութի
 յերկինս և յերկրի:

Եւ յետ սակաւուց ասէ:

Ուրախ լեր մարիամ. անեղական բու
 նին ներ մարդացելոյ կենածնելով մեզ
 դիցան ճշմարիտ. ըմարդարեին եթէ,
 (Շաղուեն անուն նր. և 'իներքոյ իւրմէ
 ծագեացէ:) Եւ դարձեալ թէ՛ ('իներ

քոյ իւրմէ ունի հուր շրջեցաւ։) Որ զան
 ախտանալի ամբ բանն կրեցեր յորովայ
 նի որ միս մեր եղեալ մարդ գործով ամբ
 որ անփորձ յամուսնութե ծնար զէմմա
 նուէլն. զինքնագոյ զօրութիւն. և զարա
 րիչն ժամանակաց։ (Թարան իւղ ե
 փեան լուսոյն. և ամբիջակ մարմնառիկ
 տիրացելոյն։ Տեղի իջման ցօղոյն. ըստ
 մովսէսի. (Իջցէ ունի յօղ պատգամք իմ։)
 Եւ դաւիթ ասէ. (Իջցէ որմիս զանձրե
 իւր դեղման. ունի զցօղ՝ զի ցօղի յերկիր։
 և իցօղելն նր՝ զոճարթասցին բոյսք ա
 նապատի։) Մարիամ դուստր մարգա
 րէին դաւթի. զի ստացար զմարգա
 րիտն պատւական. զգանձն երկնաւոր.
 զթագաւորն զօրութեց քն. ըստ այնմ,
 (Կուր դուստր և տէս՝ զի ցանկացաւ թա
 գաւոր գեղոյ քոյ. սա ինքն է տր քո։)
 Ձի բաւականացոյց զքեզ ամբ իւրում
 ամբութեանն բովանդակիլ յորովայնի
 քում։ (Որհնութենաբեր կոյս. (զի ՚ի
 քեզ օրհնեցան ամազգք երկրի։)
 Ձի ծնար զյառաջ քան զարե անունն.
 և զհուրն ամբ անկիզապէս ծնար։

Եւ ունի տաճարն առանց երկաթոյ կա-
 տարեցաւ. նոյնմիս առանց ցաւոց ծնար
 զքն զամբ բանն անբաժանապէս և ա-
 ռանց մեկուսանալոյ: Եւ լե ծնար զա-
 րեգակն արդարութե. ըստ սողոմոնի.
 (ելանէ արեգակն՝ և մտանէ արեգակն՝
 և իտեղի իւր դառնայ:) Եւ դարձեալ
 թէ՛ (ելանէր արեգակն. և ծանեալ ըզ-
 րամ մտանելոյ իւրոյ:) Մարիամ եօթ-
 նաջահեան աշտանակ բորբոքեալ և լու-
 սաւորեալ զմեզ. ըստ այնմ, (ճրագ են
 բանք քո ոտից իմոց. և լոյս տան շաւ-
 ղոց իմոց:) Եւ քաղաք մի և քաղաք
 փրկութե. զի փառաւորեալն խօսեցաւ
 վս քոյ. քաղաք ապաստանի և տուն ա-
 պաւինի: Որ ապաւնէնդ ես մեղաւորոց.
 բարեխօսեալ անդադար քնի մի մերոյ
 կեցուցանել զմեզ: Եւ յետ սակաւուց
 ասէ նոյն սբն աթանաս:

Ուղղապէս և մեք խոստովանիմք յանա-
 պական մարմնի զտնօրէնութիւն. քանզի
 (մարմին եղև բանն) բովանդակութե.
 և միացաւ ինմա անորոշաբար անապա-
 կան մարմինն և անեղծական. և զկուսա-
 կան

Կան արգանդն անաղտ պահեաց: Զի
 տապանակ ոսկի եխորան աննիւթ և քա
 ճու թի ըստ մովսիսեան գրոց մի է տր
 մեր և փրկիչ յս քս. միով բնութիւն
 ղեալ 'իկուսէն: Մարգարեից տառիցն
 ունկնդիր լիցուք. ղի անապական ցու
 ցին մարմնով բնութիւն. ոչ ուրանամ ըզ
 բնութիւն. և ոչ բաժանեմ զմիաւորու
 թիւն: Ըյլ միաւոր ասեմ անշփոթաբեր.
 ղի որ 'իծոց հօր' 'իծոց կուսին ոչ գե
 րահրաշեալ փառացն և ոչ նոճաղեալ:
 'Իբեթղէհէմ երևէլ լուսոյն և 'իմսուր
 եդեալ կատարելով զխորհուրդն. ինքն
 'իքրովբէս հանգչի և ոչ որոշի. մս ղի
 յերկնից իջեալ և է յերկինս. 'իյորդա
 նան իջեալ ապենիազն ամ մրկրտիւր.
 ղի սրբեսցէ զարգանդ նբ աւազանին.
 հայր 'ի յերկնից վկայեալ յայտնէր զոր
 դի. և նբ հոգին իջեալ տեսլեամբ ա
 ղաւնւոյ ղի ծանիցի միութիւն երրորդու
 թիւն. կարապետին տեսեալ բարձրա
 ճայն հնչմամբ դաւանէր զորդի. (սա է
 որդի և քառն նոյ՝ որ բառնայ զմեզս աշ
 խարհի:) Հաւատով և մտքով աբար և

մի ք ընկալցուք զորդի զմարմնացեալն
անձ. որ յիջանելն 'ի յորձանս յորդա
նունու' ջախջախեաց զվիշապն. և զիո
հակերտ ջարն ենթադրեաց 'իջուրսն:
Ետանօր Էբան մարգարէին կատարի
թէ, (ծնաւ երկիր ազգ մի ողջոյն մի
անգամայն.) և դալարացոյց և անապա
կան գործեաց զհոգւոյ ծնունդսն աշա
ղանաւն 'իքս յս 'իմօր մեր. որում
միառք յաշխտեանս ամէն:

Եւ յսօքիկ վկայութիւնք զորս համառօտ
Ժողովեցաք 'իմարդարեից. և յառա
քելոց. և իհայրաստեաց. որք խօսե
ցան վս տն մերոյ յնր քնի: Սախղի'
ամբան' վկայութիւն հաստատի:

Երրորդ' ընդդէմ զանազան հակառա
կաց: Երրորդ' առ 'իհաստատութիւն
ուղղափառ հաւատոց. և 'իհերքումն
հերձոճածողաց: Եւ ոչ յերկարեցաք
վս ոչ ձանձրանալոյ: Զի հակիրճ և
համառօտ է բան ճշմարտութեան և շա
ւիղ ուղղութիւն հաւատոյն:

Եւ յսքան առ Երրորդ հատորն:

րեաներորդ չորրորդ՝ ութն
 դիւանոր հարցումն անհաւա
 տից. և պատասխանիք նոցին:
 Եւ ինոյնս չորս վկայութի
 թէ՛ ամէն քս: Եւ թէ՛ երեք տեսութի:
 Եւ թէ՛ առաւել քան զմարդ: Եւ որ
 դի մարդոյ և որդի այ կոչի:
 Երեսներորդ հինգերորդ՝ վս ծննդէն
 մին: Եւ այլ և ծնունդն քսի: Զորիւք
 և ինոյնս: Աս թլիատուէ՛ թէ վս էր
 կարդեցաւ թլիատուի: Եւ թէ զե՛նչ
 նշանակէր: Եւ թէ՛ քս վս էր թլիա
 տեցաւ: Եւ թէ մեք ոչ թլիատիմք:
 Երեսներորդ վեցերորդ՝ վս մրկրտուէ
 մո՛ն՝ որ անկարօտն էր: Եւ թէ՛ վս էր
 մրկրտեցաւ քս: Եւ թէ՛ զե՛նչ օգուտ
 է մեզ մրկրտիլն: Մի հաւատք. մի մր
 կրտութի. և մեք միանգամ մրկրտիմք:
 Երեսներորդ եօթներորդ՝ վս կրիցն քի:
 Եւ զաւելորդ ծորումն ոչ կրեաց: Եւ
 թէ կրիւքն զմեզ բժշկեաց: Եւ ինոյնս
 վս ազօթիցն քի: Աս չորս պատճառի
 ազօթէր:

Եւ յիս վն բազում պատճառի աղօթէց
'ի գերեզմանն զազարու:

Երեսներորդ ութներորդ՝ վն մահչանն
քսի, թե զմահ ճաշակեաց: Եւ վն հր
մեռաւ քս: Եւ թե՝ միանգամ մեռաւ:
Եւ թե՝ մի է պատրիզն: Եւ թե՝ արեամբ
մեռաւ: Եւ թե՝ խաչիւ մեռաւ: Եւ քա
ռաթե է խաչն: Եւ նշանակ խաչին: Եւ
բան՝ ի խաչին խօսեցաւ քս: Եւ վկայու
թիք մարգարեիցն վն չարչարնաց տն:
Երեսներորդ իններորդ՝ վն թաղման
տն: Եւ վկայութիք մարգարեիցն վն
թաղմանն քսի. թե վն հր թաղեցաւ:
Քառասներորդ՝ վն յարուէ հասարա
կաց. թե կրկին է յարուի: Եւ հասարա
կաց է յարուին եանմահութեն: Եւ վն
հասակի յարուցելոցն. թե ոչ է կերկուր
մարմնապէս: Եւ քս յետ յարուէն եկեր:
Վն օրինակի յարուէն: Վն եօթն զար
թուցն արգարոց: Եւ՝ ինոյնս վն յարու
թէն քսի: Եւ թե՝ կատարեալ յարուէն
յարեաւ: Եւ անսոսիօխի է մարգկու
թին քսի: Եւ փառք յարութէն:
Քառասներորդ առաջներորդ՝ հարց

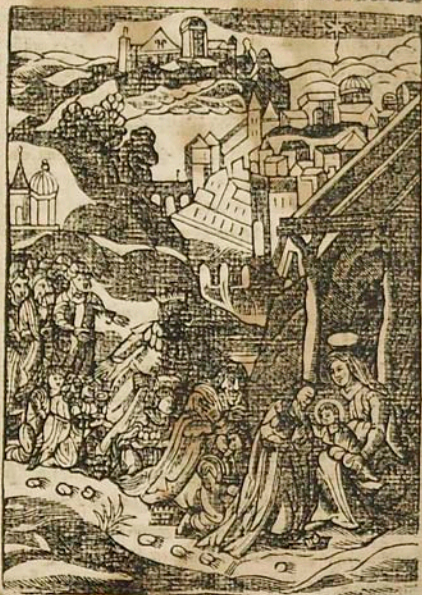
մունք տասն վն յարուէ Թն: յախ յե
րեկոյի շաբաթուն: Եւ վն աւուր եւ ժ
մու յարութէն: Թէ քանի՞ ժամս եկաց
'ի գերեզմանի: Եւ վն իւղաբեր կանան
ցրն՝ որք չորս անգամ եկին: Ան իջեալ
հրեշտկացն: Ան էր կանանցն երեւցէ:
Թէ սուտ է գողանալն: Արշամակն
եկտաւն: Ակայք յարութէն: Սքան
ջելիք յարութէն, Թէ ո՞նչ յարեաւ քն:

Եւ Թէ՝ վաղվաղակի յարեաւ:

Բառասներորդ երկրորդ՝ հակաճա
ռութք ուղղափառաց առ երկաթնակս:
Եւ պատասխանիք նոցին նախ ըն իմաս
տասիրցն: հոմանուն, Թէ փաղանուն է
եայլն: Եւ յառինջն: Եւ ըստ Թոռական
արհեստին: Եւ գիծն՝ եմակերեւոյթն՝
եմարմինն՝ հոգեպէս տեսեալ: Եւ դար
ձել վեց հարցմունք առ երկաթնակսն:
մի՞ է քն Թէ երկու եայլն:

Բառասներորդ երրորդ՝ հարցմունք
երկաթնակացն առ ուղղափառս: Ասոն
անձին եբնութէն որ՝ ի քն տասն գլխով:
Եւ ինոյնս վն մի կամացն եմի ներգոր
ծութեցն քն: Եւ դարձեալ հարցմունք

աւ երկաբնական՝ որք ուրանան զմինն
 քն. Եյերկուս բաժանեն տասն գլխով:
 Վառասնեորդ չորրորդ՝ վն եու թէ Ե
 բնուէ Եանձին Եգոյացուէ Եանհատին:
 Վանակն Ետեղին: Եւ հարցումն առ
 երկաբնական: Եւ թէ վն էր նոքա ու
 րանան զբնութ միաւորութն ասել: Եւ
 զի՞նչ է ծայրագոյն միաւորութն: Եւ որ
 քան է եղանակ միաւորութն: Եւ թէ
 զո՞րն պարտ է ասել քն. մի բնութ՝, թէ
 մի անձն, թէ երկու անձն. ում նեստ
 րականքն: Եւ թէ զո՞րն ուրանայք որ մի
 բնութն ասէք քն: Եւ թէ զո՞րն ուրա
 նայք որ երկու բնութն ասէք քն յերեք
 գոյացուէցն: Եւ ում փախիցուք ինես
 տորե բաժանելոյն՝ Եյետիքեայ շիւթե
 լոյն: Եւ վն ճշմարիտ միաւորութն քն:
 Եւ մի բնութն ասելն՝ հաստատեալ է ի
 սբ վարդապետաց վկայութեցն:
 Վառասնեորդ հինգերորդ՝ հարցմունք
 երկաբնականցն, թէ մարդկութն քն տե
 սանէ՞ զանձութն թէ ոչ: Եւ պատասխա
 նիք նոցին երեսուն գլխով:
 Եւ աւարտում Չորրորդ հատորին:

Ծնաւ մեզ օծել տր'ի քաղաք դաւթի
մանուկ խանձարրապատ եղել'ի սրբի:

✻ Տոբ Զորորդ:

Տորցուհի տնկաւորից ուրն Ռուսէ:

Եւ պարտախոնիւ հոցին:

Գլուխ. ԼԴ:

ԵՏ ՈՐՈՅ ԻՍՈՒՐԲ

Եւ յաճաշունչ գրոց հաստատե
ցաք զգիտութի ուղղափառ

հաշատոց: Բեր տեսցուք զհարցմունս
անհաշատից. Եւ դիցուք զպատասխա
նիս նոցին:

Որք ասեն թէ՛ միայն նք մարդ է քս:
Սախղի՛ ուն մարդ ծնաւ ՚ի մօրէ:
Երկրորդ ասեն. ուն մարդ թլփատեցէ:
Երրորդ ասեն. ուն մարդ մըկրտեցաւ:
Չորրորդ ասեն. որն մարդ քաղցեաւ
Եկերս կրեաց: Հինգերորդ ասեն. ուն
մարդ

մարդ աղօթեաց: Անցերորդ ասեն. ուն
 մարդ մեռաւ: Եւ թնկորդ ասեն. ուն
 մարդ թաղեցաւ: Եւ թնկորդ ասեն.
 ուն մարդ յարուցեալ: Եւ յսէնց անհա
 ճատիցն գայ թակղութիւն եկորուստ:
 Իսկ մեք զի՞նչ առ այս: Եւ ամ ասա
 ցեալսդ՝ նախ իկարճոյ պատառիս
 նեցից թէ. այդ որ ասես թէ ուն մարդ
 ծնաւ և թլիատեցաւ և այլն. նոյն ինքն
 խօսք քո՝ վկայէ թէ ամ է քս: Օր ա
 սելն ուն մարդ՝ զայն ցուցանէ թէ, ըստ
 հոլթէն ամ է քս. և մարմնովն որպէս
 մարդ ծնաւ. և ուն մարդ քաղցեաւ, և
 այլն: Եւ թէ պէտ և ամն վկայութիւն
 հաստատեցաւ ի վերոյ թէ՝ ճշմարիտ
 ամ է քս. ի մարգարեից. և յառաքե
 լոց. յաւետարանչաց. և ի հարցն սբգ:
 Եւ աստ դարձեալ չորս վկայութիւն
 ցուցից իկարճոյ. որով մեք հաւանմք
 թէ ճշմարիտ ամ է քս: Եւ յախ ովհան
 նէս մրկրտիչն ասէ: (Եւ հա քս գառն այ.
 և ես տեսի և վկայեցի և այլն:)
 Երկրորդ՝ սքանչելագործութիւն քսի՝
 որ զմեծամեծսն առնէր: Եւ օհր (Թէ
 ինչ

ինչ ոչ հաւատայք, սակայն գործոցն
հաւատացէք։) Սպում արուեստաւոր
'ի գործոյն ճանաչի. և ծառն 'ի պաղոյն.
և քն 'ի սքանչելեաց գործոցն։

Երրորդ՝ ճայն հօր վկայեաց (դա է որ
դի իմ սիրելի.) և հոգւոյն իջումն 'ի
քն։) Եւ երեք տեղւոջ վկայեաց ճայնն
ի վր գրգռոյ։ Սակ 'ի յորդանան։ Երկ
րորդ՝ 'ի թաբոր լեռան։ Երրորդ՝ 'ի
Ժամ խաչին։

Չորրորդ՝ վկայութիւն գրեալք 'ի մար
գարէից։ Եւսայի ասէ. (կոչեսցեն զա
նուն նր էմմանուէլ։) Երեմիա ասէ.
(հոգի երեսաց մերոց տր քն. 'ի յերկ
րի երևեսցի. և ի մարդկան շրջեսցի։)
Սովսէս ասէ. (տեսանիցէք զկեանս ձեր
կախեալ զփայտէ։) Եւ այլն նմ որպս
ցուցաւ 'ի վերոյ։

Սատասխանի առ այն զոր ասեն թէ,
միայն սբ մարդ է քն։ Եւսմք թէ,
երեք է տեսութիւն. նախ աչաց. երկրորդ
մտաց. երրորդ՝ հաւատոց. վս զի աչօք
զգալիքն տեսանին. և մտօք իմանալիքն.
և հաւատովք անիմանալիքն։

ԲՐԴ՝ սխալի աչքն. ունի զգեալ նաւին
 'իջուրս բեկեալ տեսանի: Եւ զչորս
 անկիւնի աշտարանն՝ բոլոր: Եւ սխա
 լի միտքն՝ 'իտեսութիւնն նայ. որն իմաս
 տունքն մտօք զամբ ոչ կարացին ճանա
 չել: ԲԱԼ հաւատքն լոյս է 'իշնորհացն
 նայ առ մարդիկ 'իջեալ. և նովաւ ճանա
 չի ամբ: ԲՐԴ՝ որ ոչ ունի զլոյս հաւա
 տոյն՝ ոչ ճանաչէ զքն ամբ. այլ ունի հրե
 այքն զերեւելին տեսանի: (Դու մարդ
 ես և զանձն քո ամբ առնես:) 'Սոյնպէս
 և այլազգիքն զմարմինն տեսեալ, միայն
 մարդ և 'իհրամայեր ասէին: ԲԱԼ զի մար
 դարէն մարդ և որդի մարդոյ կոչէ.
 (իվծ որդւոյ մարդոյ՝ զոր զօրցուցեր:)
 Եւ յաւետարանին որդի մարդոյ կոչէ
 զինքն: Եւ ունի զմարմին տեսեալ, ապա
 զմարդն և զհոգին ճանաչեմք:
 'Սոյնպէս զմարդկութիւնն քն տեսեալ,
 ապա զամբն ճանաչեմք:
 Դարձեալ՝ մարդ է քն ճշմարիտ մար
 քով և հոգւով և մտօք. այլ գերագոյն
 մարդ և 'իվեր քան զմարդ. զի ամբ է
 մարդացեալ: ( ) Եւ ասէ սբն դիմնեսիոս.

(ոչ մարդ է քս, և ոչ ուն ոչ մարդ. այլ
ոնք մարդ՝ գերադոյն մարդ։)

Ի՛նչ զի առաւել է քս քան զամ' սբս 'ի
մարդկանէ։ Յայտ է 'իչորից։ 'Եւ խզի'
ամ' սբք 'իմարմնոյ նր սրբին. որք յա
ռաջն նահապետք 'իսորհրդովն քի սրբ
բեցան. և որք յետոյ մրկրտեալք՝ շնոր
հօք նորին. որն ասէ առաքեալն յեբ
րայեցւոց. (որ սրբէն՝ և որք սրբին՝ 'ի
միոջէ էին ամքն.) այսինքն, 'իմիոջէ
մարմնոյն ադամայ։ 'Երկրորդ՝ նա փրք
կիչէ. և այլ սբք փրկեալք. ուն (կօչե
ցաւ յս՝ որ է փրկիչ. զի նա փրկեալէ
զժողովուրդ իւր ասէ։) 'Երրորդ՝ ամ'
սբք ապականացու են մարմնով. և մոր
մեր՝ անասական մարմնով. (զի մարմին
նր ոչ ետես զապականութի ասէ սաղ
մօսն։) Չորրորդ՝ մարմին նր կենդանա
րար է. (որ ուտէ զմարմին իմ, և ըմպէ
զարիւն իմ, կեցցէ յաւիտեան.) իսկ
այլ մարդկան մարմին՝ ոչ է ուտելի.
բայց միայն դազանաց։ 'Եւ յայտ է՝
զի մարդ է քս. և 'իվեր քան զմարդ.
զի ամ է մարմնովն. որն ասէ եսայի

մարդարէ • (և ո՞ ծանիցէ զնա) • յոյնաց
և որդի մարդոյ կոչի վս չորից :

Սախզի՝ ի զանկոճածոյ և յարենէ ադա
մայ է : Երկրորդ՝ զպարտս հօրն վճա
րէ : Երրորդ՝ զի ծնունդ է • ունի ի հօ
րէ • նոյնպէս ի կուսէ : Չորրորդ՝ զի նո
րոգեաց զեղծեալ պատկերն ադամայ
յառաջին կերպարանն ստեղծեալ :

Չի մարդն պատկեր լսի • և որդի նորո
գող : Եւ լև որդի նոյ կոչի • ունի գաբրի
էլ ասաց առ կոյսն • (սբ է և որդի նոյ կո
չեացի) • Սախզի՝ բնութիւն որդին որ
ծնունդ է ի հօրէ անմարմին • նոյն նա
ծնաւ իմօրէ մարմնով : Երկրորդ՝ զի
մարդկային բնութիւն մեր՝ խառնեալ
միացաւ ի բանն անձ ի յարգանդի կու
սին : Եւ այսպէս կոչի տր մեր որդի
մարդոյ և որդի նոյ • վս զի բանն անձ
բնութիւն միաւորեցաւ իմարմնի՝ բնու
թիւն որդի է մարդոյ • և դարձեալ բնու
թիւն մեր միաւորեալ ի բանն նոյ • բնու
թիւն որդի է նոյ • ունի ինքն ասէր • (եւ ա
նիմ առ հայր իմ և առ հայր ձեր) • զի
նր հայր է բնութիւն և մեզ շնորհօք • (անձ

խմեա՞ծ ճեր.) և մեզ բնութ է ան. և նր
 ըստ մարմնոյն եռութ է: Ըյսպէս գիտէ
 և ճշմարտութիւն:

Աստուծոյ Եւրոպայի Տէրութիւն:
 Գլուխ. ԼԵ:

ՈՒՐԱՅԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ,

նի՛ որք ասեն թէ՛ որպիս մարդ
 ծնաւ: Սախ գիտելի է՛ զի
 դէն ծնունդք մարդկան:

Ըռաջին ոչ իմօրէ և ոչ իհօրէ. որպիս
 ադամ: Երկրորդ՝ իհօրէ և ոչ իմօրէ:
 որպիս և ա: Երրորդ՝ իհօրէ և իմօրէ.
 ուն սէթ և այլ մարդիկ: Չորրորդ՝ ի
 մօրէ և ոչ իհօրէ. ուն քս: Ըյսպէս որ
 ասացաւ աբրահամու թէ, (մինչև ի
 չորրորդ ծնունդս՝ եղիցին զաւակք քո
 ծառայք. և ապա ազատեսցին:)

Դարձեալ՝ այլ է ծնունդն քի չորիւք:
 Սախ զի՛ իհօգւոյն սրբոյ է. ուն ասի
 աւետարանն. (որ ինմայն ծնեալ է՛ ի
 հօգւոյն սրբոյ է:) Երկրորդ՝ առանց ըս
 կզբնական մեղաց. ուն ասէր հրեշտակն.

(որ ծնանելոցն է 'ի քէն' սբ է։)

Երրորդ՝ առանց սերման, ուն ասէ ա
շետարանն. (ոչ գիտաց զնա, մինչև ծը
նաւ գորդին։) Չորրորդ՝ անապական
մարմին, որպէս ասէ սողոմօն յերգս.

(ծնցիս մարմին անխիղճ։

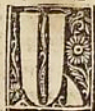
Եւ այս էր անխիղճ մարմին։ Սախղի՝
անմեղէր։ Երկրորդ՝ անապական։

Երրորդ՝ անկարօտ կերակրոյ. թէպէտ
վս մեր 'ի կուսական ստեանցն կերակ
րեցաւ։ Չորրորդ՝ առանց ծորման և
յաջելոճածոյ էր։

Եւ դարձեալ՝ այլ է ծնունդն քսի չո
րիւք 'ի կողմանէ ծնողին։ Սախղի՝ մայր
նր սրբեալ էր յորովայնէ. ուն երեմիա
և ուլհաննէս. ուն ասէր սողոմօն. (պատ
րաստեաց զքեզ յարգանդի։) Երկրորդ՝
հօր զօրութիւն հովանացեալ. և սբ հո
գւոյն գեղեցկացեալ. ուն ասէ. (գեղե
ցիկդ 'ի կանայս։) Երրորդ՝ զի կուսու
թիւ յղացաւ և ծնաւ. ըստ եսայեայ.
(կայսն յղացի և ծնցի որդի։) Չորրորդ՝
աշետեօք հրեշտակին։ Եւ թէ ոք ասի
ցե՛ և ուլհաննէս աշետեօք էր հրեշտա

կին: Ըսեմք թէ՛ այլ է չորիւք:
 Սաի զնա աշխտեաց որդի այ. և զնա
 որդի զաքարիայի: Երբորդ՝ զնա թա
 դաւոր անվախճան. և զնա ծառայ:
 Երբորդ՝ զնա իկոյս մօրէ. և զնա յա
 մուլ արգանդէ: Զորբորդ՝ ովհաննէս
 ոչ իկուսէ. այլ կուսուիթէ կայր. և քն
 իկուսէ և կուսուիթէ եկաց: Եւ դար
 ձեալ՝ իվր այսր ամի ծնէն ամէ. իկու
 սէն ըստ հրեշտակին. (ծնաւ ձեզ այսօր
 փրկիչ՝ որ է օծեալ տօր.) և ծնողն ամա
 ծին խոստովանի սբ եկեղեցի այ. ըստ
 այնմ որ ասաց եղիսբէթ. (եկեցէ մայր
 տն իմոյ առիս:) Եւ ովհաննէս երկր
 պագեաց ի յարդանդին քնի. և յետ ե
 րեսնամեայ ձայն բարբառոյ եկն յանա
 պատէ. և վկայեաց մարդացեալ բանին:
 Եւ յաքան յառաջինն վս ծննդեան տն:

Umschlagpapier des St. Michaels

ՌԵՐԿՐՈՐԴՆ ՈՐԲ
ասեն՝ ոսկ մարդ թլիատեցաւ:
Լսեմք թէ՛ վս թլիատու թէ

չորս ինչ գիտելի է: Լ՛ռաջին թէ, վս
էր կարգեցաւ թլիատութի: Լ՛սեմք
թէ վս եօթն պատճառի: Սախ մնալ
արտաքոյ հիւանդութի որ լինի ՚իմաս
նէս այս. վս որոյ ամ հապաշիք՝ վասն
ախտիս այս թլիատին: Երկրորդ՝ վս
ոչ ճապաղելոյ սերմանն ՚ի ժամանակի
միութի: Երրորդ՝ զի նշան լինի եւրաս
զաւելորդ ցանկութիւն հատանելոյ:

Չորրորդ՝ զի եղիցի յատկացուցանող
ամօժանօթ ազգին: Հինգերորդ՝ զի
ցուցցէ զմազանդութիւն օրինաւոր ազ
գին: Վեցերորդ՝ զի ցուցցէ զնս ՚իզա
ւակէն աբրահամու գոլ: Եօթներորդ՝
զի ցուցցէ զհիմն եզարմատ իվր խոստ
ման աւետեացն հաստատեալ:

Երկրորդն թէ, զի՝նչ նշանակէր թլ
իատութիւն: Լ՛սեմք թէ՝ բազում
ինչ: Սախ՝ նշան էր երրորդ ՚իմէջ այլ
ազգեաց. ոմ մարդ նշան դնէ երրորդ
ոչխարի իւրոյ. եւ նշանս այս թէ յայլ
ինչ մասն է, ոմ յաջս եյականջս, եւ ՚ի
մատունս, կամ յըռընգունս, խոռէր ե
պակասէր մասն այն ՚իգործոյ. եւ մասն

այն թլփատեալ՝ ոչ պակասի ՚ի գոր
ծոյն. և թէ թլփատեալ էր զհերն, կամ
զմորուսն, կամ զեղունկն, աճէր և ոչ
մնայր թլփատուի. այլ հատեալ մասն
ոչ աճի: Երկրորդ՝ նշան դնէ և հատա
նէ զաւելորդ ցանկութիւն և զխառն ան
կողինս. վս որոյ է յայն մասն՝ որ աղբիւր
է ախտից: Երրորդ՝ նշանակէ թլփա
տութի մարմնոյ՝ զթլփատութի հոգւոյ
և սրտի. այսինքն, ՚ի բաց հատանել զամ
շարութի և զանիրաւութի. և զաւելորդս
շարեաց: Չորրորդ՝ նշան է զաւակին
աբրահամու. (յորմէ օրհնին ամազդ
իմանէ) որ է մոր մեր յս քս. զի ՚իմար
մնաւոր դաւուստն նր՝ գործ մասինս
այս խզի. և անսերմ յղութք գոյանայ.
և ՚իկոյս յարդանդէ ծնանի: Հինգե
րորդ՝ նշան է և օրինակ մրկրտութեան
աւագանին. որ հատանէ և օրբէ զամ
մեղս մեր ՚իմէնջ. զըսկզբնական զներ
գործական և զայլն ամ: Վեցերորդ՝
նշանակ էր ութնօրեայ թլփատութիւն
ութներորդ դարուն. որք դասք մեղա
ւորացն հատանին և ՚ի հօւրն ընկենա
նին.

նին. Կարդարքն ամբողջ մնան:

Երրորդ թէ, քս վասն է՞ր թլփատեցաւ՝ զի անմեղ էր: Եւսեմք վս բազում պատճառի: Եւսեմք՝ պատճառ ամ օրբու է ինքն էր. սլարտ էր զգործ սրբարար յանձն իւր կրել: Երկրորդ՝ զի զճշմարիտ մարդեղութիւն իւր հաստատեսցէ. զի ոչ առ աչօք ունէր զմարմինն: Երրորդ՝ զկարգեալ օրէնսն յինքենէ՝ սլարտ էր անձամբ կատարել. զի ամ ոք հաւատասցէ թէ 'ի նմանէ են կարգեալ: Չորրորդ՝ զի ցուցանէ եթէ սպասաւորք օրինացն 'ի նմանէ ունին զարմատ գոյութի: Հինգերորդ՝ զի կատարեալ լիցի գիտութի ամ մարդկան, թէ (զգաւակէն աբրահմու բուռն հարկանէ): Վեցերորդ՝ զի առ ծանրութի օրինացն՝ զծանրութի մեղացն բարձցէ 'իմէնջ:

Չորրորդ ասեմք թէ՝ առաւել է մը կրտութի նորոյս, քան զթլփատութի հնոյն: Եւ այս բազում կերպիւ: Եւսեմք՝ թլփատութիւնն ոչ գործէր զարդարութի. այլ միայն նշան էր ար

դարութե՛. իսկ մըկըրտութիւնն գործէ
 զարդարութիւն. տայ զշնորհս և զփառս
 Լըրորդ՝ Թլփատութիւնն 'իհինն՝ եր
 ընդդէմ սկզբնական մեղաց. այլ զպա
 տիժս ոչ բառնայր. իսկ մըկըրտութիւնն
 բառնայ զմեղս սկըզբնական և զներդոր
 ծական. և ազատէ յանիծից պատժոցն:
 Լըրորդ՝ Թլփատութիւնն եր կնիք մար
 մնաւոր ժամանակեայ և անցաւոր. և
 յայտէ զի փոխեցաւ. իսկ մըկըրտութիւնն
 կնիք հոգեւոր և մշտընջենաւոր. զի ան
 փոփոխ է կնիք մըկըրտութե՛ն 'իհոգին:
 Չորրորդ՝ Թլփատութիւնն տղայոցն և ան
 կատարիցն է նշան. իսկ մըկըրտութիւնն՝
 կատարելոցն է օրէնք. ուստի յայտէ՛
 զի Թըն 'իտղայութե՛ ընկալաւ զԹլփա
 տութիւնն. և յայր կատարելութե՛ զմըկը
 տութիւնն: Հինգերորդ՝ մըկըրտութիւնն
 'իհինն անօգուտ եր. դեռևս ոչ եր մը
 կրտեալ քն. իսկ Թլփատութիւնն՝ ինորս
 անօգուտ է. զի բարձաւ քնիւ. այլ իւ
 րաքանջիւր յիւրում ժամու կարողա
 նայ. ուստի յայտէ՛ Թէպէտ մըկըրտին
 'իհինն. որպէ՛ մովսէսին և ուլհանուն.

ոչ կատարէր զխորհուրդ մըկրտուածն.
 այսպէս թէ ոք թլփատի 'ինորս' ոչ ու
 նի զխորհուրդ թլփատուէ. և ոչ սրբի
 'իսկզբնական մեղացն: Ահեբորդ' թըլ
 փատուածն և ոչ 'իսկզբնականէն սրբէ.
 ույ յայտ է 'իմարդարեսն. թէպէտ թըլ
 փատեցան, իջին 'իդժոխս վն սկզբնա
 կան մեղացն. իսկ մըկրտուածն սրբէ.
 ույ յայտ է' որք մըկրտին' ոչ մտանէն 'ի
 դժոխս: Եւթներորդ' մըկրտուածիւնն
 զդուռն երկնից բանայ. զոր ոչ կարէ
 թլփատուածն. ըստ այնմ, (որ ոչ ծըն
 ցի 'իջրոյ և 'իհողւոյ, ոչ մտանէ յար
 քայուին.) թէպէտ թլփատեալք եին:
 Ութներորդ' մըկրտուածն շնորհօք որ
 դիս առնէ նայ և ժառանգակից քի. զոր
 ոչ ունին թլփատեալքն: Եւններորդ' մը
 կրտուած արուն և էգն սրբին. այլ թըլ
 փատուած' միայն արուն այլ ոչ էգն:
 Տասներորդ' մըկրտուածն է զօրացեալ
 'իչարչարանացն քսի. ուստի յայտ է'
 զի երեք ընկղմելն' նշանակէ զերեքօ
 րեայ թաղուսն և զյարուածն 'իգերեզ
 մանէն. իսկ թլփատուածն ոչ:

Եւ թէ այլազգին ասէ թէ, քս թլիա
 տեցաւ. դուք ընդէ՞ր ոչ թլիատիք :
 Ըսեմք նախ եթէ՝ քս թլիատութեն
 զհին օրէնսն կատարեաց. իսկ մեզ նոր
 օրէնք եդ զմըկրտութիւն ասելով. (մը
 կրտեցէք զնս յանուն հօր և որդւոյ և
 հոգւոյն սբայ) : Երկրորդ ասեմք. յոր
 ժամ քս թլիատեցաւ, հրաման եր թըլ
 փատիլ. և գեուս օրէնքն զօրութի ու
 ներ. այլ այժմ որիչ ժամանակ է. զի
 օրէնքն կատարեցաւ : Եւ հրաման թըլ
 փատութեն խափանեցաւ : Երրորդ
 քս վս այն թլիատեցլ՝ զի ծանր բեռն
 օրինացն բարձցի 'ի մէնջ. ըստ այնմ,
 (առաքեաց ամ զորդի իւր՝ որ եղև 'ի
 կնոջ և եմուտ ընդ օրինօք. զի զորս
 ընդ օրինօքն իցեն գնեսցէ) : Չորրորդ
 ասեմք. մեք ոչ թլիատիմք վս այնր՝
 զի բաժանիցուք 'ի հրէիցն. այլ
 մըկրտիմք՝ զի բաժանիցուք
 'ի հեթանոսաց : Եւ յսքան
 յերկրորդն վս թըլ
 փատութեան ա

սայաւ :

Վ. Մերդուլէոն Տէոմն:
Գլուխ. ԼԶ:

ԱՌԵՐՐՈՐԴՆ ՈՐՎ
ասեն թէ, ույ մարդ մըկը
տեցաւ քս: Լսեմք թէ՛ մը
կրտեցաւ քս՝ ոչ թէ կարօտ էր սրբու
թէ, այլ անկարօտ: Լճյայտ է՝ իջորեց:
Սախզե՛ բնութք սուրբ էր ույ զամ:
Երկրորդ՝ մարմնով նբ՝ իհոգւոյն սրը
բեալ յարենէ. ույ ասէր հրեշտակն առ
կոյսն. (նբ ևորդի նյ կոչեսցի:)

Լճրորդ՝ նբ էր և արդար գործովք.
ըստ այնմ, (ոչ արար մեղս. և ոչ գտաւ
նենգութի իբերան նր:) Զորրորդ՝
զի մեզ սրբութի եղև մարմնովն. ըստ
այնմ, (սրբութի մեղաց մերոց արարեալ՝
նստաւ ընդաջմէ մեծութեն.) ապառ
րեմն անկարօտ էր սրբութէ:

Լ. յԼ մըկրտեցաւ քս վն բազում պատ
ճառի: Սախզե՛ զմերն յանձն էառ սրը
բութի. ույ զայլն ամ տնօրէնութի:

Երկրորդ՝ զի խորտակեսցէ զգլուխ վի
շապին իջուրս: Երրորդ՝ զի լռեսցէ
զմեղս.

Գմեղո • և զհինն ադամ Թաղեսցէ 'ի
 Զուրս: Զորրորդ՝ զի սրբեսցէ զմեր
 տիչն և զՅուրն: Հինգերորդ՝ զի զօրա
 ցուսցէ զՅուրն վերստին ծնանելով ըզ
 մեզ: Վեցերորդ՝ զի կատարեսցէ և լցցէ
 զօրէնս: Եօթներորդ՝ զի օրինակ լիցի
 մեզ դաւ 'ի մերկրաութի: Ութներորդ՝
 զի յայտնեսցէ անդ զխորհուրդ երրոր
 դութի: Եւններորդ՝ զի նշանակեսցէ
 զօգտութիւն մեր: Տասներորդ՝ զի ցուց
 ցէ զխոնարհութիւն իւր:

Երդ՝ խոնարհութիւն քնի ցուցանի չո
 'րիւք • ոպ ասէ աշեստարանն: (Եկն
 յն 'ի յորդանան առ ուլհաննէս մեր
 տիլ 'ի նմանէ:) Եւ ասէ եկն յն • այս
 ինքն, տոչօղն փրկութիւն • և ոչ կարօտն
 փրկութիւն: Երկրորդ՝ 'ի յորդանան որ
 ստեղծօղն է տարերաց, եդ զինքն խո
 նարհ 'իներքոյ տարեր Զրոյ: Երրորդ՝
 առ ուլհաննէս • այսինքն, արն առ ծա
 ռայն • Թադաւորն առ սպասաւորն • ու
 րեգակն առ արուսեակն: Զորրորդ՝ մր
 կրտիլ 'ի նմանէ • այսինքն, աղբիւրն 'ի
 յառօճէն • լիութիւն 'ի կաթիլ մի Զրոյն •

107. 1/2 + 6814

Տաքուն 'իկաւուն սրբեալ. արեգակն
'իճրագէն լուսաւորեալ:

Եւ թէ զի՞նչ օգուտ առնէ մեզ մրկր
տու թիւն: Եւսն վարդապետք թէ՛
բազում օգուտ է 'իմրկրտու թիւն:

Եւաջին՝ զի բանայ գերկինս. ույ 'իմր
կրտու թիւն քսի բացաւ երկինքն:

Երկրորդ օգտու թիւն. զի մրկրտու թիւն
մարդն լինի տաճար հոգւոյն նյ. ույ

'իմրկրտու թիւն քսի եջ հոգին նբ ա
ղաւնակերպ:

Երրորդ օգտու թիւն. զի
մրկրտու թիւն զմարդն որդի նյ առնէ.

վս այն 'իմրկրտու թիւն քսի՝ ձայն հօր
եղև. (դա է որդի իմ սիրելի): Չորրորդ

օգտու թիւն. զի առողջացուցանէ զհոգև
որ հիւանդու թիւն. ույ եղևս սրբեաց

զնէեման ասորին 'իգոթու թիւն լուա
նալովն 'ի յորդանան. որ նշանակէր ըզ

մեղս հոգւոյ: Հինգերորդ օգուտն. որ
զամ գործս սատանայի խափանէ. զի

կախարդք օրք զմարդոյ կերպարանս
փոխեն 'իյեշ կամ 'իշուն, ոչ ըստ էու

թիւն, այլ առ աջօք. յորժամ 'իջուն
իջնուն, բժշկին և դառնան յառաջին
կերպ

Կերպ մարդոյ: Անցերորդ՝ օգտուածք.
 զի ջուր աւազանին շիջուցանէ զբոց
 գծոխոցն յայնմանէ որ մրկրտի. որպէս
 ջուրն շիջուցանէ զայս հուրս: Եւթն
 երորդ. օգտուածք. զի ոպ ջուրն ընկղմէ
 զմարդն. նոյնպէս ջուր մրկրտուածէն
 ընկղմէ զսատանայ. ոպ զփարաւծն՝ ի
 ծովն ընկղմեաց: Եւթներորդ. օգտուածք.
 զի ջուրն կենդանարար է բուսոց և տրն
 կոց: Ըստպէս ջուր աւազանին՝ զմե-
 ռեալն մեղօք կենդանացուցանէ հոգ
 ւով. որք մրկրտին՝ իփառս քսի նյ
 մերոյ:

Եւ զի՝ նչ է որ ասէ տառքեալն. (մի է
 հաւատ՝ մի մրկրտուածք:) Ըսեմք՝
 մի է հաւատ վս չորից: Սախզի՝ ի
 մի ամեն է և իմի քսն: Երկրորդ՝ զի
 բոլոր է և ոչ մասն: Երրորդ՝ զի ամեն
 մի է: Չորրորդ՝ զքաժանեալսս միացու-
 ցանէ իմր և առ միմեանս: Սոյնպէս
 մի է մրկրտուածքն վս չորից: Սախզի՝
 իմի բնութի երից անձանցն մրկրտիմք:
 Երկրորդ՝ զի իմիութն քսի մրկրտիմք
 բազումքս: Երրորդ՝ զի զմի շնորհս սրբ

ԲՈՒԹԷ ԼԵԿՈՇՄԱՆ ԼԺՊՈՆԱՆԳՈՒԹԷ ՍՈՒՄ
 ՆԱՄՔ : ՉՈՐՐՈՐԴ՝ զի միանգամ մըլը
 տիմք : Եւ թէ վն էր միանգամ մըլը
 տիմք : Բսեմք վն վեց պատճառի :
 'Սախզի' մարմնով միանգամ Նոյնպէս
 Լ հոգւով միանգամ ծնանիմք : Եւ
 ՐՈՐԴ՝ զի քն միանգամ ծնաւ 'իկուսէն :
 Եւ ՐՈՐԴ՝ զի մի է մահն քնի Եւ յարուին :
 ՉՈՐՐՈՐԴ՝ զի կնիք է 'ի հոգին որ ոչ ո
 րաշի : Հինգերորդ՝ զի զմի պատկեր քի
 զգեցաք Լ ոչ մերկացաք : Վեցերորդ՝ զի
 մի է սկզբնական մեղքն՝ որով սրբիմք :
 ~~~~~

Ան կրեցն Բնի :
 Գլուխ Լի :

Ի ՉՈՐՐՈՐԴԻՆ ՈՐԲ
 ասեն թէ՛ զամ կերս մարդկան
 կրեաց : Բսեմք թէ՛ զամ կերս
 կրեաց քն բաց 'իմեղաց
 այսինքն, զմեղս Լ զապակա
 նութի Լ զաւելորդ ծորումն Լ զհիւան
 դութի Լ զտանջանս ոչ կրեաց :
 Եւ այս է պատճառն : 'Սախզի' զբնա
 կան

կան կիրս բնութիւն կրեաց. և զհկամուտն
 ոչ կրեաց: Երկրորդ՝ զանանդոսնելի
 կիրսն կրեաց. և զանդոսնելիսն ոչ կրեց:
 Երրորդ՝ զօգտակարս բնութիւն կրեաց.
 և զանօգուտն ոչ կրեաց: Չորրորդ՝ ըզ
 կիրսն դատապարտութիւն զօրս եւ ողոր
 մայ կրեաց. և զօրս իջարէն՝ ոչ կրեաց:
 Եւսմանէ յայտ է ապա՝ զքաղց և զծա
 րաւ՝ զննջել՝ զվաստակիլ՝ զուրախութիւն
 և զտրամուծութիւն կրեաց. և զվերոյ ա
 սացեալսն ոչ կրեաց:

Եւ թէ ոք ասիցէ՝ զծորուծի ո՞չ կրեաց:
 Եւսմք թէ՝ ոչ: Սախղի՝ մասն է ապա
 կանութիւն: Երկրորդ՝ զի անդոսնելի է:
 Երրորդ՝ զի աւելորդ է որ ոչ երբեք:
 Չորրորդ՝ զի անօգուտ է:

Եւ թէ ոք ասիցէ՝ ապա զի՞նչ լինէր
 աւելորդ կերակրոյն: Ի՞նչ անմիտ դու
 և անհաւատ. ի՞քո ապականեալ մարմ
 նոյդ զանապական մարմինն խնդրես:
 Ի՞նչ անմիտ՝ յորժամ զծորուծի կերակրոյն
 ասես՝ զծորուծի ցանկուէ զի՞նչ ասես.
 Հարկ է քեզ կամ զերկուսն ասել, զի
 աւելորդք են. կամ յերկուցն փախչել.

զի անգոսնելիք են: Բայնախ ասեմք
 ուն առաքրահամ երկու հրեշտակօքն
 եկեր. և իտարերսն լուծանէր և պակա
 սէր: Երկրորդ ասեմ. ոչ զանջափն ու
 տէր և ընկէր, այլ միայն զչափաւորն
 որ սնուցանէր զմարմինն: Երրորդ ա
 սեմ. ուն յետյարուծէն եկեր ընդ ա
 շակերտսն և ոչ եղև ծորումն. այսպէս
 նախ քան զխաջն ոչ էղև: Չորրորդ ա
 սեմ. ուն զջուր իմէջ ապակեոյն կապա
 րով կնքեալ, ջերմութի արեւուն պա
 կասեցուցանէ ինմանէ. այսպէս հուր
 անծութէն զծորումն իմարմնոյ անտի:
 Բարձել գիտելի է՝ որ կրեաց քն զան
 անգոսնելի կիրս մն չորս պատճառի:
 Սախզի՝ ցուցցէ թէ ճշմարիտ մարդ է
 և ոչ առաջօք: Երկրորդ՝ զի ծածկեսցէ
 զանծութիւն իւր զի մի՛ գիտասցէ չարն:
 Երրորդ՝ զի ցուցցէ իմերոյ գոլ քան
 զկիրս. զի կամաւ կրեաց և ոչ ուն մեք
 իհարկէ բնութիւն: Չորրորդ՝ զի զկիրս
 նախաստեղծիցն բժշկեսցէ. այսինքն,
 շքաղց և զծարաւ, զքիրտ զվաստակ և
 զայլսն: Զի ուն հուր զմոմս հալէ և ըզ

Խռիւ ծախէ. նոյնպէս նմ կիր որ մեր
 ձենայր'իքս՝ կորնչիւր և ապականիւր:
 Եւ թէ ոք ասիցէ՝ ապա և զմեզս և զա
 պականութիս և զայլսն կրեաց քս և ե
 բարձ: Ըսեմք՝ ոպ բժիշկ զհիւանդս
 կրկին կերպիւ բժշկէ: Սախ նմանեաւ
 զնմանն. որպ ջերմութիւն զջերմութիւն.
 և ցրտով զցուրտն հանէ: Երկրորդ հա
 կառականն. այսինքն, տաքն զցուրտն.
 և կակուղն զչորն հանէ. նոյնպս բժիշկն
 մեր քս՝ Սախ նմանեւ զնմանն. ոպ քաղ
 ցիւ զքաղց. և վաստակաւ զվաստակ.
 և մահոճամբ զմահ եբարձ: Երկրորդ
 հակառականն. այսինքն, արդարութն
 զմեզս և զապականութն և զհիւանդութի
 բնութիւնս մերոյ առողջացոյց: Ըստ վս
 չորրորդ հարցմանց:

~~~~~

Ասն Ըղբեցն Վրսն:

Ռ ՆԻՆԳԵՐՈՐԴՆ
 որք ասին՝ որոյս մարդ աղօ
 թեաց քս: Ըսեմք եթէ՝ ա
 ղօթեաց քս ոչ ոպ մեք կա
 րօ

րօտութիւն աղօթեմք. այլ նա անկարօտ
 էր: 'Սախզի' որդի այ էր: Երկրորդ,
 ունի անկարօտ էր մաքրութիւն և մըկրտե
 ցաւ: Երրորդ, ունի անկարօտ էր կրից
 և կրեաց. նոյնպէս անկարօտ էր աղօթից:
 Եւ աղօթեաց քս վս չորս պատճառի:
 'Սախզի' ցուցցէ թէ ճշմարիտ մարդ
 եղև. և ճշմարիտ փրկութիւն մեզ արար:
 Երկրորդ, զի կարկեսցէ զլեզուս ուրա
 ցողացն զմարմնանալն: Զի ոմանք ու
 րանան թէ, ոչ է բանն այ մարմին ա
 ռեալ: Եւ ոմանք առ աջօք ասեն:
 Եւ ոմանք ի յերկնից և այլն: Երրորդ,
 աղօթեաց քս՝ զի զպատիւն առ հայր
 առաքեսցէ վս պատճառին: Չորրորդ, զի
 մեզ ուսուցէ հանապազ աղօթիւք փրկ
 կիլ: Վասն այն հանապազ աղօթս առ
 ներ. ունի իլերինն. ունի որ (հաներ զգի
 շերն ի գլուխ յաղօթսն այ): Ունի առ
 խաչին և ի գերեզմանն զազարու. և ի
 բազում տեղիս:

Դարձեալ ասեմ, աղօթեաց քս վասն
 բազում պատճառի: 'Սախզի' ծածկե
 ցէ զինքն զի մի՛ գիտասցէ չարն. զի յոր

Ժամ լուաւ զձայնն հօր և զիջուաճ հո
 դւոյն, կամէր փորձել թէ որդի՞ է ան,
 և ոչ կարաց իմանալ: Երկրորդ՝ զի մի՛
 կարծիցեն յայլմէ ան. այլ՝ ի հօրէ առա
 քեալ: Երրորդ՝ զի մի՛ կարծիցեն հրէ
 այքն հակառակ հօր: Չորրորդ՝ զի մի՛
 ասիցեն լուծիչ օրինացն: Հինգերորդ՝
 զի շիջուցէ զնախանձ հրէիցն: Աւել
 րորդ՝ զի մի՛ անձ էր յօրէնս գրեալ. ա
 ղօթէր՝ զի մի՛ երկու անձս կարծիցեն:
 Եօթներորդ՝ վն խոնարհութիւն մարմին
 զգենլոյն՝ և զմեզ ուսուցէ ունիլ զխո
 նարհութիւն: Եօթներորդ՝ զի հօր ան
 ութին յայտնի էր իմէջ նց. և որդւոյն
 իծածուկ յայն ժամն: Եւներորդ՝ զի
 ցուցցէ զմիակամութիւն ընդ հօր:
 Տասներորդ՝ զի դուռն էր մեր. սրայս
 գլուխ և լեզու վասն բոլոր անդամոցս
 իւր աղօթէ առ հայր՝ զի մեք փրկեաք
 ի ձեռն քսի: Եւ ո՛վ չարափառ և
 վատ դուռ, եթէ զղազար աղօթիւք յա
 րոյց. զի՞նչ է այն որ առանց աղօթից
 յարոյց զորդի այրւոյն. և զդուստր քա
 հանայապետին. և զսաստել ծովուն. և

Գայլ ամ բրժշկու թիսն կատարեր հրա
 մայելով և ոչ աղոթելու: Եւ դու տես
 զաղօթելոյն պատճառ. «տէ» (վս ժողո
 վրդեանս որ շուրջ կան առնեմ, զի հա
 շատասցեն թէ դու առաքելքեր զիս):
 Եւ թէ ոք ասիցէ՝ վս էր բարձրաձայն
 աղաղակեաց՝ զի մեռեալքն զձայնն ոչ
 լսեն: Եւ տեսք վս հինգ պատճառի:
 Սախզի՝ լսիցեն ամ ժողովուրդքն՝ և
 իմասցին՝ ինմանէ զյարու թիսն լինիլ:
 Երրորդ՝ զի մի՝ կարծիցեն կախարդու
 թք ինչ ասել բան. Երրորդ՝ զի իմա
 ցին զամօային զօրութիւն իւր. զի ոչ ոմ
 մարգարէքն որք անոճամբն այ. և ոչ ոմ
 առաքեալքն որք անոճամբն քի յարու
 ցանէին: Չորրորդ՝ զի ցուցցէ թէ հե
 աւանորէ հոգին և կենդանի. և ոչ զօ
 ղեալ իգերեզմանի. կամ մեռեալ ընդ
 մարմնոյն որմս ասեն չարք ոմանք:
 Հինգերորդ՝ իձայնելն, ահաբեկ լեալ
 թշնամիքն, և սարսեցեալ բարապանք
 դժոխոց, արձակեցին զհոգին ի բան
 տեն: Եւ զի՞նչ ասաց. (զազարէ արի
 եկ արտաքս): Տես՝ զի ոչ ասաց թէ
 390 հայր՝

հայր՝ յարո՛ զսա • կամ յանուն հօր ա-
րի : Ըյլ ինքնիշխանաբար իբր ընդ
կենդանի խօսելով • (Էել մեռեալն ո-
տիւքն և ձեռօքն կապելօք :

ՄԵԾ սքանչելիք եղև առ զազարոս • ոչ
մի, այլ կրկին • մի սքանչելիք էր հո-
տեալ մարմինն որ կենդանացաւ • և միւս
ևս՝ զի կապեալ էր և գնայր • ծածկեալ
էր երեսօք՝ և ուղիղ ելանէր ընդ դուռն
գերեզմանին : Եւ ապա ասէ • (լուծէք
զդա և թողէք երթալ :

Եւ վայելէր գործն զոր հրամայեաց
նց : Սախզի՛ ինքն էառ զհոգին • և դար
ձեալ եբեր՝ իմարմինն և կենդանացոյց •
և նոքա պատեցին և զմռային • նոքա
լուծցեն զնա : Երկրորդ՝ նց ասէ լու-
ծէք՝ որ անամօթ և միշտ ջանային ըզ-
ջմարտութիւն եղծանել :

Ըսէ՛ դուք լուծէք զպատանսն • զի
ձեռք ձեր վկայ լիցին • և հոտոտելիքդ
և լսելիքդ և տեսանելիքդ • զոր
տեսէք յարուցեալ իփառս
քնի այ մերոյ : Ըյս առ
հինգերորդն :

Վսն Մհոռնն Վրնի:
Գլուխ. ԼԸ:

Մ ԵՅԵՐՈՐԴՆ՝
որք ասեն ոպ մարդ մեռաւ քն:
Ըսէ առաքեալն՝ ի յերայ
եցւոյ. (շնորհօքն այ վն
ամբըն լմահ ճաշակեաց): Ընորհօքն
այ. այսինքն, մարդասիրութեն հօր՝
որդին զմահ ճաշակեաց: Դարձեալ
շնորհօք բանն ամ է. որ անբաժանելի
մարմնովն մեռաւ: Իսկ ճաշակեացն ա-
սել՝ երիս իրս ցուցանէ: Սախզի՝ մահս
մեր՝ ի ճաշակմանէն ադամայ եղև վն
պտղոյն: Երկրորդ՝ ճաշակելն զկամաւ
մեռանիլն ասէ: Երրորդ՝ ճաշակելն
զչափաւոր մահն ցուցանէ. զի իմահն
էր մեռեալ և էր կենդանի: Մեռեալ էր
մարմինն ըստ հոգւոյն բաժանման. և
կենդանի էր նոյն մարմինն անբաժանելի
ամօռբն: Եւ զայս ցուցանեն կրկին
աղբերք կողին. Զուրն՝ զի մեռեալ էր.
Կարիւնն՝ զի կենդանի էր: Զի՝ իմեռե-
լոյն արիւն ոչ լինի. Լսողմօն՝ ի յերգս
երդոյն

Երգոցն վկայէ: (Եւ ննջեմ, և սիրտ իմ
 արթուն է:) Եւն է որ անութին ընդ
 մարմնոյն 'ի գերեզմանի եր. և ընդ հոգ
 ւոյն 'ի դժոխս: Գարձեալ՝ այլ է մաշն
 քն. զի յերեք բաժանի մաշն. այսինքն,
 բնութք և կամաւ և ներգործութք:
 Բնութք մեռան իմք մեք. ներգործութք
 մեռաւ ադամ. կամաւ մեռաւ քն:
 Եւ վն բազում պատճառի մեռաւ քն:
 Եւ ինչի՝ ան մարդասէր կոչի. և այսու
 յայտնեցաւ սէր հօր այ՝ որ զորդին իւր
 ետ 'ի մահ վն մարդկան. ըստ այնմ որ
 ասէ աւետարանն. (այնպէս սիրեաց ան
 զաշխարհ՝ մինչև զորդին միածին ետ:)
 Եւ ըրրորդ՝ զի հնազանդութին որդւոյ
 երևեսցի. ըստ այնմ որ ասէ առաքեալն
 փիլիպպեցւոց. (խոնարհեցոյց զանձն
 լինիլ հնազանդ մահու չափ և մահու
 խաչի:) Եւ ըրրորդ՝ զի ասաց առ ադամ
 Թէ՝ (մահու մեռան իցիս.) այն էր՝ որ
 մարմնովն մեռաւ և հոգւովն տանջեցէ:
 Եւ ոչ ոք կարէր ազատել. ոսկ ասէ ա
 ռաքեալն հռոմայեցւոց. (Թադաւորէց
 մահ մինչև ցմովսէս. և ի վն չյանցուցի

Լողն՝ եկն քս. եղև որդի աղամայ. մար
 փոփն մեռաւ. և հողւոյն էջ 'ի դժոխս
 և ազատեաց զնա : Չորրորդ՝ մեռաւ
 քս և մահոճամբն զմահ մեռոյց. և զմեզ
 կենդանացոյց. այսպէս զի մահն քսի՝
 մահուն մահ եղև. և մեռելոցս կենդա
 նութի. էջ 'ի դժոխս և ազատեաց զհո
 գիսն. յարեաւ 'ի մեռելոց՝ և յարութի
 մեզ շնորհեաց : Հինգերորդ՝ մեռաւ
 քս. զի բանք մարգարեիցն կատարես
 ցին. (զի չէր մարթ եղծանիլ գրոյն :)
 Զի մարգարեքն յառաջագոյն նկարե
 ցին. և քս ելից զամ : Ո՞քն ասաց վասն
 Ծննդեանն 'ի կուսէ : Ո՞քն վասն խաչի :
 Ո՞քն վս թաղմանն յարութեն համբարձ
 մանն և երկրորդ գալստեանն : Ահե
 րորդ պատճառ. 'ի նախածանօթ գի
 տութիւն իւր՝ սահմանեաց ամ զփրկու
 թի մարդկան 'ի ձեռն քսի մահոճանն
 լինիլ. ոպ ասէ առաքեալն հռոմայեց
 ւոց : (Սահմանելոյ որդւոյն այ :) Եւ
 ինքն յաճետարանին ասէ. (որդի մար
 դոյ երթայ՝ ոպ և գրեալ է վս նր :)
 Եւ ոչ միայն այս, այլև զամ սբս ընտ
 րեաց

րեաց նախ քան զլինիլն աշխարհի. և
 ապա ըստ այնմ ընտրուԹէն ծնանին
 մարդիկ. նոյնպէս և ի ձեռն քսի զփրը
 կուԹին մեր. որպիսի ասէ առաքեալն յե
 փեսացւոց: (Որ ընտրեաց զմեզ յառաջ
 քան զլինիլն աշխարհի:)

(Ըսէ Ռոմեոս Գլուխ Ը Բնութիւն 45:

Հորց:

ասն էր քս միանգամ մեռաւ:

Պ-ր: Սախզի՝ կատարեալ փրկու
 Թի արար մարդկան ազգի.
 վս այն ոչ կրկին մահացաւ:
 Երկրորդ՝ զի մահաւմբն զմահ եբարձ.
 և զյարուի մեզ պարգևեաց: Երրորդ՝
 զի զամ մեղս և զդատապարտութիս միան
 դամ խաչիւն եբարձ. և զմեզ արդարա
 ցոյց: Չորրորդ՝ զի ամ մարդ միան
 գամ մեռանի. և յետ այնորիկ դատաս
 տան է. նոյնպէս և իմր մեր միանգամ
 մեռաւ. և յետ այնորիկ գայ և դատաս
 տանաւ քննէ: Հինգերորդ՝ զի ինքն
 էր քահանայ և պատարագ և ընդունող.
 վս որոյ միանգամ պատարագեցաւ. ի
 յայս միտս՝ միանգամ իմիռւմ աշուր

րեամբն գնեաց զմեզ: Չորրորդ՝ ա-
 րեամբն գրեաց զմեզ՝ իգիրն կենաց:
 Հինգերորդ՝ արեամբն ուխտեաց մեզ
 նոր ուխտ փոխանակ՝ հնոյ ուխտին:
 Վեցերորդ՝ զի կենարար կերակուր և
 ըմպելի ետ մեզ. ըստ այնմ, (որ ոչ ու-
 տե զմարմին իմ, և ըմպէ զսրիւն իմ, ոչ
 ունի զկեանս յաճիտենից):

Թե խաչիւ հռու:

Հորդ:

Լասն էր խաչիւ մեռաւ քս:
 Գորդ: Սախզի՝ խաչն առաւել
 պատասխանի տայ մեղացն ա-
 դամայ: Սի ոսկ ադամ գնաց ոտիւք,
 և զձեռն ձգէց՝ իծառն և եկեր զպտուղն,
 և կորոյս զազգս մարդկան: Եւսպէս տը-
 մեր՝ գնաց ոտիւք ի խաչն. և զձեռն
 բեւեռեաց ի վր իհայտին. և զլեղի ճաշա-
 կեաց. և այնպէս փրկեաց զմարդիկ:
 Երկրորդ՝ զի անարգ էր մահ խաչին.
 ոսկ ասէ յօրէնսն. (անիծեալ ամ մարդ,
 որ կախեալ կայցէ զիհայտէ.) վս որոյ՝
 քս կախեցաւ զփայտէ. և եբարձ զա-
 նէծսն և օրհնեաց զմեզ:

Լըրորդ՝ խոյն խահակայ կախեցաւ
զծառոյն սաբեկայ որ է երկճղի. որ օ-
րինակ էր ճշմարիտ խաչին քսի:

Չորրորդ՝ ասէ ոսկեբերանն. մն այն
քս 'ի խաչն բարձրացաւ՝ զի ցուցցէ
Թէ, մահ նր ճանապարհ է արքայու
Թէն երկնից. որպս յակօ՛ւ ետես զսան
դուխսն՝ որ գլուխն հասունէր մինչև
յերկինս. ետր հաստատեալ 'ինմա. և
այլ բազում է խորհուրդն:

Հարց:

Օրնչ նշանակէ չորս Թէ խաչին:
Պատ: Բաժին՝ նշանակէ զչորս
բարու Թիս քսի զոր արար մեզ: Աերին
մասն՝ ցուցանէ զբացումն արքայու Թէ
երկնից: Երբինն՝ զաւերումն դժոխոց:
Բ. ջն՝ զբաշխումն շնորհաց: Բ. հեակն՝
զԹողութի մեղաց: Լըրորդ՝ նշանա-
կէ զչորս առաքինութիս՝ 'ի յորս պար-
տի ներքին մարդս մեր տարածիլ:

Աերին մասն՝ նշանակէ զսերն: Երբ-
քինն՝ զխոնարհութիս: Բ. ջն՝ զհնազան
դութիս: Բ. հեակն՝ զհամբերութիս:
Լըրորդ՝ նշանակէ զանկանիլն մեր 'ի

դրախտէն. զի աջ եաք՝ ահեակ դար
ձաք: Չորրորդ՝ նշանակե զչորեսին
խորհուրդս մեր: Աերին մասն՝ (միշտ
զվերինն խորհիւ ուր քս նստի): Սեր
քինն՝ զկատարած ելից կենցաղոյս:
Բ. ջ և ահեակն՝ զընտրուի դատաստա
նին. զլառս աջակողմանց. և զպատիժ
ձախակողմանց. և այլ բազում խոր
հուրդ նշանակէ:

Դ. արձեալ՝ բազում նշանակութիւն
քառաթե խաչին: Սախ քառա
դէմ կառքն եզէկիէլի. և ի՞նչ բազմեալ
իւր: Բ. յլե սանդուխքն յակօբայ. և
ի՞նչ հաստատեալ ինմա. ոմ ասացաւ:
Բ. յլե աղիւսաձե ակն շափիւղայ ի
ներքոյ օտից նր: Բ. յլե տարածումն ձե
ռացն մովսէսի ընդդէմ ամաղէկայ:

Բ. յլե տապանն նոյի:
Եւ տապանակն մովսէսի:
Եւ քառութիւնն իւրեայ:
Սեղանն ողջակիզաց:
Եւ սեղանն սրբութեանց:
Եւ սեղանն խրնկոցն. նմքն սոքա քա
ռակուսի՝ նշանակք են քառաթե խա
չին քսի:

Դարձեալ խաչաձև է չորս կողմ աշխարհիս. որ է արևելք. արևմուտք. հիւսիս. և հարաւ: Եւ այլ ևս չորս ըսկզբունք տարրական ամ մարմնոց: Եւ լե խաչաձև է մարդս՝ գլուխ տարրական կենդանեաց: Եւ լե խաչաձև թռչին օդապարիկք թռչունք. որք են տեսական միաք. զթևս տարածեալ յերկոսին կողմանս: Եւ լե խաչաձև ընթանայ նաւն ի վր ջրոց. յորժամ լարէ հողմ զամիոնն. կամ տարածեալ թևօք հասանին ի նաւահանգիստն. որև մարդիկք կրկին թևօք ժամանեն ի իրառս յաւիտենական կենաց:

Հորդ:

(Ի՛նչ է եօթն բանն զոր խօսեցաւ զքս ի վր խաչին: Պոյ: Եւ աջինն է՝ (հայր՝ թող սոցա:) Երկրորդն՝ (այսօր ընդիս իցես ի դրախտին:) Երրորդ՝ (կին՝ ահա որդի քո:) Չորրորդ՝ (ծառաւի եմ ոսէ:) Հինգերորդ՝ (էլի էլի լամասաւիաք թանի:) Վեցերորդ՝ (՛եձեռս քո յանձն առնեմ զհոգի իմ:) Եօթներորդ՝ (ամ ինչ կատարեալ է:)

Լաւրինն ուսուցանէ Թողուլ զանիրա
 Լուծիս արարեալ ընդդէմ մեր:
 Երկրորդիւն՝ լսել աղաչանաց:
 Երրորդիւն՝ պատուել զծնողս:
 Չորրորդիւն՝ ցանկալ զփրկուի մեր:
 Հինգերորդիւն՝ աղաղակել առ ամ 'ի
 Ժամանակի նեղութե: Ահցիրորդիւն՝
 զամ հոգս մեր ընկենուլ առ ամ:
 Եօթներորդիւն՝ կամորել զկեանս պատ
 շաճաւոր վախճանաւ:
 ~~~~~
 Ահոյուր իմ վն Կորկորոնոյ ամ:

Ե աստ Ժողովեցից զվկայու
 ուծիս մարգարէիցն՝ որք խո
 սեցան վն շարչւրանացն քի:
 Եւ ասէ մարգարէն զաքա
 րիա: (Հարից զհովիւն՝ և ցրոճեսցին
 ոչխարքն:) Եւ յն է յորժամ ըմբռնեցին
 զմորն, ամ աշակերտքն փախեան:
 Եւ պետրոս զհետ գնաց՝ և երիցս ուրա
 ցաւ: Եւ վն մատնութե յու դայի ասէ
 դաւիթ. (որ ուտէր ընդիս հաց՝ արար
 ինձ խաբէութի:) Եւ զաքարիա ասէ.

(կշռեցին զվարձ իմ երեսուն արծա
 թի:) Եւ աւետարանն զնոյն երեսուն
 արծաթն ասէ՝ զոր ետուն յուդայի:
 Եւ ետայի ասէ. (վայ անձանց նց. զի
 խորհեցան խորհուրդ չար և ասեն. կա
 պեսցուք զարդարն՝ զի դրժպէի եղև
 մեզ:) Դարձել ետայի ասէ. (զթիկունս
 իմ ետու 'իհարունաժս՝ և զծնօտս իմ
 յապտակս. և զերեսս իմ ոչ դարձուցի
 յընդ երեսս թափանելոյ:) Եւ երեմիա
 ասէ. (ես իբրև զգառն անմեղ՝ իսպանդ
 վարեցայ:) Եւ յն է որ ասաց մըկրտիչն.
 (սա է գառն նայ՝ որ բառնայ զմեղս աշ
 խարհի:) Եւ ետայի ասէ. (իբրև զոչ
 խար 'իսպանդ վարեցաւ. և իբրև զո
 րջ առաջի կտրչի անմուռնչ կայ՝ այն
 պէս ոչ բանայ զբերան իւր:) Եւ դա
 ճիթ ասէ. (եղէ ես ուն մարդ որ ոչ լսէ.
 և ոչ դոն խօսք 'իբերան նր:) Եւ յն է
 զոր աւետարանն ասէ. (յն լուռ կայր
 առաջի դատաւորին, մինչև զարմանալ
 յոյժ նմա:) Յովէլ մարգարէն ասէ.
 (եղիցի յաւուր յայնմիկ՝ զի մտցէ արե
 գակն 'իմիջօրէի. և խաւարեսցի յերկ

րի լոյս 'իտուհէ։) Եւ զաքարիա ասէ.
(եղեցի յաւուր յայնմիկ. ոչ ես եղեցի
լոյս եցուրտ եպարզ. եղեցի օր մի. և
օրն այն յայտնի տն. ոչ տիւ իցէ և ոչ
գիշեր. և ընդ երեկս եղեցի լոյս։)

Եւ եսայի ասէ. ('իմիտ առցէ մանուկ
իմ. վերասցի և բարձրասցի և փառաւո
րեսցի յոյժ. և զարմասցին բազումք ի վր
քո. այնպէս անշքեսցի տեսիլ քո 'ի
մարդկանէ։ Ձի որոց ոչ պատմեցաւ վս
քոյ տեսցեն. և որոց ոչ իցէ լուծեալ 'ի
միտ առցեն։) Աս խաչին բարձրութե
ասէ. և հեթանոսաց հաւատալոյն 'ի
քս։ Դարձեալ ասէ եսայի։ (Ձօր ամ
ձգեցի զձեռն իմ առ ժողովուրդ անըզ
գամ և հակառակօղ։) Չայն ասէ. որ
'ի խաչին տարածեաց զձեռն։ Եւ մով
սէս ասէ. (տարածեաց զթևս իւր և ըն
կալաւ զնա. և բարձեալ բերէր ի վր
միջնողան իւրոյ։) Եւ դաւիթ ասէ.
(ի հովանի թևոց քոց յուսացայց։)

Զթևս խաչին ասէ. Դարձեալ մովսէս
ասէ վս խաչին. (տեսանիցէք զկեանս
ձեր կախել զփայտէ։) Եւ արար պղնձի

օձ. և բարձրացոյց 'ի դուռն խորանին:
 Եւ որ հաւատով նայէր 'ի պղնձի օձն՝
 ապրիւր 'ի թիւնիցն: Եւ արն ասաց.
 (որպէս բարձրացոյց մովսէս զօձն յանա
 պատին, նոյնպէս բարձրանալ պարտ է
 որդւոյ մարդոյ: Զի ամ որ հաւատայ
 'ինա՝ ժի՛ կորիցէ. այլ ընկալցի զկեանս
 յաւիտենից:) Եւ երեմիա ասէ. (եկայք
 արկցուք զփայտ 'ի հաց նր. և ջնջեա
 ցուք զյիշատակ նր յերկրէ:) Եւ դա
 ճիթ ասէ վն խաչողացն. (շուրջ եղեն
 զին և շունք բազումք. և ժողովք չարաց
 պաշարեցին զիս.) այսինքն, զինո՛ւորքն
 պիղատոսի: (Զուարթ և ցուլք գէրք.)
 այսինքն, քահանայքն եին զորս մար
 գարէն երինջ լծընկէց կոչեաց:
 Եւ գէրք՝ ոպ մովսէս ասէ. (գիրացաւ
 ըստողարացաւ լայնացաւ՝ եթող զոր
 ամ իւր:) Եւ վն խաչին ասէ դաճիթ.
 (ծակեցին զձեռս իմ և զոտս իմ. և ամքն
 որք տեսանէին զիս՝ արհամարհէին:)
 Բ՛յն է որք ասէին. (վահ որ քակէիր
 զտաճարն՝ և զերիս աւուրս կանգնէիր,
 և այլն:) Եւ վն քաջխոյն ասէ. (հոռւն
 'ի կե

'իկերակուր ինձ լեղի. և 'իծարաւ իմ
 արքուցին ինձ քացախ:) Եւ եսայի ա-
 սէ վն արեանն. (կարմրութի ճորճոց
 իւրոց 'իբոսորայ. գեղեցիկ պատմու-
 ճանաւ. և բուն զօրութի. իբրև հըն
 ձանահարի լիոյ հնձանի կոխելոյ:)
 Բ.է՝ (հնձան հարի միայն. և կոխեցի
 սրտմտութի իմով. և ճմլեցի բարկութի
 իմով. և իջուցի զնս յերկիր:) Եւ յակօբ
 ասէ. (լուսսցէ գինւով զպատմութեանն
 իւր. և արեամբ խաղողոյ զհանդերձս
 իւր:) Եւ վն խոցելոյն ասէ զաքարիա:
 (հայեսցին 'ինա յոր խոցեցինն:)
 Եւ եսայիաս ասէ. (ոսկր նր մի փշրե-
 ցի:) Բ.յոթիկ ամենայն վկայութիք
 մարգարէիցն խօսեցեալք յառաջագոյն
 վասն ճարճարանացն քնի. որովք ա-
 րար զփրկութիւն մարդկան ազգի և
 հաւատացելոց. իսկ անհաւատից և
 օտանայի՝ կորուստ յաւիտենից:

Ան թողան Տէնն:
Գլուխ. ԼԹ:

ԲԵՕԹՆԵՐՈՐԴՆ

որք ասեն՝ ուն մարդ թա
ղեցաւ քս: Լսեն վարդա
պետք սբբ: Լկն քս Լեբարձ զմեղս
մեր իվթ խաչին՝ զի մեք արդարութեն
նր կեցցուք. ոչ փոքր էր որ մեռաներ.
այլ ամ էր մարմին առեալ: Ոչ թէ
այնչափ էր մեղք մեղաւորաց, որչափ
արդարութի նր. որ արդարացոյց զմեզ.
որ զհոգին եկն դնել իվթ մեր: Եւ յոր
ժամ կամեցաւ, դարձեալ էառ անդ
րէն յորժամ կամեցաւ: Եւ վն թաղ
ման ամն՝ մարդարեքն յառաջագոյն
գուշակեցին: Սախ այն որ ասէ. (հան
գեաւ ամ յաւուրն եօթներորդի ի
գործոց իւրոց): Եւն է որ մարմնովն
յետ չարչարանաց ուրբաթուն իմուտ
չաբաթուն՝ հանգեաւ իգերեզմանի:
Եւ Լ մարդարեութիւն յակօբայ ասէ
իդէմս քսի. (եւեր՝ բազմեցար. ննջե
ցեր իբրեւ զառիւծ Լկորիւն առիւծոյ.

և ո՛վ իցէ որ զարթուցանիցէ զքեզ :)
 Եւ 'ի գիրս Թուոցն ասէ մովսէս . (բազ
 մեցաւ հանգեաւ իբրեւ առիւծ , և իբրեւ
 կորիւն առիւծու :) Դարձեալ եսայի
 ասէ . (նա զմեզս մեր բառնայ . և վասն
 անօրէնութեց մերոց չարչարի . և նորա
 վիրօքն բժշկեցաք . տաց զչարս փոխա
 նակ գերեզմանի նր . և զմեծամեծ անօ
 րէնութիւն փոխանակ թաղման նր :)
 Դարձեալ մարգարէն ասէ . (մեռուցին
 զկեանս իմ 'ի գբի . և եդին վէմ ի վր իմ :)
 Եւ դաւիթ ասէ . (եղէ ես որոյս մարդ
 առանց օգնականի . և 'ի մեռելս ազատ .)
 այսինքն , զի միայն յաղթեաց թշնամ
 ւոյն . և ազատ 'ի մեռեալս ' այսինքն , յա
 պականութեց և 'ի տանջանաց մեռելոց
 ազատ մնաց : Եւ և դարձեալ ասէ . (ոչ
 թողցես զանձն իմ 'ի գոթոխս . և ոչ տա
 ցես սբյ քում տեսանել զապականութե
 թի :) Եւ դարձեալ ասէ . (եդին զիս 'ի
 գբի ներքնումս 'ի խաւարի և 'ի ստոճերս
 մահու . և 'ի հող մահու իջուցին զիս :)
 Եւ սողոմոն ասէ . (ես ննջեմ , և սիրտ իմ
 արթուն է :) այսինքն , զի մեռեալ մար

ադամայ բրժկեաց: Ընդ հրեշտակք
 սպասաւորք 'ի ծննդեան. և աստ հրեշ
 տակք սպասաւորք յարու թէ: Եւ այս
 պէս մի ևնոյն խորհուրդ է ծննդեան և
 յարու թէ փրկչին: Եւ աւետարանն
 ասէ. (ոպ յովնան էր 'ի փոր ձկան զե
 րիս տիւն և զերիս գիշերս. այսպէս եղի
 ցի և որդի մարդոյ 'ի սիրտ երկրի զերիս
 տիւն և զերիս գիշերս:) Եւ անդ կա
 տարեցաւ մարգարէութիւն ուխեայ. (ո՛ւր է
 մահ յաղթութի քո. ո՛ւր է գը
 ժոխք խայթոց քո:) Եւ որ այսչափ և
 ասաւել քան զայս՝ վկայութի է 'ի մար
 գարէիցն վստիւն: Մի այսուհետև յա
 մօթ համարիր զխաչեալն և զթաղեալն:
 Յորում արեգակն խաւարեցաւ վասն
 արեգական արդարութե. վէմք սլառա
 ւեցան վս հոգևոր վիմին: Գերեզմանք
 բացան. մեռեալք յարեան վասն նր որ
 ազատն էր 'ի մեռեալս. հոգիքն արձա
 կեցան 'ի տանջանաց: Աս որոյ ասէ մար
 գարէն: (Ըրձակեսցի զկապէլս 'ի գբոյ՝
 ուր ոչ գոյր ջուր:) Զայս ամարար
 վս մարդկան փրկուէ. զի մարդո միայն
 409

պատկեր է նոյ։ Այս որոյ յորժամ զդա
 հեկանն բերին, ասաց. (երթայք տուք
 զկայսերն կայսեր. և զնոյն նոյ.) այս
 ինքն, ունի թագաւորք զիւրեանց պատ
 կերն 'ի յոսկի դահեկան նկարեն. ես
 զիմ պատկերս կենդանի' 'ի կենդանի
 մարդս նկարեցի. զի ոչ ումք երեւի նա
 յերկրի. բայց միայն մարդոյ. նա միայն
 մարդասէր է. և մարդս միայն նաւասէր.
 նա մարդոյ և մարդ նոյ. վասն մարդոյ
 նա մարդացեալ. և վասն նոյ մարդն
 նաւացեալ։

Եւ Լէ Վն էր Լողէյուս քս։

Նախ զի' ասաց ադամայ. (զի
 հող էիր և 'ի հող դարձցիս)։
 Ինքն եմուտ 'ի հող' զի բարձցէ զդա
 տապարտութիւն. ունի փշովն զփուշն, և
 քրտամբ զքերտն եբարձ. նոյնպէս և
 թաղմամբն զհող մահուն։ Երկրորդ
 անիծաւ երկիր 'ի գործս ադամայ. և
 նա տարերք ընդ նա. վասն որոյ յոր
 ժամ էջ քս 'ի ջուրն, սրբեաց զնա. և
 եդաւ 'ի գերեզմանի. և օրհնեաց զհողն.

յետ յարու թէն քառասուն օր սրբեաց
 զօդս. և յօրժամ էջ հոգին նբ հրեղէն
 լեզուօք. սրբեաց զհունն: Ասան որոյ
 այժմ օրհնեալ է հոգն. ուր և թաղեցան
 հաւատացեալքն 'ի քն' միասկս օրհնել
 գերեզմանի հանդիպին: Երրորդ՝ մար
 Թնով եղաւ 'ի գերեզմանի' զի զապակա
 նուի մարմնոց մերոց բժշկեսցէ. և հոգ
 ւով էջ 'ի դժոխս' զի զհոգիսն 'իտան
 Զանացն ազատեսցէ: Չորրորդ՝ յարեւ
 'ի գերեզմանէն և 'ի դժոխոց. զի մեզ
 յարու թի սարգեւեաց. ըստ որում (բա
 զում մարմնք ննջեցելոց նբ յարեան
 ընդ քնի. և մտին 'ի քաղաքն նբ եւհ.)
 և վկայեցին վասն յարու թէն քնի թէ՛
 զդժոխս աւերեաց. և զհոգիսն եհան
 յերկինս. և զստանայ կապեաց: Չի
 յետ խաչին քի՛ այլ ոչ իշխէ ստանայ
 տանիլ բռնութե զհոգիս մարդկան 'ի
 դժոխս: Արդ՝ զայս ամ, և առաւել քան
 զայս, օգտութի 'ի թաղմանէն քնի ե
 ղև. վն որոյ ոչ է պարտ թաղումն և գե
 րեզման ասել քնի: Այլ յարութի նբ
 և անմահ կենդանութի՝ որ 'ի նբ գերեզ

մանէն մեզ պարգևեցաւ: Ըյսքան վս
թաղման օրն:

Ան Յորուբէտն Տէտան և հասարակոյց:
ԳԼՈՒԽ. Խ:

Ռ ՈՒԹՆԵՐ ՈՐԴՆ
որք ասեն՝ որպիսի մարդ յարու
ցեալ քն: Նախ տեսցուք վս
հասարակ յարութե մարդ
կան: Եւ ապա վս յարու
թէն քնի: Ըսեմք եթէ՝ կրկին է յարու
թի մարդկան. այսինքն, անկատար և
կատարեալ: Ընկատար յարութի է՝ որ
դարձեալ մեռանի. ոպ վեց մեռեալքն
որք յառաջ քան զքն յարեան: Երեք
զորս քն յարոյց. և երեք՝ եղիա և եղիսէոս:
Խսկ կատարեալ յարութի է՝ որ դար
ձեալ ոչ մեռանի: Եւ զայս յարեալ
նախ քն՝ որ անդրանիկ է մեռելոց. և
պտուղ ննջեցելոց. և ապա այլ սբք՝ ի
մարդկանէ: Ոմանք ընդ քնի յարեան.
և մօրին՝ ի քաղաքն սբ եէմ. և վկայք է
ղեն յարութեն քնի: Եւ այլք՝ ի հասա

Եւ թէ ոք ասիցէ՝ վն էր յարուին և
անմահուն հասարակ է։ Բ՛սեմք թէ՝
յարու թի և անմահութի վն բանական
հոգւոյն է։ Բ՛որդ՝ ամ մարդ ունի բա
նական հոգի. վն որոյ ամ մարդ յառ
նէ և անմահ մնայ. իսկ փառք և պսակ՝
վն հաճատոցն և բարի գործոցն է. վն
որոյ սբքն փառաւորին. և չարքն
տանջին։

Ասն հասարակի Յորուցեւոյն։

Ե

ւ գիտելի է վն յարու թին. զի ոչ
ծեր լինի և ոչ տղայ։ Սախզի՝
ծերն և տղայն անկատար են. այլ
երիտասարդ հասակաւ որ կատարէլ է՝
յառնեն։ Եւրկրորդ՝ զի ադամ երեսնա
մեայ ստեղծաւ. և քն երեսնամեայ յա
րեաւ։ Եւ ամ մարդ իկ՝ ի յայն հասակն
յառնեն. ոսյ ասէ պողոս յեփեսացւոց.
(յայր կատարեալ ՚ի չափ հասակի կա
տարմանն քսի։) Բ՛յլ և ՚ի յարու թին՝
ոչ երեւի թէ նա կին է և միւսն այր. ըղ
լուսեղէն զգեսաիւ ծածկին արգարքն։
Եւ ոչ ՚ի յանուանէ ճանաչի ոք որնս
այժմ

այժմ առ մեզ. այլ 'ի գործոց և 'ի իս-
ռաց պատկացն:

Եւ այս գիտելի է՝ զի յետ յարու թէն
ոչ ուտեն և ոչ ըմպեն մարմնապէս.
ոչ կանայս բռնեն և ոչ արանց լինին.
ոպ ստեն մահմետականք. և ոմանք 'ի
հրէից որք սահուկեցիքն էին. և ոմանք
հերձոճածօղք ասացին: Ձի յոք ստէ
զնս ասելով. (Թէ իջանէ մարդ 'ի դը
ժոխս, չեւս ելցէ. և ոչ դարձցի 'ի տուն
իւր. և ոչ ևս ծանիցէ զնա տեղի իւր:)

Եւ քս յանդիմանէ զնոսա և ասէ. (ան
միտք՝ յետ յարու թէն ոչ կանայս առ-
նեն, և ոչ արանց լինին. այլ են իբրեւ
զհրէշտակս անկարօտ կերակրոյ և ան
մահ:)

Եւ թէ ոք ասիցէ՝ քս եկեր յետ
յարու թէն: Ըսեմք թէ՝ քս ոչ վս կա
րօտու թէ եկեր, այլ զի զյարու թէն
հաստատէր: Իսկ հասարակ յարուին՝
ոչ է ծածուկ ոպ քսին. վս որոյ չեն
սկստք կերակրոյ մարմնական: Ըյլ անդ
հոգեւոր և անձային տեսու թէն է կերա
կուր. որ քաղցր է քան զամ ինչ:

Ըյլ քս յետ յարու թէն՝ հանդերձիւ
երևե

երեւցաւ և խոցուածովք. որ ի հանդեր
 ձեայն մեզ ոչ է: Ձի գործքն է իւրա
 քանչիւր մարդոյ զգեստ. բարի, կամ
 չար: Եւ խոցուածն զոր աստ ունիմք
 ողջանայ անդ. այլև ոչ տէրի և պա
 կաս լինի մարմինն ույ աստ. կաղ, կամ
 կոյր, միաձեռանի, կամ վեց մատնի,
 երկու գլխի, և այլն: Ձի անդ ամ ան
 դամքն ուղղեալ լինին անթերի և ա
 ռանց յաւելուածոյ: Եւ թէպէտ բա
 զում մարդիկ իմին տապանի նընջն
 իւրաքանչիւրքն անխառն ի միմեանց
 յառնեն: Ձի ոչ մեղաւորի մարմին ը
 արդարոյն պատուէսցի. և ոչ արդարոյ
 մասն՝ ընդ մեղաւորին տանջեսցի:
 Աս օրինակի Յորուբէն:

Չոր օրինակ՝ զանազան սերմն՝ ցո
 րեան, գարի, կորեակ, և այլն,
 իմին հող սերմանին: Եւ իւրաքանչ
 իւր՝ ի յազգն իւր բուսանի. այսպէս
 և ի յարութենէ բան: Եւ դարձեալ
 ույ ի սերմանիսն միայն մերկ հատ ան
 կանի ի հող. և բուսանի զարդարուն.

Հասկ, ծեղ, տերև, և այլն. նոյնպէս
մերկ մարմին թաղեալ, յառնէ զարդա
րեալ փառօք. որմիս ասէ առաքեալն
յառաջին կորնթացւոց:

Այլ եւն շարժուց Յորդանան:

Ը գիտելի է՝ զի եօթն զարդուք
զարդարին արդարքն. այսինքն,
երեք՝ իհօգին. և չորս՝ իմարմինն:
Չի երեք պակասութի որ կայ այժմ
՝ իհօգիս մեր՝ այսինքն, յախ տգիտու
թի: Երկրորդ մոռացութի: Երրորդ
տրտմութի: Սոքա բառնին անդ:
Սախ՝ լինի պայծառ գիտութի, որ
զամբ դէմ յանդիման տեսանեմք:
Երկրորդ՝ զի զամբ հաստատ ըմբռնեմք.
Եայլ ոչ մոռանամք: Երրորդ՝ իտեսա
նելն զամբ այնպէս ուրախանամք, որ
այլ իտրտմութի ոչ փոխիմք. ոմ իմրն
ասեր: (Իարձեալ տեսից զձեզ և ու
րախ արարից. և զորախութիւն ձեր՝ ոչ
ոք հանիցէ իձէնջ:)

Իսկ մարմնոյն չորս պակասութի կայ
ասա. այսինքն, Սախզի՝ է չարքարելի
417 Իհ և մահ

և մահ կանացու։ Երկրորդ՝ աղտեղի և
 սեռաւ։ Երրորդ՝ ծանր և ծոյլ։ Չոր
 րորդ՝ թանձր և կոպիտ։ Սոքա բառ
 նին անդ։ Սախզի՝ մարմինք սրբոցն լի
 նին անմահ և անջարջարելի։ Երկրորդ՝
 բառնի աղտեղութիւն. և զարդարի լու
 սով որպէս զարեգակն. որպէս ասէ տօրն.
 (փայլեցոյն արդարքն յարքայութեան
 ուն զարեգակն։) Երրորդ՝ լինին մար
 մինք թեթև և երազ յամբարի գործս.
 մինչ զի ուր հոգին կամեսցի, անդ գրա
 ցի մարմնովն։ Չորրորդ՝ թանձրութիւն
 բառնի և լինի անօսր և թափանցիկ. ուն
 լոյս արեգական անցանէ ընդ երկինս
 առանց ապականութեւ։ Եւ դարձեալ՝
 ուն տօր մեր յս քն յարեաւ 'ի գերեզմա
 նէն վիմովն կրնքելով և դրօքն փակե
 լովք եմուտ առ աշակերտսն. նոյնպէս
 և մարմինք սբցն անցանեն մինչև 'ի հրե
 ղէն երկինս։ Իսկ այսպիսի զարդս՝ ար
 դարոց միայն լինի 'ի հոգին և 'ի մար
 մինն. որք հարսնացեալք են այ. վասն
 որոյ ասէ եսայի։ (Յնծասցէ անձն իմ
 'ի տօր. զի զգեցոյց ինձ հանդերձ փրկ
 418 կու

կութէ և պատմութեան ուրախութիւն. իբրեւ փեսայի եղ ինձ զպսակ. և որպէս զհարսն զարդու զարդարեաց զիս:

Եւ մեղաւորացն ոչ. զի հոգիք մեղաւորաց՝ լինին 'իխաւար անգիտութիւն և 'իտրամուրն յաւիտենից. և որոշեալք յայ. և մարմինք նոցա՝ լինին առաւել թանձր և ծանր և դարչելի որմնս աստ. սեաւ, աղտեղի, և չարչարելի. զի կրեն անչափ չարչարանս. և ցանկան մահու և ոչ մեռանին. որմնս տեսիլն յօհաննու ասէ: (Յաւուրսն յայնոսիկ՝ խընդրեսցեն մարդիկ զմահ և ոչ գտցեն):

Եւ յսքան վն հասարակաց յարութեան սակաւուկ ասացաւ:

Ասն Յորութիւն Վսն:

Եւ յԺմասասցուք վն յարութիւն քի: Եւ նախ լուծցուք զքո դայթակ ղիւղ որ ասես. ոն մարդ յարուցեալ. եբր յայլմէ յարուցաւ քն. ոն թէ հայր կամ հոգին յարոյց զքն 'իմեռելոց:

Ո՛վ յիմար մեկնիչ դու. ոչ լուար 'ի տնէ որ ասէր. (իշխանութի ունիմ դը

նեղ զանձն իմ. այսինքն, 'իմահ. և իշ
խանութ ունիմ առնուլ զսա. այսինքն,
յառնեմ 'ի գերեզմանէ: Ձի ույ ինքն
իւր կամաւն եկն 'ի չարչարանս և մե
ռաւ. և ինքն իւր կարողութն յարեաւ:
Եւ դարձեալ ասէր. (մատնելոց է որ
դի մարդոյ 'ի քահանայից. և չարչարես
ցի. և յերրորդ աւուր յարիցէ:)

Եւ դարձեալ հրեշտակն ասէր իւրա
բերիցն. (զի՞ խնդրեք զկենդանին ընդ
մեռեալս՝ չէ՞ ասա. այլ յարեաւ:)

Է՞ր չասաց թէ յարուցաւ. այլ թէ ինք
նին յարեաւ: Եւ թէ առաքեալն 'ի բա
զում տեղիս ասէ. (հայր յարոյց զնա 'ի
մեռելոց և թէ հոգին. վս այն ասէ. զի
ներգործութիւն և կարողութիւն՝ մի է
երից անձանց. հօր և որդւոյ և հոգւոյն
սբայ. վս որոյ թէ հայր յարուցանել ա
սի զորդին՝ կամ հոգին սբ՝ մի և նոյն
կարող զօրութիւն է որ դոյ. որով ինքն
յարեաւ. և հայր յարուցանէ. և նոյն
ներգործութիւն հոգւոյն սբայ: Բայ և եր
բեմն զպատիւն 'ի հայր վերաբերէ՝ որ
պատճառ է և սկիզբն. վասն այն ասի

Հայր յարուցանել զքս:

Եւ գիտելի է՝ զի քս յարեալ՝ ոչ ան
կատար յարութն, այլ կատարեալ:
Եւ յայտ է՝ Սախզի՝ ասե առաքեալն
'ի հռոմայեցւոց թէ՝ (քս մեռաւ եւ յա-
րեաւ. այսուհետեւ ոչ մեռանի. եմահ
նմա ոչ եւ տիրէ): Երկրորդ՝ ասե յեթ-
րայեցւոց. (ոպ ամ մարդկան կայ միան
գամ մեռանիլ՝ եւ յետ այնորիկ դատաս-
տան. նոյնպէս եւ քս յանարգութ մեղաց
մերոց միանգամ մեռաւ): Եւ յերկրոր-
դին՝ գայ՝ ի դատաստան մարդկան եւ ի
հատուցումն: Երրորդ՝ զի միանգամ
մահոճամքն՝ կատարեալ փրկութի ա-
րար մարդկան. վս այն կրկին ոչ մեռա-
նի ոպ ցուցաւ ի վերայ: Չորրորդ՝ զի
յարութին քսի՝ եւ պատճառ ամ մարդ-
կան. (զի անդրանիկ է մեռելոց. եւ ոյր
տուղ ննջեցելոց. եւ ոպ ադամաւն ամն
մահ եղև. նոյնպէս քսիլ ամն կեանք
եւ յարութ ասե յառաջին կորնթացւոց):
Եւ զ՝ պարտ է զի պատճառն կատարել
լիցի յարութի՝ զի եւ մեք ի նմանե կա-
տարեալ ունիցիմք զյարութի:

Ձի նշխարներէն է հարդարութիւնս քննի:

Ը գիտելի է՝ զի եօթն պակասու
թիւք են՝ որք բառնին՝ իմենջ՝ ի
յարու թէն մեր: Արեքն՝ ի հոգ
ւոյն. և ցարսն՝ ի մարմնոյն. ուն ասացաւ
՝ ի վերոյ: Առքա ոչ թէ յետ յարու թէն
փոխիւնեցան՝ ի քն. որպէս ասեն ոմանք
հերձօնածողք: Եւ ի կէտ յղու թէն
յորժամ բանն մարմինն եղև միջնորդու
թիւ հոգւոյն, ինչոյն մասն հոգին բա
նական և մարմինն միացաւ և անձացաւ
յարգանդի կուսին: Եւ յայտ է՝ զի տգի
տու թիւ և մտացումն և տրամու թիւ բար
ձաւ՝ ի բանական հոգւոյն: Ձի ուրա
խու թիւ եղև երկնի և երկրի. ապա ինքն
ոչ ունէր տրամու թիւ: Եւ գարձեալ
ասէ. (ոչ ոք գիտէ զհայր, եթէ ոչ որ
գի. և ում որդին կամիցի յայտնել):
Եւ ապա յայտ է՝ զի ոչ ունէր տգիտու թիւ
և ոչ մտացումն: Եւ ի քն զչորս փոխ
իւն մարմնոյ որ յետ յարու թէն մեզ
լինելոց է՝ մեր մեր եցոյց նախ քան զիտ
չելու թիւն իւր: Ձի ամփանցութիւնն եցոյց՝

յորժամ ծնաւ 'ի կոյս արգանդե. և
 կուսաթիւն անխախտ Թաղ: Չպայծա
 առաթիւն եցոյց 'ի թաքօր՝ յորժամ լու
 տաւորեցան երեսքն քան զարեգակն:
 Չթեթեաթիւն եցոյց իւր ծալուն և
 'ի յարտեան լերինն, յորժամ իւր օ
 դոյն ընթացաւ: Իսկ զանչարչարութիւն
 եցոյց 'ի վերնատանն, յորժամ՝ զանա
 պական և զանմահ մարմին և զարիւն
 իւր բաշխեաց: Հոգի:

Ապա գի'նչե որ ասեմք թե, յետ յա
 լութեն փառաւորեցաւ մարմնով:
 Պարտ կրկին ե իմացումն: Բաշխն՝
 ույ նեստորականքն ասեն թե, 'ի կուսե
 սոսկ մարդ ծնաւ. և 'իմրկրաութեն
 հոգւովն օծաւ. և յետ յարութեն բնա
 կեցաւ քանն 'իմարմնի. և պայծառացաւ
 մարմինն. այսպէս ասելն՝ հերձուածո
 լացե: Իսկ ուղղափառքս այսպէս ա
 սեմք փառաւորեալ զմարմինն:

Չի փառք մարմնոյն՝ անձանալն եր որ
 'ի կետ յղութեն եղև. ոչ յորժամ մրկր
 տեցաւ, կամ յորժամ յարեաւ: Բ. Մ.
 յորժամ ծնաւ 'ի կուսին՝ եմ մանուկ

Ծնաւ. այսինքն, ած մարդացեալ, և
 հրեշտակն ասէր. (Ծնաւ ձեզ այսօր
 փրկիչ. որ է օծեալ թր'ի քաղսքի դաւ
 թիւ) Բայ զաժոռթին 'իմարմնի ծած
 կեալ ունէր մինչև 'իմրկրտու թին. որ
 հայր վկայեաց. և հոգին էջ ի վր քսի.
 և ապա քարոզեաց և սքանչելիս արար
 վս հաւատացելոց. և ծածկեաց մինչ 'ի
 խաչ և 'ի յարու թին վս թշնամեաց և
 անհաւատից. (զի մի' տեսցէ ակն անդեղ
 ասէ յոքւ) Բայա յետ յարու թէն յոր
 ժամ զտնօրէնու թին կատարեաց, փր
 կեաց զհոգիս մարդկան և յարօյց ընդ
 ինքեան: Յորժամ յայտնեաց զաժոռ
 թի մարմնոյն՝ ծածկեալ էր յինքեան.
 և այնպէս փառաւոր մարմնով երևէր ա
 շակերտացն յետ յարու թէն. ոմ երևե
 ցաւ 'ի թաքօր լերինն. վս այն որք ոչ
 էին տեսեալ 'ի թաքօր լերինն՝ երկուա
 ցան նոքա յորժամ տեսին յետ յարու
 թէն: Աս այն զերկբայութի նց հաս
 տատեաց ասելով. (շօշափեցէք զիս և
 տեսէք՝ զի ես նոյն եմ մարմնով և ոչ փո
 փոխէլ) Զի փոփոխուան մեր մարմնոց

և հոգւոց է լինելոց յետ յարութեն.
 այլ 'իմիաւորութին քսի' փոփոխումն
 ոչ էր և ոչ եղև. և ոչ լինելոց է յաւիտն.
 ոչ 'իբանն. և ոչ 'ի հոգին. և ոչ 'ի մար
 մինն. որպիս ասէ առաքեալն յերայեց
 ւոց: (Յս քս' երեկ և այսօր. նոյն և յա
 ճիտեան:) Երեկ՝ այսինքն, յանցեալն.
 և այսօր՝ 'իններկայս. և յաճիտեան՝ 'ի
 հանդերձեալն: Եւ մարգարէն ասէ 'ի
 դէմս քսի. (Բայց դու նոյն իսկ ես. և
 ամբ քո ոչ պակասին:) Եւ 'ի դաւանութ
 ին ասացին սբ. հարքն 'ինիկիա:
 Եթէ ոք ասիցէ զքս թէ այլայլելի է,
 կամ փոփոխելի, զայնպիսիսն նզովեաց
 սբ. կաթուղիկէ և առաքելական եկեղե
 ցի: Բ. Ան եղեցի:

~~~~~
 Հորցհուն, որուն վս Յարութեն Բսի:
 Գլուխ. ԽԸ:

ԸՐԶՅՈՒՒՐ ԸՅԺՄ
 յառաջիկայ բանս վս յարու
 թէ տն: Ըռաջին՝ Հորց:
 Զքնչէ ասելն (յերեկոյի շա
 բա

Թաթուհի՝ յորում լուսանայր միաշաբաթին։) Այս Երեք է իմացումն։
 Սախ՝ ոմանք երեկոյ ասեն զմասն երեկոյի շաբաթուն՝ յոր մտանէ արեգակն. և ինոյն կէտն ասեն զյարութի տնոր ոչ է հասարակ կարծիս։ Սախդի՝ յարութին քսի՝ ոչ է իշաբաթի աւուր. այլ իկիրակէի։ Երկրորդ՝ ասէ մարկոս։ (Ատորաստեցին խունկս. և իշաբաթուն հանդարտեցին վս պատուի բանին. բայց իմիաշաբաթովն եկին։) Ոմանք երեկոյ ասեն զբոլոր գիշերն. իմասնէ զբոլորն նշանակեալ. ունայն. (եղև երեկոյ, զբոլոր գիշերն ասէ. և եղև վաղորդայն, զբոլոր տիւնն ասէ։) Եյսպէս աստ՝ երեկոյ զբոլոր գիշեր կիրակէին ասէ. և զի ոչ ասէ զառաջին մասն երեկոյին. յայտէ՝ զի յառաջին մասն լոյս ոչ լինի. ուն ասէ՝ (իլուսա նալ միաշաբաթին.) յայտ է թէ՝ զբոլոր գիշերն նշանակէ. յորոյ լոյսն՝ է յարութին քի։ Եւ այսմ ոչ հաւանին ճշմարիտ վարդապետք. զի յարութն ոչ է իլոյսն կիրակէի յորում երեւցաւ

Սախդի ուն ասէ՝
 իմացումն

կանանցն. այլ յարեալ 'իմէջ գիշերի
նախ. և ապա յառաջօտուն երևեցաւ:
Գարձեալ ոմանք ասեն երեկոյ և լոյս.
գերկու ծայրսն յիշելով՝ նշանակէ ըզ
մէջ գիշեր կիրակէին. յորում ժամու
յարեալ քն: Եւ զայս ասէ Ծնն ոսկէ
բերան. որում համաձայնին ամ ճշմա
րիտ վարդապետք. ոպ ցուցանի յա
ռաջիկայդ:

Այս աւագը և ժամու Յորումէ Տեառն:

Երկրորդ՝ Հորդ: Վրանի՝ օր և
կաց մեռեալ. և յորում աւուր յա
րեալ: Պոր: Թաղեալ երեք
տիւ և երեք գիշեր. ոպ յոմնան 'ի փոր
կիտին. ոպ ասացաւ 'ի չորրորդ հատո
րին հինգ համարն: Խակ թէ յորում
աւուր յարեալ: Ըսեմք թէ՝ յաւուր
կիրակէի. զի յուրբաթի խաչեցաւ. և
'ի շաբաթի թաղեցաւ. ըստ այնմ թէ՝
(հանգեաւ ամ 'ի գործոց իւրոց.) այս
ինքն, 'ի յուրբաթի չարչարանացն. 'ի
շաբաթի հանգեաւ 'ի գերեզմանի. իսկ
'ի կիրակէի յարեաւ 'ի գերեզմանէն:

Հորդ: Վրանի՝ օր և
կաց մեռեալ. և յորում աւուր յա
րեալ: Պոր: Թաղեալ երեք
տիւ և երեք գիշեր. ոպ յոմնան 'ի փոր
կիտին. ոպ ասացաւ 'ի չորրորդ հատո
րին հինգ համարն: Խակ թէ յորում
աւուր յարեալ: Ըսեմք թէ՝ յաւուր
կիրակէի. զի յուրբաթի խաչեցաւ. և
'ի շաբաթի թաղեցաւ. ըստ այնմ թէ՝
(հանգեաւ ամ 'ի գործոց իւրոց.) այս
ինքն, 'ի յուրբաթի չարչարանացն. 'ի
շաբաթի հանգեաւ 'ի գերեզմանի. իսկ
'ի կիրակէի յարեաւ 'ի գերեզմանէն:

Պատմութիւն Հայաստանի և Եփեսոսի քաղաքի զարգացման և քրիստոնեական կյանքի մասին

Տարի: Ամէր 'իկիրակէի: Պատմութիւն: Այս
չորից: 'Սախզի' սկիզբն է ամ աւուրց.
և 'ինմա եղեն եօթն գործք այ. այս
ինքն, երկինք և երկիր. հրեշտակք և
լոյս. և այլ տարերք. որք են եօթն գործք
արարչութիւն: Արարորդ՝ բազում անձա
խօսութիւնք 'ինմա եղեն. ելանելն նոյի
'իտապանէն. և առ աբրահամ, և առ
մովսէս 'իսինայ լեառն, և տրւչութի
օրինացն 'իկիրակէի եղև: Արարորդ՝
պատուէցաւ յարուբն քսի. և իջմամբ
հողւոյն սբայ 'իդասս առաքելոյն:
Չորրորդ՝ օր է հասարակ յարութեան
մարդկան և գալստեանն քի. և հատուց
ման ըստ իւրաքանչիւր գործոց:
Տարի: Քանի՜ ժամս եկաց 'իգերեզ
մանի. և յորո՞ւմ ժամու յարեաւ:
Պատմութիւն: Գիտելի է՝ զի աւետարանն ըզ
ժամ յարութեան ոչ ասէ յայտնապէս.
ոպ զիտաչին և զթաղմանն. վասն զի գե
րեզմանն կնքեալ էր և յարեաւ. և ապա
յետ յարութեան 'իջեալ հրեշտակն թա
շալեցոյց զվէճն և աւետեաց զյարութն:
Եւ այս վս երեց: 'Սախզի' գործն այ
'իվեր

Եփեսոսի քաղաքի

Ստեփաննոս Եփեսոսի քաղաքի

'իսկեր է քան զժամանակ : Երկրորդ՝
 զի յանկարծակի 'ի սակառ Վայրկենի
 յարեաւ : Երրորդ՝ զի միայն հաւատաս-
 ցուք զյարութեն . այսպէս և զԾնունդն .
 այսպէս և զկատարածն . և զմահ և զյա-
 րութիւն մեր . զի հաւատոցն է փրկութի .
 և ոչ գիտութիւն : Յաղագս այսոր՝ զանա-
 զան ասին վարդապետք : 'Կախումանք
 ասին ոմայ մեծն ներսէս 'իմեկնութիւն
 սաղմոսին . (եօթն անգամ յաւուր օրհ-
 նեցից) « Է . յերեկոյի շաբաթուն է յա-
 րութիւն քնի , յուրում լուսանայր կիւ-
 րակէն ըստ մատթեոսի : Եւ ըստ այսմ՝
 կարծեաց՝ քսան և չորս ժամ մարմինն
 եկաց 'ի գերեզմանի , և քսան և ութն
 ժամ հոգին 'ի դժոխս : Եւ այլ վար-
 դապետք՝ ընդ արշալոյսն ասին զյա-
 րութիւն ըստ մարկոսի և ալլոցն : Եւ ըստ
 կարծեաց սոցա՝ երեսուն և վեց ժամ
 մարմինն եկաց 'ի գերեզմանի . և քառա-
 սուն ժամ հոգին 'ի դժոխս : Լսկ որք
 ուղղութիւն եմք աշակերտք՝ հետեւե-
 լով սակեբերանին , 'իմէջ գիշերի ա-
 սեմք զժամ յարութիւն 'ի գերեզմանէն :

26

In 1860 with Mrs. G. H. H.

Չի յինն ժամու ուրբաթուն աւան
 դեաց զհոգին եւջ 'ի դժոխս. և յերե-
 կոյի 'իմուան արևու մարմինն եդաւ 'ի
 գերեզմանի: Եւ այսպս երեսուն ժամ
 մարմինն եկաց 'ի գերեզմանի. զի շաբա-
 թու գիշերն և տիւն քսան և չորս ժամ.
 և վեց ժամ 'ի կիրակէն մինչ 'իմէջ
 գիշերն՝ լինի երեսուն ժամ. իսկ հո-
 գին երեք ժամ և կէս նախ իջեալ 'ի
 դժոխս. որ լինի երեսուն և երեք ժամ
 և կէս: Եւ այն է խորհուրդն՝ զի որքան
 ամ մարմնով մարմնաւորացս քարոզէց.
 նոյնքան և հոգւով հոգւոցն քարոզէց.
 այսինքն, երեսուն և երեք ամ և կէս 'ի
 յերկրի. երեսուն և երեք ժամ և կէս 'ի
 դժոխս: Իսկ մարմինն երեսուն ժամաւ
 'ի գերեզմանէն յարեաւ. զի երեսնա-
 մեայ մըկրտեցաւ մարմնով և ել 'ի ջրոյն.
 և երեսնամեայ յարեաւ. և ադամ երես-
 նամեայ ստեղծաւ: Եւ մեք 'ի հասա-
 րակ յարութեն՝ երեսնամեայ յառնե-
 լոց եմք. ըստ որում (հասցուք թիւ յայր
 կատարեալ 'ի ճափ հասակի կատրմանն
 քնի:) Իսկ թիւ վն էր 'իմէջ գիշերի

Կարգաւորութիւն զիստի
 Կարգաւորութիւն զիստի

Հորց: Լպա վն էր ասէ մարգարէն.
(գարթիք փառք իմ. և ես գարթեայց

յառաջօրոց) Պար: Բսեմք եթէ՝
վաղ առաջօրն և խոր երեկոյն՝ զմէջ գի

Աստի Լաւաճիք Կաշիւնս
Լաւորորդ Տարց: Աստի Եր աշխատ

գլխոցն վն իւղաբերիցն՝ նախ ՚ի ժա
մանակէն է. զի մինն յերեկոյն ասէ. և

Հրեշտակին և գերեզմանին : Արրորդ
յան ու ճանէ կանանց : Բաղադս որոյ՝ ո

Եւ այլք երեք անգամ՝ ասեն, զղուկա
սուն և զյօհաննուն այլ՝ խոցանէ:

[illegible]

178 25^m 26^m 27^m 28^m 29^m 30^m 31^m 32^m 33^m 34^m 35^m 36^m 37^m 38^m 39^m 40^m 41^m 42^m 43^m 44^m 45^m 46^m 47^m 48^m 49^m 50^m 51^m 52^m 53^m 54^m 55^m 56^m 57^m 58^m 59^m 60^m 61^m 62^m 63^m 64^m 65^m 66^m 67^m 68^m 69^m 70^m 71^m 72^m 73^m 74^m 75^m 76^m 77^m 78^m 79^m 80^m 81^m 82^m 83^m 84^m 85^m 86^m 87^m 88^m 89^m 90^m 91^m 92^m 93^m 94^m 95^m 96^m 97^m 98^m 99^m 100^m 101^m 102^m 103^m 104^m 105^m 106^m 107^m 108^m 109^m 110^m 111^m 112^m 113^m 114^m 115^m 116^m 117^m 118^m 119^m 120^m 121^m 122^m 123^m 124^m 125^m 126^m 127^m 128^m 129^m 130^m 131^m 132^m 133^m 134^m 135^m 136^m 137^m 138^m 139^m 140^m 141^m 142^m 143^m 144^m 145^m 146^m 147^m 148^m 149^m 150^m 151^m 152^m 153^m 154^m 155^m 156^m 157^m 158^m 159^m 160^m 161^m 162^m 163^m 164^m 165^m 166^m 167^m 168^m 169^m 170^m 171^m 172^m 173^m 174^m 175^m 176^m 177^m 178^m 179^m 180^m 181^m 182^m 183^m 184^m 185^m 186^m 187^m 188^m 189^m 190^m 191^m 192^m 193^m 194^m 195^m 196^m 197^m 198^m 199^m 200^m 201^m 202^m 203^m 204^m 205^m 206^m 207^m 208^m 209^m 210^m 211^m 212^m 213^m 214^m 215^m 216^m 217^m 218^m 219^m 220^m 221^m 222^m 223^m 224^m 225^m 226^m 227^m 228^m 229^m 230^m 231^m 232^m 233^m 234^m 235^m 236^m 237^m 238^m 239^m 240^m 241^m 242^m 243^m 244^m 245^m 246^m 247^m 248^m 249^m 250^m 251^m 252^m 253^m 254^m 255^m 256^m 257^m 258^m 259^m 260^m 261^m 262^m 263^m 264^m 265^m 266^m 267^m 268^m 269^m 270^m 271^m 272^m 273^m 274^m 275^m 276^m 277^m 278^m 279^m 280^m 281^m 282^m 283^m 284^m 285^m 286^m 287^m 288^m 289^m 290^m 291^m 292^m 293^m 294^m 295^m 296^m 297^m 298^m 299^m 300^m 301^m 302^m 303^m 304^m 305^m 306^m 307^m 308^m 309^m 310^m 311^m 312^m 313^m 314^m 315^m 316^m 317^m 318^m 319^m 320^m 321^m 322^m 323^m 324^m 325^m 326^m 327^m 328^m 329^m 330^m 331^m 332^m 333^m 334^m 335^m 336^m 337^m 338^m 339^m 340^m 341^m 342^m 343^m 344^m 345^m 346^m 347^m 348^m 349^m 350^m 351^m 352^m 353^m 354^m 355^m 356^m 357^m 358^m 359^m 360^m 361^m 362^m 363^m 364^m 365^m 366^m 367^m 368^m 369^m 370^m 371^m 372^m 373^m 374^m 375^m 376^m 377^m 378^m 379^m 380^m 381^m 382^m 383^m 384^m 385^m 386^m 387^m 388^m 389^m 390^m 391^m 392^m 393^m 394^m 395^m 396^m 397^m 398^m 399^m 400^m 401^m 402^m 403^m 404^m 405^m 406^m 407^m 408^m 409^m 410^m 411^m 412^m 413^m 414^m 415^m 416^m 417^m 418^m 419^m 420^m 421^m 422^m 423^m 424^m 425^m 426^m 427^m 428^m 429^m 430^m 431^m 432^m 433^m 434^m 435^m 436^m 437^m 438^m 439^m 440^m 441

այ յիշուց ինքին

արշալոյսն այն է՝ որ լոյսն յաղթէ զգի
շերն : Եւ միայն մագդաղենացին . և
տեսեալ երկու հրեշտակս 'իտրնսորս և
յոսս . այսինքն , յարեմուտս և յարեւլս
նստեալ : Եւ թուի թէ՝ առաջինն որ
թաւալեցոյց զվէմն 'իկողմն հիւօխոյ
և նըստաւ ի վր . զի զձե խաջի ունիցի
նստիլն հրեշտակաց . և զխաջելեալն ա-
ւետարանեն : Յայս միտս 'ի գերեզմանս
քչնայից խաջաձե նշանաբար դնեմք :
Եւ այսպէս աշակերտացն շաղփաղփ է-
րեին բանք նց և տեսիլն . սակայն ամքն
զմի և զնոյն յարութին քնի պատմէին :
Ասն հրեշտակոյն :

որորդ՝ հոյ : Զի՞նչ է հրեշ
տակ տն իջեալ յերկնից : Պ
'յախ ցուցանէ թէ՝ յարութին
քնի ոչ օգնութիւն հրեշտակաց եղև :
Երկրորդ՝ զի ամքն զհրեշտակն 'ի յերկ
նից տեսցեն ցուացեալ . և մի կարծեսցեն
թէ մարդիկք գողացան : Երրորդ՝ ցու-
ցանէ եթէ , յայնմ հետէ որ հրեշտակք
զօրացուցին զնա՝ այլ ոչ երևեցան անդ .
433 ԻԸ հրեշ

հոյսուց երկուս
ի ինքն ինքի վրայն է Գ Ե Կ

Հրեշտակք մինչ 'ի յարուին: 'Սախզի'
վրէժխնդիրք են հրեշտակք. 'իտեսա
նել զո՞րն 'իչարչարանս, հրով կիզուին
զհրէայսն. ուն անտանօր 'իսողոմ վն
ղովտայ: Երկրորդ՝ զի մի՛ տեսցէ սա
տանայ զբարգովմ հրեշտակսն 'իսպասու.
և կարծիցէ թէ որդի նոյ է:

Հորց: Ասն էր պայծառ երևեցան:
Պար: Ան չորից: 'Սախզի' բնութե
ունին զայնպիսի պայծառութի լուսոյ:
Երկրորդ՝ զի ռարախութի ցուցանեն
վն յարութեն: Երրորդ՝ այսպէս նշա
նակէ զդէմս յարուցելոցն: Չորրորդ՝
զի այսպէս լինելոց են սուրբք 'իհասա
րակ յարութեն:

Հորց: Ան էր յահէ նր եղեն պահա
պանքն իբրև զմեռեալ: Պար: Ասն
երից: 'Սախզի' իմասցին թէ գործ նոյ է
այն: Երկրորդ՝ զի փութասցեն և պատ
մեսցեն հրէիցն: Երրորդ՝ զի կանայք՝
և յետոյ աշակերտքն՝ ազատ և համար
ձակ 'իգերեզման մտցին:

Հորց: Ան էր ասէ կանանցն (դուք մի
երկնչիք): Պար: 'Սախ' հանգուցանէ

տեղ և տեղ մեկ
յարմար միմեկի միմեկի տեղ:

Երկիւղէն. զի ճշմարիտ յարուէն կա
 րիցեն լսել. ոպ հրեշտակն զդանիել
 զօրացոյց: Երկրորդ՝ դուք մի՛ երկըն
 չիք սէ. որ հետեցայք քսի. այլ եր
 կիւղ խաջողացն է: Երրորդ՝ մի՛ երկըն
 չիք՝ զի յայսմ հետէ երկիւղն փարատե
 ցաւ. և տրտմութիւն 'ի խընդութի փո
 խեցաւ յարութիւն քսի:

Հինգերորդ՝ հարց: Ասէ՛ր նախ
 կանանցն երեւցաւ: Պար: Աս
 երեք սյտճառի: Սախզի՛ գուժն
 մահու 'ի ձեռն կնոջն եղև. պարտ էր
 և աւետիս յարութեն 'ի ձեռն կանանց
 լինիլ: Երկրորդ՝ ցուցանէ զշնորհն այ.
 զի ոչ արհամարհէ զսէր կանանց. զի
 որ ոք ջերմ սէր ունիցի, ընդունելի է
 նմա. եթէ այր և եթէ կին: Երրորդ՝
 զի կանանց տգգ՝ առաւել համբաւողք
 են քան զարանց. վս այն նց երեւցաւ.
 զի առաւել համբաւեցին զյարու
 թիւն քսի:

Եւ դիտելի է՝ զի չորս պատիւ արար
 կանանցն: Սախզի՛ տեսաւ:

Կարգաւորութիւն ի յոսոսանքս

Երկրորդ՝ ողջոյն ետ: Երրորդ՝ շօշա
փեցաւ: Չորրորդ՝ աւետաւոր առա
քեաց: Եւ զայսոսիկ արար՝ զի հաստա
տեսցի յարութիւն:

Եւ թէ ոք կամեսցի՝ կարէ տեսանել
և համբուրել զքս շորս կերպիւ: Սախ՝
հաւատով: Երկրորդ՝ աղօթիւք:

Երրորդ՝ ճաշակմամբ: Չորրորդ՝ ի
հանդերձեալն անճառելի փառօք:

Երկրորդ՝ հարց: Ձիւնչէ որ ա
սէ. (ասասջիք թէ աշակերտքն գո
ղացան զնա մինչ մեք իբուն
եաք:) Պար: Տէս զստուիս

նյ. զի թէ իբուն էիք, ո՞րմիս գիտէք
թէ աշակերտքն գողացան՝ թէ այլ ոք:
Եւ թէ արթուն, ընդէ՞ր ետուք գո
ղանալ: Եւ զի իբազում իրաց յայտէ
ստութիւնն: Սախ՝ իբանից իւրեանց
երևեցան սուտ լինիլ: Երկրորդ՝ աշա
կերտքն արք տառապեալք և տգէտք և
հալածեալք էին. ո՞նչ գողացան:

Երրորդ՝ կնիքն իվ՞ր գերեզմանին:
Չորրորդ՝ և զգաստութեն զինուորքն

Հայկազունի տոհմի
Հայկազունի տոհմի տոհմի 7

շուրջանակի : Հինգերորդ՝ զի վեց
 մեծ էր և ոչ կարէին գողութիւն թաւա
 լել : Աեցերորդ՝ լոյսք զննուորացն բա
 զում. և զուսակերպ եջ հրեշտակն. և
 գողք փախչէին՝ իլուսոյն : Եօթներորդ՝
 պատանքն զմուսեալ ոչ բաժանի՝ իմար
 մնոյն : Ութներորդ՝ վարչամակն ծա
 լեալ՝ զոր ոչ առնէ գողն : Իններորդ՝
 ընդէր յառաջին գիշերն ոչ գողացան,
 մինչ ոչ էր պահապան : Տասներորդ՝
 զի՛նչ կրօնս կարկատէին գողանալով
 զմարմինն թէ յարեաւ :

Հոգ : Զի՛նչ նշանակէր վարչամակն
 ծալեալ և կտաւն ոչ : Պար : Ծալեալ
 վարչամակն՝ նշանակէ զածութիւն որ
 գլուխ է. և կտաւն զմարդկութիւն :
 Իարձեալ՝ ույ ծալեալն ծածուկ է և
 մի կողմն երևի. նոյնպէս և ծածուկ է
 անձային հութիւն և անհաս յամ եղակա
 նաց. միայն՝ այսինքն, խնամօք երևի
 որոց երևիլ կամի. իսկ պատանքն ոչ
 ծալեալ. զի տնօրէնութիւն ոչ ամենե
 իմբ յայտնի է, և ոչ անյայտ է. որպէս
 կտաւն բազում ունէր փաթուածս :

Եւ սոքա նշանակեն զյարութեն. և
 ոչ եթէ գողացեալ. զի գողն՝ ոչ ծա
 լեալ էր զվարչամակն. և զկտաւն զմ
 ուեալ:

Ասն Վիւից Յորութեն:

Եթներորդ՝ Հրդ: Ո՞րք են վե
 կայք յարութեն քնի: Պրդ:
 Տասն են: Սախ մարգարէքն որք
 յառաջագոյն գուշակեցին զյարութն
 քնի. որն ասէ եսայի. (բառնին յերկ
 րէ կեանք նր.) որ է մահն. (և կամի տր
 սրբել զնա՝ ի վերաց անտի. և ցուցանել
 նմա լոյս.) այս զյարութեն ասէ:
 Եւ մարգարէն դաւիթ ասէ: (Մարմին
 նր ոչ ետես զասպականութի. և հոգի նր
 ոչ թողաւ ի դժոխս:) Երկրորդ՝ հաս
 տատի յօրինակացն. ուն յովսէան էր ի
 փոր կիտին կենդանի զերիս տիւն և զե
 րիս գիշերս. որ նշանակէր զմարմինն
 քնի՝ որ էր մեռեալ և ի գերեզմանի. և
 էր կենդանի: Եւ առ մովսէսիւ մորե
 նին վառեալ և ոչ այրիւր. որ նշանա
 կէր զմարմինն քնի՝ որ էր մեռեալ և էր
 կեն

Handwritten notes in Armenian script at the bottom of the page.

կենդանի։ Երրորդ՝ նոյն ինքն 'ի վկայ
 ութէց իւրոյ՝ զոր ասէր։ (Ըհաշասիկ
 ելանեմք յեւթ. և որդի մարդոյ մատ
 նեսցի և խաչեսցի. և յերիւ աշուր յարի
 ցէ։) Չորրորդ՝ 'ի հրեշտակացն բարբա
 ուոյ՝ որք ասէին առ խնկաբեր կանայսն։
 (Ձյմ՝ խնդրէք զնազովւոացի զխաչէլն՝
 յարեաւ. չէ աստ։) Հինգերորդ՝ 'ի
 վկայ ութէց կանանցն. (որք պատմեցին
 զայս առաքելոցն։) Վեցերորդ՝ հաստա
 տի 'ի նոյն զօրականացն որք զգուշացան
 գերեզմանին. զի մոեալ 'ի քաղաքն առ
 քահանայսն պատմեցին զյարուծին.
 Թէպէտ և ոչ կարէին տեսանել զքս. այլ
 'ի շարժմանէ գերեզմանացն՝ և յերևմա
 նէ հրեշտակացն՝ երկեան և իմացան ըզ
 յարուծին։ Եօթներորդ՝ հաստատի
 'ի մեռելոց սբց՝ որք յարեան 'ի գերեզ
 մանէն ընդ քսի. և մտին 'ի քաղաքն սբ։
 Ութներորդ՝ հաստատի 'ի վիմէն կրն
 քելոյ և 'ի պատանացն. 'ի վիմէն՝ զի եր
 կնքեալ մատանեաւ. և ծերպ գոյր 'ի
 գերեզմանն՝ ընդ որ տեսանէին զմար
 մինն։ Իսկ 'ի պատանացն՝ զի վարշա

ուսմ. — զ զատի վրա Է 681 Վ

մակ գլխոյն էր ծալեալ 'իմի կողմն . որ
 նշանակէր զամօութիւնն ծածկեալ 'ի
 հրեշտկաց և 'իմարդկանէ : Լննեորդ
 հաստատի 'ի տեսողացն վկայութեց .
 որք տեսին մարմնական աչօք յարուցել
 զքս : Քի 'ինոյն օրն եօթն անգամ ե-
 րևեցաւ : Նախ մարիամու մագդաղե-
 նացւոյն . և ապա այլոցն : Բայա ուրեմն
 յայտնի է 'ի տեսողացն վկայութեց յա-
 րուին քսի : Տասնեորդ 'ինոյն ինքե-
 նէ յերաց ճշմարտութեց . այսինքն , 'ի
 քսէ . զի յետ յարութեն' շօշափեցաւ
 մարմինն . և եկեր և էարբ ըաշակերտսն .
 և խօսեցաւ և առաքեաց զնս մրկրտիւ .
 և օրհնեաց զնս . և համբարձաւ առաջի
 նց յերկինս : Լսկ նոքա ընթացան ընդ
 ոլորտս տիեզերաց . և քարոզեցին զքս
 յարուցեալ 'իմեռելոց : Որով մեք ամե-
 նեքեանս հաւանցաք և փրկեցաք շնոր
 հօք յարութե նր :

Աստուծոյ Յորութեն քսի :

Եւ թնեորդ հարցանելի է զըսքան
 չեղեաց յարութեն քի : Բայց նախ գի-

Ստեփաննոս Բարսեղյան

տեղի է՝ զի յորքան ժամ մարմին օրն և
 կաց 'ի գերեզմանին. ոպ և վայելէ այ՝
 ոչ ետես զապականութի. զի ըստ մեզ
 բնականաբար յորժամ հոգին բաժա
 նի 'ի մարմնոյն, շարժի յապականութի
 խսկ քսի մարմինն վն զի ամէ եր՝ ոչ ե
 տես զապականութի. որպս մարգարէն
 դաւելիք և պետրոս 'ի գործոն ասէ թէ՝
 (մարմին նր ոչ ետես զապականութի)
 Ըրդ՝ 'ի կէտ յարուէն քի՝ եղեն կրկին
 սքանչելիք 'ի մարմին նր՝ Սախզի ամ
 մարմին որ մեռանի, զգայարանք նորա
 որք գործիք են հոգւոյն՝ ապականին.
 և 'ի պատշաճաւոր գոլոյ լուծանին. թէ
 պէտ թռչին զգայարնքն ամբողջ գոլ.
 սակայն 'ի պատկանաւորութի ներքին
 գործեացն լուծեալք են. նոյնպէս և բո
 լոր մարմինն: Եւ արդ՝ քսի 'ի յարու
 թէն՝ 'ինոյն կէտ ամ զգայութիքն յար
 մարագոյն կացեալ մնացին. զի պատկա
 նեսցի միաւորուէ բնական հոգւոյն:
 Երկրորդ՝ զի մարմինն քսի բովանդա
 կաբար ողջացաւ յամ վերաց. սակայն
 սպիք հինգ գլխաւորք խոցոճածոյ վի
 րացն՝

1400 ամ 1827

Եւ չի տես թիւս 4

ռացն՝ ֆաղին առ ի վկայութի յարուէն։
Եւ լե գիտելի է՝ զի միաւորութի հոգ
ւոյն քսի առ մարմինն՝ կրկին կերպիւ
իմանի։ Սախ ուն միաւորի տեղակալն
առ տեղին. և քստ այսմ, արարած ինչ
հոգի կարէ միաւորել իմարմինն. ուն
և հրեշտակք և դևք. նոյնպէս և մարդ
կային հոգի՝ եթէ թոյլ տայ ւած, կա
րէ մտանել իմարմին իւր. և կամ յայլ
սակայն ոչ եթէ մարմինն այնու կենդա
նանայ։ Երկրորդ եղանակ միաւորութի.
ոչ կարէ հոգին միաւորել զինքն. և ոչ
այլ ինչ արարած. զի այն միաւորութի
առնելն՝ է կենդանացուցանել զմար
մինն և յարուցանել. որ ոչ պատշաճի
արարածոյ ինչ։

Դարձեալ և այս գիտելի է՝ զի իկողմա
նէ արեան եղեն չորս սքանչելիք։

Սախ ուն մարմինն քսի պահեցաւ ամ
բողջ յապականութի. նոյնպէս և ա
րիւնն քսի հեղեալ իմարմնոյ նր՝ ի
մահոճանէն մինչև ի յարութին պահե
ցաւ ամբողջ։ Երկրորդ սքանչելիք.
զի յերկրորդ աւուրն պաշտպանութի

Եւ չի տես թիւս 4

Եւ չի տես թիւս 4

Գրեցի Կարապետ

Հրեշտակաց՝ արիւնն այն ժողովեցաւ.

այսինքն, զի որ ինչ կարեն լինիլ սպա
սաւորութե՛հ հրեշտակացն՝ ոչ է հարկ
անընդմիջաբար յայ լինիլ: Երրորդ ըս
քանչեւիք. զի արիւնն այնպէս ժողո
վեալ անձային զօրութե՛ն և կնքեալ գե
րեզմանաւն՝ ինեքս եդաւ, զի հրեշտակ
ոչ կարէին զայն առնել. զի այնպէս առ
նելով՝ լինէր երկու մարմին՝ իմին տե
ղի՝ որ ոչ յարմարի հրեշտակաց առ
նել զայն ուն ասեն վարդապետք:

Չորրորդ սքանչելիք. զի արիւնս այս՝
անձային զօրութե՛ն պարտ էր լինիլ. զի
հրեշտակք ոչ կարէին առնել զայն, ե
թէ ոչ՝ ժամանակաւոր շարժմամբ. և
այնպէս յամելով լինէր: Եւ վասն զի
պարտ էր յանկարծ առ ժամայն՝ ի մի
կէտ լինիլ. պարտ էր զի անվ լինէր:
Եւ այսպէս յարութի՛ն կատարեցաւ.
և քն կնքեալ գերեզմանաւն յարեաւ:
Եւ զի այսչափ սքանչելիք եղեն ի վր
գերեզմանին քնի. վս այն ասէ Եսայի
թէ՝ (Եղեցի գերեզման նորա
փառօք):

Կոմիտաս 201 Վրո 0066 Կ

Ի ններորդ՝ Հորդ: Թե ո՞ւր յա-
 րեաւ քս: Պար: Ըսեն վարդա-
 պետք թէ՛ յարեաւ քս՝ իդժոխոցն՝ ուր
 հզօր յաղթող՝ իպատերազմէ դառնայ
 իտաւն իւր: յորժամ զթշնամին վա-
 նեաց. և զհոգիսն՝ իձեռաց նորա կոր
 զեաց. և զաւար նր յափշտակեաց. վս-
 որոյ ասէ յակօք. (կորիւն առիւծու.
 ո՞ յարուցանիցէ զնա.) իբրու ասել ո՞չ
 որ, եթէ ոչ ինքն զինքն իւրով զօրու
 թէ: Ըլ և ուր յակօք ցուպ իձեռին
 միայն էջ յասորիս. և դարձաւ անտի
 երկու բանակօք: Ըյսպէս քս խաչիւն
 միայն էջ իդժոխս. և յարեաւ երկու
 բանակօք. այսինքն, սբվքն որք յա-
 րեան ընդ քսի և մօին իքաղաքն սբ.
 և հոգւով ազատեցան իդժոխոց:
 Ըլ և ասեն վարդապետք թէ՛ քս ել
 իդժոխոցն չորիւք զինուորու թէք:
 Սախ՝ ունէր զսբսն զորս յարոյց մար-
 անով. որք մօին իքաղաքն եւ մ և երե-
 եցան բազմաց. և վկայեցին վս ճշմա-
 րիտ յարութեն քսի. և ընդ քսի ելին

Երկինս: Երրորդ՝ հոգիքն սբ. ոսկ
 նահապետացն և մարգարէից և արդա
 րոց. և որք յայնժամ հաճատացին ՚ի
 դժոխս. և ազատեցան և մտին ՚ի յաւի
 տենական ուրախութիւնս: Երրորդ՝ հո
 գիքն մեղաւորաց. որք արձակեցան ՚ի
 կապանաց՝ ողորմութիւն քսի որ անդ
 եմուտ. ըստ այնմ, (արձակել զոգիս
 մահապարտաց. զքաղաքս աւերեցեր
 ոսկ մարգարէն. այսինքն, զդժոխս՝ և
 յաւերեալն՝ ոչ ոք բնակի. այլ սոքա
 առժամանակէյ ասին ազատք. (և դարձ
 ցին մեղաւորք անդրէն ՚ի դժոխս:)

Երրորդ՝ ընկերութիւն հրեշտակաց
 որք անդ սպասաւորէին հոգւոցն ըստ
 րելոց. որպէս ասէ աւետարանն. (տա
 րան հրեշտակք զղազար ՚ի գոգն աբ
 րահամու:)

Ձի յայնժամ գոգ աբրահամու կո
 չիւր տեղին ուր սբ. քնէին ժողովեալ:
 Եւ այժմ գոգ աբրահամու կոչի երկ
 նից արքայութիւն. և յորժամ սպասաւո
 րութիւն հրեշտակացն որ անդ կատարե
 ցաւ, Երկինս չոգան:

ԹԻՎ ԼՂԼՂ-ՆՆ ՅԵՐԵՄԻԱ ԿՍ:

Տ

ասնեբորդ՝ հօրց: ԹԻՎ ԸՆԴԷՐ
ՎԱՊՎԱՂԱԿԻ յԱՐԵԱՆ ՔՄ:

ՊԵՐ: ԱՄ ԶՈՐՍ ԱԿԱՏՃԱՌԻ:

'ՆԱԽ' 'ԻԿԱՏԱՐՈՒՄՆ ԵՐՈՅ մարդարե
ից. ում ասէ յովսէէ. (ողջացուցէ ըզ
քեզ յետ երկուց աւուրց. և յաւուրն
երբորդի՝ յարիցուք և կացցուք առաջի
նր:) Երբորդ՝ 'ԻՏԱՍՏԱՍԻՆ ԳՏԱՆԱՍՏ
առաքելոցն. զի նոքա 'իմանն քսի գը
թեցին. պարտ էր վաղվաղակի յառնել՝
զի մի՝ մնացեն յանհաւատութի:

Երբորդ՝ 'ԻՏԱՍՏԱՍԻՆ ԶՅՈՅ ՏԱՆԴԵՐ
ձեալ յարութիւն՝ զոր բազումք ուրա
ցան: Զորբորդ՝ 'ԻԳՈՒԿԱՆԵՆ ԶՃԶՄԱ
րիտ յարութիւն սրբոցն. զի նախ քան
զքս՝ վեց մեռեալք յարեան զորս յիշա
տակէ գիրք. զմինն եղիա յարոյց. և զեր
կուսն եղիսէ. և զերեքն քս. և դարձել
մեռան: Ե. յԼ քս առ 'Ի յանմահութի
յարեաւ. վս որոյ ասի անդրանիկ մե
ռելոց: Դարձեալ գիտելի է՝ զի երեք
է յարութիւն. ոմանք յառնեն առ ա-

քօք. ունի սամուէլ. զի երեւցաւ սաւու
 ղայ. այլ ոչ էր ճշմարտապէս յարուցել:
 Ոմանք յառնեն անկատար. ունի ղազար
 որ դարձեալ մեռանելոց էր: Ոմանք
 կատարեալք. ունի քն որ յարեաւ Միա
 լով միշտ կենդանի: Ըրդ՝ առաջինն
 նշանակէ զդարձ և զապաշխարութիւն
 կեղծաւորաց: Երկրորդն՝ զդարձ վե
 րըստին գլորելոցն: Երրորդն՝ զդարձ
 յարամնացելոցն: Ըյսքան առ այս:

Եւ բարեոք հակառակեցար յերեւ
 լիսդ ո՛վ անհաւատ դու և հերձո՞ւ
 ծող վս ծննդեանն՝ և կրիցն՝ և խաչե
 լութեն՝ և այլոցն: Սախզի՝ զգայուէդ
 միայն յերեւելիսդ նայիս իբր զանբան
 և զանիմաստ: Երկրորդ՝ զի ոչ ունիս
 հաւատս. և ոչ մասն համբառնալոյն քի
 յերկինս. և նըստելոյն ընդաջմէ հօր.
 որ դաւոց է իդատաստան հայրական
 փառօք իպսակել զհաւատացեալս և
 զնքս իւր: Եւ դատել զչարս իմարդ
 կանէ. և զդէս. և զանհաւատս. որպէս
 դու ուրայօղ. և թխտօղ փրկական տնօ
 րէնութիւն մերոյ յսի քսի:

Որում փառք և երկրպագութիւն ընդ հօր
իւրում և ամենայն հոգւոյն ամէն:
Բայքան վստան հարցմանց ընդդէմ
հակառակաց: Եւ պատասխանիք ուղ
ղափառաց:

~~~~~

Հիմառուութիւն ուղղութեամբ աս ժողով
էրէմիանց: Հարցուին և պատասխանիւ ըստ
իմաստութեան բանից:

ԳԼՈՒԽ. ԵԱ:

Հարց:

Ք.Ս. ԱՅ. ԵԱ ՍՈՍՏՈՒԼ.
նիմք ամ հաւատալիքս.
ըստ այնմ, (զնա հայր կնքեաց
ամ:) Բոր՝ ամն 'իքս հոմա

նճւն է թէ փաղանուն. թէ յարանճւն:
Չայտոսիկ անոռանս դնէ արիստոտէլ
'իսկիզբն ստորոգութիւն և ասէ. հոման
ւանք են՝ որք զանուն տան. և ոչ զիրն.
ոսկ սպիտակն մարմնոյ կոչի: Եւ փաղ
անոռանք են՝ որք զիր և զանուն տան.
ոսկ սեռ և տեսակ անհատին: Եւ յար
անոռանք են՝ որք ոչ զանուն և ոչ զիրն
տան. ոսկ քերականութիւն:

448

ԻԸ

Բոր՝

1898 թ 24 Կտիկտի

ԸՆԴ՝ զքս ամ յարանուն ասեն նեստո
րականք. զի ոչ զիր և ոչ զանուն հաղոր
դեն. այլ զանձն և զբնութ բաժանեն:
Խսկ երկաբնակքն՝ հոմանուն ասեն. զի
անձամբ մի՝ այլ զբնութի և զկամս և
զգործս բաժանեն: Խսկ մեք ուղղա
փառ դաւանողքս՝ փաղանուն ասեմք.
որ մի անձն. և բնութք միաւորեալ. մի
կամք. և մի գործ այ մարդացելոյ
խոստովանիմք:

Հորց հիւսուիմն:

Ո՛ւյ լինի փաղանուն. զի անեղ բնութ
է ամ. և տեռ և տեսակ եղակունի ոչ լինի:
Սիւս: Ընեղ բնութի է ամ ըստ պար
զութի իւրում. այլ յորժամ բանն ամ
էառ զմարդոյս բնութի և միաւորեաց
ընդ իւրում ամութէն, եղև 'իսեռ և
'իտեսակ մարդոյ: Եւ զայն ցուցանէ
աւետարանիչն ասելով. (բանն մարմին
եղև և բնակեաց 'իմեզ): Եւ սբն դիո
նէսիոս ասէ. ամ ըստ բնութէս մեր տե
սակացեալ և ըստ բնութէ միոյ յառաջ
եկեալ: Եւ ամաբանն ասէ. անմար
մինն մարմնանայ. բանն թանձրանայ.

պատմից պատմից

անտեսանելին տեսանի։ Եւ ո՞նչ տեսանի
եթէ ոչ եղև 'իսեռ և 'իտեսակ մարդոյ։

Հախառն մսէ։

'Դսեռ և 'իտեսակ մարդոյ եղև. այլ
անձ սեռ և տեսակ մարդոյ ոչ լինի։

Պար։ Ըսես եղև և ոչ եղև. լինի և ոչ
լինի։ Եւ երեք ինչ երևի 'ի բանս քո.
կամ բնաւ ուրանաս զբանն մարմին ե-
ղեալ. կամ մասամբ ասես և ոչ բոլորիւ.

կամ ուրողական ինչ։

Հախառն մսէ։

Ո՛չ ուրողական ասեմ. այլ անձ մարդոյ
տեսակ ոչ լինի։ Պար։ Պորփիւր փեւ
նիկեցի՝ որ մի էր 'ի հեթանոսաց իմաս-
տասիրաց և նախ քան զհաւատացեալս՝
'ի հինգ տեղւոջ ասէ 'ի գիրս իւր. ան-
ւամարդ տեսակ է բանականին. և բանա-
կանն կենդանւոյ և մարմնոյ տեսակ։

Եւ այլ ևս. վն մարդոյ հոգեորի՝ զբա-
նականն որ է յանմարմին սեռէ՝ տեսակ
ասէ կենդանւոյ զգայականի և շնչաւո-
րի։ Ըպա դու ընդէ՞ր ուրանաս զբանն
անձ բնութի մարդոյ տեսակացեալ։

Ըյն որ (զանձն ունայնացոյց. և զկեր-
պարանս ծառայի էառ։)

ԲյժՏ հորցունէ՛հ + էլ:

Չքս՝ ամ հոմանո՛ւն ասես թէ ոչ:

Պ-ր: Բսէ հակառակն ոչ:

Ուղղ-ի-ւն ասէ: Ընդէ՛ր ոչ:

Հո-ի-ւն ասէ: Բս՝ և ամ երկու ա-
նուն է. ո՞ւր ասիցեմ մի:

Ուղղ-ի-ւն ասէ: Յորժամ հոմանուն
ոչ ասես, բազմանուն ասա՛ն:

Հ-ի-ւն ասէ: Ո՛չ ասեմ բազմանուն.
զի բազմանունն՝ մի է իրօք. այլ քս և
ամն՝ կրկին է իրօք:

Ուղղ-ի-ւն ասէ: Բայա հարկ է քեզ՝
կամ այլ անուն ասել որ իր և անունն
զանազան է. կամ յարանուն. զի ոչ ան
ճամբ և ոչ իրօք հաղորդի: Բրդ՝ տես
երկաբնակ. զի բաժանմամբդ քո՝ հա
ճասարեցար նեստորի մարդադաճանի:
Եւ վայ ասեմ և եղուկ թշառական և
չար աղանդոյն նեստորկանաց. որք յաջս
անձանց ճարտար թռեցան՝ առաջէլ
յիմարեցան ըստ սողոմօնի: Չի և հոմ
անուն ամ գոլ ոչ ներեն քսի. որոյս և
մովսէս ամ անունանեցաւ փարաւձօնի.
այլ և կուռքն ամ անունանէին. նոքա և

ոչ կռապաշտիցն հաշտասարեն զքս բա
ժանելովն իւրեանց:

Եւ թէ ասէ երկաբնակն: **Մեք ա**
սեմք թէ, մարդն քս՝ է՝ ի յանձն
բանին կայացեալ և երկու բնութի բա
ժանեալ: **Ըսեմք առ այս:** Որք կայա
նան ի յայլ ինչ՝ չորս կերպիւ իմանին:
Սախ՝ ոմ ստորագեալն ի յենթակա,
այսինքն, ոմ սեռն ի տեսակ, և տեսակ
յանհատ: **Երկրորդ՝** կայանայ մասն ի
բոլորն, և բոլորն իմասն: **Երրորդ՝** կայ
անայ պատահումն ի գոյացութի, ոմ
սպիտակն ի մարմնի: **Չորրորդ՝** ոմ առ
ինչքն կայանան ի յայլս, ոմ տրն ի
ծառայն, և հակադարձեալ:

Բրդ՝ դուք ըստ որոյ կերպի ասէք ըզ
մարդն ի յանձն բանին կայացեալ, և
բնութի բաժանեալ: **Բրդ՝** թէ ըստ ա
ռաջին կերպին՝ որոյս սեռն և տեսակն,
այսինքն, ոմ կենդանին իմարդն, և
մարդն ի սոկրատն կայանայ:

Եւ այս՝ ընդդէմ ձեր է կրկին կերպիւ:
Սախ՝ այս փաղանուն է, զոր դու ոչ
կամիս: **Երկրորդ՝** կենդանին և մարդն

՚իսոկրատն մի բնութի են. և դու բա
ժանես:

Տեսցուք զերկրորդն. ուն մասն ՚ի բո
լորն. և բոլորն ՚ի մասն: Եւ զայդ ուրա
ցար. եթէ անեղ բնութին՝ ոչ մասն
լինի եղականի. և ոչ բոլոր: Երկրորդ՝
՚ի բաժանիլն՝ ոչ փայ նոյնն:

Իսկ զերրորդն՝ ուն սպիտակն ՚ի մարմնի
կայացեալ. և զայդ ոչ կամիս: Սախլի՝
սպիտակն պատահումն է. և մարդն քն
դոյացութի: Երկրորդ՝ սպիտակն հոմ
անուն է. զոր դու ուրացար ՚ի վերոյ:
Եւ պահարկ է քեզ ասել ըստ կերպի առ
ընչութեն, կայացեալ մարդն քն ՚ի
բանն նա. և բնութի բաժանեալ:

Տեսցուք զայս ուն դու կամիս չորս կեր
պիւ: Սախ՝ ուն առինչն ճայնիւ մի է
և ունակութի երկու: Եւսպէս մի անձն.
և բնութի երկու ասես: Երկրորդ՝ որն
առինչն ՚ի մի էութին զերկուսն յատուկ
ունի. այսպէս երկու բնութի որոշեալ
ասէք քնի: Երրորդ՝ ուն առինչն ըստ
ինքեան ոչ ինչ ունի. այլ ՚ի յերկուց
նշանակեալ. այսպէս միաւորութի ոչ

ասէք քսի. այլ երկու բնութի բացա-
 դրեալ: Չորրորդ՝ ուն առինչքն մի առ
 մի են կախեալ. այսինքն, տրն 'իծա-
 ռայն. և ծառայն 'իտրն. այսպէս մարդ
 կութին 'իբանն է կախեալ. և անդրա
 դարձեալ: Չայս խորհիք զս քսի:
 Ըյլ գիտելի է զս առնչին: Սախզի՝
 համանդամայնք են և ոչ մի քան զմի յա-
 ռաջ: Երկրորդ՝ զի նոյն է բնութիւն
 առնչին: Երրորդ՝ զի հակադարձին
 առ միմեանս սեռական կամ առաքա-
 կան: Չորրորդ՝ զի բերեն զմիմեանս և
 'իբաց բառնան: Եւ զայսոսիկ ոչ խոր
 հիս զս քսի:

Դարձեալ՝ ըստ Թոճականուէ արհես-
 տին՝ հնգիցս հինգ՝ քսան և հինգ է. և
 այս կոչի բոլոր և քառանկիւնի: Բոլորէ
 'իհնգէն սկսեալ. և 'իհինգն կատարի:
 Եւ հնգիցս հինգ՝ քառանկիւնի է. և
 զերկու տեսակն անշիոթ ունի:

Ըյս 'իտր մեր օրինակի չորս կերպիւ:
 Սախ՝ ուն մի բնութի է քսան և հինգ
 Թոճոյն. այսպէս տր մեր անծութքն և
 մարդկութքն միացեալ:

Երկրորդ՝ Իմիութեն անշփոթ է ամ
 ութին և մարդկութիւն միաւորեալ:
 Երրորդ՝ բաւոր է զի սկիզբն է և վախ
 ճան: Եւ դարձեալ պատկերն՝ ինախա
 տիպն միացեալ: Չորրորդ՝ քառանկիւ
 նի կոչի և մարմինն՝ իշորից տարերաց
 այլ և խաչիւն կատարեալ: Եւրդ՝ դուք
 բաժանողք զքս՝ և ոչ ըստ թոճոյս միա
 շորութեն կարեք մի հաւատալ զքս
 և ոչ ըստ աւրելին ուն ցուցաւ ի վերոյ:
 ~~~~~

Հոգեպէս գէտութիւն՝ որ ասի գիծ հակերև
 ոյլ հարմին, և այլ:

Եւրդ՝ նախ սրբապէս մտօք տեսանի
 առ երրորդութիւն սբ: Չի ամ
 մարմին է եռակի տարրորոշ և է մի մար
 մին: Եւ յսպէս երրորդութիւն սբ՝ է ե
 րեք անձնաւորութիւն և մի բնութիւն:
 Եւ ոմանք այսպիս բաղդատեն: Գիծ է
 հայր: Մակերեւոյթ՝ բան: Մարմին՝ հո
 գին սբ: Ո՛չ է յարմար զի գիծ և մակ
 երեւոյթ՝ մասունք են մարմնոյ: Եւ այս
 պէս օրինակի: Մարմին՝ հայր որ ու
 նի որդի և հոգի: Մակերեւոյթ՝ բանն

որ սպառնէր է հօր : Գիծ՝ հոգին առ
մեզ իջեալ : Եւ կրկին կէտն՝ որ է բոլոր
խումբն և առումն : Դարձեալ գիծ՝ է
միայն սկիզբն և սպառնառն ամի ամ :

Եւ կրկին կէտն՝ զի ամ անսկիզբն է և
անվախճան : Եւ սկիզբն և վախճան
ամի : Եւ արքունական և արարչա-
կան զօրութի : Եւ և յայլ ազգաց գիրս
տեսանի . որ զառաջին գիրն Եւ Գ
այսպէս գիծ գրոշմնն . որ յայտնասկս
ցուցանէ զմի ամ . և անյայտնիչն՝ զոր
գի և զհոգի : Եւ մեք յայտնի երեք ըս
տեղամբ գրոշեմք : Եւ այսպէս առ ամ
ուրիշն : Եւ մակերեւոյթ՝ իմանալի
բնութիւնք՝ իմանէ եղեալ : Մարմին՝
զգալի արարածք . որք են ի տեղւոյ
և ի ժամանակի : Դարձեալ՝ տեսանի
առ մեզ : Մարմին՝ անձն և անհատն :
Մակերեւոյթ՝ երեւոյթ մարմինն : Գիծ՝
հոգին : Կրկին կէտ՝ սկիզբն և անվախ-
ճան գոշն : Եւ եմք ի տեղւոյ և ի ժա-
մանակի : Դարձեալ՝ երեք միութիւնքս
այս՝ իմոր մեր տեսանին : Մարմին՝
բանն : Մակերեւոյթ՝ երեւեալն : Գիծ՝
հոգին :

Կրկին կէտ՝ իմացումնն և կամքն:

Եւ բանն մարմնացեալ՝ եղև ընդ ժա-
մանակաւ և իմարմնի պարագրեալ:

Եւ յսպէս միաւորութիւն քսի՝ ոչ միայն
ի սբ գիրս վկայի. այլև յարտաքին
գիրս իմաստասիրաց գտանի:

Պարձեալ հարցնց զձեզ ո՛վ դասք
երկաբնակաց բանս վեց:

Բաւջին՝ հարց: Մի է քս թէ երկու:

Պատ: Ըստ անձինն մի է. երստ բնու
թեան երկու:

Աղղութեան տսէ: Բնձն այն որ մի ա-
սես՝ իր է թէ անիր: Չի թէ իր՝ ապա
հարկ է ասել քեզ զքս կամ մի իր և բ,
կամ մասամբ ինչ մի, և մասամբ երկու.
կամ բոլոր մի, և բոլոր երկու: Իսկ թէ
անիր՝ ապա անոճամբ միայն է մի և ոչ
իրօք. ոսկ հոմանուն ձայն՝ անոճամբ
հաղորդեալ և բնութբ այլ և այլ:

Տուր պատասխանի:

հարց: Աղղութեան տսէ: Բնձն այն
էութիւն և գոյացութիւն է թէ ոչ:

Պատ: հակառակն տսէ: Էութիւն և գոյ
ացութիւն է. և զիմրդ ոչ:

բեան երկու անձն և երկու բնութի յա
տուկ ասելով քսի:

Հորցուհի ուղղութեամբ: Ընձն է ան
հատ և մասնական ունի պետրոս. իսկ ան
հատ ասի՝ զի ոչ քակտի և ոչ հատանի
ոնի բոլորն ի մասունս: Ձի թէ բաժա
նես զնա ունի ի հոգի և ի մարմին, կամ
յոքս և ի ձեռս և ի գլուխս, ոչ մնայ բո
լորն. այսպէս և մի անձն է քս և մի ան
հատ: Ձի թէ բաժանես զնա յանձ և
ի մարդ, ոչ մնայ բոլորն նոյն. այլ մասն
ինչ և մասն. և ոմն և ոմն:

Հորցուհի ուղղութեամբ: Դարձել հար
ցումն առ երկաթնակ դաշանօղոյն քի:
Երկօքի՛ն բնութի քն պաշտելիք են, թէ
մինն. եթէ երկուքն՝ հարկ է ասել ձեզ
փառք հօր և որդւոյ և երկու բնութեցն
և հոգւոյն սբյ. և որ սոցին նման:

Իսկ թէ զմինն՝ հարցանեմ զձեզ. զորն
պատուէք. և զորն անարգէք: Ձի թէ
զանձային բնութին պատուէք՝ հարկ է
ձեզ զմարդկայինն անարգել. և հրէա
կան խտրութի մոլիլ. որք ասէին. (դու
մարդ ես՝ և զանձն քո անձ առնես.) և

ուրանալ զբոլոր անօրէնութեանն խոր
 հուրդ. նաեւ հեռանալ ի փրկութեն
 նորին. իսկ եթէ զմարդկային բնութն
 պաշտէք, եղէք կռապարիշտք: (Եւ նոր
 եւ եղական ոմն անձ մութիք յերրորդու
 թէն կարդ. և զփառս բանին զրկելով
 ետուք մարդոյն. և եղէք մարդապաշտ.
 և մարդոյ մարմնակերք. և իմարդ մըկը
 տեալք: (Եւ սուտ է փրկութի մարդոյ
 մարդարէն կնքեաց:) Իհա այս իկար
 ճոյ բացայայտութի ծածկեալ անպարշ
 տութեց՝ որք երկու բնութիս սահմա
 նեն ի վր միոյն քսի. թէպէտ անձն մի
 համբաւեն համաձայն մեզ. սակայն ո
 ղոշմամբ բնութեցն՝ լինին տարաձայն
 մեզ և եկեղեցեացն այ:

~~~~~

Տարցունի երկու բնութեաց մէջ. որք մի անձն
 տեսն և երկու բնութիս բաժանեն քսի:

ԳԼՈՒԽ. ԽԳ:

ՆՊԵՐՈՉ ԲԱՆԻՔ
 երկու բնութի քսի:

Պարտախանի աւղղութեամբ:

Չի մի յապկասցին երկու անձինք 'ի
քն. զի թէ յերկուս բնութիս բաժա
նեմք, 'իհարկէ երկու անձն բաժանի:
Հիմաւին տէ: Ընդէր մարդն երկու
բնութի է և մի անձն:

Ուղղութեան տէ: Ո՛չ է մարդն երկու
բնութի. այլ մի բնութի և մի անձն:
Հիմաւին տէ: 'Երկուց զո՞րն ուրա
նաս և մի ասես բնութի՞:

Ուղղութեան տէ: Ո՛չ ուրացմամբ և ոչ
կորստեամբ. այլ միաւորութի մի բնութի:
Հիմաւին տէ: Բնութի՞ ասես միաւո
րեալ եթէ անձամբ:

Ուղղութեան տէ: Բնութի միաւորեալ.
և մի անձն կատարեալ:

Հիմաւին տէ: Ո՞րպէս ասես:

Ուղղութեան տէ: Միաւորութիւն քի՛
ունի սկիզբն և մէջ և կատարումն:

Սկիզբն՝ յերկուց բնութեց. և մէջ՝
որ է միաւորութիւն մի բնութի. և եզր
և կատարումն՝ մի անձն:

Հիմաւին տէ: Եւրո ընդէր ասէք մի
անձն և երկու բնութի:

Ուղղութեան տէ: Չի միաւորեալն ոչ
երկա

Ուղղութեան ոսէ: Ուկայեա բնութք
 միաւորի. տարբերութիւն ոչ բառնի.
 զի տարբերութեցն փալ՝ խափանումն
 ոչ առնէ միաւորութեւն. ույ հոգւոյ և
 մարմնոյ. ոսկւոյ և հրոյ: Եւ ծանիր՝
 զի կրկին է տարբերութիւն. բաղկացա
 կան. և բաժանական: Բաղկացական
 տարբերութիւն է՝ ուստի տեսանին գոյա
 նայ. որոյս բանական և մասհկանացուն
 զբնութիւն մարդոյն կատարեն: Իսկ բա
 ժանական է՝ որոյ բանական և անբան՝
 բաժանեն զմարդ և զձի: Եւ դ՛դ՛ գուք
 որ երկու բնութիւն ասէք քնի՝ զբաժա
 նական տարբերութիւն ասէք. և մեք մի
 խոստովանիմք զբաղկացականս միաւո
 րութիւն:

Հիւսիսն ոսէ: Ույ ասէք մի կամք
 և մի գործ նոյ և մարդոյն:

Ուղղութեան ոսէ: Ույ միաւորեալ ա
 սեմք զբնութիւն մարդոյն ընդ էութեւն
 նոյ. այսպէս միաւորեալ մի է կամք բա
 նին մարդացելոյ. իսկ գործքն կամացն
 հետեւին: Եւ պա ուրեմն մի է ներդործու
 թիւն՝ իմիոյ կամաց՝ իմիոյն քէ յառաջ

Եկեալ եգործեալ: Ու ասէ նքն դիո-
 նէսիոս եթէ՝ ոչ ըստ նյ զամայինսն
 գործել. և ոչ ըստ մարդոյ զմարդկայ
 ինս. այլ այրացելոյ նյ նոր իմն զամայ
 րական ներգործութիւն իմեզ կենցա
 ղավարեալ: Սոյնպէս և ամաբանն ասէ
 իճառն երկրորդ առ կլօդիանոս:
 Ո՛ր են այնոքիկ ուրացողք՝ որք յայտ
 նապէս բաժանեն զքն յերկուս կամս.
 Եյերկուս գործս: Չբաղցնուլն՝ զծա
 րաւիլն՝ մարդոյն ասեն. իսկ զբարձրա
 գոյնսն՝ ամբութիւն վարկանին, և այլն:
 Եւ դարձեալ՝ զորպիսութիւն հաքցիր
 մի գործոյն. ոչ ասեմք մի ներգործ.
 ունի թէ, չկայ բարձրագոյն և նոճաստա
 գոյն: Եւ մի ասեմք զներգործութիւնս.
 Վս որ իմիութիւն ներգործեալ. ունի մի
 ձեռքն կտրէ և կարէ. գրէ և ջնջէ:
 Ծանիր և զայս. զի մի բնութիւն ասեմք
 քսի վս կատարմանն, և ոչ սկզբանն. և
 մի գործ ասեմք վս սկզբանն, և ոչ վս
 կատարման գործոյն: Խոյ զկամքն՝ ի-
 մասցիս մի վս կամելոյն և վս միաւորե
 լոյն. որ է սկիզբն և կատարութիւն:

Եւ այսպէս ասեմք մի բնութիւն. Լմի
 կամք. Եւ մի ներգործութիւն. Լմի կիրք
 բանին մարդացելոյ: Ուն քնարն՝ Լոր
 շարժէ զքնարն՝ մի ներգործութիւն կա
 տարի. Լոչ երկուս: Եւ ուն գրիչն՝ Եւ
 որ շարժէ զգրիչն՝ մի ներգործութիւն
 կատարի Եւ ոչ երկուս: Եւ ուն ձայն Եւ
 բանն՝ մի ներգործութիւն կատարեն Եւ
 ոչ երկուս: Եւ ուն հոգին Լմարմինն՝
 մի ներգործութիւն կատարեն Լոչ երկուս:
 Ուն մի է մարդն՝ ի հոգւոյ Եւ ի մարմ
 նոյ. Լմի ներգործութիւն մարդոյն:
 Եւ այսպէս Եւ բանն նա՛մ՝ կատարեր մի ներ
 գործութիւն մարմնով իւրով: Չի միա
 ըորութիւն բնութիւն՝ առանց փոփոխման
 Եւ բաժանման է: Եւ քան առ այս:

~~~~~

Դարձեալ հարցնումք առ Երեմիային՝ որ
 ուրեքան զիմն չես նախ հարցնել առ Ե
 յու Բոժանեալ հարցելու նախ Եւ հարցելու
 հարց:

Նարցումն առաջին թիւ, զկատարեալն
 իւր անձինն ասեմք, թիւ իւր բնութիւն:
 Չի թիւ իւր բնութիւն:

բնութեն՝ երկու կատարելութի մու-
ծանէք յերրորդութիւն. զի երրորդու-
թիւն մի բնութի է կատարեալ. և մի բնու-
թիւ մարդոյ: Լսկ թէ իմք անձինն՝ ա-
հա որ զերրորդութիւն չորրորդութիւ
արարիք ոմ ասացաւ:

Երկրորդ հարցումն. կոյսն մարիամ
զմիածին որդին ծնաւ ըստ ինքեան, ե-
թէ զանդրանիկն որդի առանձին, և
թէ զերկուսն. զի թէ զերկուսն, ահա
երկու որդւոյ մայր ասացիք: Լսկ եթէ
զանդրանիկն առանձին, ահա զի կու-
սածինն որդի ոչ ասէք ամ ըստ նեստո-
րի: Եւ թէ՝ զմերկ բանն՝ հետեւիս ա-
սել գոյութե սկիզբն իմօրէն դու. և
ոչ յայ հօրէ:

Երրորդ՝ ասէ առաքեալն. (նմա կրթի
նեսցի ամ ծունր:) Երդ՝ ո՛վ բաժա-
նօղք. ո՞ր բնութի է իքն երկրպագե-
լի: Զի թէ ամբութեն հրէաբար երկր-
պագես, սրտէ ուրեմն առաքեալն. զի
յսի քսի ասէ: Լսկ թէ մարդկութեն
միայն՝ անկար ընդ մարդապաշտն հայ
հոյութի: Եւ փոխանակ արարչի՝ ա-

րարածոյ երկրպագեցեր ընդդէմ ան
ային օրինացն:

Չորրորդ՝ (մեզ մի է ան Հայր, և մի
տէր յն քն ^{ասէ:}) Ո՛վ երկաթնակ դու.
զո՞ր բնութի՛ն 'ի քն ասես մի տէր. զան
թէ զմարդո՞յն. զի թէ զան միայն՝ ան
կար 'ի յարիտօսին: Զի զբանն առան
ձին քն ասացեր. այսինքն, օծեալ 'ի
հօրէ. յորմէ իմանի պակաս դու քան
զՀայր: Իսկ թէ զմարդն միայն ասես՝
զրկեցեր զբանն 'իտիրօւէ: Եւ առան
ձին մարդով ասես եղեալ զամ. որ է
անհնարին չար: Իսկ թէ զերկու բնութն
ասես տէր, ընդդէմ խօսիս առաքելոյն
որ մի ասաց զտէր մեր յն քն ոմ և Հայր:
Հինգերորդ՝ (դու ես քն որդի ան ^{ասէ.})
հարցանեմ զքեզ ո՞վ բաժանօղդ 'ի քն.
զո՞րն բնութք ասես որդի ան. զի թէ
զանութնն բնութք ասես՝ ապա զմարդ
կուին շնորհօք ասես: Իսկ թէ զմարդ
կութնն բնութք որդի ասես՝ ահա որ
հաներ զբանն յորդիութէ: Իսկ թէ
զերկուսն՝ ահա երկու բնութի որդի
ասացեր դու հօր:

Աեցերորդ՝ մըկրտեցաք յանուն Հօր և
 որդւոյ և Հոգւոյն սբայ: Եւ որդ՝ մըկրտիմք
 հաշտացեալք ուն 'ի հայր և 'ի հոգին
 սբ՝ այսպէս և յորդին մարմնացեալ մի
 տր մի քս: Եւ հարցանեմ զբաժանողդ
 քսի, եթէ յոր բնութի մըկրտիս. յան
 եթէ 'ի մարդոյն: Զի թէ միայն յայն՝
 արկանես զանմահ բնութին ընդ մահ
 չամբ. զի ասէ առաքեալն. (որք 'ի քս
 մըկրտեցայք՝ 'իմահ անդր նր մըկրտե
 ցայք. թաղեալք ընդ նմին:) Իսկ թէ
 միայն 'ի մարդոյն բնութի՝ ահա տա
 կաւին ևս անկաւորես. զի 'ի սոսկ մարդ
 մըկրտեցար: Եւ դարձեալ՝ զի հաներ
 զբանն 'ի կարգէ երրորդութեն, շարա
 դասելով զմարդն 'ի տեղի նորին:

Աստի՛ մըկրտիմք յանուն Հօր և որդ
 ւոյ և Հոգւոյն սբայ:

Եւ թներորդ՝ (ուն կենդանի է հայր՝ և
 ես կենդանի եմ վս հօր. և որ ուտեն
 զիս՝ և նա կեցցէ վս իմ:) Հարցանելի է
 զբաժանողսդ յերկուս. զոր բնութի
 կերակրիս որով կենդանանասդ:

Զի թէ ըստ ինքեան զայն՝ ահա և ան

ուտելի է բանին բնութիւն. իսկ թէ ա
 ռանձնապէս ունի զմարդոյն՝ զեւրդ իցէ
 կենդանարար մարմին մարդոյ. կամ
 ո՞րքոյս առաքեցաւ նա իհօրէ. զեւրդ
 իցէ և կենդանի վն հօր:

Ութներորդ՝ (հայր՝ փառաւորեալ զիս
 փառօքն առ իքէն զոր ունէի յառաջ
 քան զլինիլն աշխարհի:) Եւս ո՞վ բա
 ժանօղդ. ո՞ր բնութիւն ասէ զայս իքն:
 Եթէ զայն ասես՝ ցուցանես զբանն կա
 րօտ գոլ փառաց. և հարկէ հետեւիլ
 քեզ արիօսի: Իսկ եթէ ըստ ինքեան
 զմարդկայինն՝ զեւրդ ունէր զփառա
 յառաջ քան զլինիլն աշխարհի:

Եւ զի ինքն իժամանակի եղև. սը
 տեաց ուրեմն և հայր կոչելով իւր զոր
 իզաւակէ դաւթի:

Իններորդ՝ (նրստաւ ընդաջմէ մեծու
 թէն իբարձունս:) Կմանապէս ասա՛
 և զայս: Բնութիւն որդի՛ն ընդաջմէ մե
 ծութէն նստեալ, եթէ որ շնորհօք որ
 դիացեալ ըստ քեզ: Զի թէ բնութիւն
 սրտեաց ուրեմն առաքեալն և աւետա
 րանն. որ զքն ասեն յարուցեալ և համ

բարձեալ ըաջմէ հօր: Լսկ թէ մարդն
նստեալ, ահա գբանն զրկեցեր յաթո-
ռակցութենէ հօր ո՛վ սիրողդ առանձ-
նութէ: Լսկ թէ զերկու բնութիւն ա-
սիցես, ահա երկու գոլ ասես հօր աթո-
ռակից. մի զածն. և մի զմարդն:

Տասներորդ. (իշխանութի ունիմ դնել
զանձն իմ և առնուլ:) Ըսա՛ ո՛վ երկա-
տող. որո՞յ իմանաս զասելս: Զի եթէ
ըստ ինքեան բանին, ահա կարգեցեր
զանմաջն ընդ մահոռան: Լսկ թէ ա-
ռանձնապէս մարդոյն՝ զեմրդ սոսկ
մարդ իւրովի մեռանի. և իշխանութի
իւրով յառնէ: Տասնեքեան հարցմուն
քըս՝ է՛ ընդդէմ՝ երկաքնակ դաշանո
ղացն. որք զմի քսն յերկուս բաժանեն
բնութիւն:

Երբ արձեալ որք այլ իմն մաքառին
չամբուշ իմացմամբ ասելով: Եթէ
որք մի բնութի դաշանին՝ իքս՝ զո՞ր
արդ իսկ կամին խոստովանիլ. զածայ-
ին մշտընջենաւորն, եթէ զերեկեանն
որ՝ իկուսէն: Ո՛չ հայելով յինքեանս.
վս զի զբնութիւնն բաժանեն. և զներ

Գործութիւն. և զկամսն. և մի դէմ եր
 կուց անջատելոյն դաւնին: ԲՐԴ՝ ՈՒՄ
 արդեօք զմի դէմն 'իքս առադրեն:
 Բնեղական իսկութեն որ 'ի հօրէն ծը
 նեալ, եթէ ժամանակէիս որ 'ի կուսէն
 ծնեալ: Գիտեմ աստանօր բազում
 տարակուսանս ունին. գիտելով՝ զի ան
 պատկան է առանց տեսակի՝ դիմի են
 թակայիլն: ԲԱԼ մի բնութի իւր բա
 նին մարմնացելոյն՝ ոչ ըստ պարզութե
 գոլ ասեմք. և ոչ ըստ յեղման շփոթ
 ման. այլ ըստ միաւորութեն:

ԳԼՈՒԽ. ԽԳԻ:
 ՀԻՂԻ:

ԸՆԴ ԶԵ ԷՈՒԹԻՒՒՍ.
 և բնութի. և անձն. և դոյա
 ցութի: ՊԻՊ: ԷՈՒԹԻՆ և
 բնութի մի են ունի մարդկութիւնն:
 ԲԱԼ էՈՒՆ՝ երբեմն նշանակէ զանձն.
 որ աստ է և այժմ. իսկ բնութի ոչ:
 ԲԱԼ գոյացութի՝ է ունօղ բնութեն.
 կամ ներքոյ կացել բնութեն. ունի մարդ:

Խսկ ենթադրութի է՝ զանազանելին և
 ոչ զանազանեալն բացորոշ յատկութե.
 րոյ ոմն մարդ: Խսկ անձն է զանազա
 նեալն հանդերձ բացորոշ յատկութե.
 րոյ պետրոս: Եւ անձն ունիլ ասի՝ մի
 այն՝ ի պատիւ բանական բնութեան:
 Եւ յայտ է՝ զի եզական և անհատ մարդն
 է զանազանելի իւր յատուկ որակութեան:
 Հոգ: Ուստի՝ ճանաչի անհատն:
 Պ-դ: Բանական և որական, զի սո
 քոք անհատ գոյացութիւն երեւի:
 Հոգ: Բանի՝ ինչ է պարագրոշ մար
 անոյն: Պ-դ: Հինգ. այսինքն, Բա
 նակն որ է ջափն: Որակն որ է գոյնն:
 Չեն: Տեղին: Չատու թիւնն:
 Հոգ: Զինչ է տեղին: Պ-դ: Տե
 ղին է պարագրոշ մարմնոյ. զի նմ մար
 մին տեղեալ պարագրի: Եւ նմ տեղի
 է ի պատահական սեռէ. այլ է տեղի
 բաղկացական մարմնոյ. և է տեղի պա
 տահական: Բաղկացական է՝ որ ընդ
 մարմնոյ մասնկացն գոյանայ իներս և
 ի դուրս. վերոյ և ներքոյ. և շուրջանա
 կի: Զի իւրաքանչիւր մասունք՝ ի տե

զի ունին զդրութիւնն. և կայացեալ
 իբր լորն: Խսկ պատահական տեղի է՝
 յորում նըստեալ ոք՝ և կարէ թողու
 զայն և լինիլ յայլ տեղւոյ. ունի ի վեր
 կամ ի վայր: Խսկ անմարմնոյն ոչ է տե
 ղի մարմնական, ունի նոյ. կամ հրեշտա
 կաց. կամ հոգւոց. զի անպարագրեւի
 են: Եւ ոչ տեղի պատահական. թէ
 պէտ ինչան պատուովոյ ասին յերկինս.
 այլ ոչ իբր իմարմնական տեղւոյ:
 Եւ գիտեւի է զանազանութի սոցա. զի
 հոգին է իմարմինն կալմամբ և սահմա
 նեալ. այլ ոչ պարագրեալ. իսկ հրեշ
 տակն՝ ոչ է կալմամբ իմարմինն. և ոչ
 պարագրեալ. այլ սահմանեալ:
 Խսկ նա արտաքոյ սոցա. զի ոչ է սահ
 մանեալ և ոչ պարագրեալ. և ոչ կալեալ
 յիմեքէ. ոչ իմացմամբ. և ոչ տեղեալ
 կամ մարմնով: Եւ յսքան առ այս:
 Հարցումն: Եւ որովհետեւ սակաւ ինչ
 հմտացաք այսոցիկ ասացելոցս: Հարցա
 նեմք զքեզ երկաթնակ: Յերից սոցա
 զորն ասէք մի քն. զնախին անձն ը
 ինքեան. եթէ զնախին բնութիւն. և թէ
 473 զմարդ

զմարդկայինն: Չի թէ զմարդկութիւն
 ասէք քս՝ ահա անձնապէս որոշեցիք
 զնա ըստ նեստորի. ևս օսկ մարդ ասէք
 զքս: Իսկ եթէ զածային բնութիւն՝
 ահա զերրորդութիւն ասէք մարմնացէլ.
 զի բնութիւն հասարակ է երկոյ անձանցն:
 Իսկ եթէ զածային անձն ասէք քս
 որ է օծեալ՝ ահա զնա ընդ օծեալս փո
 խադրեցիք: Եւ մեռել՝ ի խաչին զանձն
 միայն ասէք. ոպ երգէք յերեքսրբեանն
 ձեր. քս որ խաչեցար վս մեր ողորմեա՛
 մեզ: Ըլ ի լեթանիայս ձեր՝ ասի քս
 անօթդ անօթէ ողորմեա՛. ահա նոր
 ուսմունք և երրորդ կտակ: Իսկ եթէ
 յայսցանէ փախչիք իւր յայտնապէս յո
 ղումանէ, ևայլ իմն պատճառաւ որոյս
 գառնենեաւ ծածկէք զգայլենիս ձեր:
 Եթէ զածային անձն և զնորին բնութիւն
 ասէք մի քս, դեռ ևս կայք ՚ի յառաջ
 ասացեալ տարակուսանսդ. զի զածայ
 ին անձն և զբնութիւն ասէք չարչարեալ
 և մեռեալ. զի քս խաչեցաւ և մեռաւ
 վս մեր ըստ գրոց: Իսկ եթէ զածայ
 ին անձն և զմարդկային բնութիւն ասէք

մի քս. ահա յայտ է՝ զի բաժանեցիք
 յածային բնութէն զքս. զի զանձն
 նայ եզբնութի մարդոյ ասէք քս. և զած
 ային բնութիւն որոշէք: Լսկ եթէ զած
 ային բնութիւն և զմարդկայինն առանց
 անձին ասէք քս՝ ահա շփոթեցիք զեր
 կու բնութիւնն առանց անձին միանա
 լոյ ըստ և տի քեայ: Եւ զոր դուք զայլս
 զրպարտէիք՝ ինոյն բանս ընկղմեցայք:
 Լսկ եթէ զածային անձն և զածային
 բնութիւն և զմարդկայինն ասէք մի քս՝
 այս լինի կամ միաւորութե՛ կամ բա
 ժանմամբ: Զի թէ միաւորութե՛ ահա
 շփոթումն եղև. զի զանձն և զբնութիւնս
 մի ասացիք: Եւ թէ բաժանմամբ՝ այս
 լինի երկու քս, կամ երեք ըստ անձին
 և բնութեց բաժանման: Եւ կամ լինի
 մի՛ քս ըստ կոչմանն. և երեք ըստ էու
 թե՛ն: Եւսպէս և նեւոր մի ասէր քս.
 ոչ ըստ իրին միութե. այլ ըստ անոճան
 համաձայնութե. ուն հոմանունն ձայն
 մի ունելով զկոչմունս. և զանազան բը
 նութիւնս ինեքքոյ մի անոճան:
 Նորոյն: Ասան էր քաղկեդոնիքն և

նեստորականքն ուրանան զբնութք մի
 աւորութիւն քսի. այլ անձամբ միայն
 Եյարակցութեան : Պատասխանեմք
 թէ՛ յաղագս երկոց պատճառաց ուրա
 նան զբնութք միաւորութիւն 'իմարդե
 ղութիւն բանին : 'Եւստի' մի' շփոթես
 ցին բնութիւնքն 'ի միաւորութիւն. ու
 ասաց Լուիսքէս : Երկրորդ՝ զի մի' չար
 չարեալ լիցի անձային բնութիւնն ընդ
 մարդկութեն : Երրորդ՝ զի մի' երրոր
 դութիւն մարմնացեալ երեւցի. զի բը
 նութիւն հասարակ է. և մի' մայր նորին
 երրորդութեն լիցի մայր : Չայս նոքա :
 Իսկ մեք 'ի կարծոյ պատասխանեցութե :
 Եւստի' ասեմք. թէպէտ բանն ան
 բնութք միաւորեցի ընդ մարդկութեն,
 ոչ կրէ շփոթումն և կամ խառնակումն
 ինչ. զի անմարմին է. և միաւորի ընդ
 մարմնոյ. ուն հոգի և մարմին բնութք
 միաւորին և ոչ շփոթին :

Եւ երկրորդն ասեմք. թէ ոչ բաժա
 նումն բնութեն առնէ զանշարջարութի
 բանին. այլ անեղութիւն բնութեն :

Զի անեղ է. յաղագս որոյ ոչ կրէ յե

զուան ինչ ևսիօսիօսուան կրից. որև գոն
'ի յեղեալսս միաւորեալք. ուն հուր և
երկաթ. հոգի և մարմին. որք չարչա
րին անչարչարապէս:

Ըս երրորդն ասեմք թէ՛ յիմարութի և
ամենեւիմք և մոլորութի իսկ լսելն զայս.
զի թէ անանձն բնութի ասեալք միաւո
րեալ որ էր հասարակ՝ գոյր ինչ նոցա
առ այս. այլ զի՛ զանձնաւոր բնութիւն
և զանհատն ասեմք մարմնացեալ. զի ըս
կիզբն միաւորութիւ՛ և՛ 'ի բնութիւն. և
կատարումն կայացեալ 'ի յանձն:

Յիմարաց ուրեմն և ամիշելոց է խնդիր
նց. որև ըստ այսմ պարտին նոքա ու
րանալ և զանհատն բնութի մարդկուէ
նորին. զի մի հասարակ մարդկութիս
միաւորեցի: Արև ընդ չարչարելն քե՛
ջարչարեցաւ և մեռաւ բոլոր մարդկու
թիս ըստ նց: Չոր զայսպիսի չարութ
խնդիրս՝ տարագրէ եկեղեցի ուղղափա
ռաց և մեք: Այլ խոստովանիմք զբանն
ւնձ ոչ մասամբ, այլ լրութն իւրով մար
մնացեալ և մարդացել ըստ պօղոսի թէ.
('ի նմա բնակի ւնձ լրումն ւնձութեն
մար

մարմնապէս.) ոչ յեղմամբ կամ շիոթ
 մամբ, այլ անշիոթ միաւորութեամբ զբանն
 մարմինն հղեալ: Եւ միաւորեալ զբնու
 թիս մեր կատարելապէս ընդ իւրում
 անժուէն. և երևեալ մարմնովն մի բնու
 թի տեսակացեալ. և մի անձնաւորու
 թի. մի տր. մի որդի ըստ նբ հարցն
 ուղղափառութե. և եթէ մի ասեմք զտր
 մեր յս քս. և մի զբնութի նր. զի մի է
 բնութի բանին մարմնացելոյ:

Հարցուին: Զի՞նչ է ծայրագոյն միա
 ւորութի բանին մարմնացելոյ:

Պատ: Չորս կերպիւն տեսանի:

'Նախզի' սքանչելեօք է. որոյ սահմանն
 անգիտելի է. և 'ի վեր քան զբնութի:

Երկրորդ՝ զի անեղի ընդ հղելոյ է միա
 ւորութի: Երրորդ՝ զի անփոփոխ է միա
 ւորութի: Չորրորդ՝ զի անբաժանելի է:

Հարց: Ո՞րքան է եղանակ միաւորութե:

Պատ: Միաւորութիւնն սեռաբար տրա
 մատի յերիս. այսինքն, 'Սանշաղկապն:
 'Նշաղկապեալն: Եւ 'Էշարադրեալն:
 Ըրդ՝ անշաղկապ միաւորութիւնն բա
 ժանի յերիս տեսակս: Զի միաւորի էութե

Թի ընդ էութի. կամ պատահումն ընդ
 պատահումն. կամ էութի ընդ պատա-
 հումն: Սի էութի ընդ պատահումն
 միշտ անշփոթ միաճորի. ույ որակ. և
 քանակ ՚ի գոյացութե. զի անմեկնեւի
 որոշմունք են: Իսկ պատահումն ընդ
 պատահումն միշտ շփոթմամբ միաճո-
 րին. ույ գոշն ՚իսեւ և ՚իսպիտակէ:
 Եւ այնք որ էութիւն ընդ էութիւն
 միաճորին՝ են որք շփոթմամբ միաճո-
 րին. ույ ջուր ընդ գինի: Եւ չորս տա-
 րերք: Եւ են որք անշփոթ միաճորին.
 որոյս հուր և երկաթ. հոգի և մարմին.
 սեռ ՚ի տեսակս. և տեսակ յանհատս:
 Իսկ միաճորութիւն որ է շաղկապաւ. և
 սա բաժանի յերիս: Սի են որ միաճո-
 րեալքն էութիւնք են. և շաղկապն պա-
 տահումն. որոյս երկուք ոմանք աշխ-
 տեալք ՚ի միմեանց՝ պատահմամբ սիրոյ
 շաղկապին: Եւ են որք պատահմունք
 են. և էութեւ շաղկապին. ույ ձևն բո-
 լորակ և գոյնն. ենթակայ նիւթով:
 Եւ զանազան ձայնք քնարի՝ մի ենթա-
 կայ օդով միաճորին: Եւ են որք էութեւ
 են.

են. և հուր թիւ շաղկապին. ուն երկոքին
նիւր՝ սօսընձով, կամ երկաթով:

Խսկ շարադրեալն միաշորութիւն. և սա
բաժանի յերիս. այսինքն, ըստ դրուէ.
ըստ ժողովման. և ընկոչման: Ընաջինն
ըստ դրութիւն. ուն կէտ. գիծ. մակերև
ոյթ. մարմին: Ընլե ոսկր՝ միս՝ ջիւ
և մորթ՝ մի անդամ շարադրեն:

Խսկ ըստ ժողովման. ուն եկեղեցին. և
անձն. հաւատ. կամ քաղաք: Խսկ ըստ
կոչման. ուն քրիստոնեայք. մկրտէլք.
ծառայք. և ստեղծեալք: Յասացելոցս
ոչ ոքն յարմարի միաշորութիւն փրկչին.
բայց միայն երրորդն առաջնոյն. հուր
առ հուր թիւ՝ անշիւթ խառնուածն. ուն
հոգւոյ և մարմնոյ:

Ընլ զոր հարցերդ թիւ՝ զնորն պարտ է
ասել քնի. մի բնութիւն թիւ մի անձն:

Միտ դիր պատասխանելոյն: Մի անձն
ասել՝ երկու կերպիւ է: Միա՛ն մի անձն
ասի գոյացութիւն անբաժանելի բա
նական բնութիւն: Ըն միւսն անձն ա
սի՝ կոչուածն և անուանն միայն որպէս ցու
ցաւ. մին գեհ. մին շէղջ. մին անձն.

մին տուն. 'իբազմաց ժողովմանէ ան
 լանէլ: Ըրդ՝ յորժամ մի անձն ասեմք
 քսի և բնութք միաւորեալ: Ըյս ուղիղ
 դաւանութի է 'իքս: Խսկ յորժամ մի
 անձն ասեմք քսի և զբնութին բաժա
 նեալ: Ըյս խաբէութի է երեք կերպիւ:
 'Սախզի՝ անձն առանց բնութէ՝ միայն
 կոչումն է անուան: Երկրորդ՝ զի յոր
 ժամ բնութին բաժանի, և անձն բա
 ժանի: Երրորդ՝ զի անձին միաւորութ
 ին՝ բաժանի երբեմն. այլ բնութէն՝
 անբաժանելի մնայ: Խսկ որք երկու
 անձն ասեն քսի, յայտնապէս բաժա
 նեն զքս. ուն որք երկու բնութի ասեն՝
 ծածուկ որոշեն. նոյնպէս որք երկու
 անձն՝ յայտնի որոշեն զքս: 'Սոքա ոչ
 անձ մարդացեալ խոստովանին զքս՝ և
 ոչ զմարմինն ընդ անուէն միաւորեալ:
 Ըյլ՝ ինախադոյացեալ անձն՝ շնորհօք
 և բնութք միայն. ուն 'իմարդարէսն և
 'իսբս բնակի անձ:

Խսկ որ զմեզ հարցանեն. թէ մի բնութ
 թի ասելով, զորն ուրանայք. զան.
 թէ զմարդոյն: Գրդ: Մեք մի բնութ
 քսի

քսի՝ ոչ ուրացմամբ ասեմք. և ոչ շփոթ
 մամբ. կամ փոխարկուք: Բ. յլ մի բնու
 թի վս միաւորութե ասեմք. որպս մի
 ասեմք զմարդն. և մի զբնութի մարդոյն:
 Բ. յլ հարց դու զնս. եթէ դուք որք
 երկու բնութի ասեք քսի: Բ. րդ՝ երեք
 գոյացութի է՝ իքս. այսինքն, բանն.
 և հոգին. և մարմինն. և դոքա երեքէն՝
 երեք բնութի են ուր դուք բաժանէք:
 Բ. րդ՝ զո՞ր բնութիւն ուրանայք քսի.
 զբանին. թէ զմարմնոյն. թէ զհոգւոյն:
 Չի թէ զբանն ուրանայք, նեւատորա
 կանք էք: Իսկ թէ զմարմինն ուրա
 նայք, և տիքէս էք: Իսկ թէ զհոգին ու
 րանայք, ապողինար էք: Բ. րդ՝ հարկ է
 ձեզ բաժանողացդ երեք բնութի ա
 սել քսի՝ կամ մի ասել բնութի վասն
 միաւորութեն անբաժանելի:
 Հարցաւ: Ո՞ւր փախիցուք՝ ինեստո
 րէ բաժանելոյն. և յետիքեայ շփոթե
 լոյն: Պատ: Չընթացս անձպաշտուէ
 զմիջինն ուսուցանեն մեզ գիրք սբք.
 որպս ասէ սողումն. (զճանապառհ ար
 քունի գնասցես. մի՛ յաջ խոտորեցիս
 և մի՛ յահեակ:)
 482 Բ. րդ՝

Ըրդ՝ յաջ և յահեակ խոտորին հերձ
ճածողք. ույ սաբէլ յաջ խոտորեալ,
'իմի բնութի և 'իմի անձն ժողովեաց
զերրորդութիւնն սբ: Եւ ընդդէմ նմին՝
արիոս 'իճախ կողմն, յերեք անձինս և
յերեք բնութիս որոշեաց:

Խսկ եկեղեցի սբ՝ ընդդէմ արիոսի մի
բնութի խոստովանի: Եւ ընդդէմ սա
բէլի՝ երեք անձինք: Սոյնպէս և զտնօ
րենութիւն քնի՝ նեստոր չարաչար բա
ժանէ զանձինս, և զբնութիս, զկամս,
և զգործս: Խսկ ընդդէմ նմին և տիքէս՝
զամն շփոթէ և խառնակէ. զանձն, և
զբնութի, զկամս, և զկիրոս:

Խսկ ուղղութեցն աշակերտ՝ ընդդէմ
երկուցն յաջ և յահեակ պատերազմի:
Ընդդէմ նեստորի անբաժանելի խոս
տովանի. և ընդդէմ և տիքեայ անշփոթ
միաւորութիւն: Եւ այսպէս փախչելով
'ի թիւր ծայրիցն՝ զմիջինն պահելով
ընթացս բարեպաշտութե, անշփոթ և
անբաժան միաւորութե խոստովանիմք
զքս անձ մարդացեալ. մի անձն. և մի
բնութիւն. և մի կամք և գործք. ըստ
ուղղութե բանի:

Եւ զի բանն նա իւրով կատարելու
 թէն՝ անձամբ և հուրք՝ ոչ մա
 սամբ, այլ լրիւ միացաւ անձառապէս
 իմարմնի. ոչ զմասն ինչ առեալ զմար
 դոյ, այլ զբոլոր բնութիւն ժողովեալ
 անհատ մարդկութեն. զհոգի բանա
 կան և զմիտս և զմարմինս մեր՝ միաւն
 րեաց ընդ իւրում նախութեն անշիւթ
 և անորոշ միութիւն: Զի ոչ երբեք՝ ոչ
 բանիւ, ոչ իմացմամբ, և ոչ իրօք բա
 ժանումն ունեւիւ. ոչ իդէմն. և ոչ ի
 բնութիւն. և ոչ իկամս. և ոչ իգործս.
 զի միաւորեալն ոչ բաժանի. վասն զի
 միութիւնն եբարձ զերկուութիւնն:
 Եւ զայս միաւորութիւն խոստովանիմք
 մեք մի անձն. և մի դէմս. և մի կերպ.
 և մի բնութիւն. և մի կամք. և մի ներգոր
 ծութիւն: Եւ թէպէտ համաձայն մեզ
 այլք ասացին մի անձն թիւրապէս,
 մեք ոչ պատրիմք և ոչ հաւանիմք նոյն:
 Եւ թէպէտ և ոմանք նման մեզ ասեն
 մի բնութիւն՝ այլ շփոթեալ. ոչ մոլո
 րիմք ի հոմանուն ձայնս նոյն:

Եւ ի հետեւիմք հարցն սրբոյ՝ որք ա
 րանց

աւնց կարծեաց և խոտորմանց զմիաւո
րութիւնն քսի անշարժ պահեն:

Այս բն աթանաս գրէ ընդդէմ արիո
սի այսպէս. խոստովանիմք զորդին այ
նախ քան զյաւելիտեանս ծնեալ 'ի հո
րէ. և յետոյ 'ի ժամանակի ծնեալ 'ի մո
րէ. զնոյն գող ամ և որդի այլ ըստ հոգ
ւոյ. իսկ որդի մարդոյ ըստ մարմնոյ.
ոչ երկու բնութիս զմին որդին. զմինն
երկրպագելի և զմինն. աներկրպագելի
այլ մի բնութի այլ բանին մարմնացելոյ:

Զնոյն ևս բն կիւրեղ գրէ 'ի թղթին որ
առ սեկունդոս. մի ասեմք զքս ամ մար
դացեալ. և մի զբնութի նր. ում հարքն
ասացին. մի է բնութի բանին այլ մար
մնացելոյ: Ըստ մեծն դիոնիսիոս 'ի
բազում տեղիս միաւորեալ և մի խոստո
վանի զբնութի բանին այլ մարդացելոյ:

Զոր նախ յեկեղեցական քահանայա
պետութեն յերեք գլուխն ասէ:

Ըմենականոր և անշիթ մարդանալովն
ըստ մեզ մարդասիրապէս 'ի բնութիւնս
մեր տեսակացեալ՝ և առ բաժանականս
մեր՝ անայլայլաբար ըստ բնութի միոյ
յառաջ եկեալ:

Դարձեալ ինոյնն ասէ. քանզի միութն
 և պարզութիւն յնի անձպետականին բա
 նինն ըստ մեզ մարդանալովն առ շարադ
 րութիւն երևումն՝ զմեր նոճաստութիւն
 ըստ իւրոց ծայրագունից անձութեանն
 միացուցեալ: Դարձեալ ՚բն յըռէթե
 ոս յերկրորդ գլուխն անձային անոճանց
 ասէ: Չի և բնութիւն ՚ի չափ եկն յա
 ղագս մարդասիրութիւն. և ճշմարտապէս
 կացաւ և այր եղև գերագոյնն անձ:
 Եւ դարձեալ ասէ. անմշտն պատճառ
 և լյողական յնի անձութիւն՝ ոչ մասն և
 ոչ բոլոր գոլով. և բոլոր և մասն. որպիս
 զամ մասն և բոլոր յինքեան առեալ:
 Դարձեալ ասէ դիօնէսիոս ՚ի չորրորդ
 թուղթն. յն որ անդրն է քան զամ
 մարդիկ՝ կապէս շարակարգեալ որպիս
 նոյն ըստ բոլորութեան ճշմարտապէս
 մարդ եղեալ: Եւ դարձեալ ասէ. մեք
 զյն ոչ մարդկօրէն որոշեմք: Եւ դար
 ձեալ ասէ. վերագոյնն եութիւն՝ որպէս
 մինչ այսօրիկ սեպհականութիւն և ՚ի գոյ
 ութի ճշմարտապէս եկեալ: Եւ դար
 ձեալ ասէ. գերագոյնն քան զեութիւն՝

էսցաւ . Լեզերագոյնն քան զմարդ ներ
գործէ զմարդոյ : Եւ դարձեալ ասէ .
ոչ մարդ էր քս , ոչ ույ ոչ մարդ . այլ
ույ 'իմարդկանէ անդր քան զմարդիկ .
Լեզերագոյն մարդ ճշմարտապէս եղեալ
մարդ : Եւ դարձեալ ասէ . ապա ոչ
ըստ այ զածայինն գործեալ , և ոչ ըստ
մարդոյ զմարդկայինա , այլ այրացելոյ
այ նոր իմն զածայրական ներգործու
թի 'իմեզ կենցաղավարեալ : Դարձել'
սբն յըռէթէոս ասէ . ուստի վս զի մին
ջև ըստ բնութե սակս մարդասիրութե
եկն . Լճշմարտապէս դոյացաւ այր :
Եւ դարձեալ' քանզի անութեն միա-
նորութի . զարամ որոշողութեցն մակու
նին . և ոչ ինչ նունազէ միաւորեալ :
Եւ վարդապետն Պռանգաց զորե
ալ պերտ կոչին' այսպէս գրէ թէ , 'իչորս
առարկութեանցն զոր ասեն թէ' անձն
զանձն էառ , թէ բնութինն զանձն . սո
քա սուտ են ասէ . իսկ թէ անձն զբնութի
ն էառ' այս ճշմարտի է . իսկ թէ
բնութինն էառ զբնութի' թէ զհասա
րակ բնութինն ասեն , սուտ է . եթէ ըզ

புது

Բնութիւն որ յանձն բանին՝ ճշմարիտ է։
 Ըրդ՝ զայս նոքա։ Ըլ մեք ոչ մտացա
 ծին բանիւ իշխեմք ինչ յաւելուլ կամ
 պակասեցուցնել։ Ըլ հաստատ կամք
 եւմք իվր նբցն դաւանութեց. որք ու
 սուցին մեզ զխորհուրդ անպաշտուէն
 ունցուցաւ։ Ըյսքան առ այս բաւական
 նասցի։ Եւ զայն ամ գրացես իգիրս
 հարցմանցն յերկարեալ։

Տարցունք էրկեւնից առ Մարգարէ-
 Բնին։ Գլուխ. ԽԵ։

Տարց։ ԱՐԴԵՆ ՍԻԹԻՒՆՆ
 քսի տեսանէ՞ զանութին
 թէ ոչ։ Պար։ Երեւի թէ՝
 բաժանես զմարդկութին.
 և որիչ իմանաս ըզմարդն
 և զանն։ Ըյո՛ բնութք բաժանեմ. այլ
 անձամբ միաւորեմ։ Տարց։ Ընձն այն
 գոյացութի՞ն է թէ լոկ անուն. զի թէ
 գոյացութի՞ն է՝ միաւորեալ է ընդ գոյա
 ցութի բանին. զիմորդ ոչ գիտէ զգոյ
 ացութին իւր։ Խսկ թէ միայն անուն

առանց հուրի՝ ապա անուամբ խոստովանիս ամ զքս. և ոչ գոյացուիք. և հաւատարես զնա մովսէսի՝ որ անուամբ ամ կոչեցաւ և ոչ հուր: Եւ զարձեալ քսն անուն՝ զմիաւորութիւն նշանակե երկուց բնութեց. ըստ որում ամուրն հօծ զմարդկութն. ուն ասէ ամաբանն ևս բն կիւրեղ: Բրդ՝ եթէ բաժանեցեր զքս՝ բաժանեցար ի հաւատոցդ և ոչ լինիս քրիստոնեայ: Եւ այսպէս բազում է ի գիրս հարցմանցն վս միաւորութե բանին և մարմնոյն ընդդէմ նես տորի և երկաբնակացն. որ բաւական լուծուե է բանիս: Բայ որ հարցանես թէ՝ մարդն քս տեսանէ զամ թէ ոչ, համաձայնիս հրեիցն՝ որք ասէին. (դու մարդ ես՝ և զանձն քո ամ առնես.) վս որոյ հրեայքն գայթակղեցան. և հեթա նոսք յիմարեցան: (Եւ կորուսից զիմաստութի իմաստնոց. և զխորհուրդս խոր հրդականաց առ առաքելն:) Եւ ինքն ճշմարտութն ասէր. (գոհանամ զքէն հայր՝ զի ծածկեցեր զայս յիմաստնոց և ի գիտնոց՝ և յայտնեցեր տղայոց և անմեղաց:)

Զի իմաստունք մաքառին ընդդէմ հա
 չատոյ. և քննու թէ մտաց ոչ կարեն հա
 սանիլ. և զրկին իփրկութէ իւրեանց:
 Զի հաչատացեալքն փրկին. և հակա
 ռակքն կորնջին:

Իսկ հիմն հաչատոյս մեր՝ քն է եղեալ
 իհօրէ. և հաստատութիւն սբ գրոյ
 վկայութիք. և բանք վարդապետաց.
 և կանոնք օրինաց. զոր կամիմ իկար
 ճոյ հաստատել:

Սախ՝ անօթ ընտրութի առաքեալն
 պօղոս գրէ հաչատացելոցս. (քն նյ զօ
 ղութի և նյ իմաստութի): Ըրդ՝ քնն
 որ է օծեալ անօթքն՝ և նա նյ իմաս
 տութի է և ճանաչէ զանձ. տգիտութե
 կորուսեր զնա. և որո՞յ է իմաստութի:
 Երկրորդ՝ վկայէ սիրելի աշակերտն յօ
 հաննէս: (Զանձ ոչ ոք ետես բայց միա
 ծինն որդի՝ նա պատմեաց մեզ:)

Եւ միածին որդի գիտացաք զբանն
 անձ՝ ծնեալ իհօրէ և եղեալ որդի կու
 սին: Ըրդ՝ իմարդկանէ ոչ ոք ետես
 զանձ, և որդի կուսին ոչ ետես ոմ դու
 ասես, սուտ է ապա և պատմութիւնն

զոր ինչ ուսոյց մեզ. զի ոչ է տեսեալ և
սլատմէ. ահա անդունդք հայհոյուէ.

և զոր իկարգիս է լռեմ:

Երրորդ՝ գրէ առաքեալն. (բազում
մասամբք և բազում օրինակօք՝ խօսե
ցաւ ամ ընդ հաթս մեր. որ է մարդա
րէիւք և հրեշտակօք. իսկ ի վախճան
աւուրցս՝ խօսեցաւ ընդ մեզ որդւոյն:

Ըրդ՝ եթէ տգէտ է որդին այ հօր՝ տր
դէտ որդւոյն խօսեցաւ ընդ մեզ. տգի
տու է եղիցի և օրէնքս նոր քան զհինն:

Չորրորդ՝ նոյն առաքեալն ասէ. (մեք
զմիտս քսի ունիմք. և հազարապետք
եմք խորհրդոցն այ): Ըրդ՝ եթէ քս
տգէտ է, և նոքա զմիտս տգիտի ունէին,
ո՞րայ լինէին հազարապետք այ խորհր
դոցն. կամ հազարապետքն առաւել
են քան զխորհուրդն այ:

Հինգերորդ՝ ասէ իմատթեոսեան ա
ւետարանին խոստովանելով. (ամ ինչ
տուճաւ ինձ ի հօրէ իմմէ): Ձի՛նչ իցէ
տուճեալ յորժամ զկատարեալ դիտու
թիւն ոչ ետ. եթէ ասես բանին ետ և
ոչ մարդոյն, ապա մարդկութիւն սուտ

Խոստովանի. (սիմ ինչ տունաւ ինձ.) զի
 ոչ ետ զդիտութիւն. և կամ բանն զմարդ
 կութին զրկեաց 'ի դիտութիւն և ոչ ետ:
 Այցերորդ՝ 'ինոյնն ասէ. (ոչ ոք ճա-
 նաչէ զհայր, եթէ ոչ որդի. և ոչ զոր-
 դին, եթէ ոչ հայր:) ('որդ՝ եթէ զհայր
 ոչ ոք 'ի յօտարաց ճանաչէ՝ և ոչ որդին
 ճանաչէ ըստ քեզ՝ եղիցի և որդին օտար
 'ի հօրէ: Եւ դարձեալ՝ ոսկ դու կար
 ծես և ինքն որդի մարդոյ՝ զինքն ոչ ճա-
 նաչէ. և հրէայքն ոչ ճանաչէին ասելով.
 (ո՛վ է այն որդին մարդոյ.) ապա և որ-
 դին մարդոյ՝ եղիցի ըստ կարգի հրէ
 իցն. և ոչ առաւել:

Եւ թներորդ՝ զի ի վր բերէ. (և ում որ
 դին կամ լցի յայտնել.) բայց կամեցաւ
 և յայտնէ զինքն որդի և զհայր 'ի ձեռն
 նշանաց աշակերտաց իւրոց. ոսկ 'ի պրտ
 ղոյն ծառն երևի: ('որդ՝ եթէ յայտնէ
 զինքն աշակերտաց իւրոց՝ և մարդկու-
 թէ իւրոյ ոչ յայտնեաց, եղիցի ինքն
 տգէտ քան զաշակերտս իւր: Եւ կամ
 ոչ ինչ յայտնեաց զոր ինքն ոչ գիտաց:
 Եւ թներորդ՝ ասէ 'ի յօհաննու աւել-

տարանին • (ոմ գիտէ զիս հայր՝ գիտեմ
 և ես զհայր) Յայտնապէս ցուցանէ գի
 տութիւն զինքն հաւասար հօր : Ըրդ՝
 եթէ հայր առաւել գիտէ՝ և որդին նը
 չազ, այս լինի կամ հօր նոչազ գիտել
 ոմ որդի • և կամ որդւոյ ոչ ճշմարիտ
 ասել :

Եւսներորդ՝ ասէ յօհաննէս • (հայր սի
 րէ զորդի • և գամ ինչ ցուցանէ նմա :)
 Ըրդ՝ եթէ զբոլորն ցուցանել նշանէ
 սիրոյ հօր • ապա թէ ոչ ինչ ցուցանէ՝
 ասէ զորդի :

Տասներորդ՝ ասէ իմատութոսն • (զի՞
 խորհիք իմիտս ձեր) : Եւ յօհաննէս
 ասէ • (ինքն գիտէր զինչ կրէր իմրդն) :
 Եւ զԺածուկ սբրտին գիտելն՝ միայն
 այ է • ըստ այնմ, (որ քննէ զսիրտս և զե
 րիկամունս ամ) : Ըրդ որ զայլոց սիրտս
 գիտէ՝ ապա առաւել զիւրն գիտէ :

Ըրդ՝ կամ ստեան զաւետարանն • կամ
 սուտ լեր իբրանս քո ըստ նմանութի
 հօր քո սատանայի :

Մետասաներորդ՝ ասէ ի յօհաննէս •
 (ես եմ ճանապարհ և ճշմարտութիւն •)

այսինքն, որ տանիմ առ հայր. և ճշմարտութեան համար ձեզ: Բայց եթե ինքն ճշմարտութեան ոչ գիտէ, մեզ ո՞ւր ցուցանէ: Եւ թե ինքն մոլորեալ է՝ զմեզ ո՞ւր տանի առ հայր: ✠ Եւ քանի որ տառապանքներով ասէ զուկաս. (մանուկն ածեր և զօրա նայր լի՝ շնորհօք և իմաստութեան):

Քի լիութեան շնորհաց նր՝ մեք արդարացաք. և իմաստութեան նորա իմացաք գիտ. ուր ասէ յօհաննէս. (թեքնքն՝ ի ձեռն մովսէսի տողան. շնորհքն և ճշմարտութեան՝ ի ձեռն յսի քսի եղէն):

Բայց աւետարանն լի ասէ իմաստութեան. և դու պակաս: Բայց եթե պակաս է շնորհն և իմաստութիւնն, մեք զիմարդ լիութեան առաք:

Եւ քանի որ տառապանքներով ասէ եսայի վասն քսի. (եւ ից զնա հոգի իմաստութեան. և հանձարոյ. գիտութեան. և խորհրդոյ, և այլն): Եւ ինքեքոյ սոցա պարունակին ամ ճանաչելիք. քանզի առ իմաստութիւն է ճանաչումն ամ ամայնոցն:

Եւ առ հանձարն՝ ճանաչումն ամ նիւթականաց. և առ գիտութիւնն՝ ճանաչումն

չունի եզրակացութեանց։ Եւ առ խոր
հուրդն՝ ճանաչումն ամառնելեաց. ա
պա ուրեմն հոգին քսի՝ ունի զամ ճա
նաչումն լցեալ հոգւոյն սբւ։

Չորեքտասաներորդ՝ ասէ պօղոս յիփե
սացւոց. (Թէ հայր կացոյց զքս յերկնա
ւորս իւր ամ իշխանութեց. և պետու
թեց. և զօրութեց. և ամ անոճանելոց.
ոչ միայն յաշխարհիս, այլ և ի հանդեր
ձելումն։ Եւ արդ՝ յերկնաւոր փառսն
այն է գերագոյն, որքան կատարեալ
տեսանէ զամ. ապա ուրեմն հոգին քի
կատարելագոյն ճանաչէր զամ։

Հնգէտասաներորդ՝ ի համբառնալն
յերկինս, ասէին տարակուսեալք վե
րին զօրութիւն։ (Ո՞վ է սա որ դիմեալ
գայ յերկրէ. գեղեցիկ պատմութեանաւ.
և բուն զօրութիւն։ Եւսէ՝ ես եմ որ խօ
սիմ զարդարութիւն. և զերաւունս փր
կութիւն։ Եւսեն դարձեալ՝ ընդէր կար
միր են ձորձք քո. ասէ՝ հնձան հարի
միայն։) Հնձան զխաչն ասէ՝ որ արեամբ
ներկեցաւ։ Եւրդ՝ ամ մարդկան մարգա
րէից ևսբց՝ հրեշտակք ուսուցանեն. և

նոքա 'ի քսե ուսանին. ապա զիմորդ
պակաս լիցի գիտութիւն ուսուցանողն
հրեշտակաց:

Աւելտասներորդ՝ ասէ յաւետարանին
յօհաննու. (գիտեմ զնա. և զբան նր
պահեմ. և թէ ասեմ ոչ գիտեմ զնա,
ձեզ նման սուտ լինիմ): Լ'որդ՝ եթէ գի
տէ զհայր՝ գիտէ և զինքն. և թէ զինքն
ոչ գիտէ, զիմորդ զհայրն գիտասցէ:

Եւ թէ զհայր ոչ գիտէ, զիմորդ զբան
նր պահէ առ ինքեան:

Եւ թնւասներորդ՝ ասէ պետրոս 'ի
հարցանելն ցնա. (տ'ր գու զամ գի
տես. և զամ իսկ ճանաչես. և եթէ սի
րեմ զքեզ): Ո'ւ զամ գիտեր որ զինքն
ոչ գիտէ ըստ քեզ. իսկ թէ զամ ճա
նաչէ, և զսերն պետրոսի, ապա ոչ է պա
կաս գիտութիւն նր:

Աւելտասներորդ՝ ասէ առաքեալն.
(ինմա բնակի ամ լրուեալ ամութեն
մարմնապէս. որ է էապէս): Լ'որդ՝ եթէ
բոլոր ամութիւն 'ի քսե էացեալ է մար
մնապէս, և ծածկէ զգիտութիւն 'ինմա
նէ, այս լինի կամ ոչ ամ մարմնացեալ

Եւ մարդացեալ, կամ զէութիւն տոճեալ,

Եւ ի գիտութիւն զրկեալ. որ է սուտ:

Եւ նաեւ անհրորդ՝ ասէ՝ իմաստութեանն.

(Երկինք Եւ երկիր անցանհն. Եւ բանք իմ

մի՝ անցցին): Եւ, որ է եթէ բան քսի

բան մարդոյ է Եւ ագիտի, ապա անցա

ւոր է. իսկ թէ այլ բան է Եւ անանց, ոչ

ուրեմն է ագիտ կամ նոճազ գիտութիւն:

Վրասաներորդ՝ ասէ առաքեալն կողո

սացւոց. ('ի քսն են ծածկել ամ գանձք

իմաստութե Եւ գիտութիւն): Եւ, որ է ագիտ

ոչ ունի զբոլոր զամ իմաստութի Եւ զգի

տութի գանձեալ. իսկ գանձն Եւ աղ

բիւրծ իմաստութե երկնի Եւ երկրի ո՞ր

լինի կարօտ գիտութե կամ ստացեալ

յայլմէ: Եւ թերեւս ասիցէ երկաթնակն

թէ, սոքա ամբն անձինն վերաբերին

քսի Եւ ոչ մարդկուէն: Եւ սեմք առ այս.

Եթէ մինչեւ ցայժմ զբնութիւն բաժանէ

իր. Եւ այժմ զանձն Եւ: Եւ, որ է եթէ մի

անձն խոստովանիս զքս, Եւ զբնութի մար

դոյն միացեալ 'ի յանձն բանին, որ ինչ

բանին է ետութի Եւ բնութի՝ ամեն եղիցի Եւ

մարմնոյն իւրոյ միաւորութիւն. իսկ թէ

անլ է բանին և անլ է մարմնոյն, ապա բա
 ժանես զմարդկունին՝ ի յանձնէն. և ասես
 երկու անձն և երկու բնութի ըն նեստորի
 առաջնորդին քոյ. և պողոսի սամոստա
 ցւոյ. որ մինչև ցայժմ ծածուկ էիր նես
 տորեան. և այժմ յայտնեցեր զքեզ, լ) և
 այժմ առ քեզ խօսեսցուք ըստ վկայուէ
 կարգիս ո՛վ նեստորական երկաբնակ և
 մարդադաւան որոշող քմի և որ շեալդ
 ի շնորհաց նորին. որ ասես սոսկ մարդ
 դոլ զքմ. և տգէտ. և տկար. և անկանացու
 մարմին. և անկէլ ը կարեօք մարդկան:
 Բսաներորդ առաջներորդ՝ արդ՝ եթէ
 քմ տգէտ ունէր զմիտս և տկար հոգի և
 անկանացու մարմին. և եկն քմ զի բարձ
 ցէ զտգիտութիս մեր և լուսնորեսցէ (որք
 նստէաք ի խաւարի) և նա է գառն այ
 որ բառնայ զմեզս չի և զապականութի:
 լ) և արդ՝ տգէտն զտգիտութի ոչ կարէ
 բառնալ. և ոչ մեղաւորն զմեզս. և ոչ ապա
 կանացուն զանկանութի. և ոչ սոսկ մարդ
 զմարդ կրէ փրկել: (Չի սուտ է փրկութի
 մարդոյ.) ապա ուրեմն բարձօղն տգի
 տուէց՝ ոչ ունէր տգիտութի. և բարձօղն

մեղաց և ապականուէ. ոչ մեղք և ոչ ապա-
 կանութիւն: Եւ մարդարէն վկայե. (ոչ ա-
 րար մեղս. և արդարացաւ հոգւով: և
 մարմինն ընդ ոչ ետես զապականութիւնսն:)
 Քսաներորդ երկրորդ՝ առաքելն պօղոս
 և աւետարանիչն յօհաննէս վկայեն հան-
 դերձելոյն թիւ (տեսանելոց եմք զնա ոպ
 և էն. և ճանաչեմք զնա ոպ նայն ծանել
 զմեզ): Եւ թիւ յարուէն հասարակ
 արդարք տեսանեն զամբ դէմ յանդիման
 ոպ և է, և այժմքս ոչ կարէ տեսնել, փոքր
 լինի քան զամբ մարդ գիտուէ որ է սուտ:
 Քսաներորդ երրորդ՝ ասաց իմրն վս հո-
 գւոյն սբայ. (նո ոչ տեսանէ զնա. և ոչ ճա-
 նաչէ. բայց դուք ճանաչէք. զի առ ձեզ
 բնակեսցի): Եւ թիւ առաքելքն որք
 բնակարանք են հոգւոյն՝ ճանաչեն զհո-
 գին ամբ. և մարդկութիւն քի ոչ ճանաչէ,
 փոքր քան զբնակարանսն եղիցի քս:
 Քսաներորդ չորրորդ՝ ասեն վարդա-
 պետք վս հրեշտակաց թիւ ունին առա-
 չօտեան և երեկոյի ճանաչումն. առաջօ-
 տեան՝ որք տեսանեն զբանն ամբ. և առ-
 նուան զգիտութիւն մանէ: Եւ երեկոյի՝

որք տեսանեն զարրժս։ Բրդ'եթէ հրեշ
 տակք տեսանեն զբանն անձ, և մարդն քս
 ոչ տեսանէ ոմ ասէ նեւորդ, ապա քս
 փոքր է գիտուէ քան զհրեշտակս։ Բայա
 ոմ է (գլուխ ամ իշխանուէց և պետուէց
 և ուսուցիչ։ և ոմ երկիրպագանեն նմա
 երկնաւորք և երկրաւորք և սանդարա
 մետականք. և ամ լեզու խոստովան լի
 ցի եթէ տրէ յն քս' ի փառս անհր.)
 Քսաներորդ հինգերորդ' ասէ տրն' ի
 յօհաննու աշեւարանին։ (Բ' յս են
 կեանք յաշիտենականք' զի ծանկցեն
 զքեզ միայն ճշմարիտ անձ. և զոր առա
 քեցեր զյն քս։) Բրդ'եթէ ճանաչելն
 զանձ հայր և զյն քս' կեանքէ յէմնից,
 և մարդն քս ճշմարտուէ ոչ կարէ ճանա
 չել ոմ գուդ ասես, ապա զրկեալ է ի
 յէմնից կենացն։ Բայա ոմ ասէ. (որ ու
 տէ զմարմին իմ, և ըմպէ զարիւն իմ, ունի
 զկէնս յաշիտենականս.) յորժամ ինքն
 ոչ ունի զյաշիտենիցն, այլոցն ոմ տայ։
 Բայա ոմ ասէ. (ես եմ ճանապարհ և
 ճշմարտութիւն և կեանք։) Եւ յօհաննէս
 ասէ. (կեանքն յայտնեցաւ մարմնով։)

Քանի որ որդի վեցերորդ՝ ասէ տեսիլն.
(արժանի է գառին առնուլ զամբուսն
և զգլխու թինն. որ է ճանաչումն ամիս)
Ըրդ՝ գառն այ է որդին մարդոյ. և նա
է առեալ միաւորու թիւ բանին զամբու
սին և զճանաչումն ամիս:

Արսաներորդ հօթներորդ՝ ասէ յօհան
նէս. (ոչ եթէ հայր դատէ զոք, այլ
զամ դատաստան ետ որդւոյ իւրում):
Ըրդ՝ դատէ որդի՝ ոչ միայն ըստ նմ
ութեան, այլև ըստ մարդկութե. ըստ
այնմ, (յորժամ եկեացէ որդի մարդոյ
փառօք հօր, ևնստցի յաթոռ փառաց
իւրոց ևայլն): Ըյլ դմէորին պարտէ
ունել անհուն գիտութի. զի քննել կա
րասցէ զամ բնութիս հրեշտակաց և
մարդկան. և զամ գործս եղեալ և զի
նելոց. զխորհուրդս և զբանս բոլորից.
զառաջին զմիջին և զվերջինս. ապա ու
րեմ հոգին քնունի անհուն գիտութի.
զի ճանաչէ զանհուն գիտացեալս:

Վրսաներորդ ութներորդ՝ ալպերտ
վարդապետն ձեր ասէ թէ՝ քսէր հա
մանգամայն ճանապարհորդ և ըմբռնող՝ ի
հէտ
501

կէտ յղուէ իւրոյ: Եւ որ՝ ճանապարհորդ եր
բայտ մարմնոյ տնօրէնուէ մահոճամբն և
յարու թքն մտանել՝ ի փառս: Եւ ըմբռ
նող՝ զի բանական իմացմամբ մտաց՝ զմայ
լեալ էր միաւորուէ անժային փառացն.
և այսու փառօք ըմբռնէր քս զամ հու
նաւորս ներգործուէ. և ճանաչէր զամ
անհունս գերազանց տեսու թք:

Եւ Բսաներորդ իններորդ՝ ասէ ի զի դորոս
վարդապետն նց թէ՝ երրորդու թին ին
քեան միայն է ծանուցեալ. և առեցեալ
մարդոյն: Իսկ դամասկացին յօհան գը
լուին երկաթնակաց ասէ թէ՝ բոլոր ան
ուին է միաւորեալ ը մարդկային բնու
թին ի քս. և տեսանի ի հոգւոյն քսի:
Եւ օգոստինոս վարդապետն նց ասէ
՝ ի գիրս երրորդուէն թէ՝ ըմբռնել զան
ային էութիւն՝ պատկանի որդւոյն այ ըստ
բնութեն. և որդւոյն մարդոյ ը շնորհաց
միաւորուէ: Եւ թովմայ վարդապետն
իւրեանց ասէ թէ՝ ոս հոգին քսի ճա
նաչէ զամ անհունս. այսպէս զի հոգին
քի ճանաչէ զբովանդակ կարողութին
իւր և զամ ի յորս կարէ: Եւ Լարդ՝

կարէ՛ սրբել զանհուն մեղս. որոյ ասէ
յօհան 'իկաթուղիկեսն. (նա է քաւու
թի մեղաց մերոց. և ոչ մերոց միայն,
այլև բոլոր աշխարհի. ապա ուրեմն հո
գին քսի ճանաչէ զանհունս:

Երեսներորդ՝ զի վարդապետք նբք՝
օրինակ տան մարդեղութեն քսի. ոյ
լոյս ընդ օդ. և հուր ընդ երկաթ միա
ւորեալ: Եւրդ՝ ոյ օդ լուսաւորեալ
ոչ ունի մասն խաւարի. նոյնպէս հո
գին քսի միաւորեալ է 'ի բանն անձ. և
ոչ ունի մասն տգիտութե:

Եւ որոյս հուրն յերկաթ միաւորեալ
բաւնայ 'ինմանէ զցրտութի և զսեռ
թի և մնայ ծանրութիւն: Եւ յսպէս մար
մինն քսի միաւորեալ ընդ բանն անձ՝
ունի զկարողութի և զանձութի բանին.
որոյս ասէ անձաբանն գրիգոր. համար
ձակիմ և ասեմ հաւասար անձ. որպէս
առօղն, նոյնպէս և առեալն:

Չի անմարմինն մարմնացաւ. բանն
թանձրացաւ. և անձն մարդ եղև մի անձ
նաւորութե և միաւորեալ բնութե. մի
տր. մի քս. մի օրդի այ և օրդի կուսի.

խոստովանեալ յերկնաւորաց և յերկրա
 շորաց. և հաստատեալ սբ Կրօնի վկայ
 ու թի՛ք ոմն ցուցաւ : Ըրդ՝ քննել մտօք
 յանդդնու թի՛ք. և հաւատալն կեանք.
 զի հաւատոցն է փրկութի : Եւ դարձել՝
 քննու թի՛ք մտաց ոչ լինի հասեալ անհա
 սանելին. այլ հաւատով լինի իմացել.
 և յուսով ըմբռնեալ. և սիրով միաւորել :
 Ըրդսպէս պարտ է (սրտիւ հաւատալ. և
 բերանով խոստովանել : Զի որ խոստո
 վանի զիս առաջի մարդկան՝ խոստովա
 նեցայց և ես զնա առաջի հօր և հրեշտա
 կաց սրբոց : Եւ որ ուրանայ զիս՝ ուրա
 ցեալ լիցի առաջի հրեշտկաց առ ճրշ
 մարտութն :) Զի նամ ճշմարիտ դաւա
 նողքն՝ զքն նա խոստովանեցան. և ի
 նոյն նահատակեցան. և առ ճշմարտու
 թի՛քն քն յերկրէ յերկինս վերափոխե
 ցան : Եւ մեք զնոյն դաւանութն պինտ
 կալցուք անշարժ յուսով ի կեանս և ի
 մահ. և յետ մահու՝ նորին խոստացեալ
 բարեացն արժանաւոր լիցուք ի քն յս
 ի նոր մեր ամէն :

Եւ կատարուեմք Չորրորդ հատորին :

ՅԵՐԵՄԻԱՍ ԶԻՆԻՆԻ ԿԵՐԵՐԴ ԶՊԵՐԵՆ :

առասներորդ վեցերորդ՝
առելէլքն քան զչորս հա-
տորսն՝ են մին Ահարամ
վարդապետի ասացեալ
յաղագս նք երրորդութեն և միոյ մե-
ութեն երկար մտօք, և նք գրոյ վկայ
ութիւն հաստատեալ :

Քառասներորդ եօթներորդ՝ դաւա-
նութի հաւատոյ չորեքուսան գլխով :
Եւ ինոյնս վս տեսութիւն մտաց՝ և տե-
սութիւն զգայութեց : Եւ բանականին
սկիզբն և կատարումն :

Քառասներորդ ութներորդ՝ վս ճշ-
մարտութի հաւատոյ, թէ զանազան է
բանական քննութիւն և հաւատոյ տեսութիւն :

Քառասներորդ իններորդ՝ վս հաւա-
տոյ՝ յուսոյ՝ և սիրոյ : Եւ թէ ո՞ր զանա-
զանին սոքա : Եւ ինոյնս վս հաւատոյ
և գործոց :

Յիսներորդ՝ կտրումն գրոյս ելիշմկաբն :

Սոստովանող ճրշմարտու	Թեան.
Լճնանք Երրորդու	Թեան.
Ո՛վ վարդապետդ անծա	սէր.
Գրիգորիոս վճկայա	օհր:

✿ Հոգի Հեգեորդ:

Տեւան Ահրոհ Արդարեղի ստացեալ
Յոգ-Գո Եւ Երրորդու-Լէն և խոյ անձու
Լէն. և իրի-նոն Տնօրէնու-Լէն Կոն:

Գլուխ. ԽԶ:

Ը. Խ. Տ. Լ. Մ. Ե. Խ. Խ. Խ.

տովանիմք զմի անձու թին յե
րիս անձնատրու թին. ոչ ըստ
անձանցն բաժանեալ անձու
թին յերիս. իբրու ոմն արարիչ և ոմն
արարած. և իբրեւ զգործիս. և ոմն ար
բանեակ և պաշտօնատար. զի այս արի
ոսի մոլորուէն է. և հեթանոսաց բազմ
անձու թէն. Եւ ոչ ըստ անձու թէն մի
ու թէ և զերիս անձինս խառնակել շը
փոթմամբ մի իմն իմանամք զանոճանա

Կոչու թիւն հայր և որդի և հոգի սբ լոկ
յորջ յորջմունք միոյ դիմաց. ըստ ու
րում ոմն մարդ՝ զի կոչի մարդ և կենդա
նի և սոկրատէս և մի է. քանզի այս սա
բէլի է հրեականին համաթոհի:

Եւ խոստովանիմք զհայր և որդի և
զսբ հոգի երեք անձինք և մի անձուի.
ըստ որում երեք լապտերք՝ իտան մի
ում վառեալք՝ երեին ըստ անձանց
բաժանեալ և լուսովն միաւորեալ:

Բայց զի օրինակն ոչ անմիջ համեմատի
այնմ որոյ է օրինակ. զի մի՝ ի լապտե
րացն յայլոցն զատեալ և զիւր լոյսն լըր
մամբք ընդ ինքեան առնու որոշեալ
յայլոցն: Իսկ աստ ոչ այնպէս. քանզի
որդին այ մարդ եղեալ՝ ոչ բաժանե
ցաւ ի հօրէ և ի հոգւոյն. և ոչ մասն
ինչ անձու թէն միացաւ ի մարդկուին:

Եւ ('ինմա բնակի ամ լրումն անձու
թէն մարմնացս.) և ոչ նոքին թափուր
հացին յանձու թէն. զի այս մարմնոյ է
և նիւթոյ: Իսկ աննիւթ հուլիւն մի
անձու թին՝ եր բովանդակ ըստ բոլորին
'ի հայր և ի հոգին և ի մարմինն մարդ
կայ

Կային զոր զգեցաւ միայն որդին. քան
 զի հայր և հոգին ոչ առին զմարմինն.
 այլ նոցին հաճութե և գործակցութե
 մարմնացաւ միայն որդին: Էր 'ի յերկ
 րի և 'ի հօրի անմեկնելի. զի թեպէտ ան
 ձամբ բաժանեալ են. այլ բնութե և
 անժութե միաւորեալք են: Ըստ որում
 աղբիւր և գետ և ծով՝ անոճամբ և ան
 ձամբ բաժանեալք. և բնութե մի ջուր
 են միաւորեալք: Սակայն և ոչ այս ևս
 օրինակ ուղղակի հանդիպի ճշմարտու
 թէն. քանզի սոքա երբեմն և 'ի միմեանս
 լուծանին շփոթեալք յառանձնաւոր
 ութեն: Եւ առ սբ երրորդութին՝
 ոչ այսպիսի ինչ տեսանի. զի թեպէտ
 ասաց բանն թէ՛ (դու հայր յիս և ես 'ի
 քեզ): Եւ թէ՛ (որ ետես զիս՝ ետես
 զհայր): Ոչ այսու 'ի միմեանս լուծումն
 և շփոթութիւն անձանցն ակնարկեաց.
 այլ զառանձնաւորութեցն զմի բնութի
 և զանժութի և զէակցութի յայտնաբա
 նեաց. քանզի որ մի են բնութե՝ նոքին
 յատկացեալ են անձնաւորութե:

Խոստովանել հայր և որդի և հոգի սբ.

հայր անծին և անսկիզբն. որդին սկսել
 'ի հօրե ծննդեամբ. և հոգին նբ բրդիս
 մամբ և ելողապէս. ոչ ժամանակաւ. և
 ոչ զկնի եղեալ. քանզի ոչ է յետ ժամա
 նակի անժամանակն եից սկսեալ. զի թէ
 պէտ և ծնունդ է հօր որդի սկսեալ 'ի
 հօրե. այլ ոչ 'ի ժամանակի. ապա թէ
 ոչ՝ և անսկիզբն զնա իմա. քանզի անըս
 կզբնաբար սկսեալ է յանըսկզբնականն
 հօրե. մշտնջենաւորակից գոլով ընդ
 նմա. ույ ասաց նոյն հայր առ որդի.
 (Թէ ընդ քեզ է ինչ սկիզբն աւուրց
 զօրութե. յարգանդէ յառաջ քան զա
 րուսեակ ծնայ զքեզ:) Զի ոչ եթէ որ
 ծնունդ է և որդի՝ կրտսեր ինչ է այսու
 քան զհայր. այլ հաւասարակից գոլով
 հօր որդին և հոգին. պատճառ միայն
 ունելով զհայր. որդին ծննդեանն. և
 հոգին նբ բրդամանն. ույ արեգակն. և
 ծնունդ լոյսն որ 'ինմանէ. և ելումն ճա
 ռագայթն յառաջ եկեալ: Եւ յիս
 քին ոչ բոլորովին 'ի ճշմարտութիւնն
 յանդին. զի լոյս և ճառագայթ յակն
 արեւուն՝ ազդմունք իմն առաւելեալ

են. քան թէ անձն առ անձին: ԼԵ՛՛՛ Ի
 հօրե ծնեալ որդին՝ և արտաքս բղխեալ
 հոգին՝ ըստ էութեան միաշորութե ու
 նին և զյառկութե առանձնաւորութեցն:
 ԼԵ՛՛՛ անձանցն առանձնաւորութե՛ն՝ են
 իմի բնութի. յէութի. և իմչանջենա
 շորութի. մն որոյ հաւատալի է զնոյն
 երիս և մի. մի և երեք. ըստ որում և մեզ
 երեւի նախագաղափարիս այս խրհրդ.
 որք ի պատկեր նորին անեղութե գոյա
 ցաք: Յաղագս որոյ և անձաբանն մով
 սէս խրատե թէ՛ (հայեաց ի քեզ):
 ԼԵ՛՛՛ թէ ի դրօշեալդ քո հայելով կերպա
 րան՝ աղօտ ինչ և զսկզբնատպին առցես
 զնմանութի. քանզի և յորժամ շարադ
 րեցելոյդ քեզ բաղկացութիք յանհա
 սութե մնասցեն՝ զպարզն և զանբովան
 դակելի էութիւն՝ մի՛ ժրտեսցես քողա
 խնդրել և իսկապէս հասու լինիլ:
 Ը՛րդ՝ այնքան առ անհասանելին մօտ
 ես, որքան յօրինակէդ որ ի քեզ՝ նիւթ
 հասման ընդունիցիս: Չի ըստ որում
 ի բանականէդ քո հոգւոյ՝ միտքդ ծը
 նունդ է իբր ի հօրե. և բանդ՝ բղխումն

Իբր յաղբերէ: Եւ յսպէս որդին ծնունդ
 գողով 'ի հօրէ. և հոգին նա բղխում
 առ 'ինմանէ: Եւ օրինակն սկսեալ և
 դադարեալ. միանգամայն և հոսում և
 ցնդում ընկալեալ. և ճշմարտութիւն
 թեպէտ սկսեալ, այլ անսկզբնաբար և
 անժամանակապէս որդի ծնեալ 'ի հօ-
 րէ. և հոգին նա մշտնջենաբար բղխել
 'ինմանէ: Ոչ ոմն առաջին և ոմն վեր
 ջին. և ոչ ոմն 'ինոցունց 'իստորե կամ
 գեր 'իւլերոյ: Եւ հաւասարապատիւ ք
 և զուգաւիառք. ոչ ոմն յաջմէ և միւսն
 յահեկէ. զի այս տեղոյ է գրութի և
 պարունակում: Եւ անվայրապակ է
 ընութիւն. միանգամայն և անտեղիք են.
 և յորոց տեղիքն: Ձի արդեօք բաժա-
 նին և ևրեին ինքեանք յինքեանս. և
 յամսն. սակայն յեղէլսս այլազգաբար
 քան որպէս յինքեանս. զի առ միմեանս
 եութիւն. և առ մեզ ողորմութիւն. բովան
 դակ առնս աջակողմ. և բոլորն նոցա
 դեմք և տեսութիւն: Եւ ասացեալն 'ի
 գիրս. (նիստ ընդաջմէ իմմէ:) Եւ թի'
 (նստաւ ընդաջմէ մեծութեն 'իբար
 ճունս:)

ԼՃ տնօրինական մարդեղութեն որդ
 ւոյ՝ և համագոյութեն ընդ հօր և յայտ
 նաբանութիւն: Վրանդի սբայ թագարա
 կանի երրորդութեանն՝ նմ ինչ հասա
 րակէ. մի եութիւն երիցն. և մի բնու
 թիւ. և մի կամք և ներգործութիւն. մի
 փառք. և մի զօրութիւն. և այլ որ ինչ
 միանգամայն այսպիսիք. զոր հասարա
 կաբար զմի մի յայսցանէ իւրաքանչիւր
 ոք՝ ինչնէ ունի. յաղագս որոյ անբա
 ժանելիք՝ և ընդ միմեանս միացեալք տե
 սանին. ոչ ինչ՝ ինչնէ թափուր. և ոչ
 պարունակողք նց: Որդւոյն հայր տե
 ղեկացեալ. և հոգւոյն հայր և որդին
 ծանուցեալ. և եւն նոքիմբք նոքին իմա
 ցեալ. ըստ այնմ թէ, (՛իքէն և մոր աղ
 բիւր կենաց. և լուսով երեսաց քոց տե
 սանեմք զլոյս:) Ըյսինքն, որդւոյն հո
 գին տեսեալ զկենաց աղբիւրն որ ՛ի հօ
 րէ բղխեալ. և հայր որդւոյ և աղբիւր
 լուսոյ հոգւոյն անժամանակէյ գոլով.
 սկիզբն և պատճառ. նց. և ոչ ինքն ՛ի նո
 ցունց. և ոչ յայլմէ պատճառէ. քան
 զի հայր անսկիզբն և անպատճառ. և

որոց յինքենէն՝ սկիզբն է և պատճառ։
 Եւ լին այսորին՝ որդի և հոգի սկսեալք
 են՝ ի հօրէ. զի մի՛ երեք սկզբունք իմաս
 ցին. և կամ յայլ և յայլ սկզբանց երե
 եալք. կամ այլոց սկզբունք դռեալ.
 Իբրու թէ, հայր որդւոյ հայր. և որդի
 այլում սկիզբն. և որդին հօր. և դաք
 ճեալ հայր այլոց. քանզի այս՝ յորով
 սկիզբն երեւեցան տարբերս՝ իմիմեանց.
 որ է բազմ անժուրթի. կամ անանժուրթի.
 Եւ ոչ՝ իմիառին ընկալեալ յառաջ ար
 կելոյն զանձն իւր յատուկսն. կամ ան
 կարգաբար մի զմիոյ առանձնաւորու
 թի. կամ շփոթութի. կամ փոխարկու
 թի առ միմեանս. և լուծումն յերեարս.
 Իբրու թէ հայր լինիլ երբեմն որդի. և
 որդին հայր. և հայրն հոգի. քանզի այս
 ոչ է իմիառաւոր երրորդութին։

Եւ ըստ առանձնաւորութեցն յատ
 կութի է. և բնութեն միութի. ուն զի
 յանձնաւորութիսն անշփոթութի ե
 րեւոցի. և մի բնութեն անճառ միութի
 հռչակեցի։ Եւ և մի իմն սկիզբն ծա
 նուցեալ լլցի. քանզի թէպէտ հաւա

Եւ զոր հօր մշանջենաւ որու թիւ է ու թիւ
 Եւ թիւ թիւ գոն որդի Եւ հոգի. սակայն
 սկսեալք են ի հօրէ ի միոյ սկզբանէ. Եւ
 այն անսկիզբն կառարեալ ի կառարե
 լագունէն. նոյնապակերք Եւ համագոյք
 Միական երրորդութիւն Եւ երրական մի
 օւթիւ. մի անձն մի նիւթ. եւ անձնական
 գիմօք երկրպագեալ փառաւորեմք. ա
 նեղ. անմարմին. Եւ մշտնջենաւ որ բարի
 բնականոր. Եւ որ ինչ միանգամ ի բա
 րեացն իմացեալ. արարիչ անվախճան.
 Եւ անփոփոխելի տրութիւն. Եւ այլ նամ
 այսպիսիք. հաւասար երիցն իմանին.
 զի որ ինչ է ու թիւն են Եւ բնութիւն զոյգ
 Եւ միաբար՝ երիցն են Եւ ասին. Եւ սի որ
 ինչ յատուկք են Եւ անանձին՝ անձանցն
 միայնոյ են Եւ անունանին. ունի հայրն ան
 ծին Եւ անսկիզբն Եւ անպատճառ միայն
 ինքն է. ոչ ունեւոր զայս որդին Եւ հո
 գին. Եւ որդին ծնունդ Եւ որդի. Եւ ոչ բրդ
 խուան Եւ հոգի. ըստ որում Եւ ոչ հոգին
 որդի Եւ ծնունդ ասի. քանզի այս է յաւ
 կութիւն երից անձնաւորութեցն.
 Եւ ընդհր արդեօք ոչ ըստ երից ան
 Զանցն

Հանցն է երիս ամուսնի:

Գիտելի է՝ զի յանձնաւորութիւն՝ ող-
բիմբ կերպարանին յատկութեք. հայր
անձին և անսկիզբն. որդի ծնունդ և
սկսեալ. հոգին բղիումն. և այսոքիկ ոչ
են հուծի և բնութի. այլ ՚ի յեութեն
և ՚ի բնութեն են յատկութեք. վն որոյ
և երեք են. իսկ հուծի և բնութի յորս
սոքա են՝ մի են: Վն որոյ և ամուսնութիւն
մի է. քանզի ամուսնութի երրորդութեն՝
՚ի յեութիւն է՝ որ մի է. և ոչ անձնաւո-
րութեն երեք: Վն անզի ոչ հայրութեն
և որդիութեն և հոգիութեն, կամ ան
ծննդեանն և ծնելութեն և ելողութեն՝
է ամուսնութիւն: Ըյլ միոյ հուծին է ամ-
ուսնութիւն. յոր տեսել են երեք այս առանձ-
նաւորութեք և յատկութեք. վն որոյ
և մի է ամուսնութիւն. զի մի է հուծին որ է
ամուսնութի. և ոչ երեք ամուսնութի ըստ անձ-
նաւորութեցն երկց. որք ոչ են հուծիք
առ անձինք. այլ յեութեն առանձնա-
ւորութեք միանգամայն. և ժամանեալ
առ կատարեալն թիւ. այսինքն, յեր-
րորդութիւն. զի ամ կատարեալ է. վն

որոյ և երրորդութիւն է. ըստ որում ասի
 ամբասանն թէ՛ միակին շարժեցելոյ մին
 չեւ յերրէկն. այսինքն, հայր 'ի ծնունդն
 որդւոյ՝ եկաց մինչև յերրեակն 'ի բրդ
 խումբն հոգւոյ: Ըսի միակն շարժեալ
 զի մի՛ նուազութիւն յամուսնին գտցի.
 և յերկեակն ոչ դադարեաց՝ զի մի՛ ամ
 ուսն նիւթ և տեսակ կարծեցի. զոր
 ոմանք 'ի հելլենացւոցն դանդաչեցին.
 և քան զերրեակն ոչ առաւելաւ՝ զի մի՛
 բազմ' ամուսնի 'ի նա համարեալ լիցի.
 այլ յերրեակն եկաց նա. որովք զկա
 տարելութիւն նոր իմն իմանամք: Չի եր
 րեակն ունի սկիզբն մէջ և կատարումն.
 զոր ոչ այլ ոք՝ ի թոռոցն ունի զայս ձև.
 զի թեպէտ և գոն յայլ թիւսն մէջ և ե
 ղերք. այլ ոչ ի բրեւ զերիսն. որոյ մէջն
 և սկիզբն և եզրն զմիութիւնսն. քան
 զի միութիւն է յերիսն. և յերեքն է միութիւնն:
 Ույ մի ամուսնն յերիս անձինս,
 և երեք անձինքն են 'ի մի ամուսնին:
 Ըստ որում պղատոն ասաց 'ի բանից պի
 թադորայ թէ՛ ամ անսկիզբն և անվախ
 ճանն: Երև սբ երրորդութիւն 'ի մի բնութիւն

Թի անսկիզբն և անվախճան. հայր ըս
 կիզբն և անվախճան. որդի անժամա
 նակ սկսեալ 'ի հօրէ՝ և անվախճան ընդ
 հօր: Ակիզբն հայր. և վախճան հոգին.
 աներբ սկսեալ 'ի հօրէ, և անվախճան
 իբրև զհայր. որ է վախճան և կատա
 րումն սբ երրորդութեն, զի այսպէս և
 բարսեղ ասէ 'ի վեցօրեայն զհոգին սբ:
 Բ. րդ՝ Թէ որդին և հոգին ծնունդ մի
 այն էին, կամ բղխումն միայն, հայր և
 որդիք երկու մի էին. որովք մի անուն
 թին՝ երկուութի լինէր և ոչ երրորդու
 թի. որովք կատարելութին անուն է.
 զի երկու ծնունդն մի իմն էին. կամ
 թէ երկօքին բղխումն՝ ընդ մի համա
 րեալ էին: Աս այնորիկ՝ որդին ոչ բրղ
 խումն 'ի հօրէ իբրև զհօգի. և ոչ հոգին
 ծնունդ իբրև զորդի. զի մի՛ մարմնա
 կան ազգակցութի անդ գլտցի երկա
 ծին և եղբարք երեւեալք. ըստ որում
 և ոչ որդի 'ի հօգւոյն ծնեալ իբրև 'ի
 հօրէ. կամ հօգի յորդւոյ բղխեալ. զի
 մի՛ թողունք անաւանօր իմաստին:
 Բ. ւլ Բայ հայր միայն ծնող. նոյնպէս և

որդին միայն ծնունդ. և հոգին միայն
բղխուեալ: Յաղագո այսորիկ և որդին՝

միածին կոչի մն չորից իրաց:

Լուսինն այն՝ զի միայն ծնունդ է հօր
և ոչ ծնող այլոց. և հայր ծնող նմին. և
ոչ ինքն ծնունդ այլոց: Երկրորդ՝ կո
չի միածին՝ զի միայն ծնունդ նա է հօր
և ոչ այլ ոք. զի Թեպետ և հոգին ևս 'ի
հօրէ է, սակայն բղխումն և ոչ ծնունդ
է: Երրորդ՝ ասի միածին՝ զի ամ ծը
նունդ յերկուց լինի. իսկ նա միայն է
այնպիսի ծնունդ՝ որ 'ի հօրէ միայն ծը
նեալ է անմայր. ուն յերկրի անհայր 'ի
կոյս մօրէ: Չորրորդ՝ զի ամ ծնող ա
ռաջին է քան զիւր ծնունդն. իսկ աստ
մի է ծնեալն և ծնողն համագոյք և մըշ
տըն ջենաւորակիցք: Երրո տարակու
սին ոմանք Թէ՛ զիւրդ է հնար հաւա
սար լինիլ ծնողին և ծննդոյ իւրոյ. քան
զի նոյն ինքն հայր անունդ՝ 'ի յիշելն
երեւցուցանէ երկցագոյն դու քան զոր
դին. Թէ և դոյզն ինչ ժամանակ առ
ցես. զի որչափ և հեռագոյն և անժամա
նակ և անհաս զտոյն ասիցես հայր՝ երի

ցազոյն երևի քան զորդին:

Գիտնել արժան է. զի այսպիսի կար
ծիք՝ ի վր նիւթական բնութէն գտա
նի. և առ մերս հայր և որդի երևի. քան
զի որ առ մեզս հայր յայլմէ ու մեմէ է՝
սկիզբն ունի զիւրն հայր. և երբեմն որ
դի միայն է հօր իւրոյ. և ապա յետոյ
առնու զհայրութի ի վր որդւոյ իւրոյ.
վն որոյ այնչափ հաւատար է և ժամա
նակակից որդւոյ իւրոյ՝ որքան զհայ
րութին ընկալաւ ի վր նր. և այնու զոր
մինչ չէրն հայր՝ երկցազոյն է քան զոր
դին իւր: Եւ աննիւթական բնութին
ոչ այսպէս. քանզի հայր ամ՝ ոչ յայլ
մէ ու մեքէ սկսեալ է. և ոչ երբեմն այլոյ
որդի եղեալ. և զհայրութն յետոյ ստա
ցեալ: Եւ և միշտ հայր. և յայտնի է
այս՝ զի որդւոմն է հայրն հայր:

Եւ դ՝ եթէ նա միշտ է հայր, և որդւոմն
է հայր, ապա և որդին միտնջենաւորա
կից է նմա որով է նա միշտ հայր:
Ի՞նչ դարձեալ՝ վն այնորիկ է նա միշտ
հայր՝ քանզի ամ է. ամ զոր ինչ է և ու
նի՝ միշտ է. և ոչ յետոյ ստացեալ. և ի

Թերութենէ իմեմէ 'իկատարելութի
 եկեալ։ Թէ հայր երեց է քան զորդի,
 յայտ է թէ զայնքան ժամս ոչ էր հայր.
 Եթերի էր 'իգուշն հայր. եւ յորժամ է
 զե. հայր՝ կատարելութի ընկալաւ ըզ
 հայրութեն։ Եւ ևս՝ զի յորժամ եղև
 հայր, յայլ իրս փոխարկեցաւ, միան
 դամայն ըդեմ աներհակ գտաւ ինքն
 ինքեան։ Ընհայրութի հայրութեն՝
 Եթերին և յետոյ՝ 'իկատարելութի եկելն՝
 և այլայլեալն՝ և ինքն ինքեան ներհակ
 եղեալն՝ ոչ է անձ։ Աս որոյ՝ զի հայր ան
 է. անպարշտութի անձ է զայս առ նմին
 կարգել։ Ը. և հաւատալ զնա իբրեւ զի
 անձ է յանձն. ամենեւին ամենակատար և
 ոչ 'իթերութի 'իլիութի եկեալ. և գի
 տել զնա մի և միեղէն զորութի. և ոչ
 բաժանեալ և այլայլեալն։ Ը. և խաղա
 ղութի 'իվեր քան զմիտս. և խաղաղա
 րար. և ոչ ներհակ իմն և ընդդիմակ ին
 քեան։ Եւ հաւատ կազմակերպի 'ի
 մեզ՝ իմիշտ հայր զնա հաւատալոյն։ Եւ
 միշտ հայր նա խոստովանեալ. և որդին
 մշտնջենաւորակից նմին է հաւանցեալ.
 զի միշտ որդւոյն է նա

միշտ հայր ծանուցեալ. և այսպէս առ-
ջես իւր հոգւոյն սբայ բղիմանն. և հօր
բղիողութեն. քանզի հայր միշտ է բրդ
խօղ հոգւոյն. յայտ է թէ բղիտեալն 'ի
հօրէ հոգին' մշտնջենաւորակից է հօր
որով է նախ բղիտեալ:

Եւ թէ ասիցէ ոք թէ' վն յետոյ ծնա
նելոյ զորդին ևստանալոյ զհայրութն'
անկատար և թերի երևեր ամ հայր:

Ըպա և զարարածս յետոյ արար որով
և արարիչ ծանուցաւ. մի թէ և այսու
երևեսցի' նա թերի գոլ. գիտօսցէ որ
զայսն ասէ. զի արարածք թէպէտ մար
մապէս յետոյ եկին յերևումն ևստեղ
ծան յայ. սակայն իմացականապէս ըս
կզանատիպք և յարացոյցք սոցա մշտնջե
նաւորապէս էին առ ամ 'իկամս նր. ո
րով նա միշտ արարիչ: Ըստ որում մով
սէս ասէ թէ' (արար ամ զամ բանջար
վայրի մինչև լեալ էին. և զամ խոտ
վայրի մինչև բուսեալ էին): Տեսա
նէս' զի մինչդեռ չեաւ եղեալ էին' ա
րարեալ եր զնս ամ. այսինքն, զսկիզբն
նց և զամ արարածոց. քանզի ամ միշտ
է արարիչ:

Դարձեալ՝ արարչութիւն յամուծութիւն՝
 ոչ է իբրև զհայրութիւն. զի հայրութիւն
 առանձնաւորութիւն է. և արարչութիւն
 բնութիւն. զի հայրութիւն հօրն միայն
 է. և ոչ որդւոյ և հոգւոյ. զի հոգի և որ
 դի՝ ոչ են հայր. ունի և հայր ոչ է որդի
 և հոգի. իսկ արարչութիւն՝ հօր և որդւ
 ոյ և հոգւոյն է. զի հայր և որդի և հո
 գի՝ համազօրք են արարչութիւն. զի ար
 արչութիւն ամուծութիւն է. և հայրութիւն
 ոչ ամուծութիւն է. այլ յամուծութիւն է. այս
 ինքն, արարչութիւն միութիւն է որ յե
 րիս անձնաւորութիւնն է. և հայրութիւն
 և որդիութիւն և հոգիութիւն՝ երից անձ
 նաւորութեցն են որ ՚ի միում բնութե
 ւ յամուծութիւն են : Եւ զի զհայրութիւն
 հօր՝ և որդիութիւն որդւոյն՝ և
 զեւրդութիւն հոգւոյն՝ միշտ գոլ ասա
 ցաք, զմի բնութիւն զայն նոցին համա
 բեցիս. զի անձնեւորութիւն հօր՝ և ձնե
 ւորութիւն որդւոյ՝ և եւրդութիւն հոգւոյն՝
 ոչ է բնութիւն նոցին. զի բնութիւն երիցն
 մի է : Եւ այսոքիկ յատկութեք առանձ
 նաւորութեցն են ՚ի բնութիւնն :

Զի թէ զայսոսիկ բնութի գիցես այ՝
 յերկուս անպարշաութիս հասանիցի
 անկանիլ։ Կամ երիս բնութիս զնոյնս
 ասել ըստ երկոց կոչմանն . և զնոյնն իմա
 նազ ընդդիմակս միմեանց . ոպ անծինն
 և ծնէլն և ելումն։ Զի այսոքիկ ձայնք՝
 ընդդիմակք են միմեանց . վս որոյ ներ
 հակութի ինոսին ասացի։ Զի թէ
 անծնելութիւն բնութի ե, և նա ւծ ե.
 զի ւծութիւն բնութի ե, յայտ է թէ
 ծնելութիւն ոչ է ւծութի. զի ընդդէմ է
 անծնելութիւն։ Իւ թէ ծնելութիւնն
 բնութի ե՝ ւծ ե. անծնելութիւնն ոչ է
 ւծ. նոյնպէս և բազմումն . և այսպէս ե-
 րեքեան զսկեալ լինին յւծութեանն
 անձինքն յորս այսոքիկ են։ Իւ կամ
 թէ մի բնութի ասիցես նք երրորդու-
 թիւն՝ և զանծնելութիւն և զծնելութիւնն
 և զեկումն բնութի ասիցես՝ և մի բնութի
 նոցին, ասլա և փոփոխումն իմիմեանս
 ընկալցին . ոպ թէ անձն հօր՝ երբեմն
 լիցի որդի և ծնունդ . և նա հայր . նոյն
 պէս և հօգին։ Բայա թէ այսոքիկ ան
 տեղի են և անպարշաութի յոյժ, կամ

Կառակն անձս ասել, Կամ ՚ի միմեանս փո
 խարկեալս, ուրեմն ուղիղ դաւանութի
 է՝ զանձնելութիւնն և զձնելութիւնն
 և զելոյութիւնն և զայլ այսպիսի կոչ
 մունս առանձնաւորութեցն ոչ բնութի
 ասել. այլ ՚ի մի բնութեն յատկութիք
 անձնաւորութեցն: Այլ զասելն միած
 նին թէ՝ (հայր իմ մեծ է քան զես.) մի
 ըստ բնութեան համարեսցիս. այլ ըստ
 պատճառին. զի ծնող է որդւոյ և բղիւօղ
 հորդոյն որք են մի բնութի. վն որոյ
 ըստ պատճառին է մեծ և ոչ էութեանն
 զանազանութե և օտարութե. քանզի
 մեծն՝ և սառաւել զէակցութիւնն յայտ
 առնէ. զի մեծն ոչ երբէք ի վն այլ և
 այլ էութեն ասի. այլ ի վն միոյ և նոյն
 էութեն. քանզի ոչ ոք ասէ զմարդ քան
 զձի մեծ. Կամ արծիւ քան զփեղ. այլ
 մարդ քան զմարդ մեծ. և ձի քան զձի
 մեծ: Այա թէ էութեն զմեծն հօր հա
 մարեսցիս, ո՞ւր դիցես զասացեալն վն
 որդւոյ թէ՝ (ակնկալցօւք մեծին նայ
 և փրկչին յսի քսի): Այլ զայն՝ (մեծ է
 տր.) այսինքն հայր. (և մեծ է զօրութի
 նր.

նր.) այսինքն, որդի. (զի քսե և այլ զ
րուծի. և իմաստութիւնն այսինքն,
հոգւոյն սբայ՝ ոչ գոյ չափ:) Եւ կամ
զոր վս որդւոյ երեմիաս ասէ թէ՝ (ստե
ան. Թոր. ընդ որում ոչ այլ ոք համա
րեսցի. յետ այսորիկ ի յերկրի երես
ցաւ. և ընդ մարդկան շրջեցաւ:)

Մի թէ որդի միայն իցէ ան. և կամ
վս յերիսն մեծ ասելոյ՝ այլեայլ ան. ք
իցեն. ուստի քս զանձն հօր վս պատ
ճառին ասաց. և զեութեն և զանութեն
զմիաւորութիւնն յայտ արար ասելով.
(ես և հայր իմ մի եմք:)

Գիտել արժան է. թէ անձնաւորութեն
յաակութիւնք՝ ոչ քական զանութեն մի
ութի. և ոչ այլ ցուցանեն զանութիւն
որդւոյ. զի ծնունդ է. և հոգին բղխում.
Սի ոհա և ա յադամայ է՝ այլ իկողին.
և աբել յորովայնէ ադամայ. սակայն
մի են բնութիւնք նց և ադամայ յորմէ նո
քին. և ոչ եղբարք միմեանց և ա և ա
բել. թէպէտ և իմիոյ պատճառէ էին
յադամայ. ոսկ և ոչ որդի և հոգի եղ
բարք՝ պատճառ մի ինն ունելով զհայր:

Սնդրելի է և զայս թէ՛ որդի ծնունդ
 դուրս հոր՝ դադարեաց թէ՛, ևս ծնանի:
 Գիտել արժան է թէ՛ և ոչ զմի ոք յայս
 ցանկ պարտ է իմանալ: Չի թէ դա
 դարեալ ոք ասիցէ՝ 'ի ծնանելոյ' յայտ է
 ասպա թէ սկսաւ. զի ամ դադարու
 'ի սկսմանէ է. վս որոյ թէպէտ որդին
 ւնի 'ի հորէ ւնի է ծնեալ՝ այլ անսկզբնա
 բար և անժամանակ. ոչ ունեւոյ սկիզբն.
 վս որոյ և ոչ դադարու: Եւ թէ տա
 կուէին ևս ծնանի՝ ահա իբրեւ զանկա
 տար ոք յանդիմանի որդի. և անկատրն
 զիմորդ յանժու թէն դուրս: Եւ հաւա
 տալի է զնա ծնունդ հոր միշտ. ոչ սկը
 սեալք և ոչ դադարեալք: Եւ այսպի
 սիք՝ են անապատաւ հարցմունք. զոր
 թէ հարցանիցէ ոք թէ՛ ժամանակ 'ի
 ժամանակի՛ եղև, թէ ոչ՝ 'ի ժամանակի:
 Չի թէ 'ի ժամանակի՛ զի՞նչ արդեօք
 էր այն ան զայս ժամանակ. և թէ
 յոչ ժամանակի՛ զիմորդ լինէր ինչ և
 այն ոչ 'ի ժամանակի: Եւ թէ հուպ
 էիր քեզ յորժամ եղեր՝ և այժմ մը՝
 ևս քո թէ ոչ. զի թէ մը՝ էիր քեզ,

ասպա երկու ոմն ես դու . Եթէ ոչ ես
 մերձ քեզ, ասպա օտար ես դու քեզ ին
 քեան: Եւ այլ թէ՛ զէ՞ն ծնաւ, թէ
 զոչէն . զի թէ զէն՝ ասպա զեմրդ ծնա
 նէր զոր էրն . Եթէ զոչէն, ասպա յետոյ
 է քան զծնողն ծնեալն . նոյնպէս և այս .
 Թէ դադարեալց, թէ դեռ ևս ծնալի՞:
 Եւ թէ կամօք հայր ծնաւ զորդի, թէ
 ոչ . զի թէ ոչ կամօք, ասպա բռնադա
 տեալ իմն է հայր . Եւ բռնադատեալն ոչ
 է ձծ . յայտ է թէ՛ և ծնեալն յայնմանէ
 ոչ է ձծ . Եւ ոչ նա ևս է ձծ: Եւ թէ կա
 մօք՝ յայտ է եթէ կամացն է ծնունդ որ
 դի . Եւ ոչ հօր . Եւ ոմն է հայր որդւոյ
 կամքն հօր քան զհայր: Նոր իմն խըն
 դիր շարժել եղև յոմանց թէ՛ զի հայր
 և որդի՝ առինչք են . զմիմեանս 'իմէջ
 բերեն . Եւ առ իրեարս հակադարձին .
 ըստ որում և է սահման առընչին թէ՛
 առինչք ասին, որ ինքեանք որ ինչ են՝
 յայլոց դու ասին . վստայսորիկ զի հայր
 որդւոյ է հայր . և որդին հօր է որդի .
 և հօգին ոչ այսպիսի ինչ ասի . օտար
 ոմն է 'ի հօրէ և յորդւոյ:

Գիտեիք է՝ զի այսօրիկ անոռանք՝ ոչ
 եւ բնութիւն. այլ իբնութիւն. քանզի հայ
 րութիւն իհայր՝ ոչ է բնութիւն. և որդի
 ութիւն յորդիւն՝ ոչ է բնութիւն. այլ ա
 ռանձնաւորութիւն և յատկութիւն. վն
 որոյ և հոգիւն ինոյն բնութիւն հօր և որ
 դուոյ գոլով՝ ունի զիւրն յատկութիւն
 առանձնաւորութիւն զհոգի գոլ և զե
 լուսն. և բնութիւն մի է երկոյն. այսօրիկ
 իմիում բնութիւն են: Բայա թէ զայս
 սիկ բնութիւն համարեսցի ոք՝ ուրեմն
 որդի հօր՝ ասի բան զօրութիւն և իմաս
 տութիւն. ընդէր ոչ հակադարձի և հայր
 ասիլ որդուոյն բանի զօրութիւն և իմաս
 տութիւն: Իսկ թէ առաքական առն
 չիլն վարեսցին յայս ասելով թէ՝ իմաս
 տութիւն իմաստնոյն է իմաստութիւն. և
 իմաստունն իմաստութիւն իմաստուն. գի
 տասցեն՝ զի այս մարմնականացս է. և
 ոչ անմարմնոցն. և որք զայս ասեն՝ ի
 բաց բառնան զեութիւն որդուոյն. զի ըստ
 մեզ իմաստութիւն և բան՝ ոչ են եութիւն.
 այլ պատահումն: Երոց և մեք պատաս
 իանեսցուք մարմնապէս նոցա թէ՝ ըստ

այդմ և հոգին հոգևորի է հոգի. և հո
գևորն հոգւովն է հոգևոր. զոր ի վր
ածու թէն անհնար է առնուլ. քանզի
թեպէտ էակիցն և փառակիցն և այլ այս
պիսիքս հակադարձին առ իրեարս. զի
էակիցն ուրումն է էակից. և փառակիցն
ուրումն է փառակից. սակայն ոչ ամ
հակադարձութիւն՝ էակցութե է նշա
նակ: Յաղագս այնորիկ հոգի ասի հո
գին. ոչ ունելով առհայր և որդին զանդ
րադարձութիւն. ուն առ իրեարս նոքին:
Մի այսպիսի ճայնք բնութի կարծես
ցին. այլ յատկութիւնք՝ իմի բնութեն.
քանզի հայր և որդի և հոգի ասի՝ յա
ղագս ամբողջ պահելոյ զերիս անձինս
իմիում բնութե: Սնդրելի է թէ՛ ըզ
հայր միայն պարտ իցէ ամ համարել
վս ասելոյն քսի թէ՛ (հայր՝ տուր նց
զի ծանկցեն զքեզ միայն ճշմրիտ ամ):
Գիտել արժան է թէ՛ զկնի ասելոյն.
(զի ծնկցեն զքեզ միայն ճշմրիտ ամ.)
Ի վր բերէ թէ՛ (և զոր առաքեցեր զյս
քս): Ըրդ՝ առ որ ասեն ոմանք թէ՛ ըն
դէ՛ք ոչ ասաց թէ և զոր առաքեցերդ

զամ զյն քն. կամ Թր. այլ լոկ զիւր
 անուէն զյն քն: Որոյ պատասխանի
 տացուք: Սախ զայս ինչ թէ՛ ամ ոք
 որ ճշմարիտ չէ՛ նա սուտ է. և որ սուտ
 է՛ չէ այն ինչ որ կոչի: Բ. Բ. Երթամ
 դտանիցեմք և զորդի ամ քարոզեալ.
 մի թէ սո՛ւտ ամ պարտ իցեմք զնա կար
 ծել և ոչ ճշմարիտ: Բ. պա և զվկայուիս
 իմէջ առցուք՝ որովք որդի ամ քարո
 զի: Եւսայիաս գրէ թէ՛ (մանուկ ծնաւ
 մեզ՝ որդի տոճաւ մեզ. որոյ անուէն կո
 չի ամ հզօր:) Եւ դարձեալ թէ՛ (ահա
 կոյս յղասցի և ծնցի որդի. որոյ անուէն
 կոչի էմմանուէլ. որ թարգմանի ընդ
 մեզ ամ:) Բ. Բ. Եթէ ամ է որդի ու
 գիրն վկայէ յասելն յօհաննու թէ՛ (՛ի
 սկզբանէ էր բանն՝ և ամ էր բանն:)
 Յայտ է թէ և ճշմարիտ ամ էր: Ըստ ո
 րում նոյն յօհաննէս ասէ թէ՛ (և եմք
 ճշմարտի որդւոյ նր յնի քնի.) զի ճշ
 մարտին հօր՝ ճշմարիտ որդի է նա:
 Ու ինքն ասէր թէ՛ (ես եմ ճշմարտու
 թի և կեանք:) Եւ առ ծնէ կոյրն ասէր.
 (դու հաւատաս յորդին այ.) և իբրեւ

Հարցեալ եղև թէ ո՞վ է, ասէ յն. (եռ
եմ որ տեսանեսդ. և խօսիմս ընդ քեզ,
որում և հաշտաց և երկիրեպագ):

Եւ զոր հրէայքն կամէին քարկոծ առ
նել՝ զպատճառն ասէ աշխտարանիցն
թէ՝ (զի հայր իւր կոչէր զւծ. և հաշտ
սար առնէր զանձն նայ): զորև առ ինքն
առ փրկիչն ասէին թէ՝ (դու մարդ ես՝
և զանձն քո նծ առնես): Ըրդ՝ մի թէ
փախեալ և հրաժարեալց յայսմ կոչմա
նէ. ոչ արդեօք ի բաց վազեաց. այլ ա
ռաւելապէս հաստատեաց զայն ի վր
իւր. որով և ասաց. (թէ զնս նծս կո
չէ՝ առ որս բանն նայ եղև.) ոմ գերն
ասէր. (եռ ասացի թէ նծք իցէք՝ և որ
դիք բարձրելոյ): Եւ զոր հայր սրբէց.
զայս ըստ մարմնոյն զգեցմանն իմա. և
առաքեաց յաշխարհ՝ դուք ասէք թէ
հայհոյես. զի ասացի թէ (որդի նայ եմ):

Ար ի գործոց աստի պարտ էիք ճանա
չել զի որդի նայ եմ: Եւ որդի նայ ա
սելն՝ ոչ այլ ինչ ընծայեցուցանէ եթէ
ոչ՝ զի նծ ճշմարիտ իցէ. զի ոմ իմար
դոյ մարդ. նոյնպէս յայ նծ է ծնեալն.

և 'ի կենացն կեանք. և 'ի լուսոյն լոյս. և
 'ի հզօրէն հզօր. այսպէս ամ ճշմարիտ
 յայ ճշմարտէ է որդի. այլ զճշմարիտն
 յիշեաց վն որոշելոյ զճշմարիտն ամ
 'իստոցն որք են կուռք: Եւ Թէ վասն
 ասելոյն (զի ծանիցեն զքեզ միայն ճրշ
 մարիտ ամ,) զհայրն միայն կարծիցէ
 ամ ոք. ապա այնպիսին և 'ի բանիցն է
 րեմիայի և զորդին միայն համարեսցի
 գոլ ամ: Քանզի ասէ նա. (սա է ամ
 մեր. ընդ որում ոչ համարեսցի այլ ոք.
 որ 'ի յերկրի երևեցաւ. և ընդ մարդ
 կան շրջեցաւ:) Ասան որոյ իմանալի է
 ուղղափառ մտաց՝ զի ամուլթին միա
 պէս է հօր և որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ. զի
 ամ է հայր. ամ է և որդին. ամ է և հո
 գին նր. ըստ որում ասաց պետրոս առ
 անանիա Թէ՝ (ընդէր ստեցեր հոգւոյն
 նր. ոչ ստեցեր մարդկան, այլ նր:)
 Եւ պօղոս ասէ Թէ՝ (տր հոգին է):
 Եւ երեք անձնաւորուին է ամ. յայտ
 արար ինքն ասելով առ մովսէս. (ես եմ
 ամ աբրահամու. և ամ իսահակայ. և
 ամ յակօբայ.) և զի ոչ երեք ամք, այլ
 մի

մի անձ. ինքն յայտնեաց ասելովն մով
 սէսի թէ՛ (ասաց անձ.) այս միուէն է:
 (Լրացուք մարդ ըստ պատկերի մե-
 րում և ըստ նմանութե.) այս անձնա
 ճորութեն: (Եւ արար անձ զմարդն 'ի
 պատկեր իւր.) այս միութեն. (և ըստ
 պատկերի այ արար զնա.) այս առանձ
 նաճորութեն: (Եւ ասէ անձ.) այս մի
 ութեն: (Լհա եղև ադամ իբրև զմի
 'իմէն.) այս անձնաճորութեն:
 (Եւ ասէ նոյ. օրհնեալ տր անձ անձ սե-
 մայ.) այս անձնաճորութեցն: Ընդ
 արձակեսցի անձ յարեթի. այս միութեն:
 Եւ վն աշտարակին ասաց անձ. (եկայք
 իջցուք և խառնակեսցուք զլեզուս շի-
 նողացն.) այս յայտնապէս անձնա
 ճորութեն է: Եւ աբրահամու երևեալ
 անձ առ կաղնեաւն մամբրէի. իսկապէս
 զմիութեն իմանամք. և ասելովն (համ-
 բարձ աբրահամ զաչս իւր՝ և ետես և
 ահա արք երեք կային 'ի վերոյ քան
 զինքն.) զերեք անձնաճորութեն հա-
 ճատամք. ուն և նոյն ընթերցողածն մին
 չև 'իկատարումն զրուցացս՝ զերից և

զմիոյ խօսի։ Ջկնի այսմ կարգի ասէ
 գիրն թէ՛ (տեղեաց տր 'իմնէ հուր և
 ծծումբ 'իսողում.) զանձնաւորութեցն
 նշանակելով։ (Լ)Շ եղև 'իսատակել տն
 զքաղաքսն զայնոսիկ, յիշեաց զաբրա
 համ.) զմիութիւն այսու յայտ արար։
 Դարձեալ իմանալի է զմի անձնին և
 զերեք անձնաւորութիւն յայսմանէ. զի
 հրեշտակն ասաց ցաբրհամ 'իզենումն
 իսահակայ թէ՛ (յանձն իմ երդնում
 ասէ տր.) այս բան է 'իդէմս հօր։

Լ)Շ զորդւոյ ասէ դաւիթ առանձ հայր
 թէ՛ (քո է բազուկ և զօրութիւն.) զոր
 մեկնէ պօղոս թէ՛ (քս է այ զօրութիւն)։
 Լ)Շ եգիպտացիքն ասացին մս հարուա
 ծոյն իւրեանց թէ՛ (մատն այ է այս.)
 որ նշանակէ զհօգին սբ. զոր քս ասաց
 յաւետարանին թէ՛ (մատամբն այ հա
 նեմ զդևս։) Լ)Րդ՝ անձն և բազուկ և
 մատն՝ որք զանազանեալ են անոշամբ՝
 և բաժանեալ մասամբ՝ զերեք անձնա
 ւորութիւն յայտ առնեն զսրբոյ երրոր
 դութեանն։ Իսկ զի մի իմն կենդանի է
 անձն և բազուկ և մատն։

Լյսսկէս երեք անձնաւորութիւն մի իմե
 են բնութիւն. և մի անձ ևարարիչ ևայլն
 ամբ: Չի ունի բազումն յանձն. և մատն
 'ի բազումն և յանձն. այսպէս որդի 'ի
 հայր. և հոգին յորդի և 'ի հայր. ըստ
 որում հայր յորդի և 'ի հոգի. ունի ասաց
 քն թէ' (դու հայր յիս' և ես 'ի քեզ):
 Լյսսկէս և մովսէս զմիութիւն յայտնեաց
 զսբ երրորդութիւն ասելով. (լուր ի էլ
 տր անձ քո տր մի է.) և զասացեալն յին
 քենէ նոյն ինքն յայ թէ' (ես եմ որ
 էնն.) վս միութիւն իմանամք: Իսկ զա
 սացեալն եսայեաւ առ ի էլ թէ' (հոգին
 իմ և բանն իմ որ 'ի միջի քում.) յանձ
 նաւորութիւնն հաւատամք. նմանապէս
 և զասացեալն 'ի միջիայ թէ' (ոչ մեր
 ժեսցէ զնախատինսն որ ասաց, թէ
 տունն ի էլ բարկացոյց զհոգին տն:)
 Եւ զոր եսայիաս 'ի դիմաց մարդացե
 լոյն դրեաց թէ' (տր տր առաքեաց
 զիս և հոգի նր:) Եւ դաւիթ ասէ թէ'
 (երկիր ես զպտուղ իւր. և օրհնեաց ըզ
 մեզ անձ անձ մեր. անձ մեր օրհնեսցէ
 զմեզ:) Եւ թէ' (ասաց տր ցտր իմ.

նիստ ընդաջմէ իմմէ) Եւ թէ՛ (ողոր
 մութք տն լի եղև երկիր. և բանիւ տն
 երկինք հաստատեցան. և հոգւով բե
 րանոյ նր ամ զօրութիք նց.) այս է որ
 դւով և հոգւով. քանզի (քս է այ ի
 մաստութի մսէ պօղոս:) Եւ սողումօն
 թէ՛ (ամ իմաստութք հիմունս էարկ
 երկրի. պատրաստեաց զերկինս խորհր
 դով. և հանճարով իւրով զանդունդս
 պատառեաց. այսինքն, հոգւովն սբւլ:)
 Զորև մովսէս համազօր սոցին մսէ.
 (խկզբանէ արար ամ զերկին և զեր
 կիր.) այս է հայր: Եւ հոգի այ շրջեր
 ի վր ջուրց կենդանածնելով զարարծս:
 (Եւ մսաց ամ. եղեցի լոյս.) որ է որ
 դի: Ու մսաց երեմիա թէ՛ (կոչեաց
 զլոյս. և լուսաւ նմա դողութք. սա ամ
 որ յերկրի երևեցաւ:) Եւ սողումօն ա
 սէ. (զի՛նչ անուն է նր. և զի՛նչ անուն
 որդւոյ նր:) Բրդ՝ այսօքիկ ամքն՝ և
 որք այլ իսոյնս յարին՝ զերեք անձնա
 չօրութին որ իմիում բնութեն և ամ
 ութեանն է՝ յայտ առնեն: Իսկ մսելն
 թէ՛ (բան տն որ եղև առ եսայի:)

Եւ պատգամն նոյ որ եղև ի վր երեմի
 աշխ: Եւ բան տն առ նաւում ելիսա
 ցի: Եւ այսպէս ասէ տր ամենակալ:)
 Բայտքիկ ամքն՝ զմի ամծութիւն և զմի
 տրութի որ յերեք անձնաւորութիւն
 փառաւորեալ երրորդութիւն է՝ յայտ
 առնեն: Չոր եսայիաս յայտնապէս ՚ի
 սերովբէիցն ուսեալ, վարդապետեց ե-
 կեղեցւոյ զասացեալն. (սբ. սբ. սբ.
 տր զօրութեց) երից սբ ասելովն՝ զե-
 րեք անձնաւորութիւն միոյ տրութիւն
 և ամծութիւն յայտնեալ արարին:

Եւ զնոյն մի տր կոչելովն՝ զմի ամծութիւն
 յերիս անձինս յայտնաբանեցին:
 Բայլ վեց թւօքն իւրեանց՝ զայս մեզ
 քարոզեցին. երկօքումք թւօքն ծած-
 կէին զգլուխս իւրեանց որ է սկիզբն.
 ցուցանելով թէ ծածկեալ է սկիզբն
 խնդրել յայ, զի անսկիզբն է: Եւ եր
 կու թւովքն զոտս իւրեանց՝ որ է վեր
 ջինն՝ յայտնելով թէ անվերջ և անվախ
 ճան միայն քննել զնա. և զայն այնչափ՝
 որքան սերովբէիցն թւքն տան իմանալ.
 երեք անձնաւորութիւն. և մի բնութիւն

ԼԵԾՈՒԹԻՆ. ԼՄԻ ԽԾՈՒԹԻՆ յԵՐԵՔ ԱՆՃ
ՆԱՇՈՐՈՒԹԻՆ:

ՊԻՍԿԷ արժան է՝ զի յաղաքս ան
Ճառ միաշորուԹեան երեք անՃ
ՆԱՇՈՐՈՒԹԻՆ 'Իմիում ԽԾՈՒԹԵՆ՝ գիրք
նբք անխորաքր ևզանոճանս անՃանցն՝
ևզիւրաքանչիւրոց յատուկսն՝ իվր մի
մեանց ասեն: Ը. յսինքն, զի հայր միայն
է հայր ևանսկիզբն. ևորդի միայն է որ
գի ևծնունդ. ևհոգին միայն է հոգի
ևբղիսումն: Սակայն՝ է երբեք զի ըզ
հայր հոգի կոչեն գիրք. ևզորդին հայր
անոճանեն. ևզնոյն՝ հոգի կոչեն. ևբղ
իսումն ևս զորդին անոճանեն. ևզհո
գին միածին կոչեն: Ո՛չ եթէ զի շփո
Թումն կամ այլայլութի և՝ իմիմեանս
փոփոխումն ինչ՝ ինոսա ցուցանեն, իբ
րու Թէ հայրն երբեմն լինի հոգի. ևհո
գին որդի. ևայլն ևս.՝ իբաց տար զայս
սխիսի կարծիս. քանզի Թէպէտ նբ եր
րորդութիւնն՝ իմիում ԽԾՈՒԹԵՆ է. զի
մի են բնութք ևէութք. սակայն իւրա
քանչիւր յանՃնաշորութե յատուկսն՝
անշարժական ևանշփոթ:

Բ.ՂԼ անծային գիրք՝ զանոշանս միմեանց
 և զյատուկսն յիշէ ի վր իրերաց, զբոլո
 րովիմբ միաւորութի նց յայտնելով:
 Միանգամայն և այլ իմն բարձրագոյն
 խորհուրդս մեզ ուսուցանելով զոր և ա
 սաստուք այժմ: Օհայր հոգի կոչէ
 գիրն. ըստ որում քն ասաց առ սամա
 րացի կինն. (հոգի է անծ.) ոչ եթէ այ
 սու զհայր 'ի հոգի փոխարկեալ եցոյց:
 Բ.ՂԼ եցոյց ՚ի՝ ոչ մարմնապէս պաշտել
 զանմարմինն անծ իբրեւ զհինն ի էլ. որ
 զոհիւք և ճենճերօք. և այլ նիւթակա
 նօք տօնիւք պաշտէր զանծ: Բ.ՂԼ իբ
 րու՝ զի անծ անմարմին է և հոգի. ան
 մարմնաբար և հոգևորապէս պարտ է
 պաշտել զնա: Եւ այս յայտ 'ի յաջոր
 դացն է. զի յորժամ ասաց թէ՝ (հոգի
 է անծ.) այսինքն, աննիւթ և անմար
 մին, ի վր եբեր թէ, (երկրպագութեաց
 նր պարտ է հոգւով և ճշմարտութեւ եր
 կիրպագանել.) այսինքն, անմարմնա
 բար և ստուգ ապէս երկիրպագանել նմա:
 Եւ դիճլ թէ՝ ընդ որ հոգի ասաց. նոյն
 երկիրպագանելն է և հոգւոյն նք և որդ

ւոյն միածնի՝ զոր ճշմարտութի կոչեաց:
 Եւ զորդի հայր հանդերձելոյ աշխարհին
 ասէ եսայի. զի զհամագոր տրուին
 որդւոյ ընդ հօր՝ երկնի և երկրի յայտ
 արասցէ: Սի յորժամ լսիցես զասելն
 որդւոյ վն՝ մարմին զգենլոյն թէ՛ (յա
 զագս աւուրն այնորիկ և ժամու՝ ոչ ոք
 գիտէ. ոչ հրեշտակք և ոչ որդի. բայց
 միայն հայր.) մի անգիտութի դիցես
 որդւոյ. և փոքր գոլ քան զհայր:

Եւ ուսեալ զորդի հայր հանդերձե
 լոյ աշխարհին. այսինքն, տր և արարիչ
 իմասցիս. և զոչ գիտելն զօրն հանդեր
 ձեալ և զժամն՝ տնօրէնութեն աղադաւ
 բարբառեալ. և ոչ անգիտութի:

Սի նա է հայր և տր և գիտող հանդեր
 ձեալ աշխարհին և մերձակայիս իբրև
 զհայր ընդ հօր: Եւ թէ հայր բերա
 նով դաւթի ասաց առ որդին իւր միա
 ծին. (ընդ քեզ է ինձ սկիզբն աւուրց
 զօրութեց.) մի՛ այսու համարեսցիս թէ,
 և սկիզբն ունի զայլ ոք ինքեան. և ինքն
 ինմանէ սկսեալ է և ծնեալ. և այլ հայր
 և որդի միասկս սկսեալ են յայլմէ սկիզ

բանէ. 'իբաց լեր յայսպիսի կարծեացս:
 Ըյլ իմա՛ զի այսու զանժամանակաբը
 սկսանիլն որդւոյ յանսկզբնականն հօ
 րէ յայտ արասցէ: Ան որոյ իվր ածէ
 թէ՛ (յառաջ քան զարուսեակ ծնայ
 զքեզ.) այսինքն, թէպէտ սկսեալիս
 յինէն ծնընդեամբ. այլ յառաջ քան
 զարեւ է անուն քո: Եւ սկիզբն քո ըն
 դիս է մշտնջենաւոր. որ անսկիզբն եմ.
 ոչ թէ որդին անսկիզբն է. քանզի ըս
 կիզբն ունի զհայր. այլ ոչ յետոյ կամ
 կրտսեր քան զհայր. այլ ընդ անսկիզբն
 հօր է՝ և սկսեալն՝ ինմանէ միաժինն է ու
 թեամբ և մշտնջենաւորութեամբ ընդ
 անսկզբանն գոլով: Եւ թէ ինքն քո
 որ ըստ մարմնոյ ծննդեանն և ըստ հոգե
 որականին՝ խօսէր առ նիկողիմոս և ա
 սէր թէ, (ծնեալն՝ իմարմնոյ մարմին է.
 և ծնեալն՝ ի հոգւոյն հոգի.) մի՛ դու
 զնա հոգի համարիցիս գոլ վն ծնանե
 լոյն՝ իմարիամայ հոգւով սբւ. որմիս
 ասաց հրեշտակն թէ՛ (ծնեալն՝ ինմա
 ի հոգւոյն սբւ է.) զի զայս ոչ յաղադս
 իւր, այլ վն մըկրտեւոյն ասաց. թէ՛ ի

Զորոյ և 'ի հոգւոյ ծնեալքն՝ հոգւորք են
 և անձայինք : Եւ թէ զորդին միածին
 զծնեալն 'ի հօրէ դաւիթ 'ի դէմս հօր
 բղխումն զնա կոչէ . այսինքն , հօր ա-
 սելով . (բըղխեսցէ սիրտ իմ զբան
 բարի .) մի այսու ոք զորդին հոգի և
 բղխումն համարեսցի . քանզի որդին ծը-
 նունդ է 'ի հօրէ : Եւ ասէ զնա գիրն
 յարական սրտէ հօր բղխեալ զբան բա-
 րի . յաղագս այսր պատճառի՝ զի ծը-
 նունդ անուն թէպէտ 'ի բնութիւն և յեու-
 թիւ ծնողին զծնեալն ցուցանէ . սակայն
 ախտաւոր մտաց նիւթական իմն և ախ-
 տային կարծիս տայ . ին որոյ և անախտ
 և աննիւթ ծննդեան որդւոյն որ 'ի հօ-
 րէ՝ զբղխումն անուն մերձ դնէ . որ ան
 ախտ իմն է : Զի անախտաբար բղխումն
 'ի բղխողէն ելանէ . իբրեւ Զուր յաղբե-
 րէ . և պտուղ 'ի ծառոց . որպիս զի ծնըն-
 դեամբն զորդի յեութիւն և 'ի բնութիւն
 հօր իմասցիս . և բղխամբն անախտա-
 բար զնա ծնեալ համարեսցիս :

Եւ յսպէս և հոգին սբ որ բղխումն է 'ի
 հօրէ՝ ծնունդ զնա գիրն կոչէ . զի սո

զոմօն ասէ վն հօր թէ՛ (ամացուն ճար
 տարասպետն իմաստութիւն ուսոյց ինձ.
 զի գոյ 'ինմա հոգի մտաւոր՝ սբ՝ միա
 ծին:) Ո՛չ թէ այսու զհոգին ծնունդ
 յայտ առնէ. զի նա բղխումն է 'ի հօրէ.
 այլ զայն կամի նշանակել թէ՛ զի բղ
 խումն 'ի բղխողէն թէպէտ անախտաբար
 ելանէ. այլ ոչ զեակցութիւն և զմիութիւն
 իսկասպէս ցուցանէ. ըստ որում՝ ջուր
 յականէ և աղբերէ բղխեալ՝ իբր հո
 սումն և այլայլումն յայտ առնէ. զի թէ
 պէտ 'ի ջրոց անտի զջուրն բղխեալ առ
 ցես՝ զայս երևեցուցանէ միանգամայն.
 և ոչ անձն առ անձն յատկացեալ գտա
 նի: Իսկ թէ յերկրէ զբղխումն առցես
 զջրոյն՝ այլ էութիւն իմն է բղխողին. և
 այլ բղխելոյ ջրոյն. այսպէս և թէ պը
 տուղ ծառոց յէութիւն նոցին համարես
 ցիս գող. սակայն այլև այլ իմն են նո
 քա ըստ համոց և ըստ որակութիւն. վն
 որոյ և սակաւ այս օտարութիւն դատանի
 'ի բղխումն և 'ի բղխողն: Սակս այնորիկ
 բղխեցելոյն յէութիւն հօր հոգւոյն սբ՝
 մերձ դնէ դիրն զմիածինն անուն. զի

ցուցցէ թէ հողին սբ իբր զծնունդ ե
 բղխեալ իբղիտողէն իւրմէ հօրէ. ուն զի
 բղխմամբն՝ զանախտաբար ելումն ի հօ
 րէ հողւոյն սբ իմասցիս. և ծննդէմբն՝
 անդուստ յեութենէ և իբնութէ հօր
 բղխեալ զնա հաւատասցես:

Յաղագս այսորիկ՝ և իբնութենէ հօր
 ծնելոյ՝ որդւոյն զբղխումն մերձ դնէ.
 զանախտաբար ծրնունդն յայտ առնե
 լով: Եւ անախտաբար բղխելոյն ի հօ
 րէ հողւոյն՝ զծնունդն յարագրէ. զառ
 ի յեութէ և իբնութէ հօր հողւոյն
 զբղխումն ցուցանելով: Քառաւորեալ
 և պաշտելի սբ երրորդութեն և միոյ ած
 ութեն այսքան. և որ սոցին համազօր
 ածաշունչ գիրք գիտութի մեզ ընծայ
 եցին. և զառաւելեալն քան զայս՝ ան
 հասութե ամպով եղականաց թաքու
 ցեալ քարոզեցին. զյառաջ ճանապար
 հաւ բարերարութի և զներգործութի
 նորին յարարածս՝ մասնաւորաբար նշա
 նակօք ծանուցին. և զծանօթութի հու
 թէ նր և բնութէ՝ ամենեկին անճառ փա
 կեցին. սակայն դոյութի և անհաս հու

Թի զնա մեզ հռչակեցուցին. որով հա
 ճատամք թէ՛ է՝ ամ վկայեալ յօրինաց
 և՛ իմարդարեից. և ինորոց կտակարա
 նացոյ: Եւ քնական քննութեն յերե
 ելեաց աստի է իմանալ (զաներևոյթսն
 նր՝ իսկզբանէ. զամօութի նր և զմտըն
 Զենաւորութի և զգորութի): Սախ յայն
 մանէ՝ զի ամ եղեալքս իպատճառէ ի
 մեմնէ են. ոպ մասունք իբոլորէ. ըստ
 որում զգալիքս ամ իչորից տարեըն.
 արդ յորժամ գըտցի ոք իմր սոցին կա
 ցեալ անպատճառ, ոչ զոք ունելով ի
 վերոյ ինքեան և պատճառ, յայտ է թէ՛
 նա է գուով արարիչ և պատճառ ամի:
 Ոպ պղատոն ասէ թէ՛ զհայրն և զպատ
 ճառն ամի գտանել գործ է. և գտեալ՝
 պատմել անհնար է: Եւ դարձեալ թէ՛
 մի է պատճառ ամի. և ինքն անսլտճառ
 է: Եւ երկրորդ զայս գիտել՝ զի ամ
 էակքս միմեանց ներհակք են և՛ իբաց
 բարձօղք. ոպ Զուր հրոյ. և այլն. և
 որով և՛ ի հոսման և՛ ի ծորման են. վասն
 որոյ գոյ այլ ոք զատ իսոցունց՝ որ զսո
 սա միշտ ի հոսելն և՛ ի ծորելն անկորու

սանեղի ևանսպառելի յինքեան պահէ .
 և այն որ զայս առնէ՝ զներհակս զայսո
 սիկ և զապականացուս 'ի գոյութի և 'ի
 միաբանութի պահելով, յայտ է թէ նա
 ինքն է անարարիչ սոցա և նախախնա
 միջ: Աս որոյ անային գիրք՝ անութի
 անողանել զնա մեզ հաւատալ ուսու
 ցին. և զանուն բնուէ նորին հեռագոսել
 բոլորովին հրաժարեցուցին. քանզի ան
 տես զնա միշտ հռչակեն ասելով:

(Զանոց ոք ետես երբեք:) Եւ պողոս
 ասէ թէ՝ (զոր ոչ ոք ետես. և ոչ տեսա
 նել կարող է.) զի թէպէտ և մովսէս տե
 սանել ասի զանձ և խօսիլ ընդ նմա, և
 օրէնս ընկալեալ 'ի նմանէ, սակայն ոչ
 զնա ետես. ոմ ասացն թէ. (ոչ ոք տես
 ցէ զերեսս իմ և ապրի.) այլ ձեռ իմ
 և նմանութիւնս: Եւ պա թէ ոչ՝ ընդէր
 գրեալ է թէ՝ (երեւցաւ մովսէսի հրեշ
 տակ մին բոցով հրոյ 'ի մորէնւոջն:)

Եւ թէ՝ (առիք զօրէնս 'ի հրամանս հր
 րեշտակաց: և կարգեալ հրեշտակօք 'ի
 ձեռն միջնորդի:) Սապէս և զեսայեայն
 թէ՝ տեսի զմոր նստեալ յաթող բարձ

րու թէ:) Եւ զմանովէին թէ՛ (կորեաք
 ո՛վ կին զի զնձ տեսաք:) Եւ զյոբայն
 թէ՛ (տեսի զնձ գեմ յանդ իման. և ապ
 րեցաւ անձն իմ:) Եւ զեզեկիէլին և զմի
 քիայն և զաբրահամուն և զայլոցն՝ մի՛
 զբնու թէն և զեու թէն իսկապէս երե
 ումն համարեսցիս. այլ նմանու թի՛ երե
 ոյթ իմն: Եւ քանզի թէ զնա տեսանէին,
 ընդէ՞ր արդեօք ոչ յարմարագոյնս ըզ
 նմանէ զերեւումն ասէին պարզ տարած
 անպարունակելի. այլ նիւ թական և
 թանձր իրս իմն զնմանէ ճառէին. մարդ
 երևեալ. և յաթոռ նստեալ. և դազան
 և անասուն զնա վերագրեալ. տեսանէ՞ս
 զի այս ոչ է բնու թէն նր՛ երեւումն. քան
 զի զիմորդ յաթոռ պարունակի այն որ
 ասաց. (զերկինս և զերկիր ես ընում:)
 և կամ զիմորդ (՛իլոյս անմատոյց զնա
 բնակեալ ասէ պօղոս.) մի թէ նա իբ
 րև ՛իտեղի բնակեալ ժողովի՞. և ապա
 անմատոյց լոյսն յարում՝ նա բնակէլէ,
 մեծ է քան զնա և նմին պարունակօղ: Դ
 արձեալ անտի յայտէ՛ զի զբնու թի՛
 նորա ոչ տեսանէին արդարքն. քանզի

այլև այլ զնմանէ ճառեին. ոմն զայս ինչ
և ոմն զայն: Իսկ որ զբնութի իրաց տե-
սոսնէ՝ յամ ժամ ամ ոք միապէս զնա
նշանակէ. ոպ զմարդ բնութի տեսա-
նելով՝ ամ ոք զնա մարդ տեսանէ. և
յամ ժամ ինքն մարդ երեւի. և ոչ թէ
ոմն զնա մարդ և ոմն զնա արծիւ տեսա-
նէ. կամ որ այսօր մարդ՝ ի վաղիւն ար-
ծիւ երեւի: Իսկ զանտեսանելի եուէն՝
զի ոչ զբնութի նր տեսանէին, վս որոյ
այլև այլ զնմանէ ճառեցին. ոմն ծեր
և հին աւուրց զնա ասաց. և այլ ոմն մա-
նուկ զնա վերագրեաց. ոմն քահանայ.
և այլ ոմն պատերազմօղ արիւնաղգեստ.
ոմն յօտն. և ոմն նրստեալ: Եւ երբեմն
առիւծ. և այլ երբեմն յովազ. և ինծն
տարակուսեալ. որ ոչ բնութիւն նր են
ցոյցք. այլ պիտոյից իմն աղափաւ:
Ապ ինքն ասաց թէ՝ (ես իտեսիլս յա-
ճախեցից. և ի ձեռն մարդարեից նմա
նեցայց.) զի և ոչ տեսանել իսկ կարե ոք.
այլ որոպս պետք իրացն և ժամանակին
պահանջեսցեն՝ զձե և զնմանութի ասէ
յաճախեցից երեւցուցանել:

Կանգի տրամեալ ի՛լ ի՛ առի՛ծ երևեր
 և այլն. և սլատերազմ վանելով՝ զին
 լոր. և քաջել կամելով՝ քահանայ. զանս
 կզբնութիւն՝ ի՛ ձեռն հին աշուրցն երև
 ելոյ ցուցաներ. և մանկութե՛ն՝ զանթ ա
 ռամ և զանվախճան բարերարելն յայտ
 նաբանելով. յոտն կալով՝ զառ. ի՛ թի
 կունս հասանիլն նյ և զօգնելն ցուցանե
 լով. և յաթոռ նըստելով՝ դատաստան
 իմն ուղղել կամելով. այլև նըստիլն՝
 զյարամնացութի և զհշտնջենաւորութի
 նորին հութութիւն յայտնէ. ույ գիրն ասէ.
 դու նստիս յաւիտեան. և մեք կորստա
 կանք յաւիտենից. տեսանէս՝ զի ոչ
 զնստիլն վս նստելոյ ասէ. ապա թէ ոչ
 ասելովն թէ, դու նստիս՝ ըստ կարգի
 էր ասել թէ, և մեք յոտն կամք:

Եւսպէս և մարմնական դէմս նմա դնե
 լով. աչս՝ (բաց զաչս քո և տես.) և
 ունկն՝ (խոնարհեցո՛ւ ւոր զունկն քո և
 լուր ինձ:) Եւ ձեռն՝ (ձգեաց զձեռն
 իւր. և մերձեցոյց ի բերան իմ:) Եւ ըռըն
 գունք՝ (հոտոտեցաւ ւոր ւած՝ ի հոտ ա
 նուշից:) Եւ ոտս՝ (լուան զձայն գնա

լոյ Ծն Կյ 'ի դրախտն.) և բերան՝ (բե
 րան Ծն խօսեցաւ զայս:) Եւ զայլ Ծմ
 այսպիսիս՝ վն մերոյ Թանձրութեան և
 նիւթականութե իմա. Ծածաշունչ գրոց
 հարկաւորեալ, և դէմս և ձեւս անվայրա
 փակ և անմարմին հութեւն եդեալ:
 Ը. Զօք՝ զտեսողական զօրութիւն նորին
 յայտնելով: Եւ ունկամբ՝ զԾայնա
 րար լսողութիւն: Եւ ձեռք՝ զամենա
 կատար ներգործութիւն: Ը. յսպէս և
 զայլ նշանակաբար ասացեալսն զնմա
 նէ՝ վն մերոյ տկարութե Ծածավայել
 չապէս լաւնլիկ վն նր ուղիղ մտաց:
 Սմանապէս և զայն զոր ախտս իմն յան
 ախտ զօրութիւն նր մակագրեն գիրք.
 այսինքն, (բարկացաւ Ծր ի վր ժողովր
 դեան իւրոյ սրտմտութե:) Եւ Թէ՝
 (բնակեալն յերկինս՝ Ժիծաղեսցի զնո
 քօք:) Եւ Թէ՝ (զարթեալ ուն 'ի քնոյ
 Ծր:) Եւ Թէ՝ (զղջացաւ Ծր՝ զի Թադա
 ճորեցոյց զսաւուղ:) Եւ Թէ՝ (ո՞ւր ես
 ադամ.) իբրեւ զանգէտ ոք: Եւ այլք
 այսպիսիք որք մարդկան են յարմարա
 գոյնք. որք ոչ են և ասին ի վր Կյ:

Լ՝յլ գիտելի է՝ զի յամ իրողութիւնս՝
զչորսս զայսոսիկ պարտէ խնդրել
զդուրսս իբրութե, առաջի կացեալն
յորմէ՝ իմեքէ հանդիպեսցի գոյ որք են
այսոքիկ։ Ո՛չ են ևասին։ Են ևոչ ասին։

Են ևասին։ Ո՛չ են ևոչ ասին։
Եւ նախ իվր արարածոցս վարեսցուք
զբանս։ Եւ ապա յամարանուի արար
չին որ ինք գիրս վերլուծութբ առ-
ցուք։ Ո՛չ են ևասին. որմս եղջերոճա
քաղն և յարալէզն և յուշկապարիկն. և
այլ ոմանք այսպիսիք անգոյք՝ որք գոյ
ութի ոչ ունին. զի ոչ են. և անուն ա-
ռեալ ասին առ իմէնջ։ Եւ են և ոչ աս-
ին. ոմ յօլով կենդանիք իծովու և
իցամաքի կացեալ և ենթակայեալ.
և վս ոչ գիտելով մեր զնս՝ ոչ ասին ան-
ճամբ իմէնջ. սակայն ինքեանք կան
և յաշխարհի են։ Եւ են ևասին. որմս
մարդ և առիւծ և արծիւ. և այլք՝ որք
գոյացեալք են ևասին. և անոռանին առ
իմէնջ վս գիտելոյ մեր զնս։ Եւ ոչ են
և ոչ ասին. ոմ խոզ ոչ է արծիւ. և ոչ
ասի արծիւ. և մարդ ոչ է ուղտ. և ոչ
ասի ուղտ. և անմոլար

ԼՐԳ՝ զայսոսիկ ախոս զիմորդ առնու
 ցումք բնաւորապէս ի վր պարզ ետա
 րած հուրէն այ : ԼԱԼ այսպէս իմաս
 ցիս . յորժամ մեղանչէր իէլ, և տիրէին
 նց թշնամիքն, և նոքա աղաղակէին 'ի
 վեր՝ և ոչ լինէր լսելի . զայն քուն ան
 ճանէին այ . որ ոչ է նա 'ի քուն . քան
 զի հեղիաս այսպանէ զբաճաղիմն թէ,
 պրնտագոյն աղաղակեցէք . մի թէ 'ի
 քուն իցէ անձն ձեր : Եւ այս գրոց իսկ
 սովորութի է զլուութի բարեգործու
 թէն քուն անոճանել : Չերկայնմտու
 թին բարեգործուն : Չարհամարհելն
 և զայսպանելն՝ ծաղր : Չբարերարելն՝
 քաղցրութի : Չվրէժխնդրութի՝ բար
 կութի : Եւ այլք այսպիսիքս՝ ոչ են
 յանձ և ասին սակայն : Եւ են և ոչ ասին .
 ոպ անմահ . և անսկիզբն . և անապկան .
 զի են այսոքիկ յանձ . և ոչ ասին որպի
 սուք . այլ միայն բացականաւ՝ անմահ .
 անսկիզբն : Չի վս ոչ ինչ յառաջ քան
 զնա լինելոյ՝ ասի անսկիզբն : Եւ զի ոչ
 ունի կատարումն՝ կոչի անմահ և անա
 պկան . և այս ոչ 'ի դրութի, այլ 'ի

բաց բառնալոյ ասի. ոմ յորժամ ասէ
ոք թէ, երկու հինգն՝ ոչ է ութն. և
քսան ոչ է. և յիսուն ոչ է. իբաց բառ
նալով զնա յայտնէ թէ՝ այս չէ. և այն
չէ: Իսկ ի վր դնելով այն է, յորժամ
ասէ ոք. երկու հինգն՝ տասն է:

Ըյսպէս ասել զամ անմահ. անսկիզբն.
անապական. այս ճշմարիտ է. զի է ամ
այսպէս. այլ թէ զինչ է՝ ոչ ասէ. միայն
զայն ասէ թէ՝ մահացու չէ. սկիզբն
չունի. ապականացու ոչ է. վս որոյ այս
այն է՝ զի է և ոչ ասի. զի բառնայ զոչ
էսն. և ոչ դնէ զինչէն: Եւ են և ասին.
ոմ ամ. և արարիչ. բարի. քանզի է
այս և ասի այսպէս: Եւ ոչ է և ոչ ասի.
ոմ անդոյ և չար ոչ է ամ. և ոչ ասի եր
բէք: Սոյնպէս և ամային անւանք որք
իսբ գիրս են՝ ոչ են հուրի և բնութի
նր յայտնիչք. ոմ անուն մարդոյ՝ յայտ
նէ զբնութի մարդոյ. և անուն առիւ
ծու՝ յայտնէ զբնութի առիւծու. քան
զի համազօր է սահմանի անունն:

Ըստ որում իմաստասերքն ասեն թէ՝
անուն է սահման համառօտ. և սահման

Է անուն ծաւալեալ. քանզի միապէս
 յայտնեն զբնութի մարդոյ անունն և
 սահմանն: Չի թէ ասէ ոք՝ կենդանի
 բանական մահկանացու մտաց և հանձա
 րոյ ընդունակ. այս զբնութի մարդոյ
 յայտնէ. և թէ ասէ կարճ և համառօտ
 թէ՛ մարդ է. և այս զբնութի մարդոյ
 յայտնէ: Լսկ անուն զոր կոչէ գիրն
 ւնյ՝ ոչ երբեք զբնութի նորին ցուցանէ.
 այլ զներգործութիւն և զշնորհաբաշ
 խութիւն յարարածս: Այ կոչի ւնժ՝ վս
 հաստատելոյ զմեզ. կամ վասն յաստիս
 ածելոյ: Եւ ւնժ՝ վս տիրելոյ երկնաւո
 րաց և երկրաւորաց: Եւ ամենակալ՝ զի
 զամսն կալեալ և պնտեալ ունի յանքակ
 տելի միութի և խաղաղութիւն. և այլ
 ւնժ սոյնպիսիք՝ յառաջ ճանապարհաց
 բարութե նր են կոչմունք. և ոչ անձա
 րութեանն յայտնաբանիչք: յաւ զոր
 ինքն անունանեաց ընդ մովսէսի խօսե
 լով յասելն թէ՛ (որ էն անունանիմ.)
 թէպէտ և քան զայլ անունանսն պանծա
 լի և մերձաւորագոյն է յւնժ. սակայն
 ոչ զբնութի նր նշանակէ. բայց զայն

միայն՝ թէ անսկիզբն և անվախճան է
 անու թիւն. քանզի զայս ցուցանէ որ էն
 անուն. զի ունի զոչ սկսեալն և զոչ դա
 դարեալն: Բոր՝ յաղաքս այսորիկ՝ բաց
 արձականք անծաբանութիւն՝ գերա
 գոյնք են և հրաշաւորագոյնք յանձ,
 քան զվերագրականսն: Եւ են վերագ
 րականք՝ ոպ յորժամ ասեմք զանձ թա
 դաւոր. իվր նորին դնելով զամ. և
 ան. և բարի. և լոյս. և իմաստութիւն. և
 զօրութիւն. և բարձրեալ. և հզօր. և այլ
 այսպիսիք՝ որք նուազագոյնք են քան
 զբաց բարձականսն: Եւ բաց բարձա
 կանք են՝ ոպ յորժամ՝ իվեր առնելով
 զնա ասեմք. անըսկիզբն. անմահ. ան
 հաս. անճառ. անեղ. աներբ. անուր.
 անկէտ. զի այսօրիկ թէսկէտ՝ իբաց բառ
 նալով ասեմք թէ, անձ այս ինչ չէ. և
 այն ինչ չէ. ճառելի ոչ է. հասանելի
 չէ. իտեղի չէ. և թէ զի՞նչ է ո՞ր կարե
 ումք յայտնել: Սակայն գերագոյն է
 քան զորս իվր դնելով ասիցի թէ՝ ան
 այս ինչ է. կամ այն ինչ. քանզի յայս
 պիտեցս է երբեք պատրիլ տկար մտաց.

Լախտաւորաբար խլիլ. Լկարծել զամ
 Թագաւոր. ոմ զորս մեք տեսանեմք.
 Լոր՝ իբր որք առ մեզս են. Լբարի՝ զոր
 մեք ճանաչեմք : Եւ լոյս այսպէս՝ որ
 մեզս երեւի : Եւ իմաստութի՝ որում
 մեք հասու եմք : Եւ այս անմտութի
 մեծ է այսպիսի ինչ գիտել զամ՝ յորոց
 առ մեզս են. զի Թէպէտ վն ճանաչելոյ
 զամ Թէ եու Թի է՝ Լհաւատալոյ զնա՝
 յերեւելեացս պատճառականագունիցն ան
 ճանեցին զնա ամբաբանքն եկեղեցւոյ
 Լնք գիրք. սակայն՝ իվեր է քան զամ
 անուն Լզհասումն : Վնորոյ լաւագոյն է
 զնա բաց բարձականաւն ամբաբանել,
 քան զվերադրականաւն : Եւ յսինքն, ա
 սել զնա անուր. անտեղի. քան ասել.
 Նստի՝ ի յերկինս երկնից. Լբարձրեալն
 իբարձունս բնակեալ. զի այս իբր ի
 տեղւոյ պարունակէ զանվայրփակ եու
 Թին. Լտկար մտաց իմանալ Թէ, յեր
 կինս երկնից Նստեալ է ԼԺողովել այն՝
 որ (չափէ զերկինս Թզաւ. Լզերկիրս
 քլաւ ոմ ասէ եսայիտ) Լրե այս Թանձ
 րագոյն իմն է ասացուած զայ. որ մար

Թող է պատշաճելի : Ըյլ զանբաւ և
 զանչափ մեծութի նր կամելով ասել
 մարգարէս՝ ոչ այլ ինչ եգիտ ցուցանել.
 Թիզ և քիլ եդ. այ. միանգամայն և զերկ
 նից մեծութին եցոյց քան զերկրի. զի
 զնա թղաւ. և զերկիր քլաւ ասաց ջա
 փել : Ըդ՝ այսպիս տկար գունիցն թանձ
 րագոյն իմացւածոց պառճառք են այս
 պիսի կոչմունք զայ : Խսկ բաց բարձա
 կանք՝ անսկիզբն. անմահ. անհաս.
 և այլն. թեպէտ զբնութի այ ոչ յայտ
 նեն. և իր ինչ զնմանէ ոչ ճառեն. զի և
 անճառ զնա ասեն. սակայն՝ իզգալեացս
 զմիտս լսողացն վերացուցանեն. և աի
 տաւոր ինչ և թանձրագոյն ոչ տան ի
 մանալ զայ : Ըյլ և զայս գիտել արժան
 է՝ թե յորժամ ասեմք զնա անհաս և
 այլն, պարտ է խոստովանիլ զնա գոյ
 ութի և հութի. և ապա զայսպիսիս ա
 սել. քանզի և այնոքիկ ևս որք ոչ են
 հութիք և ոչ գոյութիք՝ ասին անհաս.
 անեղ. անպատում. անուր. զի ոչ են՝
 և ոչ հասանելի են՝ և ոչ պատմելի :
 Ըստ որում անեղն յերիս բաժանի :

Ե՛ անեղ՝ որ ոչ է եղեալ. և ոչ կայ. ոմ
եղջերոճաքաղն. և ալ անգոյք:

Եւ է՛ անեղ՝ որ ոչ է եղեալ ներգործու
թք. այլ զօրութք կայ. որմս ՚ի կաշն
կարաս. և ՚ի պղինձն անգրի. և ՚ի փայտն
արկղ: Եւ է՛ անեղ՝ որ կայ և է՛. սա
կայն եղեալ ոչ է. ոմ ամ որ կոչի ա
նեղ էութի: Աս որոյ՝ խոստովանելի է
զերիս անձնաւորութիւնն և զմի ամու
թիւն՝ էութի. անեղ. կատարեալ. ան
հաս. անճառ. անխմանալի երկնաւո
րաց և երկրաւորաց. արարիչ բոլորից.
և նախախնամօղ բնաւից. ամ իմք ա
մենեցունն օրհնեալ յաւիտեանս:

Ղնոյն դաւանութէ Ահարամ վար
դապետի որ յաղագս մարդեղութեն է
բան. այն որ ասէ: Եկն ՚ի ճառիցս մեզ
անճառն: Եւ մնաց մեզ գրել վասն
երկարութեն. զի մի՛ ձանձրասցիս դու:
Եւ զամբանութիւն որ ՚ի դէմս ամե
նասբ Երրորդութեն՝ միայն գրեցի ՚ի
վերջոյ. իբր զվկայ և զմեկնութ. և իբր
զթագաւորական մատնէհար յառաջ
ասացեալ բանիցդ: Ողջ էր ՚ի տր:

Մերն Գրեգորի Գաւառաւր ի հաւարոյ
 Հորէ Կոստան ասոր ճամբաւ Կոր ժողովեալ,
 այսպէս դաւանէ՛մ, հասարակ բառիւ և համա
 ասք բռնիւ ։

ԳԼՈՒԽ ԽԵ՛ :

ՈՍՏՈՒԼԱՆԻՄ-Բ ԵՒ

Հաւատամք ամենակատար սրբ
 տիւ զհայրն անձ. անեղ. ան
 ծին. և անսկիզբն. այլ և ծնող
 որդւոյ և բղիսող հոգւոյն նալ ։

Հաւատամք զբանն անձ՝ անեղ ծնեալ
 և սկսեալ՝ ի հօրէ նախ քան զյաւիժմնս.
 ոչ յետոյ և ոչ կրտսեր. այլ որքան հայրն
 հայր՝ ընդ նմին և որդին որդի ։

Հաւատամք զնք հօգին անձ. անեղ.
 անժամանակ. ոչ ծնեալ, այլ բղիսող
 ի հօրէ՝ եակից հօր և փառակից որդւոյ ։

Հաւատամք զերրորդութիւնն նք. մի
 բնութի. մի անձութի. ոչ երեք անձք.

այլ մի անձ. մի կառք. մի թագաւորութիւն. մի իշխանութիւն. արարիչ երեւելեաց և աներևութից:

Հաւատամք յեկեղեցի ուր՝ զթողութիւն մեղաց հաղորդութեամբ:

Հաւատամք զմինն յերկից անշանց ըղբանն անձ՝ ծնեալ 'ի հօրէ նախ քան ըղբաւ ի տեանս. 'ի ժամանակի իջել անձինն կոյսն մարիամ. առեալ յարեմէն 'նր՝ միաւորեաց ընդ իւրում անձունն. իննամեայ ժողովալեալ յարդանդի անարատ կուսին. և եղև անձն կատարել մարդ կատարեալ. հոգւով և մտքով և մարմնով. մի անձն. մի դէմ. և միաւորեալ մի բնութիւն անձ մարդացեալ. առանց փոփոխման. առանց այլայլութեան սերմն յղութիւն. և անապական ծնունդ. ուր ոչ է սկիզբն անձութեանն. և ոչ վախճան մարդկութեանն. (զիցս քս երեկ և այսօր. նոյն և յաւիտեան):

Հաւատամք զորն մեր յս քս շրջեալ ի վր երկրի. յետ երեսուն ամաց՝ եկեալ 'ի մըկրտութիւն. հայր 'ի վերուստ վկայեալ դա է որդի իմ սիրելի. և հոգին ուր

ազաւնակերպ իջեալ. փորձեալ 'իօա
տանայէ Եյաղթեալ նմա:

Բարոզեալ մարդկան զփրկութիւն աշ
խատեալ մարմնով. վաստակեալ. քաղ
ցեալ. և ծարաւեալ:

Յետոյ եկեալ կամաւ 'ի չարչարանս.
խաչեալ մեռեալ մարմնով. և կենդանի
անօրութիւն. մարմինն եղեալ 'ի գերեզ
մանի միաւորեալ անօրութիւն. և հոգւոյն
իջեալ 'ի դժոխս անբաժանելի անօր
ութիւն. քարոզեալ հոգւոցն՝ աւերեալ
զդժոխս՝ և ազատեալ զհոգիսն:

Յետ երկոց աւուրցոյ՝ յարուցեալ 'ի մեռե
լոց և երևեալ աշակերտացն:

Հաւատամք զտիրն մեր յս քս նովին
մարմնովն՝ համբարձեալ յերկինս. և
նրստեալ ընդաջմէ հոր:

Ըյլև գալոց է նովին մարմնովն և փառք
հոր՝ 'ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս:

Որև յարութիւն ամենայն մարդկան:

Հաւատամք և զհատուցումն գործոյ.
արդարոցն կեանք յաւիտենականք.
և մեղաւորացն տանջանք
յաւիտենականք:

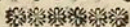
Ա'յս է ուղղափառ դաճանութի հա
 ճատոյ. զոր պարտ է ամ քրիստոնէ
 ից յամ Ժամ 'իօրտի և 'իլեզոչի պա
 հել. (զի սրտիւ հաճատալն՝ զարդա
 րութի դործէ. և բերանով խոստովա
 նիլն զփրկութի ասէ առաքեալն:)

Սա է հիմն. իվր սորա պարտ է շինել
 զգործս բարիս: Սա է վեմ անշարժե
 լի. և 'իսա պարտ է յարիլ և հաստատիլ
 մեզ: Սա է ճրագ 'իխաճարի կենցաղոյս.
 պարտ է միշտ 'իձեռն պահել և սովաճ
 լուսաւորիլ: Սա է ճանապարհ. և սո
 վաճ ընթացողք 'իյաճիտենից կեանսն
 'իքս յս 'իւր մեր: Որով և ընդ որում
 հօր միանգամայն և հոգւոյն սբյ՝ փառք
 և գոհութի յաճիտեանս ամէն:

Հորց: Եւ այս ևս ուսանելի է թէ,
 որով զանազանի տեսութի մտաց և տե
 սութի զգայութեց: **Պար:** Հնդիւք:
 'Սախզի՝ միտք զանմարմինն տեսանէ.
 և զգայութիւնք զմարմինն: Երկրորդ՝
 միտք զգոյացութի իրին տեսանէ որ է
 'իներքոյ եդեալ. և զգայութի՝ զպա
 տահմունսն իվր եկեալ. որպիս որակ.

քանակ, և այլն : Երրորդ՝ զգայութի
 զմասնաւորն տեսանէ . որպէս այս ինչ
 մարդ որ է անհատ . և միտք զընդհա-
 նուրն իմանայ որ է բնութի . ում մարդ
 կութի : Չորրորդ՝ զգայութիւն տեսա-
 նէ զմերձակայն . որմ աստ և այժմ . և
 միտքն՝ զհեռաւորն , և զանցեալն , և ըզ-
 հանդերձեալն : Հինգերորդ՝ միտքն
 տեսանէ ում ներգործական պատճառ
 և արհեստաւոր . և զգայութիւն ում գոր-
 ծիական պատճառ և միջնորդ :

Նորի : Չի՞նչ է բանականութիւն սկիզբն
 և կատարումն : Այլ : Որմ գործնա-
 կանն որ է բարոյական՝ սկսեալ է՝ ի բար-
 ւոյն այ . և կատարումն առ բարին :
 Բայց և տեսականն որ է բանականն՝
 սկսեալ է ի ճշմարտութիւն որ է բանն
 անձ՝ և կատարէ առ նոյն ճշմարտութիւն :
 Դարձեալ՝ գործնականին սկիզբն է
 կամքն . և տեսականին՝ իմացական զո-
 րութի մտաց :

Այն ճշմարտութիւնը և ճշմարտոյնը

Գլուխ. ԽԸ:

ՅՈՒՆ Ե՛ ԸՇՄԱՐՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

տու թիւն: Պարտաւորութիւն պարզ
և անձային բանն է ճշմարտու

թիւ. որ ոչ ունի ինչ ստուերի և հակա
ռակ իւր: Եւ այսու զանազանի ճշմա
րիտն և ճշմարտութիւն. այսինքն, մասամբ
և բոլորով. ունի մարդ և մարդկութիւն:

Դարձեալ՝ ճշմարիտ է մարդոյս բան.
և ճշմարտութիւն է անձային բանն:

Դարձեալ՝ ճշմարիտն փոխի երբեմն
'ի սուտն. որոյս իմաստասիրաց բանք.

իսկ ճշմարտութիւնն ոչ փոխի. ունի լոյս
հաւատոյն: Չի յայս ճշմարտութիւն՝

լոյս հաւատոյն ծագեալ 'ի միաս հաւա
տացեւոյ, անփոփոխ սերտութիւն հաս

տատէ զհաւատացեալս 'ի ճշմարտու
թիւն. և ճշմարտութիւնն 'ինն. ունի գի

տութիւնն միաւորէ զգիտացողն և զգի
տութիւնն

տելին. նոյնպէս և հաւատն՝ միաւորե
 զճշմարտութիւն ընդ հաւատացողն:
 Տ՝րց: Որո՞վ զանազանի և հաւասարի
 բնական քննութիւն. և հաւատոյ տեսութիւն:
 Պ՝տ: Ըյտու հաւասար են՝ զի երկո
 քին առ ճշմարիտն ունին զդիտումն:
 Ըյլ զանազանին: Սախզի՝ բնականն
 առ երկրորդ. և բազում ճշմարտութի
 կատարի. իսկ հաւատն՝ առ մինն և ան
 աշին ճշմարտութիւնն: Երկրորդ՝ զի
 բնականն մօլորի ՚ի ճշմարտութիւն և
 տարակուսի. և հաւատն՝ անմօլոր և ան
 տարակոյս է ՚ի ճշմարտութիւն:
 Երրորդ՝ բնական քննութեան հետեի
 հերձոճած. և հաւատոյն ուղղափառու
 թիւ: Չորրորդ՝ բնական քննութիւն
 զճշմարիտն ընդ մրտացն քարշէ. իսկ
 հաւատոյն միտք՝ ընդ ճշմարտութե
 հետեի: Հինգերորդ՝ բնական տեսու
 թիւն անվարձատրելի է. իսկ հա
 լատն՝ վարձս ընդունի և
 փառս: Ըյսքան առ
 այս:

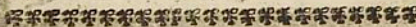
ԱՍ ՀԱՆՈՐԴՆԻ ԼՅՈՒՍՈՒ ԼՍԵՐՈՅ
ԳԼՈՒԽ. ԽԽԹ:

ԻՏԻՐԱՄԵՐ ԵՒ ՀՈ
գիտ՝ բանական լոյս է ստեղծեալ՝ ոչ զգալի, այլ իմանալի եանմարմին: Չի նաեւ

լոյս է իմանալի երանական. և իպատկեր իւր արար զմիտս մեր. լոյս իմանալի երանական: Եւ ոպ լոյս աշաց միաւորի ընդ լոյս արեգական՝ եապա տեսանել կարէ զգոյն եզձե եզչափ:

Լոյսպէս իմացական լոյսն նայ՝ միաւորի ընդ բանական լոյս մտացս. և նովաւ տեսանէ մարդ զերկնաւոր եզերկրաւոր գիտութեց զանազանութիս. և հաւատայ նայ. և հաստատի յուսով և սիրով առ նա: Եւ լոյս հաւատոյն զոր իմացական շնորհն նայ հեղու իրանական միտս մեր. և կայանայ հաւատն. որպէս գնեն սահման հաւատոյն թէ, հաւատն է ունակութի հեղեալ յառաջին լուսոյն

սոյն իբրանական անձն, առ իճանա-
լիլ զհոգեոր բարիսն: Եւ օրինացն
լոյս՝ մտանէ իհոգիս մեր, ևյայնմանէ
հաստատի հաւատոս մեր ևյոյս մեր:

Իսկ իմք սոցա եկեալ աւետարանին
լոյս՝ հաստատէ իմեզ զհաւատն ևըզ
յոյսն ևզսերն կատարեալ: Եւ այսպէս
յերեք լուսոյս՝ այսինքն, յիբրանա-
կանն հեղեալ լուսոյն, և՛իգրաւոր օ-
րինացն, ևյաւետարանէն շնորհաց՝ հաս-
տատին անձային առաքինութիւնն ի
մեզ հաւատ ևՅոյս ևԱսէր:

Ուստի յայտէ՝ զի նահապետքն ան-
զերեք անձային առաքինութիւնս՝ մաս
նաւոր և անկատար ունէին. զի հաւա-
տային միայն թէ, է՝ անձ. մինչ՛իհայրն
հաւատոց արահամ, որ (հաւատաց
յանձ. ևհամարեցաւ նմա յարդարուի):

Եւ յոյսն ևսերն այ առնա եր կատա-
րեալ. իսկ օրինօքն մովսէսի՝ ստացան
զհաւատն կատարեալ. ևզյոյսն ևզսերն
մարմնաւոր: Իսկ աւետարանաւն քի՛
հաւատն ևյոյսն ևսերն կատարեցաւ:

Զի հաւատն հաստատեցաւ յերեք ան

Հինս սբ երրորդութեն. այլև 'իմար
դեղութիւն քսի. իսկ յոյսն հաստատե
ցաւ 'իհոգեոր բարիսն անտեսանելի.
իսկ սէրն առ ամ անխղելի կենօք:
(Զի ո՞ մեկնեսցէ զմեզ 'իսիրոյն քսի
ասէ առաքեալն:)

Տօն: Ո՞ւր զանազանին սոքա երեք
ամային առաքինութիւնքս:

Պօռ: Հինգ իրօք: Ըռաջին՝ զի յե
րեք ժամանակս կատարեցան. այսինքն,
նախ քան զօրէնս. եյօրէնս. եյաւետա
րանս. հաւատն եյոյսն եսէրն ուր ցու
ցաւ: Երկրորդ՝ զի երեք լուսով հաս
տատեցան. այսինքն, բանական հե
ղեալ լուսովն. ե գրաւոր օրինացն. ե
աւետարանին շնորհաց ուր ասացաք:
Երրորդ՝ զի յերեք ամային անձինսն
զանազանին ըստ բաղդատութե. հա
ւատն առ հայր. յոյսն առ որդին պատ
շաճի. եսէրն 'իհոգին սբ: Չորրորդ՝
ըստ երեք կարողութե մըտաց. հաւա
տոյն հաւանութե է իմացման. եյոյսն
յիշողութե աւանդեալ. ե սէրն յօժա
րութե կամաց: Հինգերորդ՝ ըստ երեք

րու թէց հոգւոյն, հաւատն է 'ի բանա
կան մասն, և յոյսն 'ի ցասման, և սէրն
'ի ցանկութե:

Այս հոգւորոց և գործոց:

Գլուխ. Ծ:

Նորոց
Ի՞նչ ՆՆՆ ՆԵԻՆՏԻՐ

և զի՞նչ գործք: Պարտ
Եւսմք նախ եթէ՝ (հաւատք
առանց գործոց մեռեալ են.

և գործք առանց հաւատոց դատարկք:) Եւ
հաւատն գործովն է կենդանի և
տեսակաւոր, ոպ ասէ առաքեալն. (հա
ւատք սիրով յաջողեալ.) և գործն հա
ւատով կատարեալ և վարձաւորեալ.
զի գործք առանց հաւատոց ունայն են
և անվարձ:

Դարձեալ գիտելի է, զի հաւատք և
գործք եօթամբք հաւասարին:
'Սախզի՝ երկոքեանն շնորհք են յայ
մարդկան պարգևեալ: Երկրորդ՝ եր

Կուլքն լոյս են Լիւսնորեն զմեզ: Երրորդ՝
 երկուքն պտուղ են բարեաց 'ի մէջ:
 Չորրորդ՝ երկուքն վարձատրելի են.
 աստ և 'ի հանդերձեալն: Հինգերորդ՝
 երկուքն 'իսերն նոյնն հաստատեալք:
 Վեցերորդ՝ երկօքեանն աճին միշտ. և
 յոմանս առաւել, և յոմանս նոճաղ երև
 ին ըստ կարողութե: Եօթներորդ՝ եր
 կօքեանն պահելի են մինչև 'իմահ ան
 փոփոխասպէս:

Ըյլ և եօթամբք զանազանին:
 Նախզի՝ հաւատն 'ի հոգին է. և գործն
 'ի մարմինս: Երկրորդ՝ հաւատն ծնող է.
 և գործն ծնունդ: Երրորդ՝ հաւատն
 զօրութեն նոյն հաւատայ. և գործն գոր
 ծողին: Չորրորդ՝ հաւատն 'ի յեղին
 նոյն դիտէ. և գործն 'ի հրամանն:
 Հինգերորդ՝ հաւատն դիւրին է և հա
 սարակ. և գործն դժուարին է և ոմանց:
 Վեցերորդ՝ հաւատն զողորմութիւնն
 ըմբռնէ. և գործն զարդարութիւնն:
 Եօթներորդ՝ հաւատն 'ի տեսութիւն
 նոյն հանէ. և գործն 'ի պսակն փառաց:
 Ըյսքան առայս:

ՅԵՆՊՈԼՈՐՈՆ ՅՐԵՄՅԱՆԻ ԳԵԻՅՈՒՄ

ՈՐՈ՛ զսակաւուկ անժաբանուիս
 զոր հաւաքեցի 'իսբ գրոց յան
 սկզբնական բանէ սկսեալ,
 'իհաւատս և 'իգործս ա
 շարտեալ, ընծայեցի քեզ գանձ հոգե
 որ և յիշատակ բարեաց 'իքս օրդի լու
 սոյ և ծնունդ վերնոյն սիովնի հաւատա
 րիմ ծառայ ան. Մատուցաւ:
 Եւ երիս ինչ խոնդրէ 'իքէն հատու
 ցումն փոխարինաց քանքարս տոճեալ
 շահեցողաց: 'Սախզի' միշտ աշխատա
 սէր մաօք առանց ձանձրանալոյ ըն
 թերցցիս զգիրս զայս յարաժամ. և ըզ
 դժոճարալոյծ բանս հարցցես 'իմա ա
 շորաց. և զդիւրինս 'իմտի սլահեսցես.
 և զայլս ուսուցես: Երկրորդ խնդիր.
 զի 'իհաւատս և 'իգործս հաստատուն
 և անփոփոխ կացցես մինչև 'իկետ կոչ
 ման քոյ: Երրորդ խնդիր. զի 'իբա
 զում

զուժսուտապատիր բանից և յաղանդոց
 հերձոճաժողաց 'իբաց հեռասցիս. զի
 յետին ժամանակէ. և կարապետք նե-
 ոինն բազմացեալ. խաբէուի և սուտն
 յառաջեալ. արդարուի՛ն և ճշմարտու-
 թի՛ն յետնեալ և ամենեին նոճաղեալ 'ի
 մարդկանէ ըստ սաղմոսերգուէն դա՛ւ
 թի. և ի՞նչն համաձայնի ասելով. (որդի
 մարդոյ եկեալ գտանիցէ՞ արդեօք հա-
 ճատս յերկրի.) Աս որոյ՝ որդեակ լու-
 սոյ և ուղղութե. փախիր 'ինեստորաց
 ուն 'իկառազի շանց. զի յայտնի ուրա-
 ցօղք են նաժութէն քոի. և համաձայն
 այլազգեաց և հրէից խաչողաց. մանա-
 ճանդ մարդադաճանք և կռաւորիշոք.
 որք զսոսկ մարդոյ միս և արիւն ճաշա-
 կեն 'իկորուստ ինքեանց. և ո՛չ զճշմա-
 րիտ մարմին և արիւն որդւոյն նոյ:
 Փախիր և յերկաթնակաց քաղկեդոնի
 ժողովոց ուն 'իթիւնաւոր վիշապաց.
 որք զմի ի՞նչն ուրացեալ են երկճղի լեզ-
 ւաւ համախոհ նեստորի. զինքեանս
 ուղղափառ համբաւեն. ուղիղ 'իլեզ-
 ւի. և թիւր 'իսրտի:

Յայտնի խոստովանող՝ և ծածուկ ուրա
 ցող. (շրթամբ պաշտեն զմի՝ և սրբ
 տիւք մեկուսացեալք որոշին 'իմնէ :
 որոց դատաստանն յաւիտեան պահի
 ասէ առաքեալն :) ԲԱԼ դու որդեակ՝
 ընտրեալդ յորովայնէ և սիրեցեալդ 'ի
 մնէ. մի՛ խաբեսցեն զքեզ արք անպա
 րիշտք. (որոց ամ որովայն իւրեանց է.
 և փառք ամօթն :) Չհաւատ քրիստո
 նէի ընթեռնուն. և զգործս այլազգեաց
 սիրեն. մի՛ ընթանար զհետ խաբեբայ
 կախարդաց նց : (Չի ոտք նց 'ի չարիս
 ընթանան ասէ իմաստունն :) ԲԱԼ դու
 զոր լռեարն և ուսարն 'ի հարցն ուղղու
 թէ՛ 'ինոյն անշարժ և հաստատուն լեր
 'ի միտս 'ի բանս և 'ի գործս : Եւ մի՛ շիջ
 ցի ճրագ մտաց քոյ. և մի՛ նուազեսցի
 իւղ լապտերի քոյ : Եւ մի՛ ծածկեսցես
 երբէք զլոյս հաւատոցդ ընդ գրողա
 նաւ հեշտութե՛ կամ երկիւղի :

ԲԱԼ բոլոր սրտիւ և բոլոր հաւատով
 և լեզուն և հաւատա՛ 'ի հայր և յորդի և
 'ի հոգին սբ. ծնող ծնունդ և բղիտումն.
 ոչ յետոյ կամ 'ի ժամանակի, այլ միշտ

Եյաւիտենից։ Երեք անձինք Լմի բնու
 թի. մի տրու թի. մի կամք. մի գործ.
 Եւմի ինչ անբաժանելի։ Իսկ մի յերկց
 անձնաւորութեցն բանն ւծ՝ յետոյ ՚ի
 ժամանակի յւծածին կուսէն մարմին
 առեալ Եհոգի Լմիտք՝ Ե միաւորեալ
 ընդ իւրում ւծութեն անբաժանելի։
 Եւ մարմնացէլ Լմարդացէլ մի անձն.
 Լմիաւորեալ յերկուց բնութեց մի բը
 նութի. մի կամք. մի գործ։ Յետ ե
 րեսուն ամի՝ եկեալ ՚ի յորդանան մըկր
 տի ՚ի յովհաննէ։ Տայր ՚ի վերուստ վը
 կայեալ դա է որդի իմ սիրելի. Ե ոչ թէ
 դոքա. այլ զմինն զմիածին բանն զոր
 դի կուսին դաւանեաց. (դա է որդի
 իմ սիրելի ասելով)։ Եւ հոգին սբ ա
 ղաւնակերպ իջեալ վկայեաց փառակ
 ցի իւրոյ։ Եւ այնպէս քառասնօրեայ
 պահեալ Եյաղթեալ զփորձիչն որ յաղ
 թեայ ադամայ։ Եւ այսպէս մերով
 բնութս կրեալ զքաղց Ե զծարաւ, դայ
 կամաւորութի ՚ի չարչարանս խաչի։
 Եւ մարմնով մեռանի. Եւ տրն փառաց
 անարդի. ույ ասէ ւծաբանն։

ԲՏ խաչեալ՝ արեգակն խաչարեալ։
 Եւ քնի՝ իդերեզմանի անայկան մար
 մնով. և իջեալ իդժոխս լոյս ծագեաց
 հոգւոցն արգելեալ իբանտի. կապէց
 զհզօրն սատանայ. և ազատեաց զհո
 գիսն որք յադամայ։ Արք հաւատա
 ցին՝ յաւիտենից ազատեցան. և որք ոչ
 հաւատացին՝ ժամանակեայ ազատե
 ցան. և դարձեալ իդժոխս դառնան.
 ուն ասէ դաւիթ. (դարձցին մեղաւորք
 անդրէն իդժոխս։) Եւ ապա յարու
 ցեալ յերրորդ աւուր՝ յաւուրս քա
 ռասուն երևեալ առաքելոցն. և հաստա
 տեալ զյարութիւն իւր։ Ապա նովին
 մարմնովն համբարձաւ յերկինս. և նրս
 տաւ ընդաջմէ հօր ամենակալի. այս
 ինքն, իսիառս անուծութիւն։ Եւ դառոց
 է իկատարածի դատել զկենդանիս և
 զմեռեալս. այսինքն, զարդարս և զմե
 ղաւորս. կամ զդասս դիւաց և զմարդ
 կան կամարարաց նր։ Այս է Ծրագ և
 լոյս ճանապարհին կենաց։ Այս է ա
 ռաջնորդ և ուղղիչք յերկրէ ի յերկինս։
 Չայս աւանդեցին մեզ երեք սբ ժո

զովքն հարց ուղղափառաց՝ որք ինի
 կիա ընդդէմ արիոսի՝ որ զբանն ան-
 ստեղծունի ասէր։ Եւ որք իկոստան
 դնու պօղիս ընդդէմ մակեդոնի՝ որ
 զհոգին սբ հայհոյէր։ Եւ որք յեփե-
 սոս ընդդէմ նեստորի՝ որ ուրացաւ ըզ-
 կոյսն անածին. այլ մարդածին. և ըզ-
 ծնեալն ոչ ան. այլ մարդ դաւանեաց։
 Չայս դաւանութի հաւատոյս և զկա-
 նոն քրիստոնէութեւ՝ եբեր առ մեզ
 բազմաչորչար հայրն և սբ լուսաւորիչն
 մեր Գրիգորիոս. և որդիք և թոռունքն
 նր սբն ներսէս և սբն իսահակ. և այլք
 ամ մինչև ցայժմ. զոր ունիմք յեկեղե-
 ցիս և անփոփոխ պահեցաք. և պահեմք
 մինչև իկէտ կոչման և յորոշումն շնչոյս։
 Եւ դու զանակդ ուղղափառութեւ.
 ոսկի վերոյ գրեալդ ուսուցանէ փոքր՝ ի
 շատէ. սակաւ ընթերցիր և բազում ու-
 սիր. և ինոյնդ հաստատուն լէր անփո-
 փոխելի։ Ձի ամ ճշմարիտ դաւա-
 նողքն՝ զքս ան խոստովանեցան. և ի
 նոյն նահատակեցան. և առ ճշմարտու-
 թիւն քս յերկրէ ի յերկինս վերափոխե-
 ցան։

Եւ մեք զնոյն դաւանութիւնն պինտ
կալցուք անշարժ յուսով իկեանս, և
'իմահ, և յետ մահու: Եւ նորին խոս
տացեալ բարեացն արժանաւորս լի
ցուք իքս յս իտր մեր:

Որով և ընդ որում հօր միանգամայն
և հոգւոյն սբլ՝ փառք պատիւ և իշխա
նութիւն յամ գոյից յանբաւ յաւիտենից
Ըմէն:

Տառն Գրեգորի Տառն Գրեգորի: Ըմէն
Գրեգորի Ըմէն Գրեգորի:

յայ նախ քան զաշխարհս ընտ
րեցեալ. հազարապետ խորհր
դոյ տն պատշաճեալ. տր սբ
Գրիգոր Տառն Գրեգորի յարգեցէլ
'ի թատերըս սրբազանից գեր ցուցեալ:
Գերազանցէլ իմաստութն վերնական.
որ է սբ և խաղաղարար հեղա կան.
դիւրահաշան և լի պաղովք բարութի.
ոսկ ասաց սբն Յակօբոս նախկնական:

Էին Թողէլ զորդ մեզ զաւակ գերկայ .
 զի մի' լեցուք զէա սողոմայ գոմորայ .
 դու նրմանեալ եղիայի եփրա կայ .
 նախանձաւոր օրինաց օրն յարա կայ :
 Ու նորա գոլով ներհակ բուհաղու .
 և կըշտամբիչ անօրէնին ագայաբու .
 այսպիսի և փորդ քաղկեդոնեանն վընասու .
 դիմամարտէլ շաղակրաւորն ճակատու :
 Բամեալ զքարինս անձային առաժոյ .
 եգեր' իսլորն զեակ քառիւք մատենոյ .
 հարեր զճկատսն քրքին ջողացն անքրոյ .
 որսյս Բաւիթ գողիաթու ըստ գըրոյ :
 Գուն գործեցէլ գեր քան զամէն սլէկ
 տիկոսս . որ նախ քան զորդ եյապկայն
 մինչ յայժմոյս . քանզի առնումք ըզ
 փաստըս քո ներ վեճոյս . յաղթեմք
 դիւրաւ զերկատողացն ըզխըն ճոյս :
 Լղերսանօք Լուսաւորչին Գրիգորի .
 եա զքեզ ան ազգիս հայոց իբարի .
 ժառանգելովդ զնորոյն անուն հըսկողի .
 և զնորայն ղէկս յար ջանալով յի :
 Բանս խորիմացս անձայինն գըրոյ .
 որոճեցեր քաղցր ծաքելովդ խորհրդոյ .
 ետուր ջամբել վարդապտացն քարոզոյ .
 երկրդ Յօհան ոսկեբերան մեծարդոյ :

Երեւելով Լուսաւորչին մեր հոգւոյ •
 ամուլ մօրըդ գիշերային երա զոյ •
 ետ ըզկանթեղ յոյժ նուագել ի լուսոյ •
 առնել զմըշակդ արի սրբոյ հաւատոյ •
 Ղեկավարող կենաց մօրդին ը հոգւոյ •
 անարտուղի ռահրս չընէլ արքունւոյ •
 հետևեցեալ հարցրն սրբոց առաջնոյ •
 և զգուշ լինիլ մեզ անշիտէլ անպնւոյ •
 Ըշակերտէլ ամս է քառէկ ի յըսմսու •
 սրբոյ վեհին որոանեցւոյն Յօհաննու •
 ի պարգեաց սրբոյ հոգւոյն լուսատու •
 արբանակեալ հեղեր ի մեզ ի ժամու •
 Յառաքելոյն ըստաքէի աթո ուոյ •
 առեր ըզշնորհս առատաձիրս յայ •
 տեսականաւ դերձանցել վեհարգոյ •
 դործնականաւ լէլ օրինակ ժողովրդոյ •
 Էին էիցս բանն ի հօրէ առա քեալ •
 անշիտթաքր ցուցեր դու մեզ խառնեցլ •
 ոչ բաժանեալ ոմրն և ոմն աղճատեալ •
 այլ մի բնութի որ Լիւրդի է ասացեալ •
 Տիեզերլուր տր սբ Գրիգոր րաբունի •
 աւանդապահ սբց հարցրն հաւատի •
 ոչ խոտորել յաջ և յահեակն արտուղի •
 յարքունական չընէլ ի ռահս ներկենի •

ԸՆ ռչ գոյ ասողքն 25

ԸՆ միայն հաւատով ճանաչի թէ է

ըստ ոմանց 29

Ըղթելոյ պատճառքն քնի 388

Ը աթրիչ գոլոյ զանազան նկատւոքն 30

Ը իջումն 'իսինյ 'իբզումս օրինակի 199

Ը հուր ծախիչ գոլն՝ չորս իմացումն
ունի 203

Ը ճանաչումն է կեանք 22

Ը մի գոլն հաստատի բնականօք և
վկայութե 76

Ը ննջելն՝ զարթնուլն՝ և այլք այս

պիսիք զի՞նչ իցեն 553

Ը նեղն յերես բաժանի 559

Ը նձնաւորութեցն երից վկայութիք •

և միութե անութե 534

Ը նձնաւորութեց յատկութիքն • և թէ՛

արարչութիւն բնութե 523

Ը նուանք կոչեցեալք այ՝ ոչ են բնութե

նորա յայտնիչք 556

Ը շակերտաց վն էր ասացաւ թէ դո

ղացան զմարմին տն 436

Ը ռաջնոյ և երկրորդի ադամայ հաւա
սարութիւն և զանազանութիւն 180

Բաաբեղութիւն վեց եղանակքն 190

Բրիոսի հերձոռածն ևսլմսխանիքն 118

Բրքայուէ կոչումն զանազն անՀամբ 10

Բրքայութիւն է գանձ ծածկեալ 9

Բանին մարդեղութիւն բնական ի-
մացմամբ ցուցանի 153

Բանին մարմնացիւոյ ծայրագոյն միա-
նորութիւնն 478

Բանն ան արարչակեց հօր դու ցուցա-
նի վկայութիւն 120

Բանն վս կ'ը մարմին հառ, ևոչ հայր-
կամ հօգի 154

Բարսղի վկայութիւն վս քսի 349

Գրիգորի անձաբանի վկայութիւն
վս քսի 343

Գրիգորի լուսաւորչին վկայութիւն
վս քսի 340

Գրիգորի սքանչելագործի վկայութիւն
վս քսի 347

Դաւանութիւն առ ամենամբ երրորդու-
թիւնն 142

Եկեղեցւոյ ևադամայ բան 182

Եպիփանու կեպրացւոյ վկայութիւն
վս քսի 351

Երդման չորս յատկութիւն 192

Երկրորդ ադամայ խորհուրդն 179

Երրորդութե երեք անձինք և մի բնու
թիւն գոլն հաստատի 99

Երրորդութե համագոյ զուգաթիւ և
արարիչ գոլն 140

Երրորդութեն մի անձն ասացողքն և
պատասխանիք նոցա 94

Իութիւն և բնութի, անձն և գոյացու
թիւն զի՞նչ իցէ 471

Թւիատութեն քսի բանք 373

Լաղաբեր կանանցն բանք 431

Խաչին չորս թե գոլոյ նշանն 398

Խոհականութե գոլն սկիզբն ամ շնոր
հայ 16

Խորհուրդ տասանորդին 195

Օննդեանն քսի վկայութիւնք իմար
դարեկց 219

Կանանց նախ երեւիլն քսի 435

Կիւրղի աղէքսանդրացոյ վկայութիւնք
վասն քսի 353

Կռապաշտից բաղմ ամութին 42

Կռապաշտից տեսակքն ո՞րքան 45

Վկաճառութիւնք առ երկաքնակո ի
վերայ քսի 448

Յայր իմ մեծ է քան զիսն ո՞ւր իմանի 525

Յայր ո՞ւր է արարիչ որդւոյ 183

Յարցմունք երկաթնակաց առ մարդե
ղու թիւն բանին 488

Յարցմունք տասնեքին առ երկաթնակ
սրն ի վր շածութեն քսի 465

Յաւատն և գործն ո՞ւր Տաւառարին և
զանազանին 571

Յաւատոյ դաւանութիւն չորեքտասան
աստիճանօք 561

Յաւատոյ հիմն քս՝ եդեալ 'ի հօրէ . վը
կայութիւն քրոյ Տաստատի 490

Յաւատոյ ճշմարտութիւն ո՞ւր իմանի 566

Յաւատոյ յուսոյ և սիրոյ բանք 568

Յոգին սբ 'ի հօրէ և յորդւոյ ասողացն
պատասխանիք 132

Յոգին սբ վկայութիւն Տաստատի թէ շած է 129

Յորդւոյն սբ բղիտումն միայն 'ի հօրէ 135

Յրեշմկի իջումն 'ի գերեզմանն տն 433

Սակեդոնի Տայհոյութիւն . և պատաս
խանիք ընդդէմ նորա 124

Մահաւան քսի . և կրկին վտակաց կո
ղինն 392

Մանիքեցւոց երկու շած ասելն զանա
զան պատճառաւ 61

Մանիքեցւոց երկու սկիզբն ասելոյ եղ
ծումն 74

Մարդեղութիւն բանին ուրացողքն • և
սպտասխանիք առ նոսա 148

Մարդեղութիւն քսի վկայութիւնք 'ի
սբ գիրս 214

Մարդիկ յետ յարուէ ոչ ունին պետս
կերակրոյ 415

Մարդկուէն քի անփոփոխելութիւնն 422

Մեղքիսեդեկի նմանութիւնն առ քս 193

Միաժին կոչի որդին վս չորս իրաց 519

Մկրտութիւն առաւելութիւն քան զթրլ
փառութիւնն 376

Մկրտութեան օգտութիւնն 382

Մուսիսի ամ կոչիլն փարաշօնի 184

Յայտնութիւն գրոց վկայութիւնքն վս
քսի լուծմամբ հանդերձ 295

Յատկութիւնք անձնաւորութեցն ' ոչ
քակտեն զբնութիւնն միութիւն 526

Յատկութիւնք երկց անձանցն ' մերթ առ
միմեանս ո՞ւր վերաբերին 539

Յարութիւն աւուր ժամն 427

Յարութիւն երեկոյի շաբաթունն բան 425

Յարութիւն եօթն զարդքն 417

Յարութեան վկայքն 438

Յարութե քսի սքանչելիքն 440

Յարութե քի և հասարակաց բանք 412

Յարութեանն օրինակ 416

Յարութե մարդկան յոր հասակ լինի 414

Յարութին քսի վսէր վաղվաղակի
եղև 446

Յուդայի թղթոյն վկայութիւն վս քի 289

Յօհաննու աւետարանչի ննջման թղթ
թոյ վկայութիւն վս քսի 291

Նեստորի և տիգրայ և այլոց բանքն • և
թէ ո՞ւր փախչելի է ինոցանէ 482

Որդի ծնունդ դոլով դադարեալ թէ
ևս ծնանի 527

Որդւոյ անծութեան վկայութիւն 531

Պատարաքն վասն էր մի է ի բաղում
տեղիս 396

Պօղոս առաքելոյ վկայութիւն վս քսի
ի հռոմայեցւոց թղթէն 255

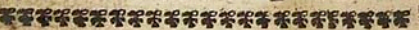
Պօղոսի ի կողոսացւոց թղթէն 259

Պօղոսի ի տիտոսի թղթէն 263

Պօղոսի ի փիլիպպեցւոց թղթէն 258

Պօղոսի յառաջին թեսաղոնիկեցւոց
թղթէն 260

Պօղոսի յերկրորդ թեսաղոնիկեցւոց և

յառաջին տիմոթեայ թղթէն 261

Պօղոսի յերկրորդ տիմոթեայ թղթէն 262

Պօղոսի վկայութիւնքն վն քսի՝ իդաղա
տացւոց և յեփեսացւոց թղթէն 257

Պօղոսի վկայութիւնքն վն քի յառաջին
և յերկրորդ կորնթացւոց 256

Սիրոյ գուն սկիզբն նմբարեաց 15

Սահրամ վարդապետի ասացեալ
վն նիմաբանութե նբյ երրորդուն Է

և վն տնօրէնութեն քսի 507

Վարչամակի ծալել գուլոյ խրչրդն 437

Վկայութիւն պետրոսի յառաջին թղթոյն 278

Վկայութիւնք ղուկաս աւետարանչին
վասն քսի 237

Վկայութիւնք մարկոս աւետարանչին
վասն քսի 236

Վկայութիւնք յերկրորդ և յերրորդ
թղթոյն յօհաննու 288

Վկայութիւնք յերկրորդ թղթոյն պետ
րոսի 282

Վկայութիւնք յօհաննու աւետարանչին
վասն քսի 244

Վկայութիւնք վն տն իդործոց առա
քելոց 264

Ա կայու թ ք վս ան 'ի կաթուղի կեայցն
յակօբայ 277

Ա կայու թ ք վս քսի մատթեոսի աւե
տարանջին 224

Ա կայու թ ք վս քսի յառաջին թղթոյն
յօհաննու 284

Տեսու թ ինչ հոգեպէս ի վր գծի, մակ
երեւութի, մարմնոյ, եւ այլ 455

Ք սի անձութիւն ցուցանի 'ի պօղոսի
զանազան ասացոճածոց 171

Ք սի բաղդատութիւն առ հրեշտակս
և գերազանցութիւն վեշտասան վկայու
թեամբ 'ի պօղոսի 166

Ք սի բաղդատութիւն առ մարգարէս
և զանազանութիւնն 186

Ք սի բնութ ք միաւորութիւն ոյք են
չասողքն 476

Ք սի երկու բնութ վս էր ոչ ասի 460

Ք սի եօթն բան խօսիլն 'ի խաչին 400

Ք սի թաղմանն վկայութիւն ք 406

Ք սի խաչիւ մեռանիլն 397

Ք սի խոնարհութիւն ցուցանի 381

Ք սի կրիցն ցուցումն 384

Ք սի մարգեղուէն խորհրդոյ երեւումն
'ի նահապետս և 'ի մարգարէս 209

Քննի յարութիւնն	419
Քննի չարչարանաց վկայութիւնքն	401
Քննի սոսկ մարդ ասողքն	365
Քննի քահանայապետութե յատկութիւնն ի հնոյն	188
Քննի շքմարիտ նոցա	155
Քննի մի ասի թէ երկու. և թէ զի՞նչ է անձն և բնութիւն	457
Քննի ոմ մարդ ծնաւ ասեն. և զի՞նչ առ այն. և թէ քանի՞ն ծնունդք մարդկան	371
Քննի ոմ մարդ մըկրտեցաւ ասելն ու մանց	380
Քննի ոմ յարեաւ	444
Քննի նք մարդ միայն ասի յոմանց. և զի՞նչ առ այն	367
Քննի վասն էր թաղեցաւ	410
Քննի վասն էր միանգամ մեռաւ	395
Օծեալ ասի քն. և թէ՛ քանի՞ք էին օծեալք	169
Օրինաց հնոյն և նորոյս ոմ է զանազանութիւն	108
Օրինաց նորոյս յանցումն զոր պատիժ ունի	204

ՅԷԼԱԳՈՒԽՐԱՆ ՏԳԷԵՏԱՆ ՄԲ ՄԳԷԷԷՆ

Ե.Ռ.Բ. ԳԼՏԻԻ ԵԻ
 ԳՕՀՈՒԹԻԸՆ ամենասբ Երրորդ
 ԴՈՒԹԷ՝ Հօր և Սրբաշուք և Հո-
 գաշոյն սրբոյ ամէն:

Եղև աւարտ գրքոյս 'ի ւճղէ ԹՈՒՆ.
 'իյունվարի ամ:

Ի Հայրապետութե անյն Ի Սմիթանի՝
 ամն Ղազարու գերբնտիր ԿԹՂ Կսին:

Եւ 'իսկատրիարքուէ ան ԵԷՄԻ և Կոս-
 տանդնու պօլսոյ՝ ամն Գրեգորի և
 ամն Յակօբայ սրբազան վարդապետայն:
 'Խաղարանի ԼԷՐԿԻՄ ԴԳԷԷ:

Երդէմբք և ծախիւք գաղատիոյ նոճի
 բակ ղափանցի Գեորգ վարդապետին
 և մահաւետի Եւ անազարին. և որք հան-
 դիպիք սմա միով հայր մերիւ յիշեսջիք
 զծնօղսն սոցին:

( ) Եարմարող ցանկիս՝ և զսրբապրող
 Եւ գրքոյս զտիրացու Մարտիրոսն. և
 զորդեակն իւր զՍեբօռէն: Սաև զաշ-
 խառնէորս գործարանիս զտիրացու Եւ
 տօնն և զտիրացու իգնատիոսն յիշօղքդ
 յիշեալ լիջիք ամէն: ԱԵՐԶ:

ՅԷԼԱԳՈՒԽՐԱՆ ՏԳԷԷՏԱՆ ՄԲ ՄԳԷԷԷՆ

